



MOHORJEV KOLEDAR 1976

NAZNANILO

knjižnega daru za prihodnje leto:

1. Mohorjev koledar za leto 1977
2. Slovenske večernice: dve kmečki povesti pisatelja Ivana Sivca in pisateljice Ede Podpečanove
3. Dr. Valter Dermota: Vzgojiteljem o vzgoji
4. Knjiga o lepem vedenju
5. Ivan Cankar: Izbor novel in črtic. Knjiga bo izšla v počastitev stoletnice pisateljevega rojstva
6. Slikanica za otroke

Naročnina ostane nespremenjena, to je 85 din za broširane in 115 din za vezane izvede.

Koledar je uredil uredniški odbor. Barvni posnetki portretov in rojstnih domov slovenskih pesnikov in pisateljev na prvi in zadnji strani ovitka ter v kalendarskem delu: ing. Marin Bajd. Grafično opremo je oskrbel akademski slikar Ivan Fidler

REDNA KNJIZNA ZBIRKA
ZA LETO 1975



1852

II 1825 | 116



04091/1975

MOHORJEV KOLEDAR

ZA PRESTOPNO LETO

1976



1975

Prestopno leto 1976

ima 366 dni, začne se s četrtkom in neha s petkom

Premakljivi prazniki

Pepelnica	3. marca
Velika noč	18. aprila
Vnebohod	27. maja
Binkošti	6. junija
Sv. Rešnje Telo	17. junija
1. adventna nedelja	28. novembra

Postna postava

Zapoved pritrganja v jedi (le enkrat na dan se do sitega najesti) velja za vse kristjane od izpolnjenega 21. leta do začetka 60. leta življenja na pepelnico in na veliki petek.

V vseh slovenskih škofijah imamo **zdržek** od mesnih jedi (mesna juha je dovoljena) **vse petke** v postu (znamenje +), **strogi post** (zdržek od mesnih jedi ter pritrgovanje v jedi, znamenje ++), na **pepelnico** in na **veliki petek**.

V našem koledarju se oziramo na svetnike vesoljne Cerkve in na svetnike vseh slovenskih škofij. Za vsak dan smo napisali najprej tiste svetnike, ki jih ta dan Cerkev časti v bogoslužju po prenovljenem bogoslužnem koledarju. Upoštevali smo tudi svetnike, ki jih časti ljudstvo in se jim priporoča. Novorojencem dajemo najraje imena svetnikov, ki so blizu dneva rojstva. Kadar ne najdemo primerne imena, pojdimo k dušnemu pastirju. Ta nam bo tudi povedal, kako bi se glasilo tuje svetnikovo ime po slovensko.

Godovinsko število

Zlato število	1
Sončni krog	25
Epakta	29
Nedeljska črka	D, C
Rimsko število	14
Letni vladar	Venera

Začetek letnih časov

Začetek pomladi: dne 20. marca ob 12. uri 50 minut; Sonce stopi v znamenje Ovna (pomladansko enakonočje).

Začetek poletja: dne 21. junija ob 7. uri 24 minut; Sonce na povratniku Raka.

Začetek jeseni: dne 22. septembra ob 22. uri 48 minut; Sonce stopi v znamenje Tehtnice (jesensko enakonočje).

Začetek zime: dne 21. decembra ob 18. uri 36 minut; Sonce na povratniku Kozoroga.

Znamenja v koledarju

Znaki za Lunine spremembe:

Mlaj	●
Prvi krajec	☾
Ščip (polna luna)	☽
Zadnji krajec	☾

Državni prazniki

- 1. in 2. januar, novo leto
- 1. in 2. maj, mednarodni praznik dela
- 4. julij, dan borcev
- 29. in 30. november, dan republike

Če pride kateri od dnevov novega leta (1. in 2. januar), praznik dela (1. in 2. maj) ali dan republike (29. in 30. november) na nedeljo, se šteje za praznik tudi prvi naslednji delavnik po teh dnevih. — Ob državnih praznikih SFRJ se ne dela v državnih uradih in ustanovah ter v gospodarskih organizacijah na vsem območju SFRJ.

Republiški prazniki

- 27. april — Dan ustanovitve OF Slovenije
- 7. julij — Dan vstaje srbskega naroda
- 13. julij — Dan vstaje črnogorskega naroda
- 22. julij — Dan vstaje slovenskega naroda
- 27. julij — Dan vstaje hrvaškega naroda in naroda Bosne in Hercegovine
- 2. avgust — Ilinden, narodni praznik Makedonije
- 11. oktober — Dan vstaje makedonskega naroda
- 1. november — Dan spomina na mrtve — državni praznik v SR Sloveniji

Pomembnejši dnevi

- 8. marec — Dan žena
- 15. april — Dan železničarjev
- 9. maj — Dan zmage
- 21. maj — Dan jugoslovanskega vojnega letalstva
- 25. maj — Rojstni dan maršala Tita — Dan mladosti
- 13. julij — Dan šoferjev
- 16. julij — Dan tankistov JLA
- 9. september — Dan vstaje v Istri, Trstu in Slovenskem Primorju
- 10. september — Dan jugoslovanske vojne mornarice
- 7. oktober — Dan topništva JLA
- 20. oktober — Osvoboditev Beograda
- 24. oktober — Dan Organizacije združenih narodov (OZN)
- 31. oktober — Mednarodni dan varčevanja
- 7. november — Obletnica oktobrske revolucije
- 22. december — Dan Jugoslovanske ljudske armade

Herschlov ključ

Učenjaki sicer ne morejo dokazati, da Luna vpliva na vreme — podobno kakor vpliva na morsko dno — vendar opazovanja dokazujejo, da je Herschlov vremenski ključ, ki napoveduje vreme iz Luninih sprememb, precej zanesljiv vremenski prerok, posebno, če ga uporabljamo z drugimi vremeniki.

Zvezdoslovec F. J. Herschel je sestavil tabelo, ki jo podajamo spodaj. Na podlagi te tabele — vsaj približno — lahko ugotovimo vreme, če vemo, kdaj se izpremeni Luna, to je, ob kateri uri nastopi prvi krajec ☽, ščip ☾, zadnji krajec ☾ in mlaj ☉.

Herschlov ključ pravi: Če se Luna spremeni:

ob uri	bo poleti (16. 4.—15. 10.)	bo pozimi (16. 10.—15. 4.)
od 24. do 2.	lepo	mrzlo, če ni jugozahodnik
od 2. do 4.	mrzlo in dež	sneg in vihar
od 4. do 6.	dež	sneg in vihar
od 6. do 10.	spremenljivo	dež ob severozahodniku, sneg ob vzhodniku
od 10. do 12.	veliko dežja	mrzlo in mrzel veter
od 12. do 14.	veliko dežja	sneg in dež
od 14. do 16.	spremenljivo	lepo in prijetno
od 16. do 18.	lepo	lepo
od 18. do 22.	lepo ob severu ali zahodniku, dež ob jugu ali jugozahodniku	dež in sneg ob jugu ali zahodniku
od 22. do 24.	lepo	lepo

Kratko si zapomnimo ta ključ takole:

1. Vreme bo tem zanesljiveje lepo, čim bliže polnoči se Luna spremeni.

2. Vreme bo tem bolj gotovo grdo, čim bliže poldneva se Luna spremeni.

Ako Herschlov ključ napoveduje lepo vreme za določen dan, moramo razumeti tako, da bo približno v tistih dneh lepo.

Naši dedje so zelo verjeli stoti uri po mlaju. Kakor se je vreme tedaj zastavilo, tako je redno do ščipa (polne Lune) tudi trajalo. Rimljani so v svojem pregovoru to označevali kar s petim dnevom: Kakršno je po mlaju vreme peti dan, tako do ščipa (polne Lune) sleherni dan.

Sončevi in Lunini mrki

V letu 1976 sta dva Sončeva in en Lunin mrk:

1. Dne 29. aprila je kolobarjasti Sončev mrk, ki je viden kot tak v ozkem pasu, ki

teče čez severozahodni del Afrike, Malo Azijo, Sovjetsko zvezo in konča na Kitajskem. Kot delni mrk je viden na Atlantskem oceanu, iz severne Afrike, Evrope in velikega dela Azije. Pri nas je mrk viden. V Ljubljani je začetek ob 9. uri 58,8 minut, sredina ob 11. uri 30,1 minut, konec pa ob 13. uri 04,8 minut. Za kraje v Sloveniji bo ob največji stopnji mrka Luna zakrila 0,64 Sončevega premera.

2. Dne 13. maja je delni Lunin mrk, ki je viden iz Evrope, Afrike, Azije, na Tihem oceanu, na Indijskem oceanu in iz Avstralije. Pri nas bo mrk viden. Začetek mrka je ob 20. uri 15,7 minut, največja stopnja mrka bo ob 20. uri 54,3 minut, konec pa ob 21. uri 32,9 minut.

3. Dne 23. oktobra je popolni Sončev mrk, ki je viden kot popoln v ozkem pasu, ki teče čez Indijski ocean in skrajni južni del Avstralije. Kot delni mrk je viden iz jugovzhodnega dela Afrike, na Indijskem oceanu in iz Avstralije. Pri nas mrk ne bo viden.

Vidnost premičnic-planetov

MERKUR je na nebu zmeraj blizu Sonca in se od njega navidezno lahko oddalji največ za 10 do 28 stopinj: pot Merkurja okoli Sonca je namreč dokaj sploščena elipsa in največja navidezna oddaljenost od Sonca je odvisna od trenutne Merkurjeve lege na tiru in od istočasne lege Zemlje: Merkurja lahko opazujemo samo zvečer nad zahodnim obzorjem ali zjutraj na vzhodnem nebu pred Sončevim vzhodom. Na večernem nebu bo letos viden ob datumih okoli 7. I., 28. IV., 26. VIII. in 20. XII., na jutranjem nebu bo viden ob datumih okoli 16. II., 15. VI. in 7. X. Ker Merkurja v splošnem težko zagledamo na nebu, opozarjamo na njegovo srečanje z Luno dne 27. VIII., ko bo na večernem nebu viden le za 0,4 stopinje severno od Lune.

Merkur sreča Luno: 3. I., 28. II., 1. V., 25. VI., 27. VIII. in 22. XII.; Jupitra sreča 12. IV., Venero 24. VII. ter 6. IX.; Neptuna 25. XI.

VENERA je od začetka leta do maja Danica. Meseca januarja je v ozvedlju Skorpijona, sreča 8. I. zvezdo Antares ter vzide sredi meseca ob 5. uri. Sredi februarja se giblje v ozvedlju Strelca in vzhaja pol ure kasneje. Ob isti uri dneva vzhaja tudi meseca marca; v drugi polovici aprila, ko se giblje v ozvedlju Rib, vzide že pred 5. uro, vendar se vse hitreje približuje navidezno Soncu in je 18. VI. v zgornji konjunkciji s Soncem ter do srede julija zato nevidna. Proti koncu julija se začenja pojavljati na večernem nebu kot Večernica. Meseca avgusta se giblje v ozvedlju Leva in sreča 7. VIII. zvezdo Regulus (Kraljevič), zaide pa že pred 20. uro. Septembra preide v ozvedlje Device, kjer sreča 10. IX. planet Mars, vendar zaide že ob 19. uri. Dne 20. IX. gre mimo

zvezde Spica (Klas) 3 stopinje severno od nje. Meseca oktobra se giblje v ozvezdju Škorpiona ter sreča 28. X. zvezdo Antares. Oktobra in novembra zahaja ob 18. uri 30 minut. Sredi decembra je v ozvezdju Kozoroga in zahaja ob 19. uri 30 minut. V splošnem to leto ni ugodno za opazovanje Venere.

Venera sreča Luno: 28. I., 27. II., 29. III., 27. VIII., 25. IX., 25. X., 24. XI. in 24. XII.; Marsa sreča 10. IX., Jupitra 11. V., Neptuna 12. I. ter 31. X., Urana 30. IX.

MARS je bil 15. XII. 1975 v opoziciji s Soncem, zato se giblje navidezno še do 20. I. 1976 v obratni smeri. Planet je viden vso noč v ozvezdju Bika, zahaja šele ob pol šesti uri. Po zastoju (20. I.) se giblje v napredni smeri. V ozvezdju Bika je še v naslednjih dveh mesecih, zahaja pa sredi februarja ob pol štirih, sredi meseca ob pol tretji uri. Aprila se giblje v ozvezdju Dvojkov in zaide sredi meseca ob 1 uri 20 minut. Meseca maja gre (5. V.) mimo zvezde Poluks ter preide nato v ozvezdje Raka, kjer sreča 12. V. planet Saturn. Prizor bo krasil večernje nebo. Oba planeta zaideta nekaj minut po polnoči. Sredi junija zahaja ob 23. uri. Dne 5. VII. sreča Mars zvezdo Regulus v ozvezdju Leva. Avgusta in septembra se giblje v ozvezdju Device, zahaja pa sredi avgusta ob 20. uri 30 minut in sredi septembra ob 19. uri. Dne 10. IX. sreča Mars Venero, dne 27. IX. pa gre mimo zvezde Spica (Klas). Mars se nato vse hitreje približuje navidezno Soncu, dne 25. XI. je v konjunkciji s Soncem in zato do konca leta neviden.

Mars sreča Luno: 14. I., 10. II., 9. III., 7. IV., 5. V., 3. VI., 1. VII., 30. VII., 27. VIII., 25. IX. Mars sreča Venero 10. IX., Saturna 12. V., Urana 18. X.

JUPITER se v prvem trimesečju giblje v ozvezdju Rib. Januarja je nad našim horizontom skoraj do polnoči. Sredi februarja zaide nekaj minut po 22. uri, sredi marca pa že pred 21. uro. Dne 27. IV. je v konjunkciji s Soncem in zato aprila in maja neviden. Naj omenimo, da bo Luna dne 27. V. zakrila planet; pojav pri nas ne bo viden, saj vzide tedaj planet okoli četrte ure zjutraj. Sredi junija vzide ob 2. uri 20 minut. Julija je planet v ozvezdju Bika in se v tem ozvezdju giblje vse do konca leta. V drugi polovici meseca je viden po polnoči, sredi avgusta pa vzide že ob 22. uri 50 minut. Dne 19. IX. je v zastoju in vzide pred 21. uro. Odsihmal se giblje navidezno v obratni smeri. Sredi oktobra vzide pred 20. uro. Dne 18. XI. je v opoziciji s Soncem in je zato novembra in decembra viden vso noč.

Jupiter sreča Luno: 9. I., 6. II., 4. III., 1. IV., 27. V., 24. VI., 21. VII., 18. VIII., 14. IX., 12. X., 8. XI. in 5. XII. Jupiter sreča Merkurja 12. IV., Venero 11. V.

SATURN je 20. I. v opoziciji s Soncem, zato je v prvem trimesečju dejansko viden vso noč. Giblje se do konca leta v ozvezdju Ra-

ka. Do zastoja dne 27. III. se giblje navidezno v obratni smeri, po tem datumu pa v napredni. Sredi marca zaide ob 4. uri, sredi aprila ob 2. uri. Meseca maja je nad horizontom le prvo polovico noči, sredi junija zahaja že ob 22. uri, ker se navidezno približuje Soncu. Dne 29. VII. je v konjunkciji s Soncem. Začenja se pojavljati na nebu kot jutranji planet proti koncu avgusta, ko vzide ob 3. uri 30 minut. Sredi septembra zahaja okoli 2. ure, oktobra je viden vso drugo polovico noči. Dne 28. XI. je v zastoju in se nato giblje v obratni smeri. Vzhaja sredi novembra ob 22. uri 25 minut, sredi decembra ob 20. uri 30 minut. Približuje se svoji opoziciji s Soncem, ki jo doseže v začetku februarja 1977.

Saturn sreča Luno: 17. I., 13. II., 12. III., 8. IV., 5. V., 2. VI., 29. VI., 24. VIII., 20. IX., 18. X., 14. XI. in 11. XII. Opozarjamo tudi na tem mestu na srečanje Saturna z Marsom dne 12. V.

URAN je na meji vidnosti s prostim očesom. Giblje se od začetka leta do oktobra v ozvezdju Device, novembra in decembra pa v ozvezdju Tehtnice. Meseca februarja je v zastoju in je viden vso drugo polovico noči. Dne 25. IV. je v opoziciji s Soncem in je viden vso noč. Dne 11. VII. je ponovno v zastoju in je tedaj viden vso prvo polovico noči. V konjunkciji s Soncem je 30. X., zato je oktobra in novembra neviden.

Uran sreča Luno: 24. I., 20. II., 18. III., 15. IV. 12. V., 8. VI., 6. VII., 2. VIII., 29. VIII., 26. IX., 20. XI. in 17. XII. Uran sreča Venero 30. IX., Marsa 18. X.

NEPTUNA je možno opazovati le z zelo močnim daljnogledom. V zastoju je dne 16. III. in je tedaj nad horizontom vso drugo polovico noči. V opoziciji s Soncem je 3. VI. in je vso noč nad horizontom. V zastoju je spet 23. VIII. in je tedaj prvo polovico noči nad horizontom. V konjunkciji s Soncem je 5. XII. Giblje se v ozvezdju Škorpiona.

Neptun sreča Luno: 26. I., 23. II., 21. III., 17. IV., 15. V., 11. VI., 8. VII., 5. VIII., 1. IX., 28. IX., 26. X.

PLUTON, deveti, najbolj oddaljeni planet, je v opoziciji s Soncem 30. III., v konjunkciji s Soncem pa 4. X.

PREGLED

Venera je od začetka leta do maja Danica, junija in julija je nevidna, od avgusta do konca leta je Večernica.

Mars je v začetku leta viden vso noč, maja le v prvi polovici noči. Dne 12. V. je srečanje Marsa s Saturnom. Avgusta in septembra je viden le v zgodnjih večernih urah. Od oktobra do konca leta ni viden.

Jupiter je v januarju viden v prvi polovici noči, aprila in maja ni viden, julija je viden v drugi polovici noči, od oktobra do konca leta je viden celo noč.

Saturn je januarja in februarja viden vso noč, maja v prvi polovici noči, julija in avgusta ni viden, oktobra je viden v drugi polovici noči.

Na svoji poti bo Luna v tem letu srečala zvezdo Spico v ozvezdju Device in jo nekajkrat celo zakrila. (23. I., 19. II., 18. III., 14. IV., 8. VI., 1. VIII., 29. VIII.) Zakritje Spice dne 1. VIII. bo vidno tudi iz naših krajev.

OZNACEVANJE PRAZNIKOV IN GODOV PO NOVEM BOGOSLUŽNEM KOLEDARJU

Po novem odslej v kalendariju označujemo praznike in godove tako, kakor so označeni v novem bogoslužnem koledarju.

Stopnjo praznika oziroma godu označujemo s številko v oklepaju za praznikom. Pri tem pomeni: 1 — slovesni praznik, 2 — praznik, 3 — obvezni god in 4 — neobvezni god. Krog (●) razmejuje praznovanja bogoslužnega koledarja od navadnih godov. Tako so na levi od tega kroga (oz. pred njim) navedena praznovanja, ki se jih tisti dan spominjamo v bogoslužju, desno od kroga (oz. za njim) pa so koledarski godovi, ki se jih redno v bogoslužju ne spominjamo. Če je krog že v začetku, pomeni, da tisti dan v bogoslužju ni posebnega godu in je zato maša in molitveno bogoslužje od delavnika (bogoslužni delavnik). Nezapovedani prazniki so označeni z zvezdico (*).

Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju

Leto prestopno let*	Pepelnica	Velika noč	Vnebohod	Binkošti	Rešnje telo	1. adventna nedelja
1974	27. febr.	14. aprila	23. maja	2. junija	13. junija	1. dec.
1975	12. febr.	30. marca	8. maja	18. maja	29. maja	30. nov.
1976*	3. marca	18. aprila	27. maja	6. junija	17. junija	28. nov.
1977	23. febr.	10. aprila	19. maja	29. maja	9. junija	27. nov.
1978	8. febr.	26. marca	4. maja	14. maja	25. maja	3. dec.
1979	28. febr.	15. aprila	24. maja	3. junija	14. junija	2. dec.
1980*	20. febr.	6. aprila	15. maja	25. maja	5. junija	30. nov.
1981	4. marca	19. aprila	28. maja	7. junija	18. junija	29. nov.
1982	24. febr.	11. aprila	20. maja	30. maja	10. junija	28. nov.
1983	16. febr.	3. aprila	12. maja	22. maja	2. junija	27. nov.
1984*	7. marca	22. aprila	31. maja	10. junija	21. junija	2. dec.
1985	20. febr.	7. aprila	16. maja	26. maja	6. junija	1. dec.
1986	12. febr.	30. marca	8. maja	18. maja	29. maja	30. nov.
1987	4. marca	19. aprila	28. maja	7. junija	18. junija	29. nov.
1988*	17. febr.	3. aprila	12. maja	22. maja	2. junija	27. nov.
1989	8. febr.	26. marca	4. maja	14. maja	25. maja	3. dec.
1990	28. febr.	15. aprila	24. maja	3. junija	14. junija	2. dec.

Na kateri dan prideta novo leto in božič

Leto	Novo leto	Božič	Leto	Novo leto	Božič
1974	Torek	Sreda	1983	Sobota	Nedelja
1975	Sreda	Četrtek	1984	Ponedeljek	Torek
1976	Četrtek	Sobota	1985	Torek	Sreda
1977	Sobota	Nedelja	1986	Sreda	Četrtek
1978	Nedelja	Ponedeljek	1987	Četrtek	Petek
1979	Ponedeljek	Torek	1988	Sobota	Ponedeljek
1980	Torek	Četrtek	1989	Ponedeljek	Torek
1981	Četrtek	Petek	1990	Torek	Sreda
1982	Petek	Sobota			



Sonce stopi v znamenje Vodnarja
20. ob 23.

- Mlaj 1. ob 15.40
- ☾ Prvi krajec 9. ob 13.39
- ☼ Ščip 17. ob 05.47
- ☾ Zadnji krajec 24. ob 00.04
- Mlaj 31. ob 07.20

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	07.44	16.27	08.43
6.	07.43	16.32	08.49
11.	07.42	16.37	08.55
16.	07.40	16.44	09.04
21.	07.36	16.50	09.14
26.	07.32	16.57	09.25
31.	07.27	17.05	09.38

Do konca meseca se dan
podaljša za 56 minut.

1 Četrtek

2 Petek

3 Sobota

4 Nedelja

5 Ponedeljek

6 Torek

7 Sreda

8 Četrtek

9 Petek

10 Sobota

11 Nedelja

12 Ponedeljek

13 Torek

14 Sreda

15 Četrtek

16 Petek

17 Sobota

18 Nedelja

19 Ponedeljek

20 Torek

21 Sreda

22 Četrtek

23 Petek

24 Sobota

25 Nedelja

26 Ponedeljek

27 Torek

28 Sreda

29 Četrtek

30 Petek

31 Sobota

NOVO LETO, OSM. BOŽICA, BOŽJA MATI MARIJA (1) ●

Bazilij Vel. in Gregor Nac., škofa in cerkv. uč. (3) ●

● Genovefa Pariška, devica; Anter, papež, mučenec

2. PO BOŽICU (2) ● Angela Folinjska, redovnica

Beseda se je učlovečila (Jan 1, 1—18)

● Simeon Stilit, puščavnik; Emilijana (Milena), devica

GOSPODOVO RAZGLASENJE, SV. TRIJE KRALJI (1) ●

Rajmund Penjaf., duh. (4) ● Lucijan Antiohijski, muč.

● Severin Noriški, op.; Erhard, škof; Jurij iz Hozibe, red.

● Julijan in Bazilisa, mučenca; Hadrijan, opat

● Viljem iz Bourgesa, škof; Agaton, papež; Peter Orseolo, red.

JEZUSOV KRST (2) ● Pavlin Oglejski, škof

Ti si moj ljubljeni Sin (Mr 1, 7—11)

● Alfred, opat; Tatjana (Tanja), muč.; Ernest, škof

Hilarij, škof in cerkv. uč. (4) ● Veronika Milanska, dev.

● Feliks (Srečko) Nolanski, duh.; Odon iz Novare, red.

● Pavel Puščavnik; Maver, opat; Habakuk, prerok

● Marcel, papež; Berard in tov., frančiškanski mučenci

Anton (Zvonko), puščavnik (3) ● Marijan, diakon, muč.

2. NAVADNA (2) ● Priska, mučenka

Jezusovi prvi učenci (Jan 1, 35—42)

● Kanut (Knut), kralj; Germanik, muč.; Arsen, red.

Fabijan, papež in Boštjan (Sebastijan), mučenca (4) ●

Neža (Agnes, Janja), devica, muč. (3) ● Epifanij, škof

Vincenc (Vinko), diakon, muč. (4) ● Teodolinda, kraljica

● Emerencijana, mučenka; Ildefonz, škof

Frančišek Saleški, šk., c. u. (3) ● Felicijan, škof, muč.

3. NAVADNA (2) ● Spreobrnitev apostola Pavla

Spreobrnite se in verujte evangeliju (Mr 1, 14—20)

Timotej in Tit, škofa (3) ● Robert, Alberik, Stefan, r. u.

Angela Merici, devica (4) ● Vitalijan, papež

Tomaž Akvinski, duh., c. u. (3) ● Peter Nolasko, red. u.

● Valerij, škof; Julijan Ubogi, spokornik

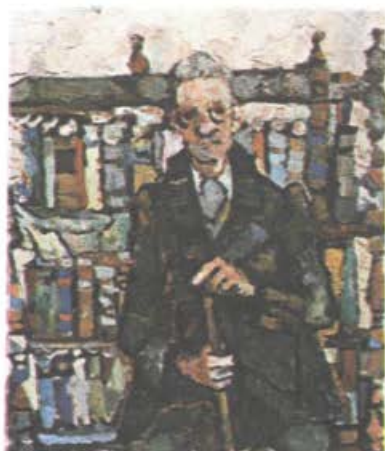
● Martina, dev., muč.; Hiacinta (Jacinta) Maresscotti

Janez Bosko, red. ust. (3) ● Marcela, vdova



Lovričeva hiša na Mostu — dom Ivana Pregelja

Marij Pregelj: Portret očeta, 1954; Moderna galerija v Ljubljani



Vremenski pregovori

Prosinec mrzel, da
poka,
sadje v jeseni in moka.

Če na sv. Pavla (15.)
sonce sije,
trikrat žito dobro
dozori,
gornik dosti vina v sode
vlije
in po volji kmeta se
godi.

Sv. Fabijan in
sv. Boštjan (22.)
sok v drevju poženeta.

Če na Vinka (22.) sonce
sveti,
bo dosti rujnega vinca
v kleti.

Božična skrivnost

Z božično skrivnostjo stopamo v novo leto. Do kraja ubog je prišel med nas božji Sin. Samo ljubezen prinaša, ljubezen išče; ljubezen, ki z njo Bog nas ljubi, ljubezen, ki jo mi Bogu vračamo. Božjo ljubezen pa tako bogato in živo močno, da more v njej pograti korenine vsaka plemenita človeška ljubezen in se razrasti v vse naše življenje. To je veličina njegovega, to ob njegovem veličina našega življenja in dovršnje ter sreča. Zajemimo v polno iz tega bogastva!



Sonce stopi v znamenje Rib
19. ob 13.

- ☾ Prvi krajec 8. ob 11.05
- ☀ Ščip 15. ob 17.43
- ☾ Zadnji krajec 22. ob 09.16

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	07.26	17.06	09.40
6.	07.19	17.14	09.55
11.	07.12	17.21	10.09
16.	07.04	17.29	10.25
21.	06.57	17.36	10.39
26.	06.48	17.43	10.55

Do konca meseca se dan
podaljša za 1 uro 24 minut.

1 Nedelja

2 Ponedeljek

- 3 Torek
- 4 Sreda
- 5 Četrtek
- 6 Petek
- 7 Sobota

8 Nedelja

- 9 Ponedeljek
- 10 Torek
- 11 Sreda
- 12 Četrtek
- 13 Petek
- 14 Sobota

15 Nedelja

- 16 Ponedeljek
- 17 Torek
- 18 Sreda
- 19 Četrtek
- 20 Petek
- 21 Sobota

22 Nedelja

- 23 Ponedeljek
- 24 Torek
- 25 Sreda
- 26 Četrtek
- 27 Petek
- 28 Sobota

29 Nedelja

4. NAVADNA (2) ● Brigita Irska, devica

Jezus uči z oblastjo (Mr 1, 21–28)

Jezusovo darovanje, Svečnica* (2) ● Simeon in Ana

- Blaž, škof, mučenec; Oskar (Ansgar), škof (4) ●
- Andrej Corsini, škof; Janez de Britto, mučenec
- Agata, dev., muč. (3) ● Ingenuin in Albuin, škofa
- Pavel Miki in tov., muč. (3) ● Amand Belgijski, škof
- Nivard, redovnik; Adavkt in frigijski mučenci

5. NAVADNA (2) ● Hieronim Em.; Prešernov dan

Jezus ozdravlja bolnike (Mr 1, 29–39)

- Apolonija, devica, mučenka; Nikefor, mučenec
- Sholastika, devica (3) ● Viljem Veliki, puščavnik
- Lurška Mati božja (4) ● Cedmon, redovnik
- Evlalija, mučenka; Benedikt Anianski, opat
- Katarina de Ricci, redovnica; Gregor II., papež
- Valentin (Zdravko), mučenec (4) ● Bruno Kverfurtski, m.

6. NAVADNA (2) ● Jordan Saški, opat

Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40–45)

- Julijana, mučenka; Onezim, škof; Peteri muč. iz Egipta
- Sedem ustanoviteljev servitov (4) ● Frančišek Clet, muč.
- Simeon Jeruzalemski, škof, muč.; Flavijan, škof
- Konrad iz Piacenze, spokornik; Barbat, škof
- Sadot in tovariši, mučenci; Evherij, škof
- Peter Damiani, šk., c. u. (4) ● Maksimijan Puljski, škof

7. NAVADNA (2) ● Marjeta Kortonska, spok.

Jezus ozdravi mrtvoudnega (Mr 2, 1–12)

- Polikarp, škof, cerkv. uč. (3) ● Dositej, menih
- (Matija, apostol), Sergij, mučenec
- Tarazij (Taras), škof; Valburga, devica
- Matilda iz Hackeborna, devica; Porfirij, škof
- Gabrijel Zalostne Matere božje, red.; Leander, škof
- Roman, opat; Hilarij, papež; Osvald, škof

8. Navadna (2) ● Prestopni dan¹

Jezus napoveduje novo dobo (Mr 2, 18–22)

¹ Po določbah novega misala velja odslej kot prestopni dan 29. II. in ne več 24., zato se godovi od 24. do 28. II. v prestopnem letu ne pomaknejo več za dan naprej.



*Prešernova rojstna hiša
v Vrbi*

*Božidar Jakac: France
Prešeren, 1939; rojstna
hiša v Vrbi*



Vremenski pregovori

*Ako je svečnica (2.)
zelena,
bo cvetna nedelja
snežena.*

*Če je na Blaževo (3.)
oblačno,
bo o sv. Juriju zelena
trava.*

*Kakršno je vreme
sv. Petra stola dan (22.),
tako bo potem mesec
dan.*

*Po sv. Matiji (24.) ne
gre lisjak
čez led domov.*

Svečan iztegne dan.

Darovanje

Ljubezen je po naravi darovanje. Kakor Marijino. Iti moramo preko sebe in v vsem obsegu sprejeti za svoje Kristusovo, božje mišljenje, hotenje, ljubezen. Zato pa najdemo v njem vsako zakonito ljubezen večjo, plemenitejšo, v božji veličini. Čim bolj resnično se v plemenitem darovanju brez pridržka izgubimo v Bogu, tem bolj resnično se v Bogu najdemo. Zato razumemo Kristusa: do pičice na i — a ne v suženjstvu črke, pač pa v duhu in službi ljubezni, do popolnega soglasja.



Sonce stopi v znamenje Ovna
20. ob 12 (začetek pomladi).

- Mlaj 1. ob 00.25
- Prvi krajec 9. ob 05.38
- Ščip 16. ob 03.52
- Zadnji krajec 22. ob 19.54
- Mlaj 30. ob 18.08

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	06.41	17.49	11.08
6.	06.31	17.56	11.25
11.	06.22	18.03	11.41
16.	06.13	18.09	11.56
21.	06.03	18.16	12.13
26.	05.53	18.22	12.29
31.	05.44	18.30	12.46

Do konca meseca se dan
podaljša za 1 uro 38 minut.

- 1 Ponedeljek
- 2 Torek
- 3 Sreda
- 4 Četrtek
- 5 Petek
- 6 Sobota

7 Nedelja

- 8 Ponedeljek
- 9 Torek
- 10 Sreda
- 11 Četrtek
- 12 Petek
- 13 Sobota

14 Nedelja

- 15 Ponedeljek
- 16 Torek
- 17 Sreda
- 18 Četrtek
- 19 Petek
- 20 Sobota

21 Nedelja

- 22 Ponedeljek
- 23 Torek
- 24 Sreda
- 25 Četrtek
- 26 Petek
- 27 Sobota

28 Nedelja

- 29 Ponedeljek
- 30 Torek
- 31 Sreda

- Albin, škof; Svitbert, škof; Antonina, mučenka
- Neža Praška, devica; Henrik Suzo, red.; Pust
++ Pepelnica (1) ● Kunigunda, cesarica
Kazimir, kraljevič (4) ● Arkadij, škof, mučenec
+ ● Janez Jožef od Križa, redovn.; Evzebij, mučenec
● Fridolin (Miroslav), opat; Koleta (Nika), devica

1. POSTNA (1) ● Perpetua in Felicita, muč.

Hudi duh skuša Jezusa (Mr 1, 12—15)

- Janez od Boga, red. ustan. (4) ● Beata, mučenka
- Frančiška Rimska, redovn. (4) ● Gregor Niški, šk.
- Stirideset mučencev; Makarij, škof
- Sofronij, škof; Evlogij, mučenec; Konstantin, spok.
- + ● (Gregor Vel., papež) Doroteja (Rotija), mučenka
- Kvatre ● Kristina, dev., muč.; Teodora (Božidar), m.

2. POSTNA (1) ● Matilda, kraljica

Jezus se na gori spremeni (Mr 9, 2—10)

- Klemen M. Dvořak, red.; Ludovika de Marillac, red.
- Hilarij in Tacijan, muč.; Herbert, škof; Julijan, muč.
- Patricij, škof (4) ● Jedrt Niveljska, opatinja
- Ciril Jeruzalemski, šk., c. u. (4) ● Salvator, redovnik
- JOŽEF, MOŽ DEVICE MARIJE (1) ● Sibilina, dev.**
- Klavdija in tov., muč.; Kutbert, škof

3. POSTNA (1) ● Filemon, mučenec

Jezus očisti tempelj (Jan 2, 13—25)

- Lea, spokornica; Katarina Genovska, spokornica
- Turibij iz Mongroveja, šk. (4) ● Viktorijan in tov.
- Dionizij in tov., mučenci; Katarina Švedska, red.
- Gospodovo oznanjenje* (1) ● Dizma, desni razbojnik**
- + ● Evgenija, mučenka; Kastul, mučenec
- Rupert Salzburški, škof; Lidija, mučenka

4. POSTNA (1) ● Bojan (Vojan), knez, muč.

Božji Sin Odrašenik (Jan 13, 14—21)

- Bertold, red. ustanov.; Evstracij, mučenec
- Amadej IX. Savojski, knez; Kvirin iz Neussa
- Modest Gosposvetski, škof (3) ● Gvido, opat



Pajštbarjev dom na Murljavi — rojstna hiša Josipa Jurčiča

Ivan Franke: Josip Jurčič, 1868, Mestni muzej v Ljubljani



Vremenski pregovori

*Ako sušca grmi,
dobra letina pohiti.*

*Če štirideset mučenikov
dan (10.) ni lepo,
tudi štirideset dni
potem ne bo.*

*Ce breskve pred
sv. Gregorjem
(12.) cveto,
trije eno pojedjo.*

*Če je lepo vreme na
Jožefovo (19.),
naj veselo bo srce
kmetovo.*

*Sušca sneg
je setvam kreg.*

Križ

Darovanje je boleče; umiranje je. Umreti mora zaradi velike božje ljubezni v nas vsaka premajhna ljubezen, ki z božjo ni združljiva. Kristus je šel pred nami. Ne morda premajhno, temveč vso zakonito ljubezen do življenja je daroval in z njo življenje in kri, ko je ostal zvest eni veliki resnici in ljubezni. Njegov križ in naš ob njem, njegova smrt in ob njej naša res plemenita odpoved vsemu premajhnemu v nas — po božji meri — to je edina pot do resnične ljubezni, v polno življenje.



Sonce stopi v znamenje Bika
20. ob 00.

- ☾ Prvi krajec 7. ob 20.01
- ☽ Sčip 14. ob 12.49
- ☾ Zadnji krajec 21. ob 08.14
- Mlaj 29. ob 11.19

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	05.42	18.31	12.49
6.	05.32	18.37	13.05
11.	05.23	18.44	13.21
16.	05.14	18.51	13.37
21.	05.05	18.57	13.52
26.	04.57	19.03	14.06

Do konca meseca se dan
podaljša za 1 uro 30 minut.

1 Četrtek

2 Petek

3 Sobota

4 Nedelja

5 Ponedeljek

6 Torek

7 Sreda

8 Četrtek

9 Petek

10 Sobota

11 Nedelja

12 Ponedeljek

13 Torek

14 Sreda

15 Četrtek

16 Petek

17 Sobota

18 Nedelja

19 Ponedeljek

20 Torek

21 Sreda

22 Četrtek

23 Petek

24 Sobota

25 Nedelja

26 Ponedeljek

27 Torek

28 Sreda

29 Četrtek

30 Petek

- Hugo Grenobelski, škof; Venancij, škof, mučenec
+ Frančišek Paolski, red. ust. (4) ● Teodozija, muč.
- Rihard, škof; Sikst I., papež; Agapa, mučenka

5. POSTNA (1) ● Izidor Seviljski, šk., c. u. Jezus napove svoje trpljenje (Jan 12, 20–33)

- Vincenc Ferrer, duh. (4) ● Julijana, opatinja
- Irenej Sirmijski, škof, muč.; Celestin I., papež
- Janez Krstnik de la Salle, red. ust. (3) ● Saturnin, š.
- Albert, škof, mučenec; Valter, opat
- + ● Marija Kleopova, svetopis. žena; Valtruda, red.
- Ezekijel, prerok; Apolonij in tov., mučenci

CVETNA — NEDELJA TRPLJENJA (1) ● Stanislav Jezusov slovesni vhod v Jeruzalem (Mr 11, 1–10)

- Lazar Tržaški, škof, mučenec; Zenon, škof
- Martin I., papež, mučenec; Hermenegild, muč.
- Lidvina, devica; Valerijan in tov., mučenci
- Vel. četrtek (1) ● Anastazija, mučenka
- ++ Vel. petek (1) ● Bernarda Lurška, devica
- Vel. sobota (1) ● Rudolf, mučenec; Inocenc, škof

VELIKA NOČ, GOSPODOVO VSTAJENJE (1) ● Jezus vstane od mrtvih (Jan 20, 1–9)

- Velikonočni ponedeljek* (1) ● Leon IX., papež
- Hilda, devica; Teotim, škof; Sulpicij, mučenec
- Anzelm, škof, cerkv. uč.; Konrad Parzham, red.
- Leonid, mučenec; Agapit, papež
- Jurij, mučenec; Vojteh, škof, mučenec
- Fidel (Zvest) Sigmarinški, d., m.; Honorij, škof

2. VELIKONOČNA, BELA (1) ● Marko, evang. Jezus se prikaže apostolom (Jan 20, 19–31)

- Pashazij, opat; Mati dobrega sveta
- USTANOVITEV OF; Hozana Kotorska, d. (4) ●
- Peter Chanel, duh., muč. (4) ● Vital (Živko), mučenec
- Katarina Sienska, dev., c. u. (3) ● Peter Veronski, muč.
- Pij V., papež (4) ● Jožef Cottolengo, red. ustanov.

APRIL MALI TRAVEN



Visoko — Tavčarjev drugi in tudi zadnji dom v Poljanah

Jakob Savinšek: Ivan Tavčar, 1957, Visoko



Vremenski pregovori

*Mali traven ima devet
vremen na dan.*

*April sedemkrat na dan
kmeta s polja spodi.*

*Ce malega travna grmi,
slane več se kmet ne
boji.*

*Ako je na Jurijevo (23.)
lepo vreme,
bo dosti vina.*

*Ce malega travna toplo
dežuje,
rodovitno leto
oznanjuje.*

Življenje vstalega

Po iskrenem darovanju smo duhovno eno s Kristusom. Po živi, vseobsegajoči veri smo se vrasli vanj z vsemi vlakni svojega duha kot mladike v trto. Iz Kristusovega novega življenja zaživi v nas vse, kar je v nas duhovnega življenja zmožno. Tako široko zajema nova rast naše življenje, osrečuje nas tako globoko, kakor daleč in globoko seže božja ustvarjajoča ljubezen, ki ji je Kristus s svojim darovanjem odprl pot v naše življenje. In kolikor ji mi odpiramo svoje življenje, ko v svojem darovanju vztrajamo.



Sonce stopi v znamenje Dvojčkov
20. ob 23.

- ☾ Prvi krajec 7. ob 06.17
- ☽ Ščip 13. ob 21.04
- ☾ Zadnji krajec 20. ob 22.22
- Mlaj 29. ob 02.47

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	04.48	19.10	14.22
6.	04.41	19.17	14.36
11.	04.35	19.23	14.48
16.	04.29	19.29	15.00
21	04.23	19.35	15.12
26.	04.19	19.40	15.21
31.	04.15	19.44	15.29

Do konca meseca se dan
podaljša za 1 uro 7 minut.

1 Sobota

2 Nedelja

3 Ponedeljek

- 4 Torek
- 5 Sreda
- 6 Četrtek
- 7 Petek
- 8 Sobota

9 Nedelja

- 10 Ponedeljek
- 11 Torek
- 12 Sreda
- 13 Četrtek
- 14 Petek
- 15 Sobota

16 Nedelja

- 17 Ponedeljek
- 18 Torek
- 19 Sreda
- 20 Četrtek
- 21 Petek
- 22 Sobota

23 Nedelja

- 24 Ponedeljek
- 25 Torek
- 26 Sreda
- 27 Četrtek
- 28 Petek
- 29 Sobota

30 Nedelja

- 31 Ponedeljek

JOZEF DELAVEC (2) ● MEDNARODNI PRAZNIK DELA

3. VELIKONOČNA (1) ● Boris, kralj

Jezusovo slovo od apostolov (Lk 24, 35—48)

Filip in Jakob ml., apostola (2) ● Teodozij Kijevski, red.

- Florijan (Cvetko), mučenec (4) ● Cirijak, škof
- Gotard, škof; Angel, mučenec; Juta, spokornica
- Marija, Srednica milosti; Dominik Savio, dijak
- Gizela, opatinja; Domicijan, škof; Flavij, mučenec
- Viktor Milanski, mučenec; Dezider (Željko), škof

4. VELIKONOČNA (1) ● Pahomij, opat; Dan zmage

Jezus, dobri pastir (Jan 10, 11—18)

- Antonin, škof; Gordijan in Epimah, mučenca
- Mamert, škof; Sigismund (Žiga), kralj
- Nerej in Ahilej, mučenca; Pankracij, muč. (4) ●
- Servacij, škof; Mucij, mučenec
- Matija, apostol (2) ● Bonifacij, mučenec
- Zofija (Sonja), mučenka; Izidor, kmet

5. VELIKONOČNA (1) ● Janez Nepomuk, duh., muč.

Vinska trta in mladike (Jan 15, 1—8)

- Paskal Baylon, redovnik; Jošt, opat
- Janez I., papež, muč. (4) ● Erik, kralj
- Peter Celestin, papež; Pudencijana, devica
- Bernardin Sienski, duh. (4) ● Plavtila, spokornica
- Krispin, redovnik; Valens, škof; Evtihij in tov.
- Renata, spokornica; Marjeta (Rjeta-Rita) Kasijska, red.

6. VELIKONOČNA (1) ● Evfrozinja, redovn.

Jezusova zapoved ljubezni (Jan 15, 9—17)

- Prošnji dan; Marija Pomočnica (3) ● Socerb, m.
- Pr. dan; Beda C.; Gregor VII., p.; Marija M. de' Pazzi (4) ●
- Prošnji dan; Filip Neri, duhovnik (3) ●

GOSPODOV VNEBOHOD (1) ● Julij, mučenec

- German Pariški, škof; Bernard Menthonski, duh.
- Maksim Emonski, škof (4) ● Teodozija, devica

7. VELIKONOČNA (1) ● Ferdinand Arag., kralj

Naj bodo vsi eno (Jan 17, 11—19)

- Obiskanje Device Marije (2) ● Kancijan in tov., mučenci



Hiša na Klancu na Vrhniki, postavljena na pogorišču rojstne hiše Ivana Cankarja

Ivan Franke: Ivan Cankar, 1919; podoba je last družine Širc v Ljubljani



Vremenski pregovori

*Če je majnika lepo,
je dobro za kruh in
seno.*

*Če Pankraca (12.) sonce
peče,
sladko vince v klet
poteče.*

*Po sv. Servati (13.)
ni mraza se bati.*

*Če je na sv. Urbana dan
(25.) lepo,
rado suši se poleti seno.*

*Če sušec suši,
traven deži,
maj pa hladi,
kmetu se dobro godi.*

Resnična veličina v malem

Dvakrat se nam razodene veličina Marijine vere in ljubezni. Ko privoli v božje materinstvo in ko sodaruje s Sinom na Golgoti. Veliko pa je vse njeno življenje, ker je tudi v preprosti vsakdanjosti živela iz iste vere in ljubezni. Nagib odločuje. Po velikem nagibu dobe veličino tudi najmanjša, skrbno opravljena dela. Velika ljubezen mora dati resnično veličino tudi najskromnejšemu življenju in pristno srečo, tudi če ni še neskajjena. Le Kristus nam mora biti blizu — kot Mariji.



Sonce stopi v znamenje Raka
21. ob 07 (začetek poletja).

- ☾ Prvi krajec 5. ob 13.20
- ☽ Sčip 12. ob 05.15
- ☾ Zadnji krajec 19. ob 14.15
- Mlaj 27. ob 15.50

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	04.14	19.45	15.31
6.	04.13	19.50	15.37
11.	04.11	19.53	15.42
16.	04.10	19.55	15.45
21.	04.11	19.56	15.45
26.	04.13	19.57	15.44

Do 21. junija se dan podaljša za 14 minut, nato pa skrajša do konca meseca za 3 minute.

- 1 Torek
- 2 Sreda
- 3 Četrtek
- 4 Petek
- 5 Sobota

6 Nedelja

- 7 Ponedeljek
- 8 Torek
- 9 Sreda
- 10 Četrtek
- 11 Petek
- 12 Sobota

13 Nedelja

- 14 Ponedeljek
- 15 Torek
- 16 Sreda
- 17 Četrtek
- 18 Petek
- 19 Sobota

20 Nedelja

- 21 Ponedeljek
- 22 Torek
- 23 Sreda
- 24 Četrtek
- 25 Petek
- 26 Sobota

27 Nedelja

- 28 Ponedeljek
- 29 Torek
- 30 Sreda

Justin, mučenec (3) ● Pamfil, mučenec
Marcelin in Peter, muč. (4) ● Erazem, škof, mučenec
Karel Lwanga in tov., muč. (3) ● Klotilda, kraljica
● Frančišek Caracciolo, r. u.; Kvirin iz Siscije, šk., m.
Bonifacij, škof, muč. (3) ● Svetko (Svetopolk), mučenec

BINKOSTI, PRIHOD SV. DUHA (1) ● Norbert, škof Prejmite Svetega Duha (Jan 20, 19–23)

● Robert Newminsterski, opat; Ana Garzia, devica
● Medard, škof; Viljem iz Yorka, škof
Efrem Sirski, diakon, c. u. (4) ● Primož in Felicijan, muč.
● Bogumil, škof; Janez Dominici, dubrovniški škof
Barnaba, apostol (3) ● Feliks, mučenec
Kvatre ● Janez Fakundski, red.; Adelhajda, devica

SV. TROJICA (1) ● Anton Padovanski, red.

Pojdite in učite vse narode (Mt 28, 16–20)

● Elizej, prerok; Valerij in Rufin, mučenca
Vid (Vitomir), mučenec (4) ● Germana (Mana) Cousin, d.
● Frančišek Regis, duh.; Beno, šk.; Gvido Kort, red.

REŠNJE TELO IN REŠNJA KRI (1) ● Adolf, škof

● Marko in Marcelijan, mučenca; Amand (Ljubob), škof
Romuald, opat (4) ● Nazarij, škof

12. NAVADNA (2) ● Silverij I., papež, muč.

Jezus pomiri vihar na morju (Mr 4, 35–41)

Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, red. (3) ● Evzebij, škof
Pavlin iz Nole, šk.; Janez Fisher in Tomaž More, m. (4) ● Ahac, m.
● Agripina, devica, mučenka; Jožef Cafasso, duhovnik
Rojstvo Janeza Krstnika (1) kres ● Favst, mučenec
Jezusovo Srce (1) ● Viljem (Vilko) iz Vercellija, opat
Marijino Srce (4) ● Vigilij (Stojan), škof

13. NAVADNA (2) ● Ema (Hema) Krška, kneginja

Jezus obudi Jairovo hčer (Mr 5, 21–43)

Irenej, škof, mučenec (3) ● Potamijena, mučenka
PETER IN PAVEL, apostola (1) ● Marcel, mučenec
Prvi mučenci rimske Cerkve (4) ● Emilijana, muč.



*Kajža pri Dolencu —
rojstna hiša Franca S.
Finžgarja*

*Gojmir A. Kos: Finžgar,
1951, Slovenska akade-
mija znanosti in umet-
nosti v Ljubljani*



Vremenski pregovori

*Ako sv. Medarda dan
(8.) dežuje,
štirideset dni dež še
naletuje.*

*Dež na dan sv. Vida
(15.)
ječmenu ne kaže prida.*

*Kakršno je vreme
kresnic (24.),
takšno bo tudi žanjic.*

*Če sta Peter in Pavel
(29.) jasna,
bo letina krasna.*

Stvarnik Sveti Duh

Podarjeno božje življenje v nas je delo Stvarnika Svetega Duha. Iz Kristusovega srca ga zajema in vceplja v nas. Kot na začetku stvarjenja nad stvarstvom biva zdaj v notranjosti našega bitja in v čutečem svetu naše duše ustvarja nove moči, novo življenje. Samo dobre, verne misli nam je treba, da bomo čutili njegovo osrečujočo bližino, ne samo njegovo delo. Zdramimo se za to dejanje osebne, žive vere. Našli bomo, srečo najzvestejšega prijateljstva in pogum za vsak položaj življenja.



Sonce stopi v znamenje Leva
22. ob 18.

- ☾ Prvi krajec 4. ob 18.28
- ☽ Ščip 11. ob 14.09
- ☾ Zadnji krajec 19. ob 07.29
- ☉ Mlaj 27. ob 02.38

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	04.15	19.56	15.41
6.	04.18	19.54	15.36
11.	04.22	19.52	15.30
16.	04.27	19.48	15.21
21.	04.32	19.44	15.12
26.	04.37	19.39	15.02
31.	04.43	19.33	14.50

Do konca meseca se dan
skrajša za 51 minut.

- 1 Četrtek
- 2 Petek
- 3 Sobota

4 Nedelja

- 5 Ponedeljek
- 6 Torek
- 7 Sreda
- 8 Četrtek
- 9 Petek
- 10 Sobota

11 Nedelja

- 12 Ponedeljek
- 13 Torek
- 14 Sreda
- 15 Četrtek
- 16 Petek
- 17 Sobota

18 Nedelja

- 19 Ponedeljek
- 20 Torek
- 21 Sreda
- 22 Četrtek
- 23 Petek
- 24 Sobota

25 Nedelja

- 26 Ponedeljek
- 27 Torek
- 28 Sreda
- 29 Četrtek
- 30 Petek
- 31 Sobota

- Teobald (Bogoslav), pušč.; Estera, svetopis. žena
- Oton Bamberški, škof; Vital (Zivko), mučenec
- Tomaž, apostol (2) ● Heliodor, škof

14. NAVADNA (2) ● DAN BORCA; Urh, škof Jezusa v Nazaretu prezirajo (Mr 6, 1—6)

- Ciril in Metod, slov. ap. (1) ● Anton M. Zaccaria, duh.
- Marija Goretti, dev., muč. (4) ● Bogomila, spokornica
- Vilibald, škof; Edelburga, devica
- Kilijan, škof, mučenec; Prokop, mučenec
- Veronika Giuliani, opatinja; Gorkumski mučenci
- Amalija (Ljuba), redovnica; Rufina in Sekunda, m.

15. NAVADNA (2) ● Olga Kijevska, kneginja Jezus razpošlje apostole (Mr 6, 7—13)

- Mohor in Fortunat, mučenca (4) ● Nabor in Feliks, muč.
- Henrik (Hinko) I., kralj (4) ● Evgen, škof
- Kamil de Lellis, duh. (4) ● Frančišek Solan, redovnik
- Bonaventura, šk., c. u. (3) ● Vladimir Kijevski, knez
- Karmelska Mati božja (4) ● Evstazij, škof
- Aleš (Aleksej), spokornik; Marcelina, devica

16. NAVADNA (2) ● Friderik, škof, muč. Množica se Jezusu smili (Mr 6, 30—34)

- Arsen, diakon, pušč.; Aurea (Zlatka), devica
- Marjeta Antiohijska, devica, muč.; Elija, prerok
- Lovrenc iz Brindisija, duh., c. u. (4) ● Danijel (Danilo), pr.
- DAN VSTAJE; Marija Magdalena (Majda) (3) ●**
- Brigita Švedska, red. ust. (4) ● Apolinarij, škof, muč.
- Kristina, devica, mučenka; Boris, mučenec

17. NAVADNA (2) ● Jakob st., apostol Jezus nasiti pet tisoč mož (Jan 6, 1—15)

- Joahim in Ana, starši DM (3) ● Valens, škof
- Gorazd, Kliment, Naum in tov. (3) ● Pantaleon, m.
- Viktor (Zmago) I., papež; Samson (Samo), škof
- Marta iz Betanije (3) ● Olaf, kralj
- Peter Krizolog, škof, c. u. (4) ● Angelina, kneginja
- Ignacij Lojolski, red. ust. (3) ● Fabij, mučenec



Gradnikova domačija v Medani — pesnikov drugi dom

Alojz Gradnik: Fotografija, 1965



Vremenski pregovori

Kukavica se glasi do sv. Urha (4.).

Dež na Cirila in Metoda (5.)

orehe in kostanj domala ogloda.

Če sv. Marjete (20.) deževalo bo, težko boš pod streho spravil seno.

O sv. Jakobu (25.) pšenica zori ali zgori.

O sv. Jakobu (25.) gre grozdje na božjo pot, o sv. Jerneju pa nazaj pride.

Delo z Bogom

Delo je ustvarjanje, soustvarjanje z Bogom. Bog sam osebno s svojo močjo nosi našo moč za delo. Zakaž nam je prav v delu le prevečkrat skriti Bog. Ključ je v našem osebnem razmerju z Bogom. Po živi veri ustvarimo razmerje živega osebnega prijateljstva z njim. Srečujemo se z njim v res osebnem razgovoru v molitvi. Potem ga bomo kot spremeljevalca ob sebi in v sebi čutili verno tudi v svojem delu. Tako v molitvi kot po delu se bo poglabljalo naše sožitje z njim. Od vseh blagoslovov dela je ta največji.



Sonce stopi v znamenje Device
23. ob 01.

- ☾ Prvi krajec 2. ob 23.06
- ☉ Ščip 10. ob 00.43
- ☽ Zadnji krajec 18. ob 01.12
- Mlaj 25. ob 12.00

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	04.45	19.32	14.47
6.	04.51	19.24	14.33
11.	04.56	19.17	14.21
16.	05.02	19.09	14.07
21.	05.08	19.00	13.52
26.	05.15	18.52	13.37
31.	05.21	18.42	13.21

Do konca meseca se dan
skrajša za 1 uro 26 minut.

1 Nedelja

- 2 Ponedeljek
- 3 Torek
- 4 Sreda
- 5 Četrtek
- 6 Petek
- 7 Sobota

8 Nedelja

- 9 Ponedeljek
- 10 Torek
- 11 Sreda
- 12 Četrtek
- 13 Petek
- 14 Sobota

15 Nedelja

- 16 Ponedeljek
- 17 Torek
- 18 Sreda
- 19 Četrtek
- 20 Petek
- 21 Sobota

22 Nedelja

- 23 Ponedeljek
- 24 Torek
- 25 Sreda
- 26 Četrtek
- 27 Petek
- 28 Sobota

29 Nedelja

- 30 Ponedeljek
- 31 Torek

18. NAVADNA (2) ● Alfonz M. Ligvorij, škof Kruh iz nebes (Jan 6, 24—35)

Evzebij iz Vercellija, škof (4) ● Štefan, papež
● Lidija, makedon. žena; Avguštin Kažotič, zagr. škof
Janez M. Vianney, duh. (3) ● Perpetua, žena
Posvetitev bazilike Marije Snežne (4) ● Ožbalt, kr.
Jezusova spremenitev na gori (2) ● Pastor, muč.
Sikst II., papež in tov., muč.; Kajetan, duh. (4) ●

19. NAVADNA (2) ● Dominik, red. ust. Jaz sem kruh življenja (Jan 6, 41—51)

● Peter Faber, redovnik; Roman, mučenec
Lovrenc, diakon, muč. (2) ● Asterija (Zvezdana), muč.
Klara (Jasna), devica (3) ● Tiburcij in Suzana, muč.
● Evplij, mučenec; Inocenc XI., papež
Poncijan, papež in Hipolit, duh., mučenca (4) ●
Maksimilijan Kolbe, muč. (4) ● Evzebij iz Rima, duh.

MARIJINO VNEBOVZETJE (1) ● Tarcizij, muč. Marijin slavospev (Lk 1, 39—56)

Rok, spokornik; Štefan Ogrski, kralj (4) ●
● Hijacint Poljski, redovnik; Liberat (Svobodan), op., m.
● Helena (Jelka, Alenka), cesarica; Agapit iz Preneste
Janez Eudes, red. ustan. (4) ● Ludvik Toulouški, škof
Bernard, opat, c.u. (3) ● Samuel (Samo), prerok
Pij X., papež (3) ● Baldvin, kralj; Sidonij, škof

21. NAVADNA (2) ● Sigfrid, škof Gospod, h komu pojdemo? (Jan 6, 60—69)

Roza iz Lime, devica (4) ● Filip Benizi, redovnik
Jernej, apostol (2) ● Emilija de Vialar, redovnica
Ludvik IX. Francoski, kralj; Jožef Kalasanc, d. (4) ●
● Ivana Elizabeta Bichier, red. ust.; Rufin, škof
Monika, mati sv. Avguština (3) ● Cezarij, škof
Avguštin, škof, cerkv. uč. (3) ● Hermes, mučenec

22. NAVADNA (2) ● Mučeništvo Janeza Krstnika Jezus obsoja farizejska izročila (Mr 7, 1—23)

● Feliks (Srečko) in Adavkt, muč.; Gaudencija, muč.
● Rajmund (Rajko) Nonat, redovnik; Pavlin, škof

AVGUST VELIKI SRPAN



Prežihova bajta — domačija, ki so si jo Kuharji trdo prigarali

Anton Sigulin: Prežihov Voranc, v spominski sobi na Preškem (Prežihovem) vrhu



Vremenski pregovori

*Če se avgusta po gorah
kadi,
kupi si kožuh za zimske
noči.*

*O porcijunkuli (2)., če
je vročina,
huda bo v prihodnje
zima.*

*Ako je na sv. Lovrenca
dan (10.) lepo,
bo vsa jesen lepa.*

*Kadar velikega šmarna
(15.) sonce peče,
tedaj dobro vino v sod
poteče.*

Počitek ob Bogu

V delu čutimo Boga ob sebi. V počitku mu pogledamo v obraz. Zaživimo z njim in ob njem v mirnem sožitju kot otrok ob očetu. Duhovno in telesno se krepcamo za novo sodelovanje z njim, duhovno v molitvi in daritvi. Tako poglobljamo sožitje z njim. In v novi ljubezni se povežemo med seboj. Zato je dan počitka svet; podoba večnega počitka je. In našemu delu daje polni smisel, uravnava ga k večnim ciljem, večne mere mu daje. Po počitku, kakor ga Bog hoče, bo vsak dan dela znova dragocen in sožitje v delu tesnejše.



Sonce stopi v znamenje Tehtnice
22. ob 22 (začetek jeseni).

- ☾ Prvi krajec 1. ob 04.34
- ☽ Ščip 8. ob 13.52
- ☾ Zadnji krajec 16. ob 18.20
- ☾ Mlaj 23. ob 20.55
- ☾ Prvi krajec 30. ob 12.12

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	05.22	18.40	13.18
6.	05.29	18.31	13.02
11.	05.35	18.21	12.46
16.	05.41	18.11	12.30
21.	05.47	18.02	12.15
26.	05.54	17.52	11.58

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 33 minut.

- 1 Sreda
- 2 Četrtek
- 3 Petek
- 4 Sobota

5 Nedelja

- 6 Ponedeljek
- 7 Torek
- 8 Sreda
- 9 Četrtek
- 10 Petek
- 11 Sobota

12 Nedelja

- 13 Ponedeljek
- 14 Torek
- 15 Sreda
- 16 Četrtek
- 17 Petek
- 18 Sobota

19 Nedelja

- 20 Ponedeljek
- 21 Torek
- 22 Sreda
- 23 Četrtek
- 24 Petek
- 25 Sobota

26 Nedelja

- 27 Ponedeljek
- 28 Torek
- 29 Sreda
- 30 Četrtek

- Egidij (Tilen), opat; Verena, devica
- Maksima, mučenka; Kastor, škof
- Gregor Vel., papež (3) ● Evfemija, Tekla, Doroteja, m.
- Rozalija (Zalka), devica; Ida, spok.; Mojzes, prerok

23. NAVADNA (2) ● ANGELSKA; Viktorin, šk.

Jezus ozdravi gluhtonemega (Mr 7, 31–37)

- Petronij, škof; Favst, Makarij in tov., mučenci
- Marko Križevčan in tov., muč.; Regina, dev., muč.
- Marijino rojstvo* (2) ● Hadrijan, mučenec
- Peter Klaver, redovnik; Dorotej in Gorgonij, mučenca
- Nikolaj Tolentinski, spokornik; Otokar, redovnik
- Prot in Hijacint, muč.; Erntruda (Erna), devica

24. NAVADNA (2) ● Tacijan (Tihomil), mučenec

Petrova izpoved o Jezusu (Mr 8, 27–35)

- Janez Zlatousti, škof, c. u. (3) ● Mavriliij, škof
- Povišanje sv. Križa (2) ● Notburga, devica
- Zalostna Mati božja (Dolores) (3) ● Melita, muč.
- Kornelij, pap. in Ciprijan, šk., muč. (3) ● Ljudmila, kneg.
- Robert Bellarmino, škof, c. u. (4) ● Lambert, škof, muč.
- Kvatre ● Jožef Kupertinski, duh.; Irena in Zofija, muč.

25. NAVADNA (2) ● Januarij, škof, muč.

Jezus opominja k ponižnosti (Mr 9, 30–37)

- Suzana, mučenka; Kandida (Svetlana), mučenka
- Matej (Matevž), apostol in evang. (2) ● Jona, prerok
- Tomaž Villanovski, škof; Mavricij in tov., muč.
- Paternij (Domogoj), škof, mučenec; Lin, papež
- Pacifik, redovnik; Gerard, škof
- Avrelija (Zlata), devica; Sergij Radoneški, škof

26. NAVADNA (2) ● Kozma in Damijan, muč.

Jezus svari pred pohujšanjem (Mr 9, 38–48)

- Vincenc Pavelski, duh. (3) ● Hiltruda, devica
- Venčeslav (Vaclav), muč. (4) ● Lioba (Ljuba), devica
- Mihael, Gabrijel in Rafael, nadangeli (2) ●
- Hieronim, duh., c. u. (3) ● Zofija, spokornica



*Prenovljena domačija
Bevkovih v Zakojci —
pisateljev drugi dom*

*France Gorše: France
Bevk, 1931, bron, Mo-
derna galerija v Ljublja-
ni*



Vremenski pregovori

*Tilen (1.) meglen,
grda jesen.*

*Ako je na malo mašo
(8.) lepo,
potem bo dva meseca
suho.*

*Kdor po mali maši (8.)
kosi,
ta za pečjo suši.*

*Če se na Marije sedem
žalosti (15.) na polju
dela,
se letina žalostno drži.*

*Če na Miholovo (29.)
sever vleče,
veliko zimo in sneg
obeče.*

Skupno delo in sadovi

Ko delam, nisem nikdar sam. Skupnost je ob meni in množica brezimnih sodelavcev, ki so mi pripravili vse, kar delo omogoča. Zato tudi pri pobiranju sadov ne smem misliti sebično nase. Bog nas je povezal v skupnem delu in dal blagoslov. Zato hoče, da smo sadov vsi deležni, si jih velikodušno delimo. Ne po prisili, temveč po pravičnosti, ki raste iz ljubezni. Pa da imam še preko tega odprto roko za prizadete, ki so izročeni moji dobroti. V delu in uživanju sadov nas hoče Bog videti kot eno svojo družino.



Sonce stopi v znamenje Skorpijona 23. ob 07.

- ☾ Ščip 8. ob 05.55
- ☾ Zadnji krajec 16. ob 09.58
- ☾ Mlaj 23. ob 06.09
- ☾ Prvi krajec 29. ob 23.05

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	06.01	17.42	11.41
6.	06.07	17.33	11.26
11.	06.13	17.23	11.10
16.	06.20	17.14	10.54
21.	06.27	17.06	10.39
26.	06.34	16.57	10.23
31.	06.41	16.49	10.08

Do konca meseca se dan skrajša za 1 uro 33 minut.

1 Petek
2 Sobota

3 Nedelja

4 Ponedeljek
5 Torek
6 Sreda
7 Četrtek
8 Petek
9 Sobota

10 Nedelja

11 Ponedeljek
12 Torek
13 Sreda
14 Četrtek
15 Petek
16 Sobota

17 Nedelja

18 Ponedeljek
19 Torek
20 Sreda
21 Četrtek
22 Petek
23 Sobota

24 Nedelja

25 Ponedeljek
26 Torek
27 Sreda
28 Četrtek
29 Petek
30 Sobota

31 Nedelja

Terezija Deteta Jezusa, dev. (3) ● Remigij, škof
Angeli varuhi (3) ● Legerij, škof

27. NAVADNA (2) ● ROŽNOVENSKA; Evald, m. Sveti zakon je nerazvezljiv (Mr 10, 2—16)

Francišek Asiški, red. ust. (3) ● Petronij, škof
● Marcelin, škof; Flavija, mučenka
Bruno, redovni ustanovitelj (4) ● Renato, škof
Rožnovenska Mati božja (3) ● Marko I., papež
● Demetrij, mučenec; Pelagija, spokornica
Dioniz, šk. in tov., muč.; Janez Leonardi, duh. (4) ●

28. NAVADNA (2) ● Hugolin, mučenec Jezus o nevarnosti bogastva (Mr 10, 17—30)

● Emilijan (Milan, Milko), škof; Aleksander Sauli, škof
Maksimilijan Celjski, škof (4) ● Serafin, redovnik
● Edvard, kralj; Koloman, mučenec
Kalist I., papež, muč. (4) ● Cavdencij (Veselko), šk., m.
Terezija (Zinka) Velika, dev., c. u. (3) ● Avrelija, devica
Hedvika, redovn.; Marjeta M. Alakok, dev. (4) ● Gal, opat

29. NAVADNA (2) ● Ignacij Antiohijski, šk., m.

Luka, evangelist (2) ● Julijan, puščavnik
Izak Jogues in kanadski mučenci; Pavel od Križa (4) ●
● Irena (Miroslava), mučenka; Vendelin, opat
● Uršula, devica, mučenka; Hilarion, opat
● Marija Saloma, svetopis. žena; Bertila Boscardin, red.
Janez Kapistran, duh. (4) ● Severin iz Kölna, škof

30. NAVADNA (2) MISIJSKA ● Feliks, šk., m. Jezus ozdravi slepega (Mr 10, 46—52)

● Krizant in Darija, muč.; Krišpin in Krišpinijan, muč.
● Lucijan, mučenec; Amand iz Strasbourga, škof
● Vincenc in Sabina, mučenca; Frumencij, škof
Simon in Juda Tadej, ap. (2) ● Cirila, mučenka
● Narcis, škof; Ermelinda Brabantska, devica
● Marcel, mučenec; Alfonz Rodriguez, redovnik

31. NAVADNA (2) ŽEGNANJSKA (1) ● Volbenk, šk. Največja zapoved (Mr 12, 28—34)



Dom Franca Ksaverja
Meška v Gornjih Klju-
čarovicah

P. Markovič: Ksaver
Meško, 1910, Sokličev
muzej v Slovenj Gradcu



Vremenski pregovori

*Če vinotoka mraz in
burja brijeta,
bo prosinca in svečana
ljubo sonce sijalo.*

*Sv. Gal (16.) suhoten
oznanjuje,
da ob letu suša
pripotuje.*

*Dan sv. Uršule (21.) si
zelje z zelnika spravi,
da ti ga vreme Šimona
in Jude (28.) v nič ne
pripravi.*

*Ko žerjav leti na tuje,
zima že se približuje.*

Pogovor z Bogom sredi božje družine

Molitev je najbolj naravno človekovo dejanje. Tudi pogovor otroka z očetom je samo podoba tega, kar bi po prisrčnosti moral biti naš pogovor z Bogom; Bog nam je še neprimerno bližji. Povsem naravno je, da v razgovor vpletemo brate in sestre iz vsega občestva svetih — v božji Cerkvi, brate in sestre v poveljanju, duše rajnih. Pa Kristusovo in našo Mater, ko se v molitvi spominjamo skrivnosti odrešenja, ki je pri njih sodelovala. Premagajmo vsako trdoto, ki bi nam zapirala pot do prisrčnega razgovora z Bogom sredi božje družine!



Sonce stopi v znamenje Strelca
22. ob 05.

- ☉ Ščip 7. ob 00.14
- ☾ Zadnji krajec 14. ob 23.39
- Mlaj 21. ob 16.10
- ☽ Prvi krajec 28. ob 13.59

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	06.43	16.48	10.05
6.	06.50	16.41	09.51
11.	06.57	16.35	09.38
16.	07.04	16.29	09.25
21.	07.11	16.25	09.14
26.	07.18	16.21	09.03

Do konca meseca se dan
skrajša za 1 uro 8 minut.

1 Ponedeljek

- 2 Torek
- 3 Sreda
- 4 Četrtek
- 5 Petek
- 6 Sobota

7 Nedelja

- 8 Ponedeljek
- 9 Torek
- 10 Sreda
- 11 Četrtek
- 12 Petek
- 13 Sobota

14 Nedelja

- 15 Ponedeljek
- 16 Torek
- 17 Sreda
- 18 Četrtek
- 19 Petek
- 20 Sobota

21 Nedelja

- 22 Ponedeljek
- 23 Torek
- 24 Sreda
- 25 Četrtek
- 26 Petek
- 27 Sobota

28 Nedelja

- 29 Ponedeljek
- 30 Torek

VSİ SVETI (1) ● Cezarij, diakon, mučenec

Spomin vseh vernih rajnih (1) ● Marcijan, puščavnik
Viktorin Ptujski, šk., m.; Just, tržaški m.; Martin Porres, šk. (4) ●
Karel Boromejski, škof (3) ● Vital in Agrikola, mučenca
● Zaharija in Elizabeta, starši Janeza Krst.; Bertilda, op.
● Lenart (Narte), opat; Sever, škof, mučenec

32. NAVADNA (2) ZAHVALNA ● Engelbert, šk. m.

Dar uboge vdove (Mr 12, 38—44)

● Bogomir (Mirko), škof; Deodat (Bogdan), papež
Posvetitev lateranske bazilike (2) ● Teodor (Božidar)
Leon Vel., papež, c. u. (3) ● Andrej Avelinski, duh.
Martin iz Toursa, škof (3) ● Menas, puščavnik
Jozafat Kunčević, škof, muč. (3) ● Kunibert, škof
Stanislav Kostka, redovn. (4) ● Homonobus, trgovec

33. NAVADNA (2) Nikolaj Tavelić, muč.

Jezus napoveduje konec sveta (Mr 13, 24—32)

Albert Veliki, škof, c. u. (4) ● Leopold, knez
Marjeta Škotska; Jedrt iz Helfte (4) ● Otmar, op.
Elizabeta Ogrska, redovn. (3) ● Evfemija in Tekla, muč.
Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla (4) ● Abdija, prerok
● Narsej, škof, mučenec; Barlam, mučenec
● Edmund, kralj, muč.; Feliks Valois, redovnik

JEZUS KRISTUS, KRALJ (VLADAR) VESOLJSTVA (1) ●

Moje kraljestvo ni od tega sveta (Jan 18, 33—37)

Cecilija (Cilka), dev., muč. (3) ● Maver, škof, muč.
Klemen, papež, mučenec; Kolumban, opat (4) ●
● Krizogon Oglejski, muč.; Flora, dev., muč.
● Katarina Aleksandrijska, dev., muč.; Erazem, muč.
● Leonard Portomavriški, red.; Valerijan Oglejski, šk.
● Virgil, apostol Karantanije; Jožef Pignatelli, red.

1. ADVENTNA (1) ● Eberhard, škof

Opomin k čuječnosti (Lk 21, 25—28.34—36)

● DAN REPUBLIKE; Saturin, mučenec
Andrej, apostol (2) ● Justina, devica



Rojstna hiša Simona Gregorčiča na Vrsnem — obnovljena v muzej

Peter Zmitek: Simon Gregorčič; podoba je last družine Vuk iz Mirna pri Gorici



Vremenski pregovori

Ako je na dan vseh svetnikov (1.) lepo vreme, bo drugo leto čuda žita.

Kakršno je vreme na Lenartovo (6.), tako bo do božiča.

Če Martin (11.) sonce ima, pride rada huda zima.

Sveta Elizabeta (13.) na belem konju prijezdi.

Sveta Kata (25.), sneg pred vrata.

Sveta lakomnost

Le kako so se mogli bogoslovni učenjaki in cele Cerkve spreti ob vprašanju o zasluženju, o plačilu za dobra dela? Da, Bog plačuje za vsako dobro delo, storjeno v ljubezni — z novo ljubeznijo in blagoslovom, ki ji je pridružen. Po vsakem takem dobrem delu smo nove božje ljubezni vredni in zmožni v moči milosti, ki jo po trdni božji obljubi prejmemo. Kako si ne bi želeli nove ljubezni in blagoslova in sreče, ki je v njej in z njo? Le čestitajmo bratom in sestram v poveličanju za to plačilo in bodimo samo lakomni nanj: na večjo ljubezen.



Sonce stopi v znamenje Kozoroga
21. ob 18 (začetek zime).

- ☾ Sčip 6. ob 19.14
- ☾ Zadnji krajec 14. ob 11.14
- ☾ Mlaj 21. ob 03.07
- ☾ Prvi krajec 28. ob 08.47

Dan	Vzhod Sonca	Zahod Sonca	Dolž. dneva
1.	07.23	16.19	08.56
6.	07.29	16.17	08.48
11.	07.34	16.17	08.43
16.	07.38	16.18	08.40
21.	07.41	16.19	08.38
26.	07.43	16.22	08.39
31.	07.44	16.25	08.41

Do 21. decembra se dan skrajša za 18 minut, nato pa podaljša do konca meseca za 3 minute.

- 1 Sreda
- 2 Četrtek
- 3 Petek
- 4 Sobota

5 Nedelja

- 6 Ponedeljek
- 7 Torek
- 8 Sreda
- 9 Četrtek
- 10 Petek
- 11 Sobota

12 Nedelja

- 13 Ponedeljek
- 14 Torek
- 15 Sreda
- 16 Četrtek
- 17 Petek
- 18 Sobota

19 Nedelja

- 20 Ponedeljek
- 21 Torek
- 22 Sreda
- 23 Četrtek
- 24 Petek
- 25 Sobota

26 Nedelja

- 27 Ponedeljek
- 28 Torek
- 29 Sreda
- 30 Četrtek
- 31 Petek

- Natalija (Božena), spokornica; Eligij, škof
- Bibijana (Vivijana, Živka), muč.; Blanka, spok.
- Francišek Ksaver, duh. (3) ● Kasijan, mučenec
- Janez Damaščan, duh., c. u. (4) ● Barbara, dev., m.

2. ADVENTNA (1) ● Saba (Sava), opat
Janez Krstnik pripravlja Jezusu pot (Lk 3, 1–6)
 Nikolaj (Miklavž), škof (3) ● Apolinarij Tržaški, m.
 Ambrož, škof, c. u. (3) ● Agaton, mučenec

BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE (1) ●
 ● Peter Fourier, red.; Valerija, muč.; Abel, očak
 ● Melkijad, papež, mučenec; Judita, svetopis. žena
 Damaz I., papež (4) ● Danijel Stilit, puščavnik

3. ADVENTNA (1) ● Amalija, mučenka
Janez Krstnik pričuje o Kristusu (Lk 3, 10–18)
 Lucija, devica, muč. (3) ● Otilija, dev.; Jošt, pušč.
 Janez od Križa, duh., c. u. (3) ● Spiridon (Dušan), šk.
 ● Kristina (Krista), devica; Marija K. di Rosa, red. ust.
 ● Albina, devica, mučenka; Adelhajda, cesarica
 ● Lazar iz Betanije; Olimpija, redov. ustanov.
 Kvatre ● Teotim in Bazilijan, muč.; Gacijan, škof

4. ADVENTNA (1) ● Urban V., papež
Marija obišče Elizabeto (Lk 1, 39–45)
 ● Evgenij in Makarij, mučenca; Dominik Siloški, op.
 Peter Kanizij, duh., c. u. (4) ● Severin, škof
 ● Demetrij, m.; Frančiška Cabrini, red.; Dan JLA
 Janez Kancij, duh., c. u. (4) ● Viktorija, dev., muč.
 ● Sveti večer; Adam in Eva; Hermina (Irma), devica
BOŽIC, GOSPODOVO ROJSTVO (1) ● Anastazija, m.

SV. DRUZINA (2) ● Stefan, prvi mučenec
Dvanajstletni Jezus v templju (Lk 2, 41–52)
 Janez Evangelist, apostol (2) ● Fabiola, spokornica
 Nedolžni otroci, mučenci (2) ● Kastor in tok., mučenci
 Tomaž Becket, škof, mučenec (4) ● David, kralj
 ● Rajner, škof; Liberij, škof; Evgen, škof
 Silvester I., papež (4) ● Melanija, opatinja



Jurkova hiša v Moravčah — Detelov rojstni dom

Tine Kos: Fran Detela, spominska plošča na pisateljevem domu



Vremenski pregovori

*Ako se grudna bliska in
grmi,
drugo leto vetrov dosti
buči.*

*Lucija (13.) krati dan,
je znano vsem ljudem.*

*O božiču (25.) zeleno,
o veliki noči sneženo.*

*Ce na Stefanje (26.)
burja buči,
trta prihodnjič nič kaj
ne obrodi.*

*Gruden —
malo vljuden.*

Božje prihajanje

Bog nam je tuj, čeprav vse naše bitje nosi, dokler ga ne sprejmemo v ljubezni. Ko pa zaživimo v novi, Kristusovi ljubezni, prihaja k nam Oče, Sin in Sveti Duh. Na novo in resničnejše prihaja, ko se odpiramo za novo ljubezen, ko ljubezen raste. Ker mora rasti neprestano, je vse naše življenje božje prihajanje v nas. Čim bolj se uresničuje ta advent v nas, tem bolj bo živ in vesel spomin na njegov prihod o božiču, tem bolj osrečuje Kristusov prihod v slavi. Tembolj bomo prečiščeni za večnost v polnosti njegove ljubezni.

(Jože Kunstelj)

JANUAR

- 1 Č Novo leto ☉
- 2 P Bazilij
- 3 S Genovefa
- 4 N Angela Fol.
- 5 P Milena
- 6 T Trije kralji
- 7 S Rajmund Pen.
- 8 Č Severin
- 9 P Julijan ☽
- 10 S Viljem, šk.
- 11 N Jezusov krst
- 12 P Tatjana
- 13 T Veronika Mil.
- 14 S Odon iz Nov.
- 15 Č Maver
- 16 P Marcel
- 17 S Anton Pušč. ☽
- 18 N 2. nav. Suzana
- 19 P Knut
- 20 T Boštjan
- 21 S Neža
- 22 Č Vincenc, m.
- 23 P Emerencijana
- 24 S Frančišek Sal. ☽
- 25 N 3. nav. Pav. spr.
- 26 P Timotej, Tit
- 27 T Angela Mer.
- 28 S Tomaž Akv.
- 29 Č Valerij
- 30 P Hiacinta
- 31 S Janez Bosko ☉

APRIL

- 1 Č Hugo
- 2 P Frančišek P.
- 3 S Rihard, šk.
- 4 N 5. postna
- 5 P Vincenc Fer.
- 6 T Irenej
- 7 S Saturnin ☽
- 8 Č Albert
- 9 P Valtruda
- 10 S Apolonij
- 11 N Cvetna
- 12 P Lazar Trž.
- 13 T Hermenegild
- 14 S Lidvina ☽
- 15 Č Vel. četrtek
- 16 P Vel. petek
- 17 S Vel. sobota
- 18 N Velika noč
- 19 P Vel. ponedeljek
- 20 T Hilda
- 21 S Anzelm ☽
- 22 Č Leonid
- 23 P Jurij
- 24 S Fidel
- 25 N Bela, Marko
- 26 P Pashazij
- 27 T Ustan. OF
- 28 S Vital
- 29 Č Katarina Sien. ☉
- 30 P Pij V.

FEBRUAR

- 1 N 4. nav. Brigita
- 2 P Svečnica
- 3 T Blaž
- 4 S Andrej Cors.
- 5 Č Agata
- 6 P Ljubo
- 7 S Rihard, kr.
- 8 N 5. nav. Hieron. ☽
- 9 P Apolonija
- 10 T Sholastika
- 11 S Lurška MB
- 12 Č Evlalija
- 13 P Katarina Ricci
- 14 S Valentin
- 15 N 6. nav. Jordan ☽
- 16 P Julijana
- 17 T Silvin
- 18 S Flavijan
- 19 Č Konrad
- 20 P Sadot
- 21 S Irena
- 22 N 7. nav. Marjeta ☽
- 23 P Polikarp
- 24 T Sergej
- 25 S Taras
- 26 Č Matilda
- 27 P Gabrijel ŽMB
- 28 S Roman, op.
- 29 N 8. navadna

MAJ

- 1 S Jožef Delavec
- 2 N 3. vel., Boris
- 3 P Filip, Jakob
- 4 T Florijan
- 5 S Angel
- 6 Č Dominik Savio
- 7 P Gizela ☽
- 8 S Viktor Milan.
- 9 N 4. vel., Beat
- 10 P Antonin
- 11 T Ziga
- 12 S Pankracij
- 13 Č Servacij ☽
- 14 P Bonifacij
- 15 S Zofija
- 16 N 5. vel., Jan. N.
- 17 P Jošt
- 18 T Erik
- 19 S Peter Celestin
- 20 Č Bernardin ☽
- 21 P Valens
- 22 S Renata
- 23 N 6. vel., Željko
- 24 P Marija Pomoč.
- 25 T Beda, Dan ml.
- 26 S Filip Neri
- 27 Č Vnebohod
- 28 P German
- 29 S Maksim Emon. ☉
- 30 N 7. vel., Ferdo
- 31 P Mar. obisk

MAREC

- 1 P Albin ☉
- 2 T Pust
- 3 S Pepelnica
- 4 Č Kazimir
- 5 P Evzebij
- 6 S Fridolin
- 7 N 1. postna
- 8 P Janez od B.
- 9 T Frančiška R. ☽
- 10 S 40 mučencev
- 11 Č Sofronij
- 12 P Doroteja
- 13 S Kristina
- 14 N 2. postna
- 15 P Klemen Dvořak
- 16 T Herbert ☽
- 17 S Jedrt
- 18 Č Edvard, m.
- 19 P Jožef
- 20 S Klavdija
- 21 N 3. postna
- 22 P Lea ☽
- 23 T Turibij
- 24 S Dioniz in tov.
- 25 Č Oznanjenje
- 26 P Evgenija
- 27 S Rupert
- 28 N 4. postna
- 29 P Bertold
- 30 T Amadej ☉
- 31 S Modest

JUNIJ

- 1 T Justin
- 2 S Erazem
- 3 Č Klotilda
- 4 P Kvirin
- 5 S Svetko ☽
- 6 N Binkošti
- 7 P Robert
- 8 T Medard
- 9 S Primož
- 10 Č Bogumil
- 11 P Barnaba
- 12 S Adelhajda ☽
- 13 N Sv. Trojica
- 14 P Elizej
- 15 T Vid
- 16 S Gvido, šk.
- 17 Č Telovo
- 18 P Marcelijan
- 19 S Nazarij ☽
- 20 N 12. nav., Silv.
- 21 P Alojzij
- 22 T Ahac
- 23 S Zeno
- 24 Č Janez Krstnik
- 25 P Jezusovo Srce
- 26 S Marijino Srce
- 27 N 13. nav., Ema ☉
- 28 P Irenej
- 29 T Peter, Pavel
- 30 S Prvi mučenci

JULIJ

- 1 Č Estera
- 2 P Oton Bamb.
- 3 S Tomaž
- 4 **N 14. n., D. borca** ☽
- 5 P Ciril in Metod
- 6 T Bogomila
- 7 S Izaija
- 8 Č Kilijan
- 9 P Veronika Giul.
- 10 S Amalija
- 11 **N 15. nav., Olga** ☽
- 12 P Mohor, Fortunat
- 13 T Henrik
- 14 S Kamil
- 15 Č Vladimir
- 16 P Karmelska MB
- 17 S Aleš
- 18 **N 16. nav., Frid.**
- 19 P Arsen ☽
- 20 T Marjeta Ant.
- 21 S Danijel
- 22 **Č Dan vstaje**
- 23 P Brigita Švedska
- 24 S Kristina
- 25 **N 17. nav., Jakob**
- 26 P Ana, Joahim
- 27 T Gorazd in tov. ☽
- 28 S Viktor
- 29 Č Marta
- 30 P Peter Krizolog
- 31 S Ignacij Loj.

OKTOBER

- 1 P Terezija DJ
- 2 S Angeli varuhi
- 3 **N Rožnovenska**
- 4 P Frančišek As.
- 5 T Marcelin
- 6 S Bruno
- 7 Č Marija rožnv.
- 8 P Pelagija ☽
- 9 S Dioniz, šk.
- 10 **N 28. nav., Hugol.**
- 11 P Emilijan
- 12 T Maksimilijan
- 13 S Edvard, kr.
- 14 Č Kalist
- 15 P Terezija Vel.
- 16 S Hedvika ☽
- 17 **N 29. nav., Ign.**
- 18 P Luka
- 19 T Etbin
- 20 S Vendelin
- 21 Č Uršula
- 22 P Kordula
- 23 S Jan. Kapistr. ☽
- 24 **N Misijonska**
- 25 P Krizant, Darija
- 26 T Lucijan
- 27 S Sabina
- 28 Č Simon, Juda
- 29 P Narcis ☽
- 30 S Alfonz Rodr.
- 31 **N Zegnanjska**

AVGUST

- 1 **N 18. nav., Alfonz**
- 2 P Evzebij ☽
- 3 T Lidija
- 4 S Janez Vianney
- 5 Č Marija Snežna
- 6 P Jezus. spremen.
- 7 S Kajetan
- 8 **N 19. nav., Domin.**
- 9 P Jaroslav
- 10 T Lovrenc, m. ☽
- 11 S Klara
- 12 Č Inocenc IX.
- 13 P Radegunda
- 14 S Maks. Kolbe
- 15 **N Vel. Šmaren**
- 16 P Rok
- 17 T Hiacint
- 18 S Helena ☽
- 19 Č Boleslav
- 20 P Bernard
- 21 S Pij X.
- 22 **N 21. nav., Zmago**
- 23 P Roza Lim.
- 24 T Jernej
- 25 S Ludvik ☽
- 26 Č Rufin
- 27 P Monika
- 28 S Avguštin
- 29 **N 22. nav., Sabina**
- 30 P Feliks, muč.
- 31 T Rajmund Nonat

NOVEMBER

- 1 **P Vsi sveti**
- 2 T Verne duše
- 3 S Just
- 4 Č Karel
- 5 P Zaharija
- 6 S Lenart
- 7 **N Zahvalna** ☽
- 8 P Bogomir
- 9 T Božidar
- 10 S Leon Vel.
- 11 Č Martin
- 12 P Jozafat
- 13 S Stanislav
- 14 **N 33. nav., Nik. T.** ☽
- 15 P Leopold
- 16 T Otmar
- 17 S Elizabeta
- 18 Č Roman, m.
- 19 P Narsej
- 20 S Edmund
- 21 **N Kristus Vladar** ☽
- 22 P Cecilija
- 23 T Klemen, p.
- 24 S Krizogon
- 25 Č Katarina Al.
- 26 P Peter Aleks.
- 27 S Virgil
- 28 **N 1. adventna** ☽
- 29 **P Dan republike**
- 30 **T Andrej**

SEPTEMBER

- 1 S Egidij ☽
- 2 Č Kastor
- 3 P Gregor Vel.
- 4 S Rozalija
- 5 **N Angelska**
- 6 P Petronij
- 7 T Regina
- 8 **S Mali Šmaren** ☽
- 9 Č Peter Klaver
- 10 P Otokar
- 11 S Erna
- 12 **N 24. nav., Gvido**
- 13 P Jan. Zlatoust
- 14 T Pov. sv. Križa
- 15 S Žalostna MB
- 16 Č Ljudmila ☽
- 17 P Lambert
- 18 S Irena
- 19 **N 25. nav., Jan.**
- 20 P Evstahij
- 21 T Matej
- 22 S Mavricij
- 23 Č Paternij ☽
- 24 P Gerard
- 25 S Avrelija (Zlata)
- 26 **N 26. nav., Kozma**
- 27 P Vincenc Pav.
- 28 T Venčeslav
- 29 S Mihael
- 30 Č Hieronim ☽

DECEMBER

- 1 S Natalija
- 2 Č Bibijana
- 3 P Frančišek Ks.
- 4 S Barbara
- 5 **N 2. adventna**
- 6 P Nikolaj, šk. ☽
- 7 T Ambrož
- 8 **S Brezmadežna**
- 9 Č Valerija
- 10 P Melkijad
- 11 S Damaz
- 12 **N 3. adventna**
- 13 P Lucija
- 14 T Dušan ☽
- 15 S Kristina
- 16 Č Albina
- 17 P Lazar iz B.
- 18 S Gacijan
- 19 **N 4. adventna**
- 20 P Evgen
- 21 T Peter Kan. ☽
- 22 S Demetrij
- 23 Č Viktorija
- 24 P Adam, Eva
- 25 **S Božič**
- 26 **N Sv. Družina**
- 27 P Janez Evang.
- 28 T Nedolžni otr. ☽
- 29 S David
- 30 Č Rajner
- 31 P Sivester

Imena mesecev

	slovensko	hrvatsko	srbsko	makedonsko
I.	prosinec	siječanj	januar	januari
II.	svečan	veljača	februar	februari
III.	sušec	ožujak	mart	mart
IV.	mali traven	travanj	april	april
V.	veliki traven	svibanj	maj	maj
VI.	rožnik	lipanj	jun	juni
VII.	mali srpan	srpanj	jul	juli
VIII.	veliki srpan	kolovoz	avgust	avgust
IX.	kimavec	rujan	septembar	septemvri
X.	vinotok	listopad	oktobar	oktomvri
XI.	listopad	studen	novembar	noemvri
XII.	gruden	prosinac	decembar	dekemvri

	nemško	angleško	francosko	italijansko
I.	Januar	January	janvier	gennaio
II.	Februar	February	février	febbraio
III.	März	March	mars	marzo
IV.	April	April	avril	aprile
V.	Mai	May	mai	maggio
VI.	Juni	June	juin	giugno
VII.	Juli	July	juillet	luglio
VIII.	August	August	août	agosto
IX.	September	September	septembre	settembre
X.	Oktober	October	octobre	ottobre
XI.	November	November	novembre	novembre
XII.	Dezember	December	décembre	dicembre

Imena dni

slovensko	hrvatsko	srbsko	makedonsko
ponedeljek	ponedeljak	ponedeljak	ponedelnik
torek	utorak	utorak	vtornik
sreda	srijeda	sreda	sreda
četrtak	četvrtak	četvrtak	četvrtok
petek	petak	petak	petok
sobota	subota	subota	sabota
nedelja	nedelja	nedelja	nedela

nemško	angleško	francosko	italijansko
Montag	Monday	lundi	lunedì
Dienstag	Tuesday	mardi	martedì
Mittwoch	Wednesday	mercredi	mercoledì
Donnerstag	Thursday	jeudi	giovedì
Freitag	Friday	vendredi	venerdì
Samstag	Saturday	samedi	sabato
Sonntag	Sunday	dimanche	domenica

Januar

1. Praznik božje Matere Marije
2. Bazilij Veliki in Gregor Nacijanški
7. Rajmund Penjafortski
13. Hilarij
17. Anton Puščavnik
20. Fabijan in Boštjan
21. Neža
22. Vincenc
24. Frančišek Saleški
25. Spreobrnitev apostola Pavla
26. Timotej in Tit
27. Angela Merici
28. Tomaž Akvinski
31. Janez Bosco

Februar

2. Svečnica
3. Blaž; Oskar
5. Agata
6. Pavel Miki in tovariši
8. Hieronim Emiliani
10. Sholastika
11. Lurška Mati božja
14. Ciril in Metod*
17. Sedem ustanoviteljev servitov
21. Peter Damiani
22. Sedež apostola Petra
23. Polikarp

Marec

4. Kazimir
7. Perpetua in Felicita
8. Janez od Boga
9. Frančiška Rimska
17. Patricij
18. Ciril Jeruzalemski
19. Jožef
21. Turibij de Mongrovejo
25. Oznanjenje

April

2. Frančišek Pavelski
4. Izidor Seviljski
5. Vincenc Ferrer
7. Janez Krstnik de la Salle
11. Stanislav
13. Martin I.
21. Anzelm
23. Jurij
24. Fidelis Sigmarinški

* Pri nas obhajamo njun spomin 5. julija

25. Marko
28. Peter Chanel
29. Katarina Sienska
30. Pij V.

Maj

1. Jožef delavec
2. Atanazij
3. Filip in Jakob
12. Nerej in Ahilej
14. Matija
18. Janez I.
20. Bernardin Sienski
25. Beda; Gregor VII.; Marija Magdalena de Pazzi
26. Filip Neri
27. Avguštin Canterburyjski
31. Obiskovanje Device Marije

Junij

1. Justin
2. Marcelin in Peter
3. Karel Lwanga in tovariši
5. Bonifacij
6. Norbert
9. Efrem
11. Barnaba
13. Anton Padovanski
19. Romuald
21. Alojzij Gonzaga
22. Pavlin Nolanski; Janez Fisher in Tomaž More
24. Rojstvo Janeza Krstnika
27. Ciril Jeruzalemski
28. Irenej
29. Peter in Pavel
30. Prvi rimski mučenci

Julij

3. Tomaž apostol
4. Elizabeta Portugalska
5. Anton Marija Zaccaria
6. Marija Goretti
11. Benedikt
13. Henrik
14. Kamil de Lellis
15. Bonaventura
16. Karmelska Mati božja
21. Lavrencij (Lovrenc) iz Brindisija
22. Marija Magdalena
23. Brigita
25. Jakob apostol
26. Joahim in Ana
29. Marta
30. Peter Krizolog
31. Ignacij Lojolski

Avgust

1. Alfonz Marija Ligvorij
2. Evzebij iz Vercellija
4. Janez Marija Vianney
5. Posvetitev bazilike Marije Snežne
7. Dominik
8. Kajetan
10. Lovrenc
11. Klara
13. Poncijan in Hipolit
15. Marijino vnebovzetje
16. Stefan Ogrski
19. Janez Eudes
20. Bernard
21. Pij X.
22. Marija Kraljica
23. Roza iz Lime
24. Jernej
25. Ludvik; Jožef Kalasanc
27. Monika
28. Avguštin
29. Mučeništvo Janeza Krstnika

September

3. Gregor Veliki
8. Marijino rojstvo
13. Janez Krizostom
14. Povišanje sv. Križa
15. Žalostna Mati božja
16. Kornelij in Ciprijan
17. Robert Bellarmino
19. Januarij
21. Matej apostol
26. Kozma in Damijan
27. Vincenc Pavelski
28. Venceslav
29. Mihael, Gabrijel in Rafael
30. Hieronim

Oktober

1. Terezija Deteta Jezusa
2. Angeli varuhi
4. Frančišek Asiški
6. Bruno
7. Rožnovenska Mati božja
9. Dionizij in tovariši; Janez Leonardi
14. Kalist I.

15. Terezija Velika
16. Hedvika; Marjeta Marija Alacoque
17. Ignacij Antiohijski
18. Luka
19. Janez de Brébeuf, Izak Jogues in tov., kanadski mučenci; Pavel od Križa
23. Janez Kapistran
24. Anton Marija Claret
28. Simon in Juda

November

1. Vsi sveti
2. Spomin vseh vernih rajnih
3. Martin de Porres
4. Karel Boromejski
9. Posvetitev lateranske bazilike
10. Leon Veliki
11. Martin
12. Jozafat
15. Albert Veliki
16. Marjeta Skotska; Jedrt iz Helfte
17. Elizabeta Ogrska
18. Posvetitev bazilik sv. Petra in Pavla
21. Marijino darovanje
22. Cecilija
23. Klemen I.; Kolumban
30. Andrej apostol

December

3. Frančišek Ksaver
4. Janez Damaščan
6. Nikolaj (Miklavž)
8. Brezmadežno spočetje Device Marije
11. Damaz I.
12. Ivana Frančiška de Chantal
13. Lucija
14. Janez od Križa
21. Peter Kanizij
23. Janez Kentski
26. Stefan
27. Janez Evangelist
28. Nedolžni otroci
29. Tomaž Becket
31. Silvester



KOLENDAR 1976
Spremembe za posamezne mesece

Januar

2. Bazilij Veliki (doslej 14. junija) in Gregor Nacianški (doslej 9. maja)
- (2. Imena Jezusovega se spominjamo na Novoga leta dan, zato je poseben praznik odveč)
7. Rajmund Penjafortski (doslej 23. jan.)
13. Hilarij (doslej 14. jan.)
24. Frančišek Saleški (doslej 29. jan.)
- (26. Polikarp, po novem 23. febr.)
27. Angela Merici (doslej 1. jun., poprej 31. maja)
- (27. Janez Zlatousti, po novem 13. sept.)
28. Tomaž Akvinski (doslej 7. marca)

Februar

- (1. Ignacij Antiohijski, po novem 17. okt.)
- (6. Tit, po novem 26. januarja)
8. Hieronim Emiliani (doslej 20. julija)
- (9. Ciril Aleksandrijski, po novem 27. junija)
17. Sedem ustanoviteljev servitov (doslej 12. febr.)
21. Peter Damiani (doslej 23. februarja)
23. Polikarp (doslej 26. januarja)
- (24. Matija, po novem 14. maja)

Marec

7. Perpetua in Felicita (doslej 6. marca)
- (7. Tomaž Akvinski, po novem 28. januarja)
- (12. Gregor Veliki, po novem 3. septembra)
- (21. Benedikt, po novem 11. julija)
- (27. Janez Damaščan, po novem 4. decembra)
- (Janez Kapistran, po novem 23. oktobra)
- (Cvetni petek: Marija sedem žalosti — praznik je odpravljen, ker praznujemo isto 15. sept.: Žalostna Mati božja)

April

7. Janez Krstnik de la Salle (doslej 15. maja)
11. Stanislav, škof, mučenec (doslej 7. maja)
- (11. Leon Veliki, po novem 10. novembra)
13. Martin I. papež (doslej 12. nov.)
- (14. Justin, po novem 1. junija)
- (27. Peter Kanizij, po novem 21. decembra)
- (28. Pavel od Križa, po novem 19. oktobra)
29. Katarina Sienska (doslej 30. aprila)
30. Pij V. (doslej 5. maja)

Maj

3. Filip in Jakob (doslej 11. maja, poprej 1. maja)
- (4. Monika, po novem 27. avgusta)
- (5. Pij V., po novem 30. aprila)
- (7. Stanislav, škof, muč., po novem 11. aprila)
- (9. Gregor Nacianški, po novem 2. januarja)
- (13. Robert Bellarmino, po novem 17. septembra)
14. Matija (doslej 24. februarja)

- (15. Janez Krstnik de la Salle, po novem 7. februarja)
18. Janez I., papež (doslej 27. maja)
25. Beda Castiljivi (doslej 27. maja); Marija Magdalena de Pazzi (doslej 29. maja)
27. Avguštin Canterburyjski (doslej 28. maja)
31. Obiskanje Device Marije (doslej 2. julija)
- (31. Marija Kraljica, po novem 22. avgusta)

Junij

1. Justin (doslej 14. aprila)
- (1. Angela Merici, po novem 27. januarja)
9. Efremsirski (doslej 18. junija)
- (10. Marjeta Škotska, po novem 16. novembra)
19. Romuald (doslej 7. februarja)
26. Marijino brezmadežno Srce (doslej 22. avgusta) se praznuje po novem dan po prazniku Srca Jezusovega
27. Ciril Aleksandrijski (doslej 9. februarja)
28. Irenej (doslej 3. julija)
- (30. Spomin sv. Pavla je odpravljen, ker je združen v praznovanju prejšnjega dne)

Julij

- (1. Praznik sv. Rešnje Krvi je odpravljen, ker praznujemo to skrivnost na praznik sv. Rešnjega Telesa)
- (2. Obiskanje Device Marije, po novem 31. maja)
3. Tomaž, apostol (doslej 21. decembra)
4. Elizabeta Portugalska (doslej 8. julija)
5. Ciril in Metod (doslej 7. julija; liturgično drugod 14. februarja)
11. Benedikt (doslej 21. marca)
13. Henrik (doslej 15. julija)
14. Kamil de Lellis (doslej 18. julija)
15. Bonaventura (doslej 14. julija)
- (19. Vincenc Pavelski, po novem 27. septembra)
- (20. Hieronim Emiliani, po novem 8. februarja)
23. Brigita Švedska (doslej 8. oktobra)
26. Joahim in Ana, starši Device Marije (Joahim doslej 16. avgusta)
30. Peter Krizolog (doslej 4. decembra)

Avgust

1. Alfonz Marija Ligvorij (doslej 2. avgusta)
2. Evzebij iz Vercellija (doslej 16. decembra)
4. Janez Marija Vianney (doslej 8. avgusta)
7. Sikst II. (doslej 6. oz. 5. avgusta)
8. Dominik (doslej 4. avgusta)
11. Klara (doslej 12. avgusta)
16. Štefan Ogrski (doslej 2. septembra)
- (16. Joahim, po novem 26. julija)
21. Pij X. (doslej 3. septembra)
- (21. Ivana Frančiška de Chantal, po novem 12. decembra)

22. Marija Kraljica (doslej 31. maja)
 (22. Brezmadežno Srce Marijino, po novem
 na dan po prazniku Srca Jezusovega)
 23. Roza iz Lime (doslej 30. avgusta)
 25. Jožef Kalasanc (doslej 27. avgusta)
 27. Monika (doslej 4. maja)

September

- (2. Stefan Ogrski, po novem 16. avgusta)
 3. Gregor Veliki (doslej 12. marca)
 (3. Pij X., po novem 20. avgusta)
 (12. Ime Marijino — praznik je odpravljen,
 ker se ga spominjamo ob Marijinem roj-
 stvu)
 13. Janez Zlatousti (doslej 27. januarja)
 17. Robert Bellarmino (doslej 13. maja)
 26. Kozma in Damijan (doslej 27. septembra)
 27. Vincenc Pavelski (doslej 19. julija)
 29. Mihael, Gabrijel (doslej 24. marca) in
 Rafael (doslej 24. oktobra)

Oktober

1. Terezija Deteta Jezusa (doslej 3. oktobra)
 (8. Brigita Švedska, po novem 23. julija)
 (12. Materinstvo Blažene Device Marije —
 praznik je odpravljen, ker ga praznujemo
 po novem 1. januarja)
 16. Marjeta Marija Alacoque (doslej 17. ok-
 tobra)
 17. Ignacij Antiohijski (doslej 1. februarja)

19. Pavel od Križa (doslej 28. aprila)
 (20. Janez Kancij, po novem 23. decembra)
 (24. Rafael, po novem 29. septembra)
 25. Posvečenje cerkva — namesto posamez-
 nih škofijskih praznikov (pri nas 9., 23.
 oziroma 29. oktobra) je sedaj enoten praz-
 nik za tiste cerkve, kjer ne vedo za datum
 posvetitve in ne morejo praznovati na
 dejansko obletnico
 (Zadnja nedelja: Kristus Vladar je po novem
 na zadnjo nedeljo v cerkvenem letu)

November

10. Leon Veliki (doslej 11. aprila)
 12. Jozafat Kunčević (doslej 14. novembra)
 (12. Martin I., papež, po novem 13. aprila)
 17. Elizabeta Ogrska (doslej 19. novembra)

December

4. Janez Damaščan (doslej 27. marca)
 (4. Peter Krizolog, po novem 30. julija)
 12. Ivana Franciška de Chantal (doslej 21. av-
 gusta)
 14. Janez od Križa (doslej 14. novembra)
 (16. Evzebij iz Vercellija, po novem 2. avgu-
 sta)
 21. Peter Kanizij (doslej 27. aprila)
 (21. Tomaž apostol, po novem 3. julija)
 23. Janez Kancij (doslej 20. oktobra)

SVETNIŠKI GODOVI PO RIMSKEM MISALU

- Ahilej in Nerej, mm, 12. maja
 Agata, devica, mučenka, 5. februarja
 Agnes (Neža), devica, mučenka, 21. januarja
 Albert Veliki, škof, cerkv. učitelj, 15. novem-
 bra
 Alfonz Marija Ligvorij, škof, cerkv. uč., 1. av-
 gusta
 Alojzij Gonzaga, redovnik, 21. junija
 Ambrož, škof, cerkv. učitelj, 7. decembra
 Andrej, apostol, 30. novembra
 Angela Merici, redovnica, 27. januarja
 Angeli varuhi, 2. oktobra
 Ana in Joahim, starša Marije Device, 26. ju-
 lija
 Anzelm, škof, cerkv. učitelj, 21. aprila
 Ansgar (Oskar), škof, 3. februarja
 Anton, puščavnik in opat, 17. januarja
 Anton Padovanski, duhovnik, cerkv. učitelj,
 13. junija
 Anton Marija Claret, škof, 24. oktobra
 Anton Marija Zaccaria, duhovnik, 5. julija
 Atanazij, škof, cerkv. učitelj, 2. maja
 Avguštin, škof, cerkv. učitelj, 28. avgusta
 Avguštin Canterburyjski, škof, 27. maja

- Barnaba, apostol, 11. junija
 Bazilij Vel. in Gregor Nacianški, škofa,
 cerkv. učitelja, 2. januarja
 Beda Castitiljivi, duhovnik, cerkv. učitelj,
 25. maja
 Benedikt, opat, 11. julija
 Bernardin Sienski, duhovnik, 20. maja
 Bernard, opat, cerkv. učitelj, 20. avgusta
 Blaž, škof, mučenec, 3. februarja
 Bonaventura, škof, cerkv. učitelj, 15. julija
 Bonifacij, škof, mučenec, 5. junija
 Brigita, redovna ustanoviteljica, 23. julija
 Bruno, duhovnik, 6. oktobra

- Cecilija, devica, mučenka, 22. novembra
 Ciprijan, škof, mučenec, 16. septembra
 Ciril Aleksandrijski, škof, cerkv. učitelj,
 27. junija

- Damaz, papež, 11. decembra
 Damijan in Kozma, mučenca, 26. septembra
 Dionizij, škof in tov., mučenci, 9. oktobra
 Dominik, duhovnik, 8. avgusta

- Elizabeta Turinška, redovnica, 17. novembra
 Elizabeta Portugalska, 4. julija
 Efrem, diakon, cerkv. učitelj, 9. junija
 Evzebij iz Vercellija, škof, 2. avgusta

Fabijan, papež, mučenec, 20. januar
 Felicita in Perpetua, mučenki, 7. marca
 Fidelis iz Sigmaringena, duhovnik, mučenec, 24. aprila
 Frančiška Rimska, redovnica, 9. marca
 Frančišek Asiški, 4. oktobra
 Frančišek Paolski, redovni ustanovitelj, 2. aprila
 Frančišek Saleški, škof, cerkv. učitelj, 24. januarja
 Frančišek Ksaver, duhovnik, 3. decembra

Gabrijel, Mihael in Rafael, nadangeli, 29. septembra
 Gertruda (Jedrt), devica, 16. novembra
 Gregor Nacianški, škof, cerkv. učitelj, 2. januarja
 Gregor VII., papež, 25. maja
 Gregor Veliki, papež, 3. septembra

Hedvika, redovnica, 16. oktobra
 Henrik I., 13. julija
 Hieronim, duhovnik, cerkv. učitelj, 30. septembra
 Hieronim Emiliani, redovnik, 8. februarja
 Hipolit, duhovnik, mučenec, 13. avgusta

Ignacij Antiohijski, škof, mučenec, 17. oktobra
 Ignacij Lojolski, duhovnik, 31. julija
 Irenej, škof, mučenec, 28. junija
 Ivana Frančiška de Chantal, redovnica, 12. decembra
 Izak Jogues, duhovnik, mučenec, 19. oktobra
 Izidor Seviljski, škof, cerkv. učitelj, 4. aprila

Jakob mlajši in Filip, apostola, 3. maja
 Jakob starejši, apostol, 25. julija
 Januarij in tovariši, mučenci, 19. septembra
 Jernej, apostol, 24. avgusta
 Jezusa Kristusa, Našega Gospoda:
 — oznanjenje, 25. marca
 — krst, nedelja po 6. januarju
 — Rešnje telo in kri, četrtek po presv. Trojici
 — povišanje sv. križa, 14. septembra
 — presveto Srce, petek po osmini Svetega Rešnjega telesa
 — razglašenje, 6. januarja
 — sveta družina, nedelja v osmini božiča
 — vnebohod, deset dni pred binškoštni
 — božič = rojstvo, 25. decembra
 — darovanje, 2. februarja
 — VSTAJENJE (velika noč)
 — Vlada, zadnja navadna nedelja
 — spremenjenje, 6. avgusta
 — posvečenje bazilike v Lateranu, 9. novembra

Janez, apostol in evangelist, 27. decembra
 Janez I., papež, mučenec, 18. maja
 Janez od Boga, redovnik, 8. marca
 Janez od Križa, duhovnik, cerkv. učitelj, 14. decembra
 Janez Krstnik, rojstvo, 24. junija, mučeništvo 29. avgusta
 Janez Bosko, duhovnik, 31. januarja

Janez Krizostom, škof, cerkv. učitelj, 13. septembra
 Janez Damaščan, duhovnik, cerkveni učitelj, 4. decembra
 Janez de Brebéuf, duhovnik in mučenec, 19. oktobra
 Janez de Capestrano (Kapistran), duhovnik, 23. oktobra
 Janez Kentski (Kancij), duhovnik, 23. decembra
 Janez Eudes, duhovnik, 19. avgusta
 Janez (John) Fisher, škof, mučenec, 22. junija
 Janez Leonardi, duhovnik, 9. oktobra
 Janez Marija Vianney, duhovnik, 4. avgusta
 Joahim in Ana, starša Device Marije, 26. julija
 Jozafat, škof in mučenec, 12. novembra
 Jožef, mož Marije Device, 19. marca
 Jožef, delavec, 1. maja
 Jožef Kalasanc, duhovnik, 25. avgusta
 Juda in Simon, apostola, 28. oktobra
 Jurij, mučenec, 23. aprila
 Justin, mučenec, 1. junija

Kajetan, duhovnik, 7. avgusta
 Kalist I., papež, mučenec, 14. oktobra
 Kamil de Lellis, duhovnik, 14. julija
 Karel Boromejski, škof, 4. novembra
 Karel Lwanga in tov. mučenci, 3. junija
 Kazimir, 4. marca
 Katarina Sienska, devica, 29. aprila
 Klara, devica, 11. avgusta
 Klemen I., papež, mučenec, 23. novembra
 Kolumban, opat, 23. novembra
 Kornelij, papež (s Ciprijanom), mučenec, 16. septembra
 Kozma in Damijan, mučenca, 26. septembra
 Ksist II. (Sikst), papež in tov. mučenci, 7. avgusta

Lovrenc iz Brindisija, duhovnik, cerkv. učitelj, 21. julija
 Lovrenc, diakon, mučenec, 10. avgusta
 Leon Veliki, papež, cerkv. učitelj, 10. novembra
 Luka, evangelist, 18. oktobra
 Lucija, devica, mučenka, 13. decembra
 Ludvik, 25. avgusta

Marcelin in Peter, mučenca, 2. junija
 Marjeta Marija Alacoque, devica, 16. oktobra
 Marjeta Škotska, 16. novembra
 Marija Devica:
 — božja Mati, 1. januarja
 — brez madeža spočeta, 8. decembra
 — darovanje, 21. novembra
 — kraljica, 22. avgusta
 — karmelska Mati božja, 16. julija
 — lurška Mati božja, 11. februarja
 — obiskovanje Elizabete, 31. maja
 — rojstvo, 8. septembra
 — rožnovenska Mati božja, 7. oktobra
 — brezmadežno Srce Marijino, na dan po prazniku Srca Jezusovega
 — vnebovzetje, 15. avgusta

- žalostna Mati božja, 15. septembra
- posvetitev bazilike Matere božje, 5. avgusta

Marija Goretti, devica, mučenka, 6. julija
 Marija Magdalena, 22. julija
 Marija Magdalena de Pazzi, devica, 25. maja
 Marko, evangelist, 25. aprila
 Marta, 29. julija
 Martin I., papež, mučenec, 13. aprila
 Martin Porres, redovnik, 3. novembra
 Martin Tourski, škof, 11. novembra
 Matija, apostol, 14. maja
 Matej, apostol, evangelist, 21. septembra
 Metod, škof in Ciril, redovnik, 14. februarja
 (pri nas 5. julija)
 Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli, 29. septembra
 Monika, 27. avgusta

Nerej in Ahilej, mučenca, 12. maja
 Nikolaj, škof, 6. decembra
 Norbert, škof, 6. junija
 Pankracij, mučenec, 12. maja
 Patricij, škof, 17. marca
 Pavel, apostol:
 — spreobrnitev, 25. januarja
 — praznik, 29. junija
 — posvetitev bazilike v Ostiji, 18. novembra

Pavel Miki in tov., japonski mučenci, 6. februarja
 Pavlin Nolanski, škof, 22. junija
 Perpetua in Felicita, mučenki, 7. marca
 Peter, apostol:
 — sedež, 22. februarja
 — praznik, 29. junija
 — posvetitev bazilike v Vatikanu, 18. novembra

Peter in Marcellin, mučenca, 2. junija
 Peter Kanizij, duhovnik, cerkveni učitelj, 21. decembra
 Peter Chanel, duhovnik, mučenec, 28. aprila
 Peter Krizolog, škof, cerkveni učitelj, 30. julija

Peter Damiani, škof, cerkveni učitelj, 21. februarja
 Pij V., papež, 30. aprila
 Pij X., papež, 21. avgusta
 Polikarp, škof, mučenec, 23. februarja
 Poncijan, papež in Hipolit, duhovnik, mučenca, 13. avgusta
 Prvi mučenci sv. rimske Cerkve, 30. junija

Rafael, Mihael, Gabrijel, nadangeli, 29. septembra
 Rajmund Penjafortski, duhovnik, 7. januarja
 Robert Bellarmino, škof, cerkveni učitelj, 17. septembra
 Romuald, opat, 19. junija
 Roza iz Lime, devica, 23. avgusta

Sebastijan (Boštjan), mučenec, 20. januarja
 Sikst II., papež in tov. mučenci, 7. avgusta
 Silvester I., papež, 31. decembra
 Simon in Juda, apostola, 28. oktobra
 Skolastika, devica, 10. februarja
 Stanislav, škof, mučenec, 11. aprila

Štefan, prvi mučenec, 26. decembra
 Štefan Ogrski, 16. avgusta

Terezija Avilska (Velika), devica, cerkv. učit., 15. oktobra
 Terezija Deteta Jezusa, devica, 1. oktobra
 Timotej in Tit, škofa, 26. januarja
 Tomaž, apostol, 3. julija
 Tomaž Becket, škof, mučenec, 29. decembra
 Tomaž More in Janez (John) Fisher, škofa, mučenca, 22. junija
 Trojica Presveta, nedelja po binškoštih
 Turibij iz Mongroveja, škof, 23. marca

Venčeslav (Vencelj), mučenec, 28. septembra
 Verne duše, spomin, 2. novembra
 Vsi svetniki, spomin, 1. novembra
 Vincencij, diakon, mučenec, 22. januarja
 Vincencij Pavelski, duhovnik, 27. septembra
 Vincencij Ferrerski, duhovnik, 5. aprila



NAŠIH TRIDESET LET

Vsa Evropa, ki so jo napadle, preganjale, teptale in morile nemške in italijanske fašistične horde, je letos proslavljala 30-letnico zmage zavezniških sil, Sovjetske zveze, ZDA in Velike Britanije. Ta sijajna zmaga nad mračnjaštvom pa je bila hkrati tudi sad mogočnega odporniškega gibanja, ki je zajelo milijone ljudi v zasedenih deželah Evrope. V tem junaškem odporu nosijo prvo zastavo predvsem jugoslovanski narodi, ki so se prvi uprli v Evropi, v trenutku, ko sta bila nemški nacizem in italijanski fašizem na višku svoje moči in ko je kazalo, da je vsak boj z njima obsojen na neuspeh. Odpor se je začel v najhujših okoliščinah, ko je spomladi leta 1941 okupator preplaval Jugoslavijo in v nekaj dneh z lahkoto porazil nepripravljeno kraljevsko vojsko.

Tridesetletnica osvoboditve in zmage nad nacizmom in fašizmom nam je priklivala v spomin poziv Osvobodilne fronte na upor proti okupatorju in odziv vseh poštenih Slovencev, ki so se strnili pod njenim vodstvom; poziv naprednih sil jugoslovanskih narodov in odgovor na ta poziv, ki je združil milijone Jugoslovancev v vrste upora. S tem bojem na življenje in smrt, ki smo ga sprejeli Slovenci skupaj z bratskimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi, smo z velikim junaštvom in strahotnimi žrtvami priborili ne le svobodo, marveč si odprli in začrtali pot tudi v socialistično preobrazbo slovenske in v novi državni skupnosti celotne jugoslovanske družbe pod Titovim vodstvom.

Ko smo se spominjali tistih čudovitih prvomajskih dni pred tridesetimi leti, ko so po vsej Sloveniji zaplapolale zastave svobode, so nam prihajale pred oči nepozabne podobe takratnega navdušenja. Slovenska vojska je vkorakala v Ljubljano, v Trst, v Gorico, v Celovec. Iz nemških in italijanskih taborišč so se vračali tisoči in tisoči, ki so jih nacistični in fašistični okupatorji izgnali iz naše domovine. Mnogi in

premnogi partizani in izgnanci so našli svoje domove prazne in opustošene, mnogi tudi požgane, vračali so se revnejši, kakor so odhajali, toda stopali so na svobodna domača tla in v zavesti, da so državljani nove Jugoslavije, ki je bila tako za nas Slovence kakor za vse druge jugoslovanske narode edina možnost in tudi edino trdno poročstvo za tedaj nam samim še nesluteni politični, gospodarski in kulturni razvoj.

Zato je bilo prav, da smo se te obletnice spominjali z velikim slavljem in s številnimi prireditvami, posvečenimi spominu na junaški boj in velikanske žrtve, hkrati pa je bilo to slavje priložnost, da smo lahko v večji zbranosti pregledali tridesetletno pot nove Jugoslavije.

Osrednja proslava je bila v Beogradu, kjer nas je veličastna parada spomnila na vojno, na dni osvobodilnega boja. Zatem so se vrstile proslave po vseh republikah in v posameznih krajih. Proslave v Sloveniji so doživele vrhunec 9. in 10. maja v Ljubljani, kjer so ob tej priložnosti odkrili spomenik narodnemu heroju Francu Rozmanu-Stanetu ter spomenik revoluciji. Potem so se vrstile proslave skozi ves mesec maj in ponekod še v juniju, zaključile pa so se 29. novembra v Beogradu ter v vseh glavnih mestih republik in pokrajin ob 30. obletnici razglasitve republike. Tridesetletnico te veličastne zmage smo slavili slovenski delovni ljudje v že bistveno prenovljeni, socialistični družbi, utemeljeni na socialističnem humanizmu in samoupravljanju, gmotno in duhovno bogatejši. Zbrani v Socialistični zvezi delovnega ljudstva, v kateri so združene vse organizirane socialistične sile, razvijamo svetla izročila Osvobodilne fronte in množične ljudske ustvarjalnosti. V samoupravnih organizacijah in skupnostih, delegacijah in delegatskih skupščinah uresničujemo samoupravljanje in oblast vseh delovnih ljudi. V odločnem prizadevanju za uresničevanje nove ustave smo slavili skupaj z vso Jugoslavijo to obletnico ne samo kot praznik zmage v oboroženem boju, ampak tudi kot tridesetletni obračun prizadevanj za vsestransko uresničevanje ciljev socialistične družbe — osvoboditve človeka in njegovega dela.

Od osvoboditve do danes se je v Jugoslaviji družbeni proizvod povečal za petkrat in pol. Industrijska proizvodnja je še hitreje napredovala. Število zaposlenih se je povečalo za štirikrat. V nenehnem prizadevanju za materialno in družbeno preobrazbo je zrasel sodoben delavski razred — stotisoči samoupravljavcev, ki danes po besedah predsednika Tita lahko v celoti izpolnijo zahteve novega časa in zadoste potrebam razvitejšega samoupravljanja. To je hkrati najboljše poročilo za nadaljnji uspešen razvoj in napredek na vseh področjih našega dela in življenja. Kakšen velikanski skok smo naredili v teh treh desetletjih, nam pove ugotovitev, da danes proizvede jugoslovanska industrija v manj kakor mesecu dni več, kakor je proizvedla v vsem letu 1939. Naj mimogrede omenimo samo nekaj najznačilnejših povojnih dosežkov v Sloveniji, kjer smo se v stopnji gospodarske rasti povzpeli med najvišje na svetu. Od leta 1952 do leta 1972 se je industrijska proizvodnja povečala šestkrat, v primerjavi z letom 1939 pa celo desetkrat. Če bi to hoteli poenostaviti, bi dejali, da smo postavili k vsaki tovarni iz leta 1939 kar deset enakih tovarn. V letih 1953 do 1972 so nastala nova mesta, zgradili smo 3.600 kilometrov novih cest, 152.400 novih stanovanj, veliko novih kulturnih zgradb, vrtcev, šol, v sklopu univerze so zrasi naj sodobnejši inštituti, dobili smo nove bolnišnice, zdravstvene domove itn. Zdravstveno je enotno zavarovano vse prebivalstvo. Število uživalcev pokojnin in invalidnin se je povečalo od 113.000 v letu 1939 na skoraj 200.000 v letu 1973. Tako bi lahko naštevali še in še. Kakor nas je proslava tridesetletnice zmage nad fašizmom in nacizmom zlasti vse tiste, ki smo v boju sodelovali, spet in spet silila k grozljivemu premišljevanju, kolikšno ceno smo morali plačati za svojo svobodo in neodvisnost, nam je to bolečo misel navdajala zavest, da žrtve niso bile zaman in da pomeni leto 1945 leto največje zmage v naši narodni zgodovini, največje zato, ker je bila najdražje plačana in ker smo v njej dosegli tisto, za kar smo bili v stoletjih naše zgodovine večkrat ogoljufani. Kakor je

takrat združeno v Osvobodilni fronti slovensko ljudstvo šlo v boj za svobodo in neodvisnost osveščeno in enotno in v boju zmagalo, tako se je tudi z nadčloveškimi naporii lotilo obnove porušene domovine. Danes po tridesetih letih že uživa velike sadove svojega dela in z izkušnjami preteklih desetletij z nič manjšim prizadevanjem gradi dalje socialistično samoupravno družbo, kot si jo je zapisalo v ustavo.

Rod, ki je nosil breme narodnoosvobodilnega boja in obnove, odhaja; zastavo revolucije pa je prevzela mladina, ki vsako leto s štafetno palico s programom socializma in humanizma, bratstva in enotnosti, ustvarjanja, svobode, napredka in miru, z zavestjo odgovornosti obljublja, da bo spoštovala preteklost, branila sedanjost in gradila prihodnost.

Če smo se letos bolj kakor sicer spominjali tistih časov pred tridesetimi in več leti, če smo močnejše oživljali spomine nanje, če še postavljamo spomenike in prirejamo slovesnosti, gotovo ne delamo tega samo zato, da bi obujali čas samo za tiste, ki so ga doživeli, duha tistega časa oživljamo tudi zato, da njegove vrednote posredujemo rodu, ki je zrasel po vojni. Te vrednote pa so vredne trajnega spominjanja: pripravljenost na žrtve, predanost, pogum, nesebičnost, zvestoba, vztrajnost, plemenitost, tovarištvo. Vse to nam je danes še potrebno, čeprav k sreči ne zato, da bi z orožjem morali braniti, kar smo si priborili, marveč zato, ker so nam vrednote narodnoosvobodilnega boja trajno potrebne kot zgled, kako se izpričuje zvestoba narodni skupnosti, zvestoba vzorom in ciljem za naš boljši jutrišnji dan in ne le za naš, marveč za srečo vsega človeštva.



VARUJMO NAŠO SVOBODO

VLOGA IN POMEN SPLOSNEGA LJUDSKEGA ODPORA

V temeljnih načelih slovenske ustave je zapisano, da smo vsi delovni ljudje in občani, ves slovenski narod, kakor tudi italijanska in madžarska narodnost, skupno z drugimi narodi in narodnostmi Jugoslavije odločeni, da vse svoje sile usmerimo v ustvarjalno delo in graditev naše samoupravne socialistične skupnosti. Zato si dosledno prizadevamo za politiko miru in smo proti vojni.

S takó zastavljenimi in v praksi izvajanimi načeli je Jugoslavija v politiki mednarodnih odnosov odločno na strani neuvrčenih držav in drugih naprednih ter miroljubnih sil, ki se stalno krepijo in med katerimi naša država uživa velik ugled.

Vendar pa se zavedamo, da v svetu tudi trideset let po končani vojni, v kateri je bil poražen fašizem, še vedno delujejo mračne in nazadnjaške sile, ki težijo za nadvlado in gospodarskim izkoriščanjem drugih držav ali celo stremijo za prisvajanjem tujih ozemelj. Da bi dosegle svoje cilje, izvajajo na manjše in nerazvite države gospodarske, politične, psihološke in druge pritiske ali se na njihov račun sporazumevajo med seboj o delitvi interesnih področij, istočasno pa med njimi samimi traja nenehen boj za gospodarsko, politično in vojaško premoč.

Zaradi tega v mednarodnih odnosih ne prestando prihaja do različnih kriznih situacij, iz katerih nastajajo oboroženi spopadi, ki čestokrat preraščajo v prave in dolgotrajne vojne, kot je bilo to v Koreji, Vietnamu in Kambodži in kakršno stanje še vedno traja na Bližnjem vzhodu. Takšne vojne so postale največja nevarnost za majhne države.

Nasprotja, ki izhajajo zaradi blokavske razdelitve sveta, razlik med razvitimi in nerazvitimi, med kapitalizmom in socializmom, zlasti pa težnje za gospodarskim

izkoriščanjem ter prisvajanjem tujih ozemelj, lahko sprožijo nove oborožene spopade, v katerih bi bila ogrožena tudi naša država, njena neodvisnost in ozemeljska nedotakljivost ali naša samoupravna družbena ureditev. Zato moramo biti vedno pripravljeni, da takšen napad preprečimo in da se morebitnemu napadalcu upremo z vsemi močmi in sredstvi, s katerimi razpolagamo. Zato izvajamo vsestranske obrambne priprave in gradimo sistem splošnega ljudskega odpora.

Bistvo zamisli splošnega ljudskega odpora je, da se v obrambno vojno, s tem pa tudi v obrambne priprave — poleg oboroženih sil Jugoslovanske ljudske armade, ki so glavna moč naše obrambe — vključujejo tudi vsi drugi družbeni dejavniki: oblastveni in samoupravni organi, družbenopolitične in druge družbene organizacije, vse gospodarske in druge delovne organizacije, krajevne skupnosti, štabi in enote civilne zaščite itd., torej vsi delovni ljudje in občani, ne glede na to, na katerem področju delajo in se združujejo.

Oborožen boj je vsekakor najbolj učinkovita in zato tudi odločilna oblika upiranja napadu. Vodile bi ga enote Jugoslovanske ljudske armade in teritorialne obrambe. — Jugoslovanska ljudska armada je, kot vemo, zrasla iz narodnoosvobodilne vojske in je skupna oborožena sila vseh narodov in narodnosti Jugoslavije. To je operativna vojska, ki obstaja že v miru in je vedno pripravljena, da sprejme boj in se postavi po robu vsakemu napadalcu. Temu primerno je tudi organizirana, opremljena in oborožena z naj sodobnejšim orožjem, ki ga, od puške do letal, v veliki meri izdelujejo naši delovni ljudje.

Teritorialna obramba je prav tako sestavni del oboroženih sil. Razvila se je v zadnjem desetletju kot najširša oblika oboroževanja delovnih ljudi v republiki in občinah ter nekaterih delovnih organizacijah. Enote teritorialne obrambe se dopolnjujejo z moškimi in ženskimi vojaškimi obvezniki kakor tudi z mladinci — prostovoljci, ki še niso služili vojaškega roka. Te enote so rezervne sestave in bi nastopile ob neposredni vojni nevarnosti ali v primeru napada na našo državo in



Metalec min

se skupaj z enotami jugoslovanske ljudske armade takoj vključile v oborožen boj zoper napadalca. Vsem štabom in enotam teritorialne obrambe v republikli poveljuje republiški štab teritorialne obrambe, ki skrbi tudi za njihovo bojno pripravljenost.

Poleg enot JLA in teritorialne obrambe bi v primeru potrebe posegle v boj tudi enote milice, ki bodo sicer imele glavno nalogo, da varujejo red in mir v državi in se borijo zoper notranje škodljivce in špekulante, pa tudi zoper morebitne sovražnikove pomagače.

Za varovanje ljudi in njihovega imetja pred diverzantskimi in drugimi terorističnimi akcijami sovražnika, za napade na njegova skladišča, prevozne poti, zveze, zaledno oskrbo itd., skratka, za boj zoper sovražnika »na vsakem koraku« so namenjene enote narodne zaščite, ki so se v zadnjem letu začele ustanavljati in urediti v krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah. V te enote se lahko vključujejo vsi občani, ki niso razporejeni v redne vojaške enote. Tako bomo v sestavi narodne zaščite imeli zlasti mlajše mladince in ženske, pa tudi sodelovanje že starejših in z vojaškim znanjem ter izkušnjami prekaljenih ljudi bo dragoceno.

Lahko ugotovimo, da so jugoslovanska ljudska obramba, teritorialna obramba, milica in narodna zaščita po svojem nastanku, sestavi, vlogi in nalogah, ki jih imajo v obrambi dežele in naše samoupravne socialistične družbe, globoko ljudske, tehnično dobro opremljene in

oborožene, predvsem pa odločne in sposobne, da se uprejo ter učinkovito borijo zoper vsakršnega napadalca. Te sile predstavljajo oborožen del ljudstva, ki je odločujoč dejavnik splošnega ljudskega odpora.

V zvezi s tem je treba poudariti posebno veliko vlogo in pomen strokovnih in starešinskih kadrov, s katerimi morajo razpolagati oborožene sile. V skladu z našo družbeno in večnacionalno državno ureditvijo morajo ti kadri izhajati iz vseh slojev in vseh republik. Znano pa je, da Slovenci nismo dovolj številno zastopani v vojaškem starešinskem kadru. Zato so bile v zadnjih letih izpeljane mnoge pobude za večje vključevanje slovenskih mladincev v vojaške poklice. Med drugim je sedaj v Ljubljani zgrajena tudi posebna gimnazija z internatom, v kateri se brezplačno šolajo pripravniki za vojaške šole in akademije.

Da bi oborožene sile lahko izpolnile svoje naloge, je izredno pomembno, da se na splošni ljudski odpor pripravljajo, organizirajo in za delovanje v vojni usposabljujejo tudi vsi drugi dejavniki. Oborožen odpor namreč črpa svojo moč iz ljudstva ter se naslanja na materialne dobrine in zmogljivosti celotne družbe. Poleg tega v primeru napada na našo državo ne bi šlo samo zato, da zavrremo in preženemo napadalca, temveč, da obenem obvarujemo in ohranimo našo oblast in samoupravno ureditev naše skupnosti ter zagotovimo njen nadaljnji socialistični razvoj.



Vojaki na obhodu



Tudi naša vojna mornarica je opremljena z naj sodobnejšimi bojnimi ladjami

Zato se morajo za delo v vojni pripravljati vse gospodarske in druge delovne ter družbene organizacije, zlasti še vse temeljne organizacije združenega dela in krajevne skupnosti, kjer delovni ljudje in občani neposredno odločajo in se združujejo zaradi organiziranja proizvodnje in storitev oziroma za reševanje komunalnih, socialnih in drugih vprašanj. Vsi moramo razmišljati in se pripravljati na to, kaj in kako bomo proizvajali in delovali v vojnih razmerah, kako bomo obdelovali zemljo in si zagotavljali hrano, obleko, obutev in druge potrebščine, kako in kje bomo v najtežjih pogojih skrbeli za nastanitev in preskrbo borcev, ranjencev, bolnikov in ostarelih ljudi, kako bodo v vojnih razmerah delovale šole in druge izobraževalne ustanove, kje se bomo zavarovali pred sovražnikovimi letalskimi napadi, kako bomo zaščitili in obvarovali svoje in družbeno imetje ter kulturne, zgodovinske in druge vrednote, kako se bo ohranila in delovala naša oblast itd.

Vse to so vprašanja, ki jih moramo reševati oziroma se na njih pripravljati

danes, da bi bilo zagotovljeno njihovo delovanje jutri, če bo to potrebno. Zato imajo vsi delavci, kmetje in drugi delovni ljudje ter občani ustavno pravico in dolžnost, da povsod, kjer delajo in živijo, skrbijo za obrambne priprave in opravljajo naloge s področja ljudske obrambe.

Zveza komunistov, ki je bila pobudnik, organizator in idejni vodja osvobodilnega in revolucionarnega boja naših narodov, je tudi danes glavni nosilec politične in druge dejavnosti delovnih ljudi pri zavarovanju in obrambi neodvisnosti naše dežele in njene socialistične družbene ureditve.

Družbenopolitične in vse druge družbene organizacije, združene v Socialistični zvezi delovnega ljudstva, krepijo enotnost delovnih ljudi in njihovo zavest ter pripravljenost za udeležbo v oboroženem boju in za izvrševanje drugih nalog pri obrambi domovine.

Velik pomen v pripravah na splošni ljudski odpor imajo zlasti še strelske, radioamaterske, taborniške, planinske, vse športne in druge organizacije in društva, ki gojijo tradicije narodnoosvobodilne vojne ter vzgajajo in usposablajo svoje članstvo v veččinah, ki so neposredno povezane z vojaškimi nalogami.

Kot v narodnoosvobodilni vojni bi bila tudi v morebitni bodoči vojni mladina med glavnimi nosilci oboroženega boja, prav tako pa bi izvrševala tudi mnoge druge naloge splošnega ljudskega odpora. V splošni ljudski odpor bi bile množično vključene tudi ženske, ki so sedaj premalo prisotne v obrambnih pripravah, kakor tudi v našem družbenem življenju nasploh, čeprav je njihov delež v združenem delu izredno velik.



Oddelek lovcev



Skupina tankistov

Mnogi občani so nadalje vključeni v enote civilne zaščite, ki so namenjene za reševanje ljudi in imetja izpod ruševin in pred drugimi vojnimi učinki, za gašenje požarov, nudenje prve in socialne pomoči itd. Seveda se morajo obvezniki civilne zaščite že sedaj urediti in usposabljeni za izvrševanje svojih nalog, med drugim tudi zato, ker ima civilna zaščita tudi v mirnem času zelo odgovorne naloge: reševanje in preprečevanje posledic ob naravnih in drugih hudih nesrečah, kot so povodnji, potresi, plazovi, požari, velike prometne nesreče itd. Razumljivo je, da enote civilne zaščite v vojni ne bi mogle po-

sredovati v vseh primerih rušenj, požarov in druge ogroženosti. Zato je nujno potrebno, da se delovni ljudje v mestu in na vasi, v delovnih organizacijah in krajevnih skupnostih, v ulicah in stanovanjskih hišah že sedaj pripravljajo za reševanje in drugo medsebojno pomoč po načelih solidarnosti in samozaščite.

Nedvomno je tako široko in vsestransko zastavljen boj in odpor oboroženega ljudstva zoper vsakega morebitnega napadalca mogoč in pogojen z našim samoupravnim družbenim sistemom, ki omogoča našim delovnim ljudem, da odločajo o pogojih in rezultatih svojega dela in se zato zavestno združujejo v organizacijah združenega dela, krajevnih skupnostih ter drugih organizacijah in skupnostih, kjer med drugimi družbenimi vprašanji vse bolj neposredno odločajo tudi o vseh vprašanih s področja ljudske obrambe. Naša dobra obrambna moč in pripravljenost je najboljši porok naše svobode in neodvisnosti.

Stane Kotnik

MIR IN VARNOST STA NELOČLJIVA

Dne 1. avgusta 1975 popoldne se je v Helsinkih s slovesnim podpisom uradne listine evropske konference o varnosti in sodelovanju končal eden izmed najbolj pomembnih dogodkov v zgodovini Evrope. Konferenca, ki se je končala s sporočilom miru, prijateljstva, varnosti, medsebojnega zaupanja in sodelovanja, bo v zgodovini označena kot miroljubno srečanje vseh zastopnikov evropskih držav (razen Albanije) in predstavnikov ZDA in Kanade, kot iskrena želja, da bi se nikoli več ne ponovile strašne evropske golgote, kot želja, da bi vsi ljudje ne le v Evropi, marveč po vsem svetu živeli v miru, svobodi in pravičnosti. Nekatera načela sklepne listine jasno poudarjajo priznanje medsebojne odvisnosti, kadar gre za varnost, zavrnitev sile kot sredstva

za reševanje odprtih vprašanj, prizadevanje za mirno poravnavanje nesporazumov, razvijanje pravičnih in prijateljskih razmerij med narodi, spoštovanje neodvisnosti različnih držav. V listini so poudarjene človekove osebne pravice, zajamčena je vsakemu človeku tudi svoboda veroizpovedi. »Številna načela, ki jih vsebuje ta evropska deklaracija, vsebuje tudi evangelij — krščansko oznanilo,« je rečeno v poslanici papeža Pavla VI., ki jo je po svojem zastopniku poslal konferenci v Helsinkih.

Jugoslovansko delegacijo je na konferenci vodil predsednik Tito. Njegov govor je zbudil veliko pozornost, zato v naslednjem povzemamo nekatere misli iz tega govora, ki ohranjajo trajno veljavo in so izraz prizadevanj celotne Jugoslavije za hitrejši razvoj pravičnejše družbene skupnosti v Evropi in svetu sploh.

»V zgodovini Evrope je ta konferenca velik trenutek, ki zbuja upanje na boljši

jutrišnji dan in srečnejše življenje naših in prihodnjih rodov.

Da bi popolneje ocenili daljnosežnost tega trenutka, moramo obuditi tudi spomin na tisto, kar je v preteklosti povzročalo toliko gorja ne samo narodom te celine, temveč tudi drugih delov sveta. Iz Evrope je prišel kolonializem, ki še danes ni popolnoma likvidiran. Tu je, žal, nastal tudi fašizem — ta najbolj mračna ideologija, kar jih pozna svet. V Evropi sta se začeli tudi dve katastrofalni svetovni vojni. Evropa je prva postala prizorišče hladne vojne, blokovskih in drugih delitev in konfrontacij...

Ta konferenca o evropski varnosti in sodelovanju ni samo rezultat dogovora evropskih narodov, temveč tudi novih težinj in sprememb v mednarodnih političnih, gospodarskih in družbenih odnosih med drugo svetovno vojno in po njej in ni pomembna samo za stanje v Evropi, temveč na svem svetu.

Živimo v času, ko se narodi vse odločneje bojujejo za svobodo in neodvisnost, za mir in enako varnost vseh, za enakopravno in vsestransko sodelovanje, za gospodarski in družbeni napredek. Obdobje kolonializma, imperializma in raznih oblik političnega in gospodarskega zatiranja narodov se pred našimi očmi bliža, sicer počasi, vendar neizogibno, svojemu koncu. Noben narod se ni več pripravljn sprijazniti s podrejenostjo in zatiranjem. Za svobodo, mir, neodvisnost in enakopravnost je vsak narod odločen vzeti nase tudi največje žrtve, kar najbolj dokazuje zmaga narodov v Vietnamu, Kambodži, Afriki itd.

Po drugi strani pa je vse bolj čutiti spoznanje ljudi in narodov, da jih sodobni pogoji in sredstva dela kakor tudi potrebe znanstveno-tehnološkega, gospodarskega, družbenega in kulturnega napredka imperativno usmerjajo k zblizevanju in združevanju. Kajti v našem času lahko samo združeni narodi rešujejo tako skupne probleme človeštva kakor tudi tiste, ki zadevajo delo, življenje in napredek posameznih narodov. Zato so narodi danes bolj kakor kdaj pripravljni prevzeti tudi vzajemne odgovornosti, ki izvirajo iz takšne zgodovinske neizogibno-

sti integracije človeštva, vendar samo kot svobodni in enakopravni narodi v skupnem miru in varnosti in v aktivnem miroljubnem sožitju, ne pa v sistemih enostranske odvisnosti, podrejanja in negotovosti.

Politika neuvrščanja je ena od poti, po katerih sodobni rodovi iščejo nove in demokratične, hkrati pa tudi realne odgovore na obstoječe probleme. Dejstvo, da so bile tudi priprave na to konferenco prežete s prepričanjem, da se morajo mednarodni odnosi opirati na načela aktivnega miroljubnega sožitja, dokazuje, da se v zavesti vseh narodov močno izražajo iskanja novih poti za reševanje mednarodnih problemov.

Na doslej prehojeni poti h krepitvi evropske varnosti in sodelovanja smo pomembno napredovali v ustvarjanju ozračja medsebojnega zaupanja in dobre volje. Kaj to pomeni, pa najbolje ponazarja dejstvo, da je napetost hladne vojne še pred kakimi desetimi leti grozila, da bo izzvala tudi najhujše spopade na tem našem prostoru, ki bi imel nedogledne posledice za ves svet.

Izkazalo se je, da je potrpežljivo usklajevanje stališč in upoštevanje interesov vseh udeležencev na podlagi konsenza edina mogoča pot, če hočemo doseči tisto, kar je sprejemljivo za vse in kar vsem tudi koristi. Na tem temelju rastejo možnosti za vsestransko in enakopravno sodelovanje na dolgoročni podlagi, za hitrejše odpravljanje vsega, kar ločuje evropske države in narode, in za uveljavljanje pravičnejših ter vsebinsko bogatejših odnosov z drugimi deli sveta v skupnem interesu.

V današnjem soodvisnem svetu mir in varnost nista samo neločljiva, temveč sta postala zgodovinski imperativ nadaljnje napredka človeštva.

Visoka stopnja povezanosti in soodvisnosti Evrope in drugih delov sveta se najbolj kaže na področju mednarodnih gospodarskih odnosov.

Vse države so dolžne delati za uveljavljanje pravičnejših gospodarskih odnosov, razvite države pa morajo povrh pokazati več razumevanja za probleme držav v razvoju. Trdno sem prepričan, da



Predsednik Federativne ljudske republike Jugoslavije Josip Broz Tito

teh problemov ni mogoče uspešno in učinkovito reševati s starimi metodami in sredstvi, temveč samo z uveljavljanjem novih odnosov in oblik v mednarodni gospodarski ureditvi.

Evropa ne more iskati rešitev življenjskih vprašanj svoje varnosti in blaginje tako, da bi se zapirala vase, kajti to bi neogibno pripeljalo k njeni politični in gospodarski degradaciji. Evropa je, če lahko tako rečem, v dobrem in slabem neločljiv del sveta. Jugoslavija se je na podlagi takega stališča zmeraj zavzemala za to, da bi evropske države tudi odnose z drugimi državami opirale na takšna načela, na kakršnih želijo razvijati svoje medsebojne odnose.

Ta konferenca je v veliki meri posledica politike popuščanja in pogajanj in je obenem eden njenih najpomembnejših rezultatov. To, kar smo dosegli v Evropi, ustvarja hkrati z izboljševanjem odnosov med velikima silama vsekakor ugodne možnosti, da bi reševali tudi druge mednarodne probleme s pogajanjem in sporazumevanjem. Toda ta naša pričakovanja se bodo uresničila le tedaj, če se bo ta proces razširil na vse dele sveta, če bo zajel vse najpomembnejše mednarodne probleme in če bodo v tem enakopravno sodelovale vse države ne glede na svojo velikost, razvojno stopnjo in družbenopolitično ureditev.

Sedanji pozitivni tokovi v politiki popuščanja napetosti bi se nedvomno zelo hitro znašli v krizi, če bi se popuščanje omejilo na sporazumevanje med bloki, namesto da bi bilo čedalje bolj oblika sporazumevanja vseh narodov na načelih spoštovanja neodvisnosti, suverenosti, enakopravnosti in nevmešavanja v notranje zadeve. Ko se najodločneje zavzemamo za takšno nadaljevanje politike popuščanja, si ne smemo zapirati oči pred dejstvom, da je veliko zapletenih in težavnih mednarodnih problemov še zmeraj zunaj dosega te politike. Mnoga krizna žarišča še zmeraj niso pogašena, nastajajo pa tudi nova. To se dogaja večinoma na ozemljih neuvrščenih in drugih držav v razvoju, kar nam kaže, da se zaradi neodvisne politike teh držav večajo pritiski nanje. To pa izziva dvome o ci-

ljih, a tudi o dosedanjih dosežkih politike popuščanja.

V tej zvezi je zlasti vznemirljivo nadaljevanje oboroževalne tekme — z izgovorom, da je treba ohraniti ravnotežje sil — ker nosi s seboj nenehno grožnjo miru in nevarnost samouničenja. To je tudi posebna oblika pritiska na majhne države, zlasti države v razvoju, ker so prisiljene, da precejšen del svojih sicer omejenih zmogljivosti izločajo za potrebe obrambe. Našo pozornost mora pritegniti tudi dejstvo, da imamo ravno v Evropi — katere varnost je poglobitveni predmet te konference — največjo koncentracijo orožja in oboroženih sil. Če se v najkrajšem času tukaj ne bo kaj bistveno spremenilo in če ne bomo odločno začeli krčiti števila oboroženih sil in zmanjševati oborožitve, se utegnejo zamajati celo dosedanja uspehi politike popuščanja. Zaradi tega Jugoslavija poudarja neločljivost političnih in vojaških vidikov evropske varnosti in nujnost, da hkrati napredujemo na obeh področjih.

Ta konferenca poteka v razmerah, v katerih blokovska razcepljenost v Evropi še ni bila odpravljena. Omejitve, ki iz tega izvirajo, se kažejo v procesih, ki zdaj tečejo, nekoliko pa tudi v samih dokumentih te konference. Toda novih odnosov v Evropi, v kateri bodo enako spoštovane koristi vseh držav in se bodo nenehno širile možnosti za njihovo vsestransko sodelovanje, ne bo mogoče zgraditi, če ne bomo odpravili sedanje blokovske razdelitve. Ko se Jugoslavija kot neuvrščena država zavzema za odpravo blokov in zaprtih integracij, dela to z namenom, da bi odpravili vse, kar ločuje države in narode in zožuje njihovo sodelovanje, in zato, ker smo trdno prepričani, da je to bistven pogoj za trajno varnost in mir v Evropi in na svetu.

Socialistična in neuvrščena Jugoslavija že od vsega začetka v celoti podpira procese popuščanja, pogajanj in sodelovanja v Evropi in je najdejavnije sodelovala v vseh fazah te konference. Pri tem se je ravnala po načelih in ciljih politike neuvrščenosti, ki so in bodo tudi ostali njena trajna usmeritev v mednarodnih odnosih. Za Jugoslavijo ni in ne bo omaho-

vanja, kar zadeva njeno neodvisnost in razvijanje enakopravnih odnosov in sodelovanja z vsemi državami. Tako kakor zahtevamo brezpogojno spoštovanje suverenosti in nedotakljivosti svoje države, gledamo z enako občutljivostjo in spoštovanjem tudi na enake pravice vseh držav v Evropi in vsem svetu.

Eden največjih rezultatov te konference je splošno soglasje vseh držav udeleženk o spoštovanju načela nedotakljivosti meja. S tem postavljamo enega pglavitnih temeljev za krepitev zaupanja med evropskimi državami in za razvijanje vsestranskega sodelovanja med njimi. Jugoslavija je v prizadevanju, da bi razvijala dobro sosedsko sodelovanje, že doslej dosledno spoštovala načelo nedotakljivosti meja z vsemi svojimi sosedi. Zdaj, ko ta konferenca sprejema nedotakljivost meja za eno temeljnih načel evropske varnosti in sodelovanja, želim tukaj slovesno izjaviti, da moja država gleda na to načelo kot na nekaj, kar je obvezno zanjo in za vse njene sosede v razmerju do obstoječih meja...

Ko se bodo prihodnji zgodovinarji sklicevali na to konferenco, jo bodo gotovo ocenili kot prelomnico, kot premik Evrope k sožitju in miru.

Naj smo še tako zadovoljni, da je prišlo do te konference in da smo dosegli sporazum o njenih dokumentih, pa nismo hkrati nič manj vznemirjeni zaradi dejstva, da tej konferenci ni posebno uspelo sprožiti nadaljnjega reševanja vrste problemov, ki so pravzaprav najtežavnejši in najpomembnejši za kolektivno varnost Evrope. Tukaj mislim na stanje na področju oborožitve in na odnose med blokoma, na vmešavanje v notranje zadeve drugih držav, kakor tudi na gospodarsko razcepljenost, zanemarjanje koristi manj razvitih držav Evrope in sveta in druga vprašanja, všteti položaj nacionalnih manjšin.

Vse to nam govori, da ta konferenca ni konec, temveč samo začetek nekega procesa. Čakajo nas resna prizadevanja v odpravljanju vsega negativnega, kar se je kopičilo v dolgem časovnem obdobju in kar ima še zmeraj globoke korenine v družbeni, politični in gospodarski struk-

turi Evrope in pritiska na zavest generacij. Zato je pomembno, da v ozračju, ki smo ga ustvarili s to konferenco, stopamo naprej po tej poti. Ne moremo dovoliti, da bi leta in leta odlašali s sklepi o vprašanjih, ki jih je že danes mogoče in treba reševati brez odlašanja. Priložnosti, ki smo jo z velikim trudom ustvarili, ne smemo izpustiti iz rok. To je naša velika, skupna odgovornost.

V zvezi s tem želim še zlasti poudariti zadovoljstvo, da bo Jugoslavija leta 1977 gostiteljica prvega sestanka, na katerem naj bi ocenili dotlej prehojeno pot in ugotovili nadaljnje možnosti za krepitev varnosti in sodelovanja v Evropi.

Po mojem mnenju ni razloga, da ne bi gledali z zaupanjem v prihodnost. Rodovi, ki prihajajo, so vse bolj zaposleni z ustvarjanjem možnosti za boljše življenje in popolno integriteto ne le človekove osebnosti, temveč tudi celih skupnosti. Ti rodovi se zavzemajo za to, da bi se neovirano izražale vse ustvarjalne sile in bogastvo oblik organiziranja življenja, kar je pogoj za hitrejši družbeni napredek. Zato bodo vse bolj deležne podpore tiste tendence in sile, ki so za neoviran družbeni napredek, za čimbolj živo komuniciranje ljudi in idej, za svobodno uporabo dosežkov drugih, za vse popolnejšo integracijo kulturnih in materialnih vrednot. Vse bolj bomo iskali tisto, kar je skupno, torej bo ostajalo vse manj tistega, kar ločuje.

Vrh tega je vojna v zavesti velikanske večine ljudi danes ne samo osovražena, temveč tudi absurdna, in jo zavračajo kot sredstvo za reševanje posameznih problemov. Narodi čedalje odločneje obsojajo tudi vse oblike pritiska in vmešavanja v notranje zadeve drugih in želijo neovirano stopati po poteh, ki so si jih sami izbrali. Neodvisnost in enakopravnost narodov nista več gesli, temveč pridobitvi, katerih moč in vsebina bosta postopoma vse pomembnejši. In samo na teh temeljih lahko stopamo k širši enotnosti in odpravljanju obstoječih delitev v Evropi in svetu in se bolj pripravljeni spoprijemamo z izzivanji jutrišnjega dne.

Naša pozornost mora biti odslej posvečena uresničevanju sklepov, vsebovanih

v dokumentih, ki jih bomo sprejeli. Pri tem moramo biti dovezetni za vse tvorne predloge in nove ideje v nadaljevanju skupnih dejavnosti, zato da bi vse države udeleženske te konference nenehno razvijale medsebojne odnose in uveljavljale pozitivno vlogo v svetu, in da bi Evropa resnično postala trdnjava miru. S tem bomo tehtno pripomogli k uresničitvi ciljev ustanovne listine OZN, ki je v veliki meri navdihnila tudi to našo konferenco.

Po drugi svetovni vojni je minilo že trideset let, vendar narodi po vsem svetu tudi danes hrepenijo po miru. Kajti vse dotlej, dokler bodo tla žarišča, ki grozijo z novim požarom, ne more biti noben narod miren. Mir, ki bi ga vzdrževali s

silo orožja ali samo s strahom pred uničenjem, ne bi bil mir. »Oboroženega miru, miru pod orožjem,« če uporabim pesnikove besede, »ne more biti. Tako kot ne more biti bratstva brez enakih pravic.«

Na tej konferenci smo se zbrali v letu, ko praznujemo jubilejno tridesetletnico zmage nad fašizmom. In ravno v teh dneh veliko teh reči oživlja v mislih in spominih, predvsem spominih nas, ki smo preživeli to strašno golgoto. Človeštvo je, mislim, da lahko to rečem, pripravljeno tudi odpustiti številna hudodelstva v preteklosti, toda pozabiti jih ne sme in ne more. Kajti tako bo bolj budno ostalo na straži miru. To, kar Evropa zdaj dela, je največje slavlje tega jubileja.«

ČLOVEK IN SVET DANES

Rast prebivalstva v svetu

Rast prebivalstva v svetu se iz leta v leto naglo dviga, tako da nekateri demografi (popisovalci prebivalstva) v svojih napovedih prerokujejo, da bo človeštvo ob koncu 20. in v začetku 21. stoletja zadela ekološka in demografska kriza, za naslednje stoletje pa že napovedujejo množično lakoto in umiranje, katastrofalno izčrpanje naravnih virov in s tem v zvezi strahotne posledice za človeštvo.

V letu 1972 je živel na svetu 3,8 milijarde ljudi, v letu 1974 se je to število povečalo za 75 milijonov, v letu 1975 se bo povečalo za 80 milijonov in v naslednjih letih najmanj za 100 milijonov vsako leto. Na lanskem kongresu o svetovnem prebivalstvu v Bukarešti (avgusta 1974) je bilo ugotovljeno, da vsa dosedanja opozorila futurologov (napovedovalcev prihodnosti) niso zalegla in da sedanje rasti prebivalstva ne bo mogoče več zadržati vsaj do konca tega tisočletja ne. Po napovedih strokovnjakov se bo okoli leta 2000 svetovno prebivalstvo podvojilo na število med 6,5 do 7,4 milijarde ljudi.

Od 3 milijard 860 milijonov prebivalcev — po zadnjih podatkih letopisa OZN o prebivalstvu — živi 2 milijardi 204 milijoni v Aziji ali kar 57 odstotkov skupnega

števila prebivalstva. Na drugem mestu je Evropa, kjer živi 472 milijonov ljudi, oziroma 12,2 odstotka celotnega prebivalstva na svetu. Sledijo Afrika: 374 milijonov ali 9,7 odstotka; Latinska Amerika: 309 milijonov ali 8 odstotkov; Sovjetska zveza: 250 milijonov ali 6,5 odstotka; Severna Amerika: 236 milijonov ali 6,1 odstotka in Avstralija in Oceanija: 20,6 milijona ali 0,5 odstotka.

Število prebivalstva se najhitreje večja v Afriki in v Latinski Ameriki. V devetih afriških državah je letni prirastek prebivalstva večji kot 3 odstotke, v 39 državah na tej celini pa presega dva odstotka. Tudi v večini držav Latinske Amerike znaša letni prirastek 2,9 odstotka, kar pomeni, da se bo tamkajšnje prebivalstvo v 24 letih podvojilo. V eni generaciji se bo današnjih 309 milijonov povečalo na več kot 600 milijonov prebivalcev. Pri sedanjem letnem prirastku se bo prebivalstvo Afrike skoraj prav tako hitro podvojilo, namreč v 25 letih, prebivalstvo Azije pa v 30 letih.

V 22 od 34 evropskih držav pa letni prirastek prebivalstva znaša manj kot 1 odstotek.

Če vzamemo nekakšno srednjo mejo rasti svetovnega prebivalstva za leta 1980, 1990 in 2000, bi bila tabela po celinah videti takšna:

Rast prebivalstva

Celine	V milijonih		
	1. 1980	1. 1990	1. 2000
Ves svet	4,456.688	5,438.169	6,493.642
Evropa (brez ZSSR)	497.061	532.636	568.358
ZSSR	270.634	302.011	329.508
Azija (brez ZSSR)	2,581.068	3,177.162	3,778.218
Afrika	456.721	615.826	817.751
Amerika (Južna in Sev.)	637.823	798.904	985.772
Avstralija in Oceanija	24.025	29.639	35.173

Ko smo že pri napovedih, pogledjmo, kakšno rast bo dosegla Jugoslavija leta 2000. Po srednji napovedi naj bi Jugoslavija takrat imela 25,633.000 prebivalcev; od tega naj bi odpadlo na Slovenijo nekaj nad dva milijona prebivalcev pri sedanjem odstotku rasti.

Ob problemu tako imenovane »demografske eksplozije« se nam zastavljata dve pomembni vprašanji: prehrane in prenaseljenosti. Znanost sicer napoveduje neslutene možnosti za kmetijstvo kot temeljni vir hrane in nove energetske vire. Vprašanje prostora nekaj stoletij še ne bo tako pereče. Ne smemo pa pozabiti, da ob nenehni rasti prebivalstva naravna bogastva v Zemlji kopnijo iz leta v leto. Znanost napoveduje dalje, da bo odkrila sredstva za bistveno podaljšanje človeškega življenja, kar bo seveda tudi močno vplivalo na demografski položaj v svetu in seveda na nadaljnji obstoj človeštva. To bo spet prisililo človeka, da bo pospešil kolonizacijo (naseljevanje) vsemirskega prostora in s tem razširitev svojega življenjskega prostora.

Nevarnost lakote

Od 3,8 milijarde ljudi, kolikor jih živi danes na Zemlji, jih po sodbi strokovnjakov skoraj milijarda nima dovolj hrane, 600 milijonov ljudi strada, nedo hranjenih pa je nad 400 milijonov zemljanov, pretežno otrok. Največja stiska za hrano je v okoli 40 deželah Afrike, Azije, Latinske Amerike in Bližnjega vzhoda. Za lakoto umre letno približno 40 milijonov ljudi, od teh vsakokrat 15 milijonov otrok

nad petim letom. Znamenja, ki so napovedovala obdobja grozeče lakote, so znana: prirastek svetovnega prebivalstva, padec proizvodnje hrane, predvsem nepričakovano zmanjšanje svetovne zaloge žit. Torej dovolj znamenj za alarm, na katera nas opozarjajo strokovnjaki FAO že nekaj let. Nekateri države so si v zadnjih dveh desetletjih ustvarjale iz političnih in vojaških razlogov velike zaloge hrane. Tako so nenadoma kopnele svetovne zaloge žit. Ti presežki so kopneli tudi zaradi slabih letin v Sovjetski zvezi in na Kitajskem, kar je povzročilo velikanski izvoz v te dežele; zaloge žit so kopnele deloma tudi zaradi novih kriznih žarišč (Bangladeš, Pakistan, Afrika). Združene države Amerike so prenehale izvažati sojo, ki so jo že pred časom svetu ponujale tako rekoč zastoj. Nastopilo je veliko pomanjkanje krmil, ki so jih ponekod nadomestili z žitom. Proizvodnja ribje moke v Peruju je po podatkih FAO padla z 10 na komaj milijon ton. Tako imenovana »zelena revolucija«, ki naj bi s posebno donosnimi in odpornimi vrstami žit in riža izboljšala prehrabeni položaj predvsem v državah z nizko proizvodnjo poljedelstva, ni uspela zaradi slabih vremenskih razmer, katerih posledica so bile slabe letine ne le v mnogih nerazvitih deželah, marveč celo v nekaterih delih ZDA in Sovjetske zveze. Posledica tega je bila, da so se cene žita podvojile, ponekod celo početrile, zlasti od srede leta 1972 dalje. Za mnoge revne dežele je postalo žito — kruh, torej osnovna hrana, tako draga, da je šlo za njo večino državnega proračuna.

Večina prebivalstva Azije in Afrike dobiva v hrani 1200 do 1300 kalorij na dan, kar je dosti premalo za normalno življenje. Zahodne evropske dežele potrošijo samo za alkoholne pijače več denarja, kot znaša narodni dohodek mnogih dežel v razvoju na afriški, azijski in latinskoameriški celini. Dežele v razvoju porabijo na prebivalca povprečno 200 kg žita letno, potrošnja v razvitem industrijskem svetu pa znaša 500 kilogramov.

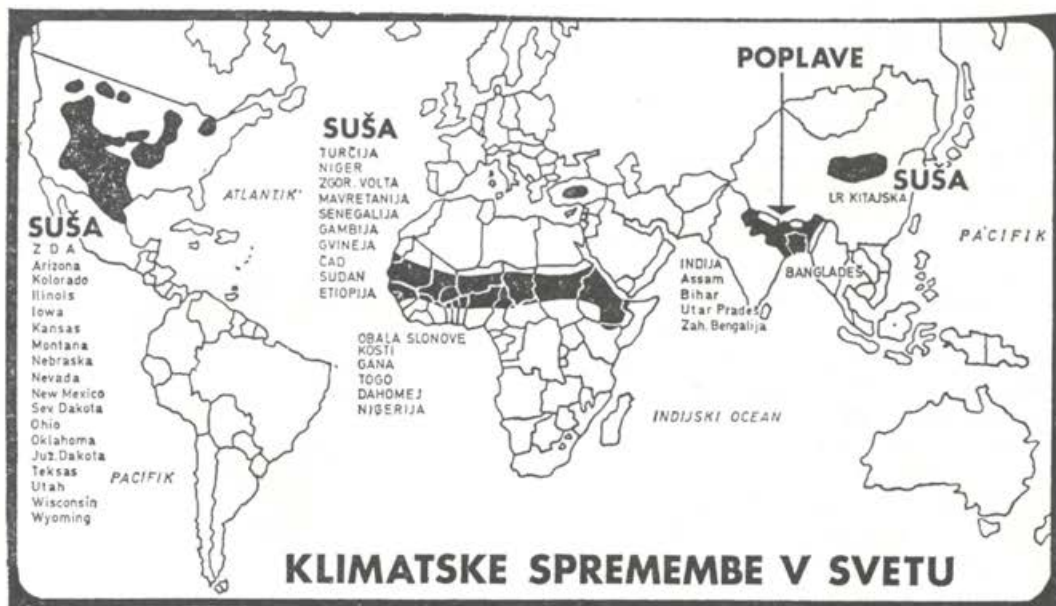
Svetovne zaloge žit, ki so že v letu 1961 znašale samo 38 milijonov ton, so se v letu 1974 skrčile na 4 milijone ton. Kot že povedano, so te zaloge skopnele v glav-

nem zaradi velikih nakupov žita za potrebe Sovjetske zveze in LR Kitajske. Tako imenovano žitno krizo je še povečala energetska oziroma naftna kriza. Kakor nafta, je tudi žito postalo pomemben politični vzvod. Podražitev nafte je prispevala k podražitvi žita, zakaj nafta in zemeljski plin sta pomembni surovini za dušična gnojila, ki jih zlasti revnejše dežele niso mogle kupovati. V Indiji, kjer so pričakovali največ uspehov od tako imenovane »zelene revolucije«, saj bi pridelek pšenice lahko povečali za 60 odstotkov, so nenadoma nastale težave zaradi čedalje nižje gladine talne vode, ki jo morajo spravljati na površje s črpalkami. Zaradi podražitve in zaradi pomanjkanja nafte mnogo črpalk ni bilo v pogonu — brez namakanja pa polje ne obrodi. Po sodbi strokovnjakov za prehrano pa bi morale dežele v razvoju štirikratno povečati poljedelsko proizvodnjo, če naj bi ta šla vzporedno z rastjo prebivalstva. Dolej so v najboljšem primeru dosegle le en odstotek. Kakor pribito drži ugotovitev, da sedanji razvoj kmetijstva in proizvodnje hrane ne zadošča, da bi leta 1980 prehranili prirastek in nasitili tiste, ki že zdaj nimajo dovolj hrane. Lanska svetovna konferenca o prehrani v Rimu je poudarila kot temeljno nalogo vseh držav in

dežel, da ustvarjajo lastne zaloge in se tako zavarujejo pred obdobji lakote in ubošva. To pa je spet nemogoče brez mednarodne skupnosti in predvsem brez moralne odgovornosti bogatih, ki naj se odrečejo svoji presitosti v korist revnih. Ustvariti bi bilo treba tudi mednarodne zaloge živil, ki naj bi bile na podlagi meddržavnih dogovorov na voljo državam, ki bi prišle v stisko. Svetovna konferenca za prehrano je predlagala naslednje ukrepe:

1. Odpraviti izvozne omejitve za hrano.
2. Sprejeti ukrepe za povečanje pridelave hrane.
3. Vpeljati večjo smotrnost v svetovni prehrani z ustvaritvijo rezerv oziroma zalog, raziskave o svetovni prehrabeni situaciji, opozoriti na žarišča lakote — ena sama huda suša lahko zamaje ves sistem svetovnega prehranjevanja.
4. Okrepiti razvoj kmetijstva z večjo porabo umetnih gnojil, z namakalnimi sistemi in predvsem s podporo kmetijstva v nerazvitih deželah.

Addeke Boerma, generalni sekretar FAO (Organizacije združenih narodov za prehrano in kmetijstvo), je v zvezi s temi ukrepi poudaril, da je najbolj nujna naloga ustvariti takšne zaloge hrane, da nas bodo zavarovale pred resnim pomanjka-



njem, se pravi, pred lakoto. Te zaloge naj bi bile v lasti in pod nadzorstvom posameznih držav, vendar bi o njih razpravljali in odločali na mednarodnih posvetih.

Na svetovni konferenci za prehrano so govorili o 8,4 milijardah dolarjev letnih vlaganj v dežele v razvoju, ki pa bi do leta 1985 morale narasti na 26 milijard dolarjev.

Gladni pas Zemlje

Na širokem področju na obeh straneh ekvatorja živi v tako imenovanem »gladnem pasu«¹ okoli Zemlje dve in pol milijarde ljudi, med katerimi jih je 60 odstotkov slabo hranjenih in 20 odstotkov nedohranjenih. V deželah, ki jih ogroža lakota, pa je največji prirastek rojstev. Vsako leto je v teh deželah 40 do 50 milijonov prebivalcev več. Pred dvema leti smo bili priče, kako je na vrata sveta nepričakovano, kar čez noč potrkala lakota. Zaloge žita v svetu so bile leta 1973 po oceni organizacije FAO tako izčrpane, da so dežele izvoznice imele komaj toliko pšenice, kolikor je v enem mesecu porabijo po vsem svetu. Nenormalno slab monsum je bil vzrok, da je Indija dosegla komaj polovico pričakovane žetve. Naslednje leto so poplave v Pakistanu uničile setev. Dežele južno od Sahare, imenovane pod skupnim imenom Saharski pas — Mavretanija, Mali, Čad, Senegal, Gornja Volta in Niger — so imele šest let zapored sušo, ki je močno prizadela živino in posevke. Slabo žitno letino je imela leta 1972 tudi Sovjetska zveza, zato je bila za prehrano prebivalstva in živine primorana pokupiti na svetovnem trgu velikanske zaloge žita. Vse to je povzročilo dvojje: nenadoma so se zmanjšale svetovne zaloge in poskočile so cene. Najbolj so bile pri tem prizadete revne dežele, še posebej tiste, ki so jih prizadele suše, poplave in slabe letine. FAO je tedaj prvič v zgodovini uspela pri zbiranju pomoči izdatneje pomagati zlasti afriškim področjem, ki jih je najbolj ogrožala lakota. V tej strašni suši, ki je prizadela Saharski pas, je poginilo na milijone goved in kamel, edino premoženje mnogih pastirskih narodov, kot so Tuaregi, Peuli in Fulani. Tisti,

ki so gnali črede proti obema velikima rekama, Senegalu in Nigru, so prišli do na pol usahljelih strug le še z ostanki čred, ki so shujšale, da so bile živali le še živi okostnjaki. Čadsko jezero, ki normalno meri 25.000 kvadratnih kilometrov, je iz leta v leto tako usihalo, da meri danes le še 10.000 kvadratnih kilometrov. Znano je tudi, da se Sahara vsako leto pomakne za 1 kilometer proti Sahelu.

Še nedavno tega smo brali, kako se je več deset tisoč beguncev iz Bangladeša odločilo za beg v indijsko državo Zahodno Bengalijo, ker je po lanskim monsumskih poplavah na ogroženih bangladeških območjih začelo primanjkovati hrane. Samo iz bangladeškega obmejnega območja Kuštije je v sedmih mesecih pobegnilo v Bengalijo zaradi lakote in splošnega pomanjkanja okrog 60.000 ljudi, več tisoč beguncev pa so indijske obmejne oblasti napotile nazaj v Bangladeš.

Kako zagotoviti svetu več hrane?

Strokovnjaki predlagajo povečanje zalog mesa: več prireje živine v pitališčih kakor na pašnikih; več porabe govedine pa manj teletine; povečati površine pašnikov, od katerih bi morali nekatere namakati, da bi jih lahko izkoristili. A že se odpira druga plat tega vprašanja: prireja večjega števila živine zahteva večje zaloge soje in druge zrnatne živalske hrane. Ameriški pridelek soje znaša danes 41 milijonov ton. Če bi hoteli zasejati večje površine za sojo, bi šlo to na škodo pridelka koruze; pridelek soje na hektar pa je manjši od pridelka koruze.



Gladni pas Zemlje

Svetovne zaloge beljakovin bi lahko povečali z večjim ulovom rib. Sedanjo količino bi do leta 1980 lahko povečali na 83 milijonov ton. Ribolov bi lahko razširili na doslej neizkoriščene vode, uživali pa naj bi tudi ribe, ki so jih doslej odmetavali zaradi nekaterih predsodkov glede okusa.

Količine hrane lahko povečamo z uvažanjem nekaterih tehničnih ukrepov. Znanstveniki se ukvarjajo z vrsto načrtov za hitrejšo rast in izboljšanje kakovosti raznih hranilnih rastlin: pridelovanje hibridnih sort brez običajnega dvospolnega opraševanja; omogočiti rast rastlin v slani zemlji, namesto da iz njih pridobivamo sol; gojitev hranilnih rastlin v hranilnih raztopinah (hidroponika; korenine rastejo v raztopini namesto v zemlji). Mnogi tehnični postopki so že zdaj pospešili tako imenovano »zeleno revolucijo« — uporabo novega sortnega semena pšenice in riža.

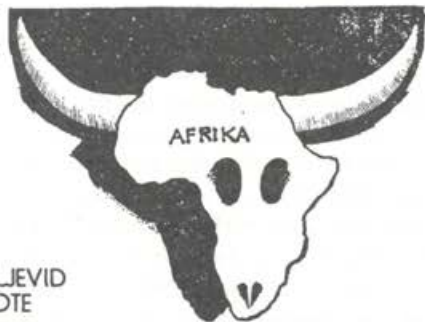
Povečati bo treba tako imenovano tropško kmetijstvo. Že dosedanji poskusi so dali tri-, štiri-, petkrat večje pridelke na poskusnih parcelah v tropskih krajih kakor najboljša zemlja v ZDA. V pokrajinah s 360 sončnimi dnevi je s pridnostjo, z izbranimi semeni, z raznimi rastlinskimi strupi, s kemičnimi sredstvi in umetnimi gnojili mogoče doseči prave čudeže, je ugotovil kmetijski strokovnjak Orville L. Freeman.

Po nepopolnih ocenah je danes na svetu okoli 1.400 milijonov obdelovalne zemlje, od tega odpade devet odstotkov na ZDA, ki so s Kanado vred svetovna žitnica. Na račun kmetijsko neučinkovitih Sovjetov je v zadnjih letih padla marsikatera bridka. Indijci niso kos lastnim potrebam,

niti pridni Kitajci ne. So še rezerve? 2.800 milijonov hektarov je pašnikov; nekaj od teh bi lahko uporabili za razne kulture; ostane še okoli 1.600 milijonov hektarov doslej neobdelane zemlje, ki bi jo mogoče koristno obdelovati. Vendar ti »rezervni hektarji« niso tam, kjer so najbolj potrebni. Japonska jih nima, na Kitajskem, v Indiji, Pakistanu in Indoneziji, torej v deželah, v katerih je nad polovico svetovnega prebivalstva, je malo možnosti za povečanje poljedelskih površin. Največ takih površin je mogoče najti še v Avstraliji, Braziliji in Centralni Afriki, nekaj celo v ZDA.

Potreben je svetovni načrt o zalogah

Dvanajst držav ameriškega srednjega zahoda prehranjuje najmanj četrtno človeštva. ZDA so tako poglavitne izvoznice ne le pšenice, marveč tudi riža in soje. Ena sama huda suša v teh ameriških državah lahko ogrozi ves sistem svetovnega prehranjevanja. To je eden glavnih vzrokov, da je treba misliti na svetovni načrt o zalogah hrane. Ta naj ustreza takemu ekonomskemu redu, da manj razvite države ne bodo dobivale iz teh zalog nekaj kot miloščino, marveč kot pomoč, ki naj prepreči lakoto. Zahteva po večjih količinah hrane bo rasla, ker raste število prebivalstva, ni pa gotovo, če se bo temu ustrezno večala tudi proizvodnja hrane. Tu se odpira tudi vprašanje cen. Ob pomanjkanju v zadnjih letih so cene žita tako narasle, da se je za milijone ljudi kos kruha spremenil v drag živež. Vse tako kaže, da ameriška vlada ne bo več kakor nekoč kupovala in zbirala viške pšenice, ko njena cena zelo pade. Ameriški farmarji bodo prodajali svoje žito in koruzo na svobodnem trgu; kolikor bodo tržne cene nižje, kot je zajamčena najnižja cena, jim bo država povrnila razliko. To se pravi, da ameriška vlada v bodoče ne bo več tako skrbela kot doslej za velike zaloge pšenice, iz katerih naj bi se hranil lačni svet. Vsaka država bo morala misliti, da si ustvari rezervne zaloge in da se vključi v svetovni načrt o zalogah hrane.



ZEMLJEVID
LAKOTE

LE CANARD ENCHAINE (Francija)



Karikatura ob konferenci o svetovni prehrani

Največji prirastek prebivalstva v revnih deželah

Letni presežek rojstev na 1000 prebivalcev je v naslednjih deželah in celinah tale:

Latinska Amerika	28
Afrika	28
Indija	28
Kitajska	16
Severna Amerika	14
ZSSR	10
Evropa	9

Najtežji položaj je v Indiji z njenimi 570 milijoni prebivalcev, od katerih jih 85 odstotkov živi na deželi, samo 15 odstotkov pa v mestih. Temu je treba prišteti še 10 milijonov beguncev iz Bangladeša in naraščajočo gospodarsko revščino. Prebivalstvo v Indiji se bo v prihodnjih 25 letih pri sedanjih letnih rasti prav gotovo podvojilo.

Prebivalstvo Brazilije raste še hitreje kakor v Indiji, vendar se mu na območju Amacone ob smotrnem načrtovanju in pametni gospodarski organizaciji odpirajo velike možnosti dela in zaslužka, ko bo to velikansko področje nekdanje džungle odprto gospodarskemu napredku. Strokovnjaki računajo, da bo Braziliija imela

v 50 letih več prebivalcev kakor vsa Severna Amerika.

V tako imenovanem tretjem svetu je še v letu 1930 od skupnega svetovnega prebivalstva 2 milijard živelo 1,3 milijarde ljudi ali 63 odstotkov. V letu 1950 se je število povečalo že na 1,6 milijarde ali 65 odstotkov svetovnega prebivalstva, ki ga je bilo tedaj 2,4 milijarde. Do leta 1970 je odpadlo na dežele v razvoju že 2,5 milijarde ali 70 odstotkov svetovnega prebivalstva, ki je štelo tedaj 3,6 milijarde ljudi. S to naglo rastjo prebivalstva v deželah v razvoju v prihodnjih desetletjih bo treba računati predvsem v zvezi s tem, kako prehraniti toliko milijonov ljudi v deželah, kjer pridelajo manj hrane, kot je pojedjo.

Dežele, ki imajo največ prebivalstva

(Po zadnjem Letopisu OZN)

	milj. ljudi		milj. ljudi
LR Kitajska	800,721	ZR Nemčija	61,674
Indija	563,494	Bangladeš	60,675
ZSSR	247,459	Nigerija	58,020
ZDA	208,842	Pakistan	56,065
Indonezija	121,630	Vel. Britanija	55,788
Japonska	109,994	Italija	54,345
Braziliija	98,854		

Kako rastejo mesta

Če bi hoteli podati čim jasnejšo podobo rasti mest, bi morali navesti podatke za nekaj sto mest na vseh celinah vsaj za obdobje od leta 1900 do danes. Pri mnogih mestih bi ugotovili kar eksplozivno rast, kot to označujemo danes. Po podatkih Združenih narodov narašča mestno prebivalstvo v vseh deželah sveta letno za nekaj več kot 4 odstotke, z izjemo nekaterih velikih prestolnic, kjer je stopnja rasti števila meščanov dvakrat večja. Danes se od okrog 56 milijonov prebivalcev Velike Britanije samo nekaj več kot milijon ljudi ukvarja s poljedelstvom, to je manj kot 2 odstotka. Ostalih 98 odstotkov so meščani, od katerih samo v Londonu živi okoli 11 milijonov ljudi ali malo manj kot ena petina celotnega prebivalstva. V

Združenih državah Amerike se s kmetijstvom ukvarja manj kot 4 odstotki prebivalstva, ki pa lahko pridelata hrane za več kot 200 milijonov Američanov in velik del pridelkov tudi izvozi. Če bi se nadaljevala današnja stopnja naraščanja svetovnega prebivalstva, bi po računih nekaterih strokovnjakov čez 150 let gostota naseljenosti celotnega kopnega našega planeta (149 milijonov kvadratnih kilometrov) znašala 6500 do 7000 ljudi na kvadratni kilometer. Tu mislimo na tisti skrajni primer, ko bo celotno kopno Zemlje pokrito s strnjanimi mesti.

Iz naslednje tabele je razvidna rast danes največjih mest na svetu:

Mesta	(Prebivalstvo v milijonih)		
	1970	1985	Rast v odstotkih
New York	16,3	18,8	+ 15
Tokio	14,9	25,2	+ 69
London	10,5	11,1	+ 6
Šanghaj	10,0	14,3	+ 43
Pariz	8,4	10,9	+ 30
Los Angeles	8,4	13,7	+ 63
Buenos Aires	8,4	11,7	+ 39
Osaka	7,6	11,8	+ 55

TRAJNO ŽIVA CANKARJEVA BESEDA

Ponos v mojem srcu: kljub vsem nakom, opominom, očitkom, kljub zasmehu, zmerjanju in natolcevanju je vse moje življenje in nehanje služilo najvišji ideji, resnici! Kar sem videl z očmi in z razumom, nisem zatajil; in ne bi zatajil za same nebeške zvezde. Resnica pa je posoda vsega drugega; lepote, svobode, večnega življenja. Dokler sem zvest resnici, sem zvest sebi; dokler delam v njenem imenu, bo moje delo rodovitno, ne bo ovenelo od pomladi do jeseni.

Krpanova kobila

Mesta	1970	1985	Rast v odstotkih
Moskva	7,1	8,0	+ 13
Peking	7,0	12,0	+ 71
Kalkuta	6,9	12,1	+ 75
Rio de Janeiro	6,8	11,4	+ 68

Dolgost življenja

Najmanjše možnosti za dolgo življenje so na afriški celini, kjer znaša povprečna življenjska doba manj kot 50 let. V 21 afriških državah pa povprečno človekovo življenje doseže manj kot 40 let. V Libiji je bilo leta 1971 kar 159 smrtnih primerov na 1000 novorojenčkov.

Razlike so velikanske, če jih primerjamo na primer s Švedsko, kjer ljudje povprečno dosežejo starost 72 let in je le 9,6 smrtnih primerov na 1000 prebivalcev. Povprečno človekovo življenje, ki presega 70 let, imajo tudi na Nizozemskem, Danskem, Japonskem, v Izraelu in na Islandiji. Kar zadeva starostno sestavo prebivalstva pa sta najmlajši celini Afrika in Latinska Amerika, kjer je približno 40 odstotkov skupnega prebivalstva starih manj kot 15 let. V Evropi ta odstotek ne dosega 30.

C. J.

Moje delo je knjiga ljubezni — odprilo jo, domovina, da boš videla, kdo ti je pravičen sin! Dal sem ti, kar sem imel; če je bilo veliko ali malo — Bog je delil, Bog razsodi! Dal sem ti svoje srce in svoj razum, svojo fantazijo in svojo besedo, dal sem ti svoje življenje — kaj bi ti še dal?

Ali nisem pel o žalosti, ker je bilo v mojem srcu hrepenenje po veselju. Slikal sem noč, vso pusto in sivo, polno sramote in bridkosti, da bi oko tem silneje zakoprnelo po čisti luči. Zato je bila moja beseda, kakor je bila trda in težka, vsa polna upanja in vere. Iz noči in močvirja je bil v nebeške daljine uprt moj verni pogled — vi pa ste me razglasili za pesimista.

Bela krizantema, 1910

NA POT K DALJNIM PLANETOM

Planeti našega Osončja so šele kakšno poldrugo desetletje predmet natančnejših raziskovanj z vesoljskimi sondami. Natančnejših zagadelj, ker je sicer z našega planeta tudi z najboljšimi teleskopi težko na njih razločevati takšne podrobnosti, kot jih zmorejo sodobne opazovalne naprave v vesolju. Zemljino ozračje je tudi tedaj, ko je najbolj čisto, velika ovira za svetlobne žarke in onemogoča natančno opazovanje planetov in drugih nebesnih predmetov, ki so zelo oddaljeni, razen tega pa je izdelovanje zelo velikih in popolnih astronomskih daljnogledov izredno zamotano.

Zaradi tega je vesoljska tehnika v veliki meri pomagala pri odstranjevanju preprek, ki ločijo vedoželjne ljudi na Zemlji od daljnega in skrivnostnega vesoljskega prostora. Čeprav je Osončje s Soncem in svojimi planeti ter naravnimi sateliti komaj drobec v neizmernem morju vesolja, se je astronomija v preteklih stoletjih le mukoma prebijala do novih spoznanj. Potrebno je bilo pričakati vesoljsko dobo, da bi lahko o teh nebesnih telesih zvedeli mnogo novega.

Po prvih poizkusih izstreliti v vesoljski prostor sonde z merilnimi napravami — te so merile predvsem različne vrste sevanj in količino prašnih delcev v prostoru med Zemljo in Luno ter planeti — zapazimo februarja 1961. leta prvo približanje Veneri. Ruska vesoljska ladja »Venera 1« je uspela leteti v veliki razdalji mimo tega planeta, zbrala pa je vključno temu za znanstvenike mnogo koristnih podatkov.

Pomembnejši je bil drugi dosežek, ko je 1. novembra 1962. leta mimo Marsa letela nova sonda, tudi tokrat sovjetska. Skrivnostni rdeči planet je postal nekoliko dostopnejši, toda bilo je potrebno celo desetletje, da bi tehniko raziskovanj izpopolnili do tolikšne mere, da bi dajala zadovoljivejšje podatke. Planeta Venera in Mars sta bila najprej cilj vesoljskih robotov. Venera, ki jo na nebu opazujemo bodisi

kot »zvezdo« Vječernico ali Jutranjico, je že od nekdaj zbudila zanimanje astronomov, ki so z astrofizičnimi metodami že zdavnaj pravilno ocenili sestav njene atmosfere.

Oglejmo si nekaj pomembnejših dosežkov pri raziskovanju posameznih planetov! V zgodovino astronomije se bosta nedvomno uvrstila pomembna dogodka, ko sta 15. decembra 1970 in 22. julija 1972 na Venerini površini pristali dve raziskovalni sondi: skoraj polovico tone težki »Venera 7« in »Venera 8«. Po mehkem pristanku sta kakšni dve uri prenašali podatke o lastnosti tal na tem planetu, ki so jih izmerile občutljive naprave. Prvi rezultati so kaj kmalu zgovorno potrdili domneve o nenavadnih lastnostih Venera. Tla na tem planetu so razmeroma rahla, kamnine na njeni površini pa naj bi bile podobne našim granitom, ki pa so močno prepereli. Na dnu Venerine atmosfere vladajo pritiski okoli 93 atmosfer, torej takšni, ki jih najdemo na dnu 900 m globokega morja. Tudi temperature so v najnižji atmosferski plasti izredno visoke. Izmerili so 465°C, kar je desetkrat več kot v najbolj vročih krajih na našem planetu. Venerina atmosfera je sestavljena pretežno iz ogljikovega dvokisa (97 odstotkov), 2 odstotka tvorijo dušik, plemeniti plini, kisik in vodik, odkrili pa so tudi neznatne sledove vodne pare.

Pri tleh je Venerina atmosfera razmeroma mirna, v večjih višinah pa vladajo močni vetrovi, ki dosežejo v 45 km višine hitrosti do 300 km/h. Zaradi bližine Sonca je njegovo sevanje na površini Venerine atmosfere 1,93 krat močnejše kot pri Zemlji, toda skozi goste oblake ogljikovega dvokisa dospe do površine tega planeta le za okoli 8 odstotkov več energije kot pri Zemlji, pretežni del svetlobne energije pa Venera odbije v vesolje. Zato tudi prelepi sijaj Venera na večernem nebu. Nasploh pa vladajo na tem planetu še druge nenavadne razmere. Znanstveniki so prepričani, da ima ta planet močne notranje izvore toplote, vulkanizem in hude nevihte srečamo ob vsakem koraku, pri tleh Venera pa vlada mračna osvetljenost, ki jo popestrujejo številne optične prikazni na nebu.

Dve leti po uspešnem poletu sovjetske »Venere 8« so Američani izstrelili zelo pomembno sondo, ki so jo imenovali »Mariner 10«. Tudi ta naprava je imela nalogo raziskovati Venero. S pomočjo odlične televizijske snemalne kamere je snemala oblačni pokrov tega planeta in po radiu pošiljala zelo ostre slike pisanih oblakov na njegovi površini. Sčasoma so znanstveniki objavili tudi celo vrsto drugih natančnih podatkov: danes vemo za razdaljo do Venere na sto metrov natančno! Pokazalo se je tudi, da Venera še zdaleč ni tako močno sploščena kot Zemlja, da se izredno počasi vrti okoli svoje osi in da ima le neznatno magnetno polje, za katero pa domnevajo, da izvira od sevanja Sončevega vetra v vesolju.

»Mariner 10« je nato opravil svojevrsten manever. Ko je letel mimo Venere, so ga na povelje z Zemlje pospešili, tako da se je zagnal dalje v vesolje proti Merkurju, Soncu najbližjemu planetu. Dne 29. marca 1974 je »Mariner 10« letel le 320 km nad Merkurjevo površino in snemal neštivilne kraterje, ki podobno kot na Luni prekrivajo skoraj vse površje Merkurja. Izmeril pa je še nekaj zelo zanimivega: ko je poltonska sonda letela nad severnim polarnim področjem planeta, je uspela izmeriti razmeroma pomembno magnetno polje. Znanstvenike je to odkritje zelo začudilo, ker so domnevali, da Merkur nima lastnega notranjega magnetnega polja, zlasti še, ker se tako počasi vrti okoli lastne osi. Njegov dan traja namreč kar 58,6 naših dni! Vprašanje, ki se je pojavilo, je, kako je Merkur dobil to svoje polje, saj se znanstveniki ne morejo opreti na nobeno sedaj veljavnih teorij.

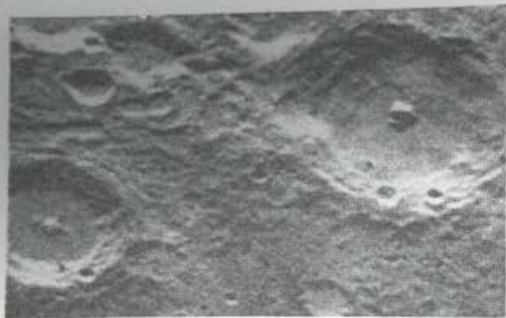
To odkritje je ponoven dokaz, kako pisano je sestavljen naš svet in kako počasi prodirajo vanj človeška spoznanja! Še zanimivejše je področje raziskovanja tako imenovanih zunanjih planetov, to je tistih, ki krožijo po tirih, kateri so od Sonca bolj oddaljeni kakor Zemljin. Mars, najznačilnejši predstavnik te skupine nebesnih teles, je postal cilj strokovnjakov za raketno tehniko že razmeroma zgodaj. Pomembnejši dogodki so se vrstili nekako takole: sredi julija 1965. leta je v njegovo



Tehnik pripravlja anteno vesoljske sonde, ki bo pošiljala slike Marsa

bližino priletela sonda »Mariner 4«, ki je za polet do razdalje Marsa potrebovala kar osem mesecev. Natančne televizijske kamere so posnele Marsovo površje in rezultati so iznenadili: strokovnjaki so pričakovali, da bo Mars bolj podoben Zemlji, slike pa so dokazovale, da je posut z velikimi lijaki, podobno kot naš Mesec.

Znanstveniki seveda še zdaleč niso bili zadovoljni. Leta 1969 so poslali proti Marsu dve nadaljnji sondi, dve leti kasneje pa še dve. Vse te naprave so izstreljevali Američani, imenovali pa so jih »Mariner« in označevali s številkami od šest do devet. Seveda so nekatere med njimi tudi odpovedale. Na teh napravah bi našli pravcati miniaturni laboratorij za meritve različnih sevanj, naprave za snemanje in oddajanje posnetkov na Zemljo, zmogljivost



Površina Merkurja z razdalje 60.000 km. Na njem opazimo podobne kraterje kot na Luni

teh naprav pa je verni dokaz visoke stopnje razvoja sodobne tehnike.

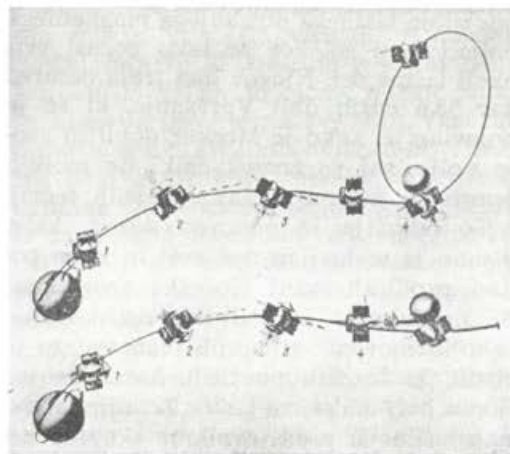
Ko je »Mariner 9« konec maja 1971 zavil na pot okoli Marsa, so slike planeta pokazale, da na njem divjajo hudi viharji. Prah se je s pustinskih področij dvigal visoko v nebo in zakrival razgled na površje planeta. Znanstveniki so menili, da gre za občasno slabo vreme na Marsu, toda zmotili so se! Šele petdeseti dan po prihodu sonde v bližino Marsa se je nebo toliko zbistrilo, da je bilo moč opazovati Marsovo površino. Kamere na »Marinerju 9« so se sprožile in posnale so nad 7000 slik. Ko so te proučili, so morali spremeniti svoje mnenje. Mars še zdaleč ni tako mrtva tvorba kakor Luna in kot bi domnevali po prvih posnetkih »Marinerja 4«, temveč je geološko živ planet z ognjeniki in vremenskimi pojavi!

Končno so zaključili, da obstoja vsaj primitivnih oblik življenja na tem planetu ne gre zanikati. Poleg proslavljenega »Marinerja 9« gre omeniti še nekaj ruskih sond proti Marsu. »Mars 2« in »Mars 3«, ki sta poletela 19. in 28. maja 1971, sta tehtala kar po 4650 kg. »Mars 3« se je po predhodnem manevriranju 2. decembra 1971 mehko spustil na ta planet kot prvi predmet z naše Zemlje. Oddaja podatkov in slik pa je žal prenehala že po kakšnih dvajsetih sekundah in strokovnjaki so bili mnenja, da je naprave pokvaril močan peščeni vihar. Julija in avgusta 1973 so v Sovjetski zvezi izstrelili nove sonde proti Marsu, ki so prejele nazive »Mars 4« do »Mars 7«. Toda to misijo je spremljala izredna smola. Le »Mars 5« je uspel priti

na obhodno tirnico, »Mars 6« pa je 12. marca 1974 mehko pristal, toda tudi tokrat so naprave odpovedale.

Zdaj pa še na kratko nekaj podrobnosti o Marsu! Rdeči planet nima nobenih kanalov, ki so jih opisovali nekateri astronomi v začetku tega stoletja, temveč je zanj značilno dokaj enolično menjavanje ravninskih predelov z goratimi, blizu ene polovice Marsove površine pa je posutih z bolj ali manj velikimi kraterji. Rdečkasto obarvane, pustinjam podobne celine so posute z rudninami, ki vsebujejo železo. Na visokih planotah se spomladi pojavljajo zelenkaste pege, zato sklepajo, da je na Marsu tudi zelo primitivno rastlinstvo.

Mars je odmirajoči planet. Pomanjkajne vode, kisika in zelo slaba atmosfera, ki je pri tleh kar stokrat slabša od Zemljine, predvsem pa dejstvo, da je v tej atmosferi ogljikov dvokis najbolj zastopan plin, vse to govori v prid trditvi, da višje oblike življenja na tem planetu niso možne. Gorovja so na Marsu dokaj redka, vendar dosežejo višine do 22 km. Ponekod so izredno razčlenjena in prepredena z mnogimi globokimi dolinami, kanjoni. Temperature se gibljejo med $+27^{\circ}\text{C}$ in -113°C , so torej nižje od tistih na Zemlji. Mars seveda ni edini zunanji planet, ki je postal cilj astronavičnih razisko-



Zapleteni manevri so v vesolju vsakdanja stvar. Zgoraj načrt manevra sovjetske ladje »Mars 5«, spodaj pa »Marsa 6«. Krogla levo je naša Zemlja, manjša desno pa Mars

vanj. Znanstveniki so uresničili še mnogo drznejše načrte: z vesoljskimi laboratoriji so se približali velikanskemu planetu Jupitru, čez nekaj let pa se bo sonda »Pioneer 11« srečala tudi s Saturnom.

Jupiter je postal dosegljiv, ko so uspeli zgraditi dovolj močne rakete in izpopolniti tehniko krmarjenja v vesolju do takšne mere, da so smeli upati na delni uspeh. Dne 3. marca 1972 so proti Jupitru sprožili prvo sondo. S strahom so pričakovali, kako se bo naprava prebijala skozi pas tako imenovanih asteroidov, drobnih, a tudi dokaj velikih nebesnih teles, ki krožijo v glavnem po tirnicah med Marsom in Jupitrom. Zgodilo se ni nič posebnega in 4. decembra 1973 se je naprava približala planetu in posnela nekaj odličnih fotografij, nato pa se je zopet oddaljila v vesolje.

Pomembnejši je polet naslednje raziskovalne naprave, »Pioneerja 11«. Ta sonda se je približala Jupitru 3. decembra 1974. leta, izstrelili pa so jo 6. aprila 1973. leta. Planetu se je približala na razdaljo 43.000 km, kar je zelo blizu, zlasti če pomislimo, kakšen je ta planet.

Jupiter je tako velik, da predstavlja po svoji masi skoraj tri četrtine mas vseh planetov in satelitov v našem Osončju. Njegov premer je kar 11-krat večji od Zemljinega, masa 318-krat, prostornina pa je 1300-krat večja od prostornine naše Zemlje! Zanimivo je, da je srednja gostota tega planeta štirikrat manjša od Zemljine. Zaradi velike oddaljenosti od Sonca (800 milijonov km) prejema Jupiter le eno sedemindvajsetino tiste energije s Sonca, kot je na Zemlji prejema enaka površina. Kar je posebno zanimivo pa je dejstvo, da Jupiter izseva 2,5-krat več energije, kot jo prejema od Sonca. To pa seveda še ni vse! Ta planet je radijskim astronomom znan po tem, da oddaja izredno močne radijske valove. Izračunali so, da se pri njegovih radijskih nevihtah sprožajo velikanske energije, ki jih lahko primerjamo z megatonskimi eksplozijami vodikovih bomb na Zemlji!

Seveda bi zanimivosti o tem planetu lahko našteali še mnogo! Jupitra obdaja izredno močan sevalni pas, kjer je seva-



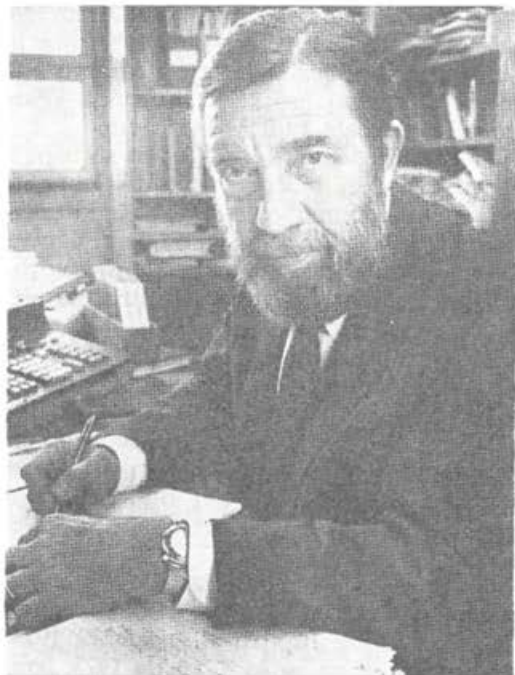
Jupiter od blizu. Slika je glede na veliko razdaljo prenosa dokaj jasna

nje tisočkrat močnejše od tistega, ki ga prenese človek. Ko je na primer »Pioneer 10« priletel v njegovo bližino, so elektroni v tem pasu za daljši čas popolnoma izključili delo aparatov na vesoljski sondi. Podobno so ugotovili, da je »Pioneer 11«, ko se je Jupitru približal na 800.000 km, doživel močan električni šok, podobno, kot če bi naprave podvrgli napetosti 4000 voltov!

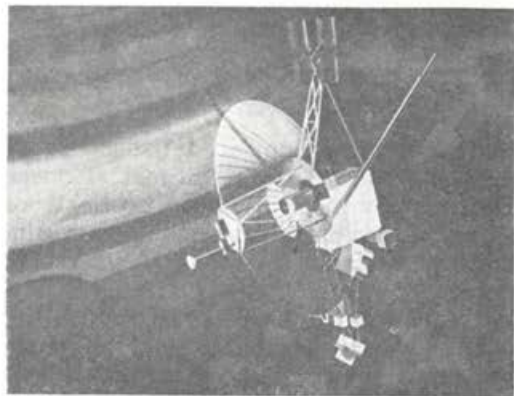
Kljub vsemu so naprave obeh sond uspeli posredovati celo vrsto odličnih posnetkov, med njimi tudi posnetke značilne rdeče pege na tem plinastem planetu, Jupitrove lune Callisto, kjer so odkrili s snegom pokrite polarne kraje in še mnogo drugega. Jupiter, v bajeslovju bog bliska in groma, nedvomno zasluži svoje ime tudi v vesolju. V njegovi atmosferi se

dogajajo tako zanimivi procesi, da jih naša domišljija skoraj ne more dojeti. Vrhovi te atmosfere so sestavljeni iz amonijakovih kristalov, pod katerimi ležijo plasti amonijakovega hidrosulfida, pod temi pa naj bi bile vodne kapljice in ledeni kristali. Ves planet je plinast in baje sestavljen iz kovinskega vodika, ki si ga lahko zamišljamo le pod visokimi pritiski in temperaturami.

Ko sta vesoljski sondi leteli mimo planeta s hitrostmi nad 170.000 km na uro, petdesetkrat hitreje od puškinega izstrelka, pa se zgodba ni zaključila. »Pioneer 10« je mimo planeta odletel v globoko vesolje proti zvezdi Aldebaran, ki jo bo dosegel kot mrtev ostanek neke dobe človeške civilizacije na naši Zemlji čez kakšnih 1,7 milijonov let! Druga sonda »Pioneer 11« se je na ukaz z Zemlje usmerila proti novemu zanimivemu cilju, naslednjemu planetu Saturnu, s katerim se bo srečala leta 1979. Če bo šlo vse po sreči, se bo srečala še s Saturnovo luno Titanom. Kljub jedrski preskrbovalni napravi na krovu te sonde je danes zelo dvomljivo, da bi naprave nepoškodovane pri-



Dr. James van Allen: znanstvenik, ki je predvidel močne sevalne pasove okoli Jupitra, potem ko je odkril mnogo slabše tudi v Zemljini bližini



In prihodnost? Tako si zamišljamo novo sondo TOPS, ko bo letela mimo Jupitra

spele skozi grozeče nevarnosti vesoljskega prostora tako daleč.

Tako se pred nami odvija pisan kaleidoskop vesoljskih raziskav, ki s prihodom človeka na Luno še zdaleč niso zaključene. V Združenih državah Amerike in v Sovjet-

ski zvezi pripravljajo nove in popolnejše naprave. Z njimi bodo skušali naše znanje še poglobljati in ne samo to: zvedeti hočejo, ali je v vesolju na tujih svetovih kaj tistega, kar bi utegnilo rešiti naš planet pred nevarnostjo splošnega propadanja, krizo energije, prehrane, okolja, da bi ljudje jutrišnjega dne lahko zrli v prihodnost z večjim upanjem.

J. N.

Tisti večer, ko naj bi prva astronauta pristala na Luni, je bil v severni Kanadi viden samo ozek srp na nebu. Neki farmer v Novi Škotski se ni mogel pomiriti ob misli, kakšni nepotrebni nevarnosti se izpostavljata človeka. Ves zaskrbljen je vzkliknil: »Saj bi vendar lahko počakala, da bi bila Luna spet večja!«

KRUH NAŠ VSAKDANJI

Kruh je naše vsakdanje živilo; človeštvo ga uživa že tisočletja in kjer ga je dovolj, je znamenje blaginje, kjer ga ni, tam sta doma revščina in glad. Pri nas ga je ponekod preveč, mečejo ga v smetnjake, medtem ko po svetu ljudje umirajo od lakote. Včasih je kruh veljal za sveti dar in če je drobtina padla na tla, so nas starši učili, naj jo spoštljivo pobremo. Kruh je v zahodni kulturi vedno pomenil življenjsko moč in ljubezen; zato je postal simbol vsega pristno človeškega: kruh veselja in žalosti, bolečin in trpljenja, pa tudi življenja in ljubezni. Postal je celo znamenje božje navzočnosti med nami.

Kruh kot vsakdanje živilo ni stvar posameznikov, marveč vsega človeštva; ni moj, marveč naš. Zato ga je treba deliti lačnim, zakaj vsakdo ima pravico do vsakdanjega kosa kruha. V svetopisemski govorici je kruh znamenje ljubezni med ljudmi. Izkažeš jo pa tako, da deliš svoj vsakdanji kruh. »Svoj kruh jej z lačnimi in potrebnimi« (Tob 4, 16). V svetopisemski govorici pomeni kruh vse, kar potrebujemo za življenje: hrano, pijačo, spoštovanje, človeško dostojanstvo, zdravje, svobodo, ljubezen, pravičnost.

Zgodovino kruha, ali če hočete, zgodovino pšenice, bi mogli označiti kot zgodovino človeške civilizacije. Zato je prav, da kaj več vemo o kruhu, ki je star kakor človeška omika, da vemo, odkod kruh, od kod pšenica, da poznamo vrednost kruha, pa naj bo črn ali bel in da se zavemo, kaj nam kruh pomeni kot vsakdanja hrana, kaj dandanašnji kruh pomeni za vse človeštvo in da ne molimo zaman dan za dnem prošnje v očenahu: daj nam danes naš vsakdanji kruh.

Sedmi del vse orne zemlje na svetu je posejan s pšenico. S pšenico je posejanih mnogo več površin kot z vsemi drugimi žitnimi vrstami, skoro toliko kot z rižem in koruzo skupaj. Pšenica raste od polar-

nih krajev do ekvatorja, od nizkih ravnin ob morju do gorskih pobočij Himalaje v višini do 3300 metrov. Skozi vse leto traja žetev pšenice, rekli bi lahko, da po svetu žanjejo pšenico vsak dan: januarja jo žanjejo na Novi Zelandiji, v Avstraliji in Južni Ameriki (Čile); februarja in marca jo žanjejo v Egiptu in Indiji, aprila v Perziji (Iranu) in v prednji Aziji, na Kitajskem, v Alžiru in v severni Afriki, junija po južnih deželah Evrope in v Združenih državah Severne Amerike, kjer so sploh največja žitna polja, julija v deželah Srednje Evrope in deloma Amerike ter Kanade, avgusta v Belgiji, na Holandskem in Danskem, septembra na Švedskem, oktobra na Škotskem, novembra v Južni Afriki in decembra v Argentini ter Južni Afriki.

Danes poznamo najmanj okoli 15.000 vrst pšenice, ki rastejo nekatere samo v določenih krajih, druge spet uspevajo v vsaki obdelani zemlji: v najbolj vročih in najbolj mrzlih, da, celo v najbolj sušnih pokrajinah. Poznamo ozimino in jaro, golo in resasto, enozrnato, dvoznato in še več drugih vrst pšenice. Razvili so jih bodisi z naravnim ali z umetnim izborom (s križanjem več vrst); ena je zrasla v osrčju Azije, druga v Prednji Aziji ali v vzhodnem območju Sredozemskega morja, spet tretja v Severni Afriki, v sibirskih ravninah itn. Poznali in gojili so jo pred več tisoč leti že stari Indijci, Egipčani in Grki, pri nas pa jo je prideloval človek, ki je še živel v stavbi na koleh.

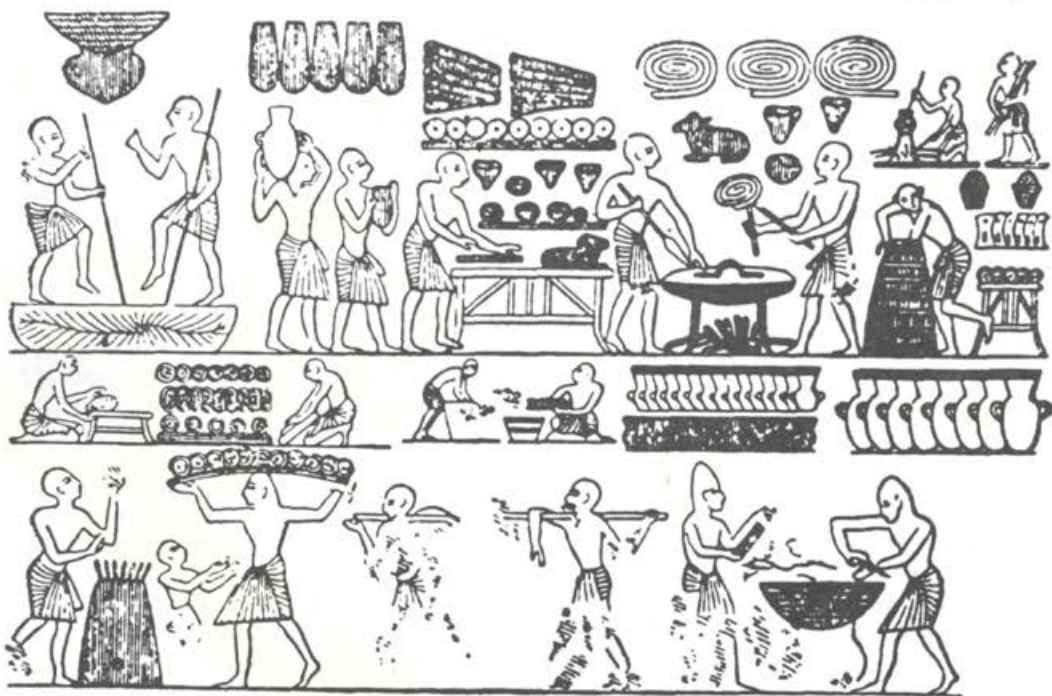
Pred 5000 leti, približno v času, ko so Egipčani pokopali svojega farona Keopsa v veliko piramido pri Gizeh, je neki egipčanski pek prišel do enega največjih odkritij v zgodovini človeštva. Po obnovitvenih poskusih zgodovinarjev in strokovnjakov so ugotovili, da je ostalo temu peku nekaj testa za mlince iz pšenične moke, ki so jih takrat pekli in je pustil testo dalj časa nepokrito. Mikroskopsko majhna klična zrnca kvasovk iz zraka so se naselila na mokrem testu in povzročila, da je začelo naraščati ali, kakor danes pravimo: vzhajati. Ko je Egipčan dal testo na vroče kamne, da bi se speklo, je naraslo v visok, rahel hlebec, poln drobnih sušnic. Tako je bil pečen prvi hleb »kvasenega kruha«.

Kakšna je bila pšenica, iz katere je prvi mlinar mlel moko in prvi pek spekel kruh, vemo natanko: v egiptovskih grobnicah so našli zrna pire, vrste pšenice, ki jo še danes ponekod sejejo. Toda že takrat, za Keopsa, je bila pšenica znana in stara ljudska hrana — saj jo poznamo že kakšnih 10.000 let. V bronasti dobi so jo poznali že v Kanaanu. Egipčani in Babilonci so imeli kraljevskega peka.

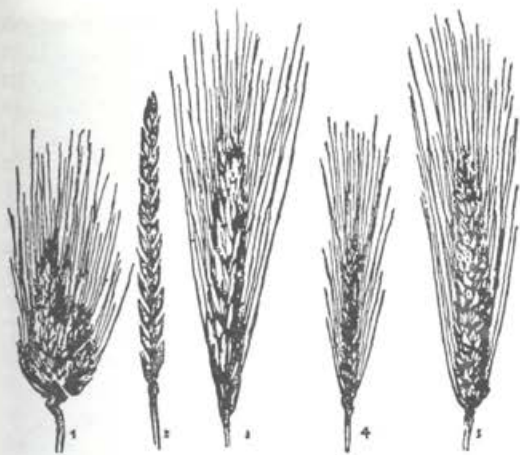
Ko je v prazgodovinski dobi človek prešel od lova k obdelovanju zemlje, ko mu ni bil več lov edini način prehranjevanja, marveč se je lotil poljedelstva, predvsem pridelovanja žita, je bil to vsekakor prelomni dogodek v zgodovini človeštva. Kot lovec je potreboval za svojo prehrano najmanj kakih 20 kvadratnih kilometrov površine. Če obdelamo enako površino zemlje, ta lahko prehrani najmanj 6000 ljudi. Dokler niso pridelovali žita, bi vsa rodovitna zemlja ne mogla prehraniti niti 30 milijonov ljudi, če bi živeli samo od lova. Z žitom pa je dobil človek hrano, ki se ni pokvarila in jo je mogel hraniti za hude čase. Prav iz egiptovske in judovske zgodovine poznamo svetopisemsko zgodbo

o Jožefu, ki je kot egiptovski podkralj »zbral žita kakor peska ob morju, silno mnogo, tako da je nehal meriti, ker se ni dalo več meriti.« kakor beremo v prvi Mojzesovi knjigi. Stari Egipčani so imeli velike kašče, prave silose, v katerih so hranili pridelek žita dobrih letin in so ob slabih letinah prodajali žito tudi sosednjim ljudstvom. V starem veku je bil Egipt sploh žitnica za vse dežele ob Sredozemskem morju. Že pri Mojzesu beremo (1 Mojz 41, 57): »In ves svet je hodil v Egipt k Jožefu kupovat žita; kajti lakota je bila po vsej zemlji huda.« Egipt je pozneje zalagal z žitom tudi rimsko cesarstvo. Pšenica z več klasi, kot jo sejejo še dandanes v Egiptu, je posebne vrste in zelo rodna (*Triticum compositum*), kot beremo že pri Mojzesu (1, 45, 5): »In glej, raslo je na enem steblu sedem debelih in lepih klasov!«

Ob žitu in žitnih poljih so zrastle kmetije in farme, vasi in mesta. Tako je v več kakor samo enem pogledu zgodovina pšenice tudi zgodovina civilizacije. Človek, ki je imel njivo, na kateri je posejal žito in ga požel, je vedel, da je to njegova njiva.



Dvorna pekarna kralja Ramzesa (grobná slikerija)



Razne vrste pšenice

Tako je nastal polagoma pojem lastnine. Njegov pridelek je bil odvisen od naravnih sil, od lepega ali slabega vremena, od suše ali preobilice dežja. Človek je prišel na misel, da je opazoval mesec, zvezde, njihov tek, opazoval je sonce in po teh znamenjih je določal čas setve in žetve. Iz teh opazovanj in izkušenj so se pozneje razvili koledarji z letnimi časi, štetje let in matematika. Prvi večji upravni aparat, ki bi bil nekako podoben modernemu državnemu aparatu, je nastal iz potrebe po graditvi in nadzorovanju velikega omrežja namakalnih naprav v Egiptu, ki je ena najstarejših dežel, kjer so že pred več tisoč leti pridelali dosti več žita, kot so ga potrebovali za prehrano lastnega prebivalstva. Mlinsko kolo v nekem smislu označuje konec popolne človekove odvisnosti od dela rok in moči mišic.

Za odkritjem kvašenega kruha je v zgodovini pšenice najpomembnejše odkritje prvega žetvenega stroja. Iznašel ga je leta 1831 sin virginijskega farmarja. Stroj so v sto letih tako izpopolnili, da je delo enega človeka za spravilo žetve na površini enega hektarja zmanjšal od 160 ur na dobrih 6 ur. Mehanizacija je odprla pšenici velikanske pokrajine, ki bi jih človek s svojo močjo nikoli ne mogel obdelovati. Nekdanje prerije so se spremenile v nepregledana žitna polja, skozi katera se je prežrl žetveni stroj. Za žetvenim strojem so prišle na vrsto železnice — zgrajene s pšenico za pšenico. In ko smo že pri

mehanizaciji, omenimo, da še ni deset let tega, ko so na velesejmu v Milanu pokazali avtomatizirano »domačo pekarno«, ki ni drugega kakor en sam stroj; strežeta mu dva človeka, v nepretrganem delovnem procesu pa zmore opraviti vse delo od mlina do peke kruha. Stroj zmelje moko, jo preseje, stehta, zamesi testo, izmeri njegovo kipenje oziroma vzhajanje, razdeli testo na kose, jih speče v kruh ali predela v testenine in naposled pravkar pečeni kruh ali pripravljene testenine zavije v ustrezne zavitke.

Oglejmo si zdaj pšenično zrno, ki je po svoji sestavi pravo čudo, prava tovarna redilnih snovi; dolgo je 6,5 milimetra. Za 1 kg je treba približno 29.000 zrn; seveda je to tudi odvisno, zlasti danes, od sorte žita. Zrno sestavljajo tri plasti slamnate kožice, sledi nepremočljiva semenska kožica, satovnica, jedro zrna, ki je sestavljeno iz škrobnih stanic, klica in bradica. Če odstranimo temnejšo kožico in kal, ostane belo »redilno tkivo«, glavna vsebina zrna, ki sestoji iz škrobovih zrn, pomešanih s proteinom. Približno četrtnina proteina v naši hrani in okoli 40 odstotkov thiamina (vitamina B₁) pride v človeka ravno s pšeničnimi proizvodi. Če bi bili kdaj primorani živeti od ene same rastline, bi se gotovo odločili za pšenico: v najhujši sili more človek živeti samo od kruha in vode.



Kleno žitno zrno

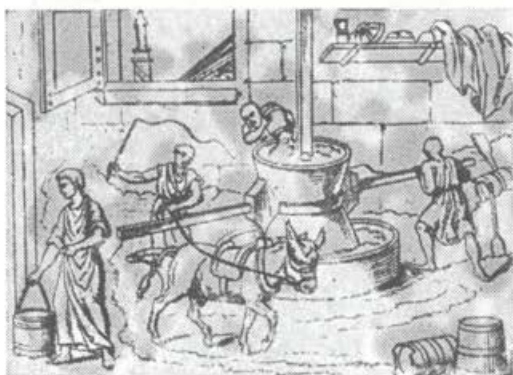
Pšenične sorte, kakršne poznamo danes, niso bile zmerom enake. Zlasti v zadnjih letih so žlahtnitelji razvili celo vrsto izredno rodovitnih in odpornih vrst žita. Pšenica, ki jo je človek sejal skozi sto in tisočletja, je skozi vso to dolgo dobo kazala svojo neodpornost: ozimna je čisto pozebla, jaro pšenico sta mnogokrat zamorili suša in vročina (še danes poznamo pregovor: O sv. Jakobu pšenica zori ali zgori), neurje je bilke položilo, rja in snet in še vrsta drugih škodljivcev so jo uničevali. Ob vsem tem je bilo klasje dostikrat mršavo in skoraj prazno. Hude zime in vroča poletja s sušami so ogrožala kmete po vsem svetu, da bo njihov pridelek iz leta v leto manjši. Kar pogledjmo dežele okrog Sredozemlja! Tu je tekla zibel zahodne kulture, danes pa so mnoge dežele na tem območju označene kot nerazvite in zaostale. Kjer so bili nekoč gozdovi, kjer so se širile rodovitne ravnine, plodna polja, tam je danes puščava — v celem 5 milijonov kvadratnih metrov puščave. Kjer naletimo danes na razvaline mest, ki so bila pred dva in več tisoč leti v polnem razcvetu, srečujemo prebivalce, ki živijo bedno življenje nomadov. Prihodnost bo pokazala, ali se bo posrečilo iz teh razsežnih puščavskih pokrajin spet pridobiti plodno zemljo, jo spremeniti v polja in obnoviti cvetočo civilizacijo, kakršna je bila za časa starih Grkov in Rimljanov. Nevarnost nazadovanja v pridelku pšenice je na prelomu našega stoletja ogrožala zlasti pokrajine Združenih držav Amerike in ruske žito-



Prodajalna kruha v Pompejih

rodne pokrajine. Strokovnjak za pšenico pri ameriškem ministrstvu za kmetijstvo Mark Carleton je odkril, da je v najbolj brezupnih pokrajinah sredi zapuščenih kmetij, ki so pred leti še dobro živele od pridelka pšenice, naselbina ruskih priseljencev spravila obilen pridelek žita. Semensko žito so prinesli iz domovine... Carleton se je odpravil na lov za dobrim semenskim zrnem pšenice. Sam je prepotoval rusko stepto, dokler ni našel, kar je iskal. Danes je letni pridelek pšenice ZDA, ki znaša vrednost več milijard dolarjev, v glavnem tako imenovana zimsko pšenica, ki jo je Carleton prinesel s Krima in so jo začeli sejati tudi v Severni Ameriki. Razumljivo je, da se ji pridružujejo nove sorte, ki so jih pridobili zadnja leta z žlahtnenjem na mnogih poskusnih poljih. Pozneje je isti Carleton poskusil s setvijo posebno odporne ozimne pšenice iz zahodne Sibirije. Tudi ta je v Severni Dakoti lepo obrodila in daje danes temeljno osnovo ameriški industriji testenin, katerih proizvodnja znaša letno nad 500.000 ton.

Velike uspehe za izboljšanje raznih vrst pšenice sta s križanjem dosegla kanadska strokovnjaka William in Charles Saun-



Starorimski žitni mlin

ders. S križanjem sta dobila posebne vrste pšenico, imenovano »marquis«, ki jo uvrščajo strokovnjaki za eno izmed do- slej največjih pridobitev v zgodovini pridelovanja pšenice. Tudi ta uspeh ima svojo zgodovino. Bilo je takole: Neki Škot je v pristanišču v Glasgowu, kjer so s poljske ladje raztovarjali pšenico, vzel zvrhan klobuk napetih, rdečkastih zrn in jih poslal svojemu prijatelju Davidu Fifu, ki je v Ontariu v Kanadi imel kmetijo. Ta je spomladi pšenico vsejal, a tedaj ni bil pravi čas za setev ozimne pšenice, ki bi jo moral že v minuli jeseni posejati. v pozni pomladi pa požeti. Vsa žetev je šla po zlu, razen ene bilke. Ta edina bilka je dala v nekaj letih seme za dobro polet- no pšenico, tako imenovano »Red Fife«, ki se je pozneje tako hitro razširila po vsej južni Kanadi in še daleč na zahod. Na severu se ni mogla udomačiti, zakaj jesenska zmrzal je zlato klasje malo pred žetvijo uničila. Povsem slučajno so strokovnjaki, ki so na poizkusnih poljih sejali raznih vrst pšenico, zvedeli za odporno sorto na himalajskih pobočjih. Poskusili so s križanjem in uspelo jim je, da so dobili novo vrsto hibridne pšenice in jo krstili za »marquis«. Se danes valove ne- pregledna pšenična polja od Atlantika do Tihega oceana, posejana s sorto »mar- quis«. Pšenica sorte »marquis« je zma- gala nad mrazom. Dozorela je šest dni prej kakor njena sorodnica »Red Fife«. In teh šest dni je odločalo o sreči ali ne- sreči kmetov v Severni Ameriki, o njihovi dobri ali slabi letini. Pšenica »marquis« je imela še to prednost, da je bil njen hektarski donos za 20 odstotkov večji od donosa njene predhodnice, kar pomeni tako razliko, da bi lahko 15 milijonov ljudi preskrbeli s kruhom za leto dni.

Strokovnjaki se tudi danes z veliko vne- mo prizadevajo pri odkrivanju in žlaht- nenju pšeničnih in drugih žitnih sort, za njihovo odpornost in večjo rodnost, za uspevanje tudi v krajih, kjer doslej niso uspevale, da bi tako razširili prehranitve- ni prostor za milijone ljudi.

Nove sorte pšenice so na domačih raz- iskovalnih inštitutih vzgojili tudi naši strokovnjaki: »morava«, »gružanka«, »bez- ostaja« in »libelula«, »novosadska rdeča«

in »biserka«, »sava« in »drina«, »zlata do- lina« in »bačka« itn. Večletne mednarod- ne preskušnje nekaterih naših sort so po- kazale odlične uspehe. Pred leti smo še uvažali seme najboljših sort, danes ga iz- vvažamo. Lani smo dosegli tudi rekordni pridelek pšenice. Še pred dvajsetimi leti je znašal povprečni pridelek pšenice v Ju- goslaviji 7 do 10 stotov na ha, lani pa 50, 60, 70, ponekod tudi 100 stotov na hektar in se s tem uvrstili med najboljše pridelovalce pšenice na svetu. Uspeh je še to- liko večji, ker so take pridelke dosegli s sortami, ki so jih vzgojili naši žlahtni- telji.

Pred sedmimi leti so na pobudo Zdru- ženih narodov začeli z gojitvijo donosnih pšeničnih in riževih sort, ki imajo več zrn v klasju, manj slame in krajšo rast- no dobo; to je bil začetek tako imenova- ne »zelene revolucije«, ki naj bi prinesla več hrane predvsem v revne dežele Azije in Afrike, donosnejše sorte pšenice, ko- ruze in riža pa naj bi hkrati povečale za- loge v deželah, ki so že doslej imele pre- sežke v hrani. Osnova tako imenovane zelene revolucije so bile nove vrste riža



Tako so pekli kruh v srednjem veku

in žita, ki jih je odkril dr. Norman Borlaug. Z uvedbo novih sort leta 1967 se je donos močno zvišal, saj so npr. v Indiji dajale nove pšenične in riževe sorte trikrat do štirikrat več pridelka kot doslej običajne sorte. Slabim letinam, ki so pozneje sledile, je bilo krivo v glavnem obdobje neugodnega vremena, ponekod tudi nezadostno gnojenje. V gospodarskem letu 1972-73 so v Aziji in v severni Afriki posejali z novimi sortami že 35 odstotkov površin, namenjenih za pšenico in 20 odstotkov za koruzo, v Mehiki pa celo 90 odstotkov površin. Kljub manjšemu donosu v zadnjih letih dajejo nove sorte povprečno za 50 do 100 odstotkov več pšenice in do 25 odstotkov več riža. Pripomniti pa je treba, da je donos odvisen od dobre zemlje in zadostne uporabe gnojil; pridelava donosnih žitnih sort je dalje odvisna od velikih površin, ki pa zahtevajo mehanizirano obdelavo. Skupna značilnost novih sort je gen, ki določa pritlikavo rast, kar pomeni, da rastline smotrneje izkoriščajo hranilne snovi. Bolezen, ki bi enakomerno napadla vse rodne sorte, bi morala biti vezana na ta gen, da ne bi uničila dela letine. Sortni različki bodo morali s križanjem dobivati čedalje več najrazličnejših dednih lastnosti, med drugim tudi zato, ker bodo v prihodnosti pridelovali te sorte v krajih z različnim podnebjem. Primer: pšenica, ki dobro uspeva na azijskih ravninah, se v višjih legah ne bo obnesla, v drugih podnebnih razmerah, na primer v Afriki, pa jo utegnejo napadati drugačni škodljivci. Zato bodo morale dežele v razvoju, če naj »zelena revolucija« v celoti uspe, čimprej uvesti poskuse, da bi donosne sorte v križanju z domačimi čimprej prilagodile krajevnim razmeram. V Bangladešu, na primer, je zdaj 1200, v Indoneziji pa 600 domačih sort riža. Uspehi raziskav in poskusov v deželah v razvoju bodo osnova bodočim uspehom.

V sto in sto laboratorijih in na poskusnih poljih skušajo strokovnjaki pridobiti s križanjem in zlahtnjenjem nove in donosne sorte pšenice, riža in koruze: mednarodni raziskovalni inštitut IRRI v Los Banos na Filipinih (nove vrste riža), mednarodni center za raziskovanje koruze in

pšenice CIMMYT (okrajšava iz začetnih črk španskega inštituta) v El Batanu nedaleč od Mexico Cityja, vrsta mednarodnih kmetijskih raziskovalnih ustanov, kot je npr. ICRISAT v Haiderabadu v Indiji, dalje nešteti inštituti v posameznih državah. Znanstveniki v mednarodnem centru CIMMYT v Mexico Cityju so vzgojili prvo popolnoma novo žitno sorto, imenovano »triticale« — križanec pšenice in rži, ki bo lahko nasitil milijone lačnih. Nova sorta združuje najboljše lastnosti obeh žit: visok donos pšenice in veliko odpornost rži. Novo žito so že posejali na 400.000 hektarjih v 52 deželah in pričakujejo od njega veliko višji pridelek, kakor so ga dale doslej najdonosnejše sorte pšenice. Prednost nove sorte je, da potrebuje malo gnojila, ob večji količini gnojila pa je mogoče podvojiti njen pridelek.

Kruh je bil in je še v nekaterih naših pokrajinah tako pomembna vsakdanja jed, da imenujemo splošno vso hrano kar z besedo — kruh. Uživamo ga samega in pri vseh glavnih obrokih k glavnim jedem. Sicer pogosto slišimo, da Slovenci in Jugoslovani pojemo preveč kruha, pa premalo mesa; okoli 207 kg žitaric porabi letno vsak Jugoslovan. Je pač kruh še zmerom cenejši od mesa in bo kruh še dolgo osnovno živilo našega človeka. Bel kruh, ki je nekoč veljal le kot praznična jed, zlasti na kmetih, je danes tako na podeželju kakor v mestu že zelo izpodrinil domač črn kruh, oziroma navaden ržen ali soržičen kruh. To je seveda posledica civilizacije, ki je prodrla tudi na vas in posledica višje življenjske ravni, ki je izpodrinila tečen domač, črn kruh. Včasih je bila navada, da so nosili vsak teden domače žito v mlin in domačo moko iz mlina in da so redno enkrat ali dvakrat na teden pekli črn, domač kruh. Črn kruh je danes, žal, ob vso veljavo in vendar zdravniki trdijo, da je trajno uživanje belega kruha vzrok mnogih hudih bolezni. V belem kruhu so namreč izločene najboljše in najvažnejše sestavine žitnega zrnja, ker le-te v velikih mlinih pridejo v otrobe za krmo živini, za človeško hrano, torej za bel kruh, pa meljejo samo notranje belo jedro, ki ga potem še z drobnim mletjem in sejanjem spremene v naj-

finejšo belo moko. Seveda pri takem mletju odpade vsa zunanja sestavina pšeničnega zrna, to je satovnica in klica z vsemi vitamini, rudninskimi snovmi in beljakovinami vred. Dandanes v mnogih velikih sanatorijih vpeljujejo v prehrano samo črn kruh, ponekod samo tako imenovani Grahamov kruh, ki se imenuje po ameriškem vojaškem zdravniku Silvestru Grahamu. Ta je že pred več kakor sto leti



Kmet nese žito v mlin

označil vrednost kruha iz grobo mletega žita z besedami: »Posebna modrost je v tem, da je božanstvo v žitnem zrnu tako združilo snovi, ki so za pravilno prehrano telesa tako zelo potrebne.« Mož, ki je propagiral črn kruh, je s svojim življenjem potrdil, da je imel prav: živel je 97 let. Seveda Graham še ni poznal vseh lastnosti črnega kruha, pečenega iz grobo mletega žita. Šele moderne kemične raziskave so pokazale, da je v kruhu iz grobo mlete ržene moke precej beljakovin kakor tudi vitaminov B in E. Danes, ko ni kruh več osnovna hrana, ampak zaužijemo tudi mnogo drugih mlevskih izdel-

kov, testenin, krompirja, stročnic, mesa in surovega sadja, je pomembno za zdravje to, da uživamo čim več take hrane, s katero ne obremenjujemo preveč želodca, torej hrane, ki ima manj ogljikovih hidratov, pa več beljakovin.

Kruh — črn in bel — je hrana. Da bi ga le nikoli ne pogrešali, kot ga pogrešajo še milijoni in milijoni v nerazvitih deželah. Kruh je dober, pravimo po vsej pravici. Še o človeku pravimo, da je dober kot kruh. Koliko pregovorov je ustvarila ljudska modrost v zvezi s kruhom! Le nekaj naj jih navedimo: Kruh, ki ga srp žanje in motika koplje, vsak je dober. Kruha lačen, palice sit. Kruha se je objedel pa s pametjo se je skregal. Kruh nobeden ni tako oster, da bi lakote ne bil mojster. Drag kruh, kjer denarjev ni. Bolje črn kos kruha kakor prazna torba. Bolje kos kruha v žepu kakor pušeljc za klobukom. Brez muke ni moke. Delavec je kruhovec. Je kruha pijan. Kruh je v trdih pesteh. Kako se kruhi skrivajo ljudem. Kdor je v kruhu rojen, nikdar hleba ne doseže. Kdor kruh rad deli, se mu v roki množi. Kdor rano vstaja, njemu kruha ostaja. Ta se je s kruhom stepel. Ta še suhega kruha ne zasluži. Še muha išče kruha. S trebuhom za kruhom itn. Ob vsakem teh pregovorov bi se morali kdaj zamisliti. Kruh! Morali bi se prekrižati vsakikrat, ko izgovorimo to besedo, vsakikrat, ko vzamemo hlebec kruha v roko, zakaj kruh je božji dar, je naša vsakdanja hrana. Ko spomladi kmet seje v zorano njivo, je odkrit; njegovo delo je kakor spoštljiv obred. In ko potem z zaskrbljenim ali z radostnim pogledom hodi med žitnim poljem, stopa slovesno kakor duhovnik k oltarju, žanje in mlati v potu svojega obraza in z od dela posvečenimi rokami prime v roke sad svojega truda in znoja — hlebec kruha, ga z nožem trikrat prekriža, preden ga odreže sebi in družini. Kako lepa je navada kmečkih mater, ko vsadijo kruh v peč, se pokrižajo in molijo za božji blagoslov. Vsak hleb posebej prekriža, ob vsakem hlebu posebej prosi božjega blagoslova, preden ga vsadi v razgreto peč. In kaj je lepšega, kaj prijetnejšega v vsakem domu kakor kadar zadiši po pravkar pečenem kruhu. Marsikje je

to le še v spominu. Mladi rod se tega ne spominja več, kakor se tudi ne spominja več časov, ko je bil kruh še v trdih pesteh, časov, ko je mati zvečer pregnila kruh s prtom, čeprav smo si ga še želeli, in šepetaje izgovorila besede: »Pst, otroci,

kruhek je šel spat!« In smo lačni še sami zaspali s tolažilno mislijo: »Jutri se bo kruhek spet zbudil...« Mnogi naši pesniki in pisatelji, ki so rasli ob trdem kruhu, so o tem božjem daru napisali toliko lepega, da bi bilo za celo knjigo. M. F.

MEDNARODNO LETO ŽENSK 1975

Marsikaj je naš čas prevrednotil ali tudi razvrednotil. Nekam navadili smo se, da imajo stvari spremenljivo ceno: kar je bilo še včeraj dragocenost, je danes lahko cenena roba. Zdi se, da tudi človeška beseda izgublja svojo vrednost, toliko bolj, kolikor več jo je. Dostikrat komaj najdeš misel v poplavi besed. Za doneče krilatice ni nikoli zadrege in slovesna deklaracija je hitro pri roki. Zatakne pa se rado takrat, ko naj bi beseda meso postala. Zato postajamo nezaupni tudi do takih deklaracij, za katerimi stoje Združeni narodi in ki naj bi izražale težnje večine človeštva.



Simbol mednarodnega leta ženske. Simbol je narisala Valery Pattles, sedemindvajsetletna hči v Turčiji rojenega Grka in ga poklonila Združenim narodom. Podoba predstavlja goloba, ki je simbol miru, znanstveno znamenje za ženski spol, ki je križ pod krogom in enačaj, to je matematično znamenje enakosti

Razglasitev leta 1975 za mednarodno leto žensk je prav gotovo narekovala želja, da delovna žena in mati dobi pravice, ki jih po naravi ima, pa je zanje še marsikje prikrajšana. Mnogi so povzdignili svoj glas in mogoče ne bodo vse besede zaman, mogoče se bodo stvari ponekod le obrnile na bolje. Ali pa je problem resnično že rešen s tem, da se nekaj spremeni na zunanaj? Ali ni pri stvareh, ki zadevajo človeka, važno tudi njegovo lastno ravnanje? Ali more nekdo doseči resnično svobodo, če je notranje nesvoboden? Ali more postati ženska svobodna, enakopravna, če se s svojim vedenjem in ravnanjem postavlja v nasprotje s tem, kar z besedami upravičeno zahteva?

Podoba, ki je postala znamenje mednarodnega leta žensk, ni bila izbrana kar v prazno. Toda zdi se, da je oblikovalec — kdorkoli je že bil — mislil bolj na to, kar naj ženska prinaša v svet, kot na tisto, kar naj si v svetu pridobi ali pribori. Narisal je ptico, ki jo razlagajo kot goloba miru, in v njem znanstveno znamenje za ženski spol — krog s križem spodaj. V tem znamenju je mogoče videti še kaj več, če se malo zamislimo vanj.

Ptica! Najraje bi vprašali mlado dekle, ki pravkar stopa v življenje, katero izmed ptic bi izbrala za svoj simbol. Ali bo golobica miru? Ali bo kukavica, edina od živalskih mater, ki svoj zarod prepušča povsem tujemu varstvu? Ali bo pelikan, ki daje mladičem hrano iz osrčja samega sebe? Ali bo lastavica, ki prinaša srečo hiši, kjer se naseli? Ali morda pav, ki misli le na svojo lepoto in imenitnost? Saj menda ne bo roparica, ki prinaša bridkost, kjer se pojavi? Dekle, ki se pripravljaš zavzeti mesto, za katerega si se usposobila, enakopravna moškemu tovarišu in odloč-

na boriti se za svoje pravice, če bi jih kdo kratil, pomisli, da je pravica, ki jo pridobiš, le ena od življenjskih vrednot. Nič manj pomembno ni tisto, kar ti prineseš svetu, svoji družini, svoji okolici, ti ženska, če si uravnovešena, svetla osebnost, golobica miru, lastovka sreče, pelikan požrtvovalnosti...

In potem krog s križem! Ali ne bi mogel pomeniti simbola polnosti, ki jo ženski duševnosti prinaša povezava s križem premagovanja sebičnosti, tako da more

nenehno dajati, se razdajati, osrečevati, biti sonce, ki sije podnevi, luna, ki razsvetljuje noč? Saj jo prav to dela ožarjeno od notranje sreče, pa čeprav mora sprejemati tudi križ, ker se mu pač ne more izogniti nobeno človeško srce, nikoli in nikjer.

Golobica miru in krog s križem — naj bi ne ostala samo simbol tega leta, marveč znamenje tistega, kar se bo vselej in povsod uresničevalo.

J. B.

LETO 1975 — SCHWEITZERJEVO LETO

Ob stoletnici rojstva Alberta Schweitzerja se svet spoštljivo spominja tega izrednega moža, teologa, zdravnika, glasbenika in muzikologa. Po njem se imenuje nagrada, ki jo vsako leto podelijo mladim za očitna in pomembna dela ljubezni do bližnjega. Saj je bil prav Schweitzer eden tistih, ki jemljejo evangelij zares, po njem živijo brez velikih in učenih besed, ki so Kristusovi učenci v dejanjih usmiljenja

in žrtvovanja za druge. Pustil je bleščečo kariero, ki ga je čakala, in postal zdravnik ubogih v Afriki, sproti pozabljal nase, da se je lahko vsega daroval njim. Ko so ga leta 1932 naprosili, naj govori v kölnskem radiu o sebi in svojem delu, je med drugim izrekel te-le pomembne besede:

»Moje življenje je vodilo prepričanje, da se duhovno življenje posameznika, narodov in človeštva ne more pravilno razvijati zato, ker premalo premišljamo. Sam pri sebi sem doživel, zato sem prepričan, da premišljanje vodi človeka k etičnemu ravnanju in pobožnosti. Kdor se resnično zamisli nad seboj, nad svojim razmerjem do ljudi in vsega živega okrog sebe, pride do spoznanja, da moramo imeti globoko sočutje z usodami drugih življenj, ki prihajajo v našo bližino, in da jim moramo predano pomagati v sili, kolikor le moremo. Razmišljanje nam prinese spoštovanje do življenja, po njem spoznamo kot svojo dolžnost, da moramo zmeraj, kadarkoli in kjerkoli moremo, življenje ohranjovati in podpirati ter ga varovati pred uničenjem ali poškodbo — pa čeprav gre le za življenje in trpljenje kate-regakoli ubogega ustvarjenega bitja, ki mu niti ne vemo pomena v svetu. Tako postavljam kot osnovno нравno načelo: dobro je vse, kar življenje ohranja in podpira, zlo pa vse, kar ga uničuje ali zavira. Po tem skušam sam živeti in druge o tem prepričati, prežet z gotovostjo, da bi bilo več ljubezni na svetu, če bi ljudje več mislili.«



Albert Schweitzer *

PRVA JUGOSLOVANSKA JEDRSKA ELEKTRARNA

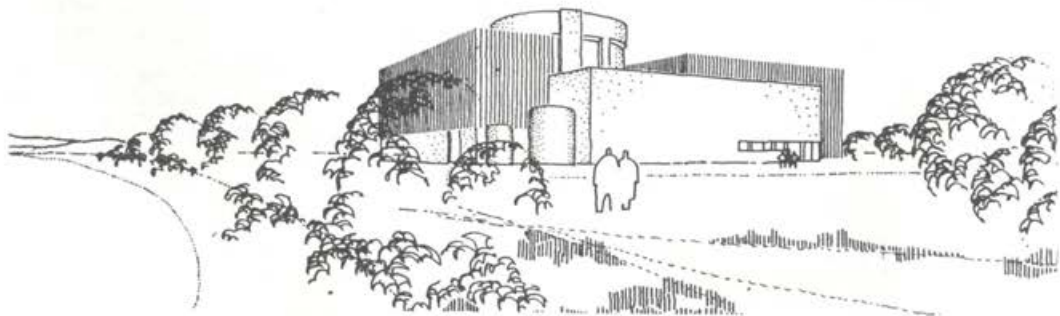
Na dan 1. decembra 1974 je predsednik republike Tito v Krškem položil temeljni kamen za prvo jedrsko elektrarno v naši državi. Za graditev te elektrarne sta se odločila izvršna sveta SR Slovenije in SR Hrvatske po večletnih študijskih pripravah elektrogospodarskih podjetij. Nuklearna Krško, kot jo uradno imenujejo, bo imela moč 632 megavatov, ker pa jo gradimo skupaj s Hrvatsko in si jo bomo delili tudi pri izkoriščanju, bo za slovenske potrebe na voljo polovica njene moči, to je 316 megavatov. Glavna pogodba z dobaviteljem na ključ, Westinghousom iz ZDA, je bila sklenjena avgusta lani, gradbišče je bilo uradno odprto jeseni, rok dograditve pa je mesec januar 1979. Ko bo začela obratovati, bo dajala približno štiri milijarde kilovatov na leto. Bo to eden največjih energetskega objektov v Jugoslaviji, saj bo proizvajal dve tretjini energije, ki jo danes potrošimo v Sloveniji. V sklop elektrarne sodijo tudi gradnje plinske elektrarne na Jertovcu in v Trbovljah ter rudnik urana v Žirovskem vrhu.

Po sedanjih cenitvah bo stal slovenski del elektrarne 3,6 milijarde dinarjev. Ves denar je zagotovljen v glavnem z inozemskimi krediti, 420 milijonov pa bomo prispevali sami iz sredstev, ki jih zbiramo za energetiko.

Jedrska elektrarna v Krškem bo dobivala surovino za izdelavo svojega goriva iz rudnika urana v Žirovskem vrhu. Sodijo, da je ugotovljenih zalog urana 3000 ton, elektrarna pa bo porabila 100 ton na leto. To pomeni, da je zaloge za 30 let in verjetno še več, 30 let pa je življenjska doba jedrske elektrarne. Vendar računajo, da bodo v Žirovskem vrhu predelali 294 ton rude na leto. Nadaljnje količine urana so geologi odkrili tudi v okolici Žirovskega vrha. V Žirovskem vrhu so odkrili uran okoli leta 1960. Odtlej so naredili okoli 16 kilometrov raziskovalnih rogov in okoli 100 kilometrov vrtin. V rudniku bo ob polni zmogljivosti zaposlenih okoli 570 ljudi, ki jim bo treba zidati stanovanja. Dalje bo potrebno temeljito urediti cesto od Škofje Loke do Gorenje vasi, poskrbeti za varstvo okolja in zadovoljivo rešiti vprašanje onesnaževanja voda. Predvsem bo treba v vsakem pogledu zavarovati Soro, ki je danes na tem odseku še ena redkih čistih rek.

Jedrska elektrarna v Krškem bo delovala kakor podobne elektrarne v svetu na principu verižne reakcije urana. Pri tem nastala toplota bo segrevala vodo in dobljena para bo poganjala turbine generatorjev električne energije.

Prva jedrska elektrarna na svetu je začela obratovati leta 1955 v Obninsku v Sovjetski zvezi. Danes je v pogonu že 93 jedrskih elektrarn s skupno močjo 28.260 megavatov. V gradnji pa je 153 jedrskih elektrarn, ki bodo imele skupaj 108.890 megavatov, načrtovanih pa je še 88 elektrarn s 84.650 megavati. Največji turboagregat bo imel 1260 megavatov. Jedrske



Model prve jugoslovanske jedrske elektrarne

elektrarne ne gradijo samo v ZDA, v razvitih evropskih in azijskih deželah, marveč tudi v vrsti držav v razvoju: v Indiji, Pakistanu, Argentini, Mehiki, Braziliji, Bolgariji, na Koreji in v Afriki.

Največjo proizvodnjo ima doslej angleška jedrska elektrarna Dugeness — A z močjo 551 megavatov. Od začetka obratovanja leta 1965 do letos je dala več električne energije kot vse jugoslovanske elektrarne v letu 1969. Med ameriškimi jedrskimi elektrarnami z lahkodvodnimi reak-

torji vodi elektrarna Haddam Neck z močjo 575 megavatov, ki je v štirih letih dala več električne energije kakor vse jugoslovanske elektrarne leta 1965.

V splošnem so izkušnje z jedrskimi elektrarnami dobre. Premagane so začetne težave, ki se pojavljajo pri vsaki novi tehnologiji. Pridobljene izkušnje in nenehni tehnični razvoj pa jedrske elektrarne že danes uvrščajo med najzanesljivejše proizvodne naprave sedanosti.

cj

Za Karavankami

*Za Karavankami je svet —
nam svet — so sinja jezera in polja,
in narod čudovit kot cvet —
Tam, narod čudovit je, dro!*

*Zavest ima in v krvi moč.
Značaj in volja krepka, silna
gorita v njem kot plamen vroč.
Moči voljne mu v srcu vro!*

*A glej, ta narod je preklet...!
Tuj rod mu krade zemlje ped.
O, tuj barbar mu tlači dušo
predolгих sedemnajst že let!*

*Za Karavankami je svet,
tam narod čudovit je, dro!
Moči voljne mu v srcu vro,
tuj rod mu krade zemlje ped —
O, dolgih sedemnajst že let
ta narod je preklet...!*

Lad Grbec

Božje drevce

*Božje drevce tiho rase,
zmerom, zmerom zeleni
— človek hitrc mimo njega
slep in gluл drugam hiti.*

*Božje drevce zacvetelo,
rdeče dozori mu plod.
Bedno hitrc obstoji:
»Kam pa moja pelje pot?«*

C. Jeglič

Bojim se ...

*Bojim se...
Bojim se zobozdravnika,
bojim se bolezni,
bojim se prihodnosti,
bojim se smrti.*

*Bojim se tudi,
kaj utegne biti iz tega,
bojim se, da nekaj še slabo kaže,
bojim se neznanega maščevanja,
če se čutim krivega.*

*Ali ni nikogar,
ki bi vprašal, zakaj se bojim?
Nikogar,
ki bi mi pomagal iz bojazni,
ali bi delil z mano moj strah?
Bog.*

(Horst Jonas)

Mladič iz groba

*Sem klical dvajset fantovskih pomladi
zoreči klas na svatbi plodnih njiv,
sem v hribu dren pognal zdrav, listoživ,
sem dvajset let pel: orji, rasti, sádi.*

*So klas poželi mi, joj, zgodaj rano
in strtih kril sem kriknil pod nebó.
So dren posekali, zdaj pod zemljó
njih temne sence hodijo za mano.*

*Ne! Vede znanstva ne bom tožil,
izgúbљeno mladost sem v grob položil.*

Ludvik Zorzut

POKONCILSKA SITUACIJA ČLOVEKA

Če rečemo »pokoncilska situacija«, s tem hkrati izrečemo, da je bil II. vatikanski koncil nekaj, kar je globoko zarezalo v čas, — nekaj, s čimer se je začelo novo obdobje.

Vendar tega koncila ne smemo trgati iz povezave z vsem, kar je že pred njim bilo v času, — ne le znotraj Cerkvá, marveč v svetu nasploh.

Že pred koncilom, takoj po zadnji svetovni vojni, so vsepovsod — v svetu in Cerkvah — začela močnejše kliti spoznanja o dostojanstvu človeka, o spoštovanju njegove vesti, o vrednosti njegove svobode, o nujnih in upravičenih razlikah v mislih in teženjih posameznikov, zato o potrebi strpnosti, — spoznanja o plitvini, krhkosti imetja, oblasti, zunanjega organiziranja... in temu ustrezno — žeja po neuničljivi vrednosti notranjega, osebnega: notranje, osebne trdnosti, jasnosti, kremenitosti, čistini, poštenja, nesebične ljubezni in službe ljudem ob nas, daleč v svetu, posebno vsem trpečim, zatiranim...

Janez XXIII. ni bil nič drugega kot eden tistih mnogih, ki jim je bil duh ves odprt za klitje vse te svežine, le da je bil hkrati na položaju, kjer je mogel tej svežini — v II. vatikanskem koncilu — pomagati do mogočnega preboja.

A prav zato, ker je bilo njegovo srce le eno izmed tolikih src, ki so vsa klila v novih spoznanjih in težnjah, so njegovo veliko koncilsko krettnjo, njegove besede in dejanja, s tolikšno simpatijo sprejeli in pospremili tudi nekristjani in ateisti, ki so vsaj v poslednji čistini svojega stališča do človeka mislili isto, kar je mislil Janez, in težili za istim, za čimer je težil Janez.

Saj sem že pred njegovo smrtjo čutil, kakó sem bil v svojih težnjah in spoznanjih z njim notranje povezan, kakó globoko sem ga ljubil. A o binškoštih, ko sem v Rimu ob televiziji nekaj ur z njim nosil njegovo agonijo, se mi je prirasel k srcu takó, da nisem mogel več od njega. Vse,

kar sem poslej pisal — tudi knjigo »Katolicizem v poglobitvenem procesu« — sem pisal, o tem sem prepričan, z blagoslovom njega, ki sem ga imel vedno v sebi. In tudi pri sebi: po fotografiji njegove nenarejene človeške preproščine in dobrote. Navsezadnje more človek v papežu ljubiti le človeka, — njegovega papeškega prvenstva ne more ljubiti.

Janez XXIII. se je torej s svojimi pobudami le vstavljal v ritem src, ki so utripala v svetu nasploh, in sicer v ritem, ki ga niso prožile organizirane institucije, ustanove, ne države, ne Cerkve, marveč vesoljni — kristjani bomo rekli Sveti — Duh, ki — kadar sam hoče — posega na čisto poseben način v svoja privilegirana obdobja.

Ker pa niso bile organizirane ustanove — ne svetne, ne cerkvene — tiste, ki bi ta vesoljni ritem prožile, ga one tudi ne morejo zadržati, zadušiti, pa naj bi bilo — saj to ni povsod in vedno — v njih še toliko nerazumevanja za vetje vesoljnega duha, Svetega Duha, — še toliko slepote in zakrknjenosti in nasprotovanj ob njegovih zahtevah, ki se ne nehajo jasno in strogo razkrivati vsem zanj prebujenim in odprtim v svetu in Cerkvah.

Ti sicer boleče doživljajo, v marsičem okrog sebe, omejevanje in zatiranje zakonite svobode, — okolje jim misel skuša tlačiti v kalupe, v katere misel noče, ker so ji pretesni in duše brezmejnost njenih teženj, — čutijo, kakó ta ali ona oblast sebe vse bolj absoluti, vse avtoritarneje centralizira, — kakó njih individualno, osebno življenje v mnogočem vse teže diha, — kakó jim je usojen vsakdan, ki ga včasih narekajo in zanj odločajo ljudje, popolnoma nezmožni za svoje mesto, — ljudje brez vsake miselne prodornosti in posebno brez vsake človeške zlahtnosti.

Pa vendar ostajajo vsi, ki jih je zajel — kakor Janeza XXIII. — ritem vesoljnega duha, Svetega Duha, ob vsem tem mirni. Izkušajo, da je sila, ki nje in druge v tem ritmu vodi v čisto, pošteno, svobodno človečnost, višja, mnogo močnejša, kot vsako organizirano, z oblastjo — pa naj bo kakršnakoli že — podprto zaviranje in razdiranje tega, kar je konec koncev počlovečevanje človeka.

Zavedajo se, da gre v njihovi zvestobi počlovečevalnemu vesoljnemu duhu, Svetemu Duhu — pa pri tem tudi Janezu XXIII. — za takó širok pojav, — za táko žilavost tkiva, — za táko odpornost, — za táko življenjskost, da te zvestobe nobena organizirana, z oblastjo podprta sila ne bo omajala. Sila táko zvestobo lahko potisne celó v podtalje, v katakombe, a uničiti je ne more; zatiranje jo le krepí, sveží.

Gre za to, da vsak s svoje strani — pa naj bi bilo zaviranja in dušenja od zunaj še toliko — v notranjosti vztrajno gradi svoje lastno poštenje, pa tudi krog sebe poskuša počlovečevati, kolikor mu je to mogoče. A poedinec se mora pri tem čuti vstavljenega v široko razgibanost, malo vidno, toda živo, ki ji gre za »staro pravdo«, najvažnejšo med »starimi pravdami« vseh časov: za pravico — svojo in drugih — na trdno, čisto, pošteno človečnost.

Vladimir Truhlar

Gospod, daj mi . . .

*Gospod,
daj mi danes novo nebo
in novo zemljo.
Daj mi strmenje otroka,
čigar pogled
se prvokrat odpre svetu.
Daj mi veselje otroka,
ki odkrije v vsaki stvari
tvoj sijaj.*

*Daj mi veselje tistega,
ki napravi svoje prve korake.
Daj mi srečo tistega,
ki mu je življenje vsak dan novo,
nedolžno in polno pričakovanja.
Daj mi, da vse stvari
vidim v Kristusu.*

*O moj Bog,
napravi iz mene
hvaležnega človeka!*

(Molitev nekega duhovnika)

Odgovornost

*Pravijo,
da v vojni umirajo vojaki
za domovino.
A za koga, Gospod,
umre na leto
toliko tisoč ljudi
v vojni na naših cestah?
Prostovoljci — a ne
prostovoljno v smrt!*

*Ti mi daj
odgovornost,
obzirnost,
daj, da se odrečem
svojemu prav,
da zaradi mene
na bojišču cest
ne bo nihče
smrtna žrtev!*

(Horst Jonas)

Molitev

*Ne najdem nobene besede
Gospod.
Govorica mi je onemela.
Samo svoje roke
stegujem k tebi
kakor otrok,
ki joka.*

(Christel Wagner)

NAŠ PROSTI ČAS

Naš prosti čas je postal novo, prej nepoznano vprašanje našega časa. V prejšnjih sto- in tisočletjih tega vprašanja niso poznali. Takrat je bilo življenje takšno, da je delo za vsakdanji kruh zahtevalo ves čas: od zore do mraka in — v skrbeh — od mraka do zore. Zato pravega »prostega časa« naši predniki niso prav poznali; vsekakor jim je bilo tuje vprašanje: kaj početi z odvečnim prostim časom.

Morda so nam prav Slovenske večernice s Stritarjevimi Lešniki in podobnim berilom še najjasnejša osvetlitev prostega časa ob dolgih »zimskih večerih«, ko so se kmečki ljudje po končani ópravici živine umaknili v tople zapečke, kjer so ob luščenju koruze in drugih podobnih opravkih brali »mohorjevke« in tako vsaj nekaj uric uživali svoj »prosti čas«. Zato pa takrat tudi še ni bilo vprašanje, kam s prostim časom, kako ga izrabiti, zlasti pa ne, kako usmerjati mladino, ki ima vse preveč prostega časa, da se ne izgublja v postopanje in lenarjenje; kajti »zapravljanje časa« je takrat pomenilo isto kakor zapravljjanje mladine, njene delavnosti, z njo pa pravnosti in poštenosti.

In prav v tem je danes ostrina vprašanja: kako vzgajati mladega človeka, da bo znal prosti čas pravilno izrabiti, da mu ne bo priložnosti za pohajkovanje in lenobnost, da se ne bo izgubljal v veseljačenju in nenravnem izživljanju.

Toda prav napeto izrabljanje prostega časa v sodobnem svetu nas je pripeljalo do tega, da danes ljudje sploh nimajo več časa. Nikoli poprej v zgodovini se ni človek toliko pritoževal nad pomanjkanjem časa kakor prav dandanašnji. Tako nam je postal »naš prosti čas« že kar protisloven pojem. Več imamo »prostega časa«, manj imamo prostega časa.

Čim bolj se nam krčijo tedenske in dnevne ure službenega časa, v katerem si služimo »naš vsakdanji kruh«, da lahko potem svoj prosti čas preživljamo v miru in počitku, tem bolj se nam vsem zo-

pet nekam mudi, tem bolj smo nemirni in hlastamo v »prostem času« za novim delom in novim zaslužkom. Čim hitreje danes delo ob pomoči strojev in avtomatov opravimo, tem bolj se nam mudi na drugo delo, tem hitreje bi radi naredili še vse drugo, kar je že onstran službe in dolžnosti ter neposredne skrbi za vsakdanji kruh. Čim hitrejša prevozna sredstva (kolo, vlak, motor, avto, letalo, vesoljske rakete) smo si priskrbeli, tem bolj vsako stvar zamujamo, tem hujšo naglico imamo na vse strani.

Obvezno in nujno potrebno delo se je danes tudi na kmetijah že močno zmehaniziralo. Dolgih vrst koscev, ki so od rane zore pa do vročega poldneva v potu svojega obraza kosili travo na obširnih travnikih, danes zlepa ni več videti. Še pred nekaj desetletji so pri večjem kmetu štiri osebe za mlačvo s cepci potrebovale dva do tri tedne garanja od ranega jutra do poznega večera; danes vse to zmlatijo stroji v nekaj urah, da ne govorimo o kombajnih, ki že na njivi vse hkrati požanjejo, zmlatijo in pospravijo.

Posledica vsega tega je, da se čas dela skrči na nekaj malo ur. Delo postaja v miselnosti sodobnega človeka vedno bolj le sredstvo, medtem ko prosti čas v vsakdanjem dnevnem načrtu zavzema vedno večji obseg in prehaja v samonamen.

Malone vsi interesi so usmerjeni v izrabo prostega časa. Po »službenih urah« človek v »prostem času« obdeluje košček kmetije, ki mu je še ostala, ali vsaj vrtiček, zida novo hišo za mlado družino ali pa poletno hišico za konec tedna (»vikend«), se posveča svojemu »konjičku«, se pravi, posebnemu zanimanju, ki ga veseli, zlasti športu, kakršnemukoli že, se vozi na izlete, krajše ali daljše, zahaja na kulturne prireditve raznih vrst, mladina pa si razen vsega tega najde še sto priložnosti za razvedrilo in zabavo, ki jo sodobna civilizacija ponuja v prej nepoznatih številnih različicah. Vse to danes človeka vedno močneje zavzema in mu preusmerja življenjske načrte, tako da ima ob rastočem prostem času vedno manj prostega časa!

Tako nam je postal »naš prosti čas« v svoji protislovnosti kar podvojen in pri-

ostren problem, kakršnega naši predniki nekdanj niso poznali.

Nekdanj je bilo človeku vsakdanje delo, ki mu je bilo nujno potrebno za njegov obstoj, obenem njegovo življenjsko delo. Ni še prav razlikoval med »službenim delom«, ki mu je bilo obenem dolžnost in breme, s tem pa tudi življenjska potreba, in med »zasebnim delom«, ki naj bi mu bilo v »veselje« ali »razvedrilo«, danes pravimo »hobi« ali konjiček. Zato je bil takratni človek enoten ne samo kot delavec, marveč tudi kot osebnost; bolj je bil harmoničen in ubran ko današnji.

Eno in isto delo mu je dajalo vsakdanji kruh; bilo mu je obenem v breme in veselje; od tod danes predvsem le še kot ljudski običaj ali folklor poznana zabava ob in po kmečkem delu.

Eno in isto delo pa je tudi enotno oblikovalo osebnost takratnega človeka, ki ni bil tak dvojniki med »službenim« in »zasebnim«, individualnim in socialnim delavcem, privatno in javno in družbeno osebnostjo, med delom in igro.

Prav zato pa je takratni človek znal upoštevati tudi enotni naravni ritem med dnevom in nočjo; saj mu električna luč še ni spreminjala noči v dan.

Prav zato pa je čutil naravno potrebo po počitku, kakor mu ga je narekovala Luna s svojimi tedenskimi menami in kakor ga je učilo sveto pismo, da je treba vsak sedmi dan počivati in posvetiti Stvarniku v zahvalo in prošnjo obenem.

Prav zato pa je tudi njegovo družbeno življenje ostalo enotno: družina je skupno delala in skupno počivala; živela je skupno življenje medsebojne povezanosti pri skupni mizi v veselju in žalosti; skupni so ji bili delavniki, skupno pa je obhajala tudi praznike.

Družina je bila osredotočena vase. Danes, ko je delo skrčeno na nekaj malo uric in postaja prosti čas samonamen, pa se zanimanja v družini razhajajo. Mladi rod bi hotel docela drugače izrabiti, da, kar izživeti prosti čas, kot pa ga živijo njihovi starši. Mladi rod si tudi ne dovoli, da bi jim »stari« krojili njihov prosti čas. Prosti čas postaja glavni dejavnik v sporu med starši in otroki. Naravni konflikt generacij je dobil v pro-

stem času ostrega ojačevalca, ki ogroža predvsem družino in vse njene prejšnje vrednote.

Tudi skupno gledanje televizije in skupni izlet z avtom, ki naj bi kot civilizatorična dejavnika zopet po svoje povezovala družinske člane, da jim dom ne bi bil samo še hotel, kamor pridejo prenočevat, ne moreta nadomestiti nekdanje medsebojne družinske povezanosti med mladimi in starimi; saj v teh okoliščinah večkrat niti mož in žena nimata več skupnih interesov, potov in časov!

Zanimivo je, da se ljudje v prostem času tem bolj uveljavljajo in zaposlujejo, čim bolj so družbeno prilagojeni. Tu je tudi razlog, zakaj se kmečki ljudje, ki imajo zaradi starega načina dela še vedno v primerjavi z drugimi najmanj prostega časa, tudi najmanj uveljavljajo v »dejavnostih prostega časa«, kamor sodi zlasti šport in razni izleti s »počitnicami« in »dopusti«.

Tu dobiva prosti čas že pravo splošno družbeno ali socializacijsko vlogo. »Kam greste na dopust?« Se prej pa: »Ali greste na dopust?« To so danes že prestižna vprašanja, se pravi, vprašanja družbenega ugleda.

Prosti čas ljudem prvenstveno ne rabi več za počitek; marveč predvsem, da se družbeno uveljavijo. Tega si sicer nihče noče prav priznati, toda podtalne silnice sodobnega človeka merijo v to smer.

Mnogi čutijo, vsaj podzavestno, da se v prostem času nekako odškodujejo za številne neuspehe in omejitve v službi in osebni svobodi: ne, da se odpočijejo od dela, marveč da se razživijo v tem, v čemer se čutijo redno prikrajšane.

Eni si zato želijo, da bi v prostem času dejansko (na potovanju, izletu, počitnicah itd.), vsaj za kratko dobo zaživel v drugem svetu in drugačno življenje. Drugim gre le bolj za zgolj umišljeno (fiktivno) drugačno življenje: v kinu, televiziji, gledališču, ob branju knjig itd. »Mali človek«, ki v vsakdanjem delu družbeno »ne pomeni nič«, in to le težko prenaša, igra za krmilom, ko se pelje z avtom na dopust, pred ljudmi »uglednega«, »premožnega« in »inteligentnega« človeka.

V vseh pa se javlja postopno iz desetletja v desetletje vedno hujši notranji nemir. Zunanja naglica je samo zunanje znamenje tega notranjega nemira. Dejstvo je, da razvija večina ljudi danes v prostem času že močnejšo in bolj napeto dejavnost kot v svojem službenem delu.

Tako se prosti čas sprevrča v svoje nasprotje, v delo, in to v živčno prenapeto in z nemirno naglico prežeto dejavnost. Treba je samo opazovati, koliko živčnega napora zahteva priprava in vožnja na počitnice z avtomobilom in s spalno prikolico ali pa še s čolnom (gliserjem) v tisoče kilometrov oddaljene dežele, da ne govorimo o tistih, ki v prostem času zidajo hiše sebi ali drugim, zastonj ali za služek.

Tako izgublja sodobni človek ob preobilici zunanjega prostega časa, katerega prvotni namen je vendarle sprostitev od dela in napetosti, s tem pa počitek in obnova življenjskih moči, svoj notranji živčni in duševni počitek in mir. Izgubljammo notranji mir, ki je bistven in zato neobhodno potreben za globino naše človeške biti in njene rasti v složno ubrano, družbeno pravilno prilagojeno osebnost. Sodobnemu človeku manjka pravi notranji prosti čas, se pravi čas za obnovo osebnosti. Samo tak notranji prosti čas nas bo obvaroval pred rastočim, neposredno grozečim razčlovečenjem posameznika in družbe sredi vse preveč porabniške miselnosti.

Preveč zanemarjamo to stalnico, konstanto, ki pa je vendarle odločilnega pomena: gre za notranji prosti čas; gre za notranje krmilo osebnosti, potem bo tudi zunanje krmilo v avtomobilu zanesljivo, brez nezgod pripeljalo zgarane ljudi na dopust in zopet nazaj na domove.

Tu se nam prosti čas izkaže ne samo kot problem, marveč tudi kot naša neposredna življenjska naloga: sicer nam grozi, da se sodobni človek, zlasti mlad, izgublja v pogubno svobodo, ki se na eni strani prepušča brezdelju in lahkoživosti, na drugi pa zaide v hlastajočo, živčno naglico čezmerne dejavnosti in hitrosti, s katero beži vedno dalje, meneč, da sreči naproti, v resnici pa le pred samim seboj.

Človek se s svojo pretirano ihto in dejavnostjo v prostem času znajde v novem navzkrižju s samim seboj: namesto da bi se ob olajšanem delu razvijal iz človeka rokodelca (homo faber) v človeka modreca (homo sapiens), pa se v prostem času zopet uveljavlja le kot človek rokodelca.

Človek prostega časa se predaja novim dejavnostim kar za razvedrilo, kot za zabavo, namesto igre, igraje. Sodobni človek se iz človeka delavca spreminja tudi v človeka igravca (homo ludens): ves svet se že pretežno zanima za športne igre, tekme, prireditve; tudi dnevno časopisje daje športnim junakom in njihovim imenom prednost pred znanostjo in umetnostjo. Ves svet je zajet v igro in njeno tekmo, ki jo omogoča prosti čas.

Pri tem pa se razvija in oblikuje obenem nov družabni človek, človek družabnik (homo socius), človek tovariš. Prosti čas in njegova izraba namreč na doslej nepoznan način ljudi zopet povezuje v nove interesne skupine, zlasti pa podira prejšnje družbene in narodne pregraje; prosti čas ljudi izenačuje; svet se v prostem času in po njegovi notranji zakonitosti spreminja v velikansko skupno, svetovno prizorišče proste osebne dejavnosti.

V »civilizaciji prostega časa«, če kaj takega sploh že obstaja, je potemtakem potrebno oblikovati novega človeka, da se bo novi tip človeka družabnika razvijal obenem v človeka modreca, ne pa nazaj v rokodelca. Karl Marx je že pred sto leti zapisal nekako preroške besede: »Do zdaj smo si prizadevali, da bi svet razlagali, odslej ga bo treba oblikovati.« Paul Sartre pa je v naših dneh to misel še podkrepil in konkretiziral: »Človek... je obsojen na to, da mora vsak čas človeka iznajti.« Vsekakor ga bo moral iznajti tudi v oblikovanju prostega časa. Toda zmožel ga bo le, če bo upošteval pri tem tudi arhetip ali prapodobo (bi rekel C. G. Jung) prostega časa, kakor je zarisana že v prastari, prvi Mojzesovi knjigi: »Sedmi dan pa je počival po vsem svojem delu, ki ga je naredil.«

Dr. Anton Trstenjak

POTA DO ZADOVOLJIVIH MEDOSEBNIH IN MEDSPOLNIH ODNOSOV

Marsikdaj nastanejo trenja med posamezniki enostavno zato, ker o medosebnih (in medspolnih) odnosih vse premalo vedo, če pa že kaj o njih vedo, pa tega posebno v kritičnih trenutkih ne upoštevajo dovolj. Pota do pravih odnosov med ljudmi niso ravno tako gladka, pa tudi ne pretežavna, morajo pa biti zanje izpolnjeni določeni pogoji.

Prvi zasnovki za medosebne odnose so v domači hiši, vprašanje pa je, kakšna je domača hiša, kakšni so ljudje v njej. Splošno je namreč znano, da dobiva otrok najgloblje vtise zlasti v prvih sedmih letih svojega življenja v domači hiši, ko še z drugim svetom ni tako tesno povezan.

Ni vseeno, kje živi družina — v mestu ali na podeželju, kajti okolje zelo vpliva zlasti na njeno duhovnost. Na deželi se razvija otrok čisto naravno, medtem ko je v tem oziru precej drugače pri mestnem otroku, kajti način življenja in »tekoči trak« sta na podeželju le precej različna od tistega v mestu, zlasti pa v industrijskem okolju. Mestni (»industrijski«) otrok je namreč za marsikaj (sožitje z naravo, pestri presledki zaradi posameznih letnih časov itd.), česar ima podeželski (kmečki) otrok malone v izobilju, zelo prikrajšan.

Že s tem smo naznačili dvoje: odnos do ljudi (okolja) in odnos do narave. Kar samo od sebe pa vse to le ne pride. K temu mora otroka nekdo navajati, saj predobro vemo, kakšni utegnejo biti otroci, če so prepuščeni sami sebi, golemu naključju — duhovno topi ali celo podivjani.

Prvih sedem otrokovih let je razmerno dolgo obdobje, povrh pa zelo občutljivo. V njem se odigrava niz za nadaljnji otrokov razvoj tako važnih dogajanj, ki bi jih morali starši — naravni in obenem prvi vzgojitelji svojih otrok — zelo dobro poznati, da bi mogli že v tem obdobju pri

svojih otrocih izoblikovati njihov značaj, kajti dobro ali slabo uspela vzgoja v domači hiši bo otroke spremljala vse življenje, in prav od tega bo tudi odvisno, kakšni bodo odnosi otrok do njegovih najbližnjih, do soljudi in njihovega okolja nasploh. Zato prevzemajo starši do svojih otrok veliko odgovornost, ki je povezana z dolžnostjo, da se na to poslanstvo že pred zakonom temeljito pripravijo. Potemtakem naj ne sklepajo zakonske zveze premladi ljudje, ko še niso zanj zreli (telesno, duševno, čustveno) in še ne vedo, v čem je bistvo odnosov do sočloveka, in si še niso pridobili niti najosnovnejšega znanja o poteku človekovega zorenja (od rojstva do 24. življenjskega leta pri moškem, od rojstva do 21. leta pri ženski).

Prvemu življenjskemu desetletju so še starši kolikor toliko kos, čeprav pomeni prvih sedem let (rojenček, dojenček, malček, predšolski otrok) zanje kar dovolj trd oreh, ker jih »čas in dogodki prehitvajo«. To nam potrjuje tudi vsakodnevna izkušnja in bi zato bilo najprimerneje, da usposobimo našo družino za vzgajanje k pravih medosebnim in medspolnim odnosom nekako do 18. življenjskega leta, pozneje pa naj to delo nadaljujejo posebej organizirani tečaji za zakonske pripravnike.

V prvih sedmih letih življenja je glede oblikovanja otrokovega značaja in njegove osebnosti vse odvisno od zadržanja otrokovih staršev. Po mojem bi tu morali natančneje opredeliti vzgojno vlogo očeta. Vse preveč se še namreč vedno poudarja vloga matere, medtem ko je vzgojni delež očeta nekje v ozadju, ali pa ga je premalo čutiti, ker se še očetje ne uveljavljajo vzgojno toliko, kolikor bi bilo samo ob sebi umevno in zares potrebno; otrok namreč potrebuje oba — očeta in mater. Spomnimo se samo, kako hudo je nezakonskemu otroku, ker (pravzaprav) nima očeta, vemo pa tudi, kako je, če oče že zgodaj umre, če se predolgo muči v zdomstvu itd.!

Ne bi pa bilo dobro, če bi hotel oče »imeti vedno prav«, in če bi naj vselej odločalo samo njegovo mnenje. Pri tem ne kaže prezreti dejstva, da otrokom si-

cer ugaja tudi razgibanejši razgovor med starši, vendar bi se morali zlasti očetje zavedati, kako hvaležni so otroci očetu, če v glavnem soglašata z materjo in ji daje prav, ko je zares umestno. Tudi otroci se namreč »borijo za resnico in pravico« ter že nekako podzavestno pravilno uganemo, na čigavi strani sta, in kako hudo bi jim bilo, če bi ju teptal — oče!

Nekateri menijo, da smo že zdavnaj »prek dobrega in zlega« in čemu potem-takem tolikšna ihta, da bi še vedno bilo potrebno odrekanje, trpljenje, žrtvovanje lastne udobnosti v prid svojim najbližnjim, pa tudi drugim. Ne vem, kje takšni ljudje živijo in zakaj bi najraje »te etične kategorije« kot smešne in malone preživele zmetali med staro šaro, vendar brez njih ne more biti nihče.

Otroci se ravnaajo predvsem po svojih starših in imajo njihovo ravnanje za vzor svojemu. Kakšen vzor bi pa naj bil oče otrokom, če bi bil sebičen, neustrežljiv, nepotrpežljiv, če bi mu morali vsi samo streči, sam pa bi ostal do svojih najbližnjih brezčuten, brezbržen ali celo nasilen (npr. oče samo po imenu ali, denimo, oče pijanec...).

V družini naj bi vladala enotnost v naziranju in ravnanju! Zato se naj oče in mati trudita, da v družini ne bi zaradi njunega nesoglasja nastal »blokovski sistem« z nasprotujočimi si naziranjmi. S takó zgrešenim ravnanjem hočejo nekateri starši, bodisi oče ali mati, otroke pridobiti zase. S tem je drugi roditelj (oče ali mati) že kmalu ob vso veljavo in svoje mesto v družini (oče životari npr. potlej kot atek copatek). Le starši, ki so se vzeli iz resnične ljubezni in so si otroke zares želeli in jih tudi z ljubeznijo pričakovali, lahko uspešno izvršujejo svojo vzgojiteljsko dolžnost!

Oče in mati štata lastnim otrokom poglaviti vzor medosebnih odnosov med moškimi in ženski! Ta zgled bi naj bil čim boljši, kajti po njem se bodo ravnali tudi njuni otroci tako v odnosu do drugih kakor nekoč do svojega sozakonca. Zato je prav, da navajamo že malčka k vljudnosti (»prosim!«, kadar kaj želi, in »hvala!«, kadar sprejme); vljudnost in olikanost sta

prva pogoja za (vsaj zadovoljive) medosebne odnose!

Podobno moramo otroka že zgodaj navajati k delu in sodelovanju, sicer pa on sam, npr. že kot malček, zelo rad »pomaga pri delu!« S tem se v njem pričena vzbujati občutek, da mora v življenju tudi sam »doprinašati« — to so pa že do ločnejši zasnovki medosebnih odnosov.

Razume se, da bi se naj vse to odvijalo v za otroka najugodnejšem ozračju. Ni vseeno, kako se v njegovem okolju izražajo in o čem se v njegovi navzočnosti pogovarjajo odrasli ljudje. Grdo govorjenje in prepriji spričo otrok, ali če se odrasli kar naprej zadirajo drug na drugega, prav gotovo niso primerna pota k vsaj zadovoljivim medosebnim odnosom. Zgrešeno pa je tudi, če odrasli v domači hiši kar naprej tarnajo, češ, kako je vse slabo in zanič, ne da bi pomislili, kako zelo je potrebno, da čuje otrok doma čim več pozitivnega o posameznikih in o družbi v celoti, še posebej pa o odnosu do dela, če hočemo, da ne bomo iz njega že v detinstvu napravili malodušneža in delomrzneža.

V šolskem obdobju (od 7. do 15. življenjskega leta) se odpre otroku nov svet, v katerem utirajo nova pota do medosebnih odnosov čisto svojevrstni pogoji. V tem obdobju naj starši čim tesneje sodelujejo s poklicnimi vzgojitelji (učiteljem, katehetom idr.) in jih naj krepko podpirajo pri navajanju njihovih otrok k praviim medosebnim odnosom. Starši naj spričo otrok ne kritizirajo poklicnih vzgojiteljev, v primeru kakšnega spora pa se naj raje z njimi osebnopomenijo; potuha nikoli ne rodi dobrega sadu.

Otroka moramo že zgodaj navajati, da pričena svoje ravnanje in svoja dejanja pravilno ocenjevati prav zato, da prispeva s tem tudi sam k praviim odnosom do vseh, s katerimi se posihdob srečuje; razume se, da mu tudi pri tem lahko največ pomagajo njegovi starši. Sicer se pa nardjen in marljiv otrok že kmalu znajde, pa tudi izkaže! Le da moramo prav takšnega otroka marsikdaj odvrčati od domišljavosti!

Neredkokdaj poskušajo matere v svoji preveliki materinski vnemi napake in prekrške svojih otrok (posebno pred očetom) prikrivati, ali pa otroke pretirano in neutemeljeno zagovarjajo. Ne smemo pozabiti, da primerna strogost in kritičnost vzgojiteljev otroku koristita, razvajanje pa škoduje.

V drugem življenjskem desetletju, polnem nemira in nenehnega valovanja moramo pota k pravilnim medosebnim, pa že tudi medspolnim odnosom — spolno zorenje samo prinaša vse to s seboj! — še posebej prilagoditi. S tem obdobjem so zlasti starši premalo seznanjeni, vsekako pa mnogo manj kot s prvim življenjskim desetletjem. Ker pa izvira iz neznanja prenekatera nesreča, bomo o drugem, posebno ogroženem življenjskem desetletju spregovorili nekaj več.

V tem obdobju prehitevajo deklice v svojem razvoju dečke, ki jih pa to pričinja »nekako motiti«; odtod v tem obdobju tudi neprimerno obnašanje dečkov do deklic, da postanejo nemalokdaj do njih celo surovi. Ob tem se zopet nudi priložnost, da uredijo naravni (starši) in poklicni vzgojitelji medosebne odnose: dečke naj poučijo »o vsem«, kar je pri deklicah že na zunaj »vidno«, za »naravni razvoj (še) prikrajšanim dečkom« pa naj dovolj prepričljivo pojasnijo, da bo nekaj podobnega že kmalu tudi z njimi samimi; obenem jih naj tudi resno posvarijo, da morajo biti do deklic dostojni in obzirni!

To obdobje je za doraščajočega mladega človeka zares hud preizkusni kamen, in to še zlasti glede vprašanja, ali mu je že njegovih prvih sedem življenjskih let v domači hiši dalo dovolj pogojev, da se bo do drugega spola ravnal ne le primerno, marveč predvsem iskreno in pošteno, se pravi, prav tako, kot bi naj ravnal s svojo materjo ali lastno sestro oziroma z lastnim očetom ali bratom. Pri tem se naj vselej zaveda, da s svojimi odnosi do sočloveka ne sme napraviti nikomur niti najmanjše škode. Nasprotno pač ne bi smel ravnati mladinec (-ka), če mu je že res kaj na tem, da ga kdo ceni in upošteva! Brez oklevanja pa moramo predočiti zlasti fantom, če zaidejo na pota, ki nikakor ne peljejo k pravilnim med-

osebnim odnosom, kakšne posledice jih zavoljo tega utegnejo doleteti, medtem ko kaže vihrava dekleta opozoriti, da se mnogo bolj zameri dekletu, ako se le količkaj pregreši zoper pravilne medosebne odnose, pri čemer pa moški ne želijo mnogo slišati o enakopravnosti med spoloma. Še kar naprej namreč vztrajajo pri svoji zmotni domnevi o svojem (moškem) prednostnem položaju, čeprav nihče več ne dvomi o tem, da imata oba, moški in ženska, iste pravice in seveda tudi iste dolžnosti.

Vse to dobi svoj posebni poudarek pozneje, ko se pričinja vzbujati tudi pri fantih spolni nagon, ki utegne (zlasti ob vplivu skrivnih sovzgojiteljev: slaba tovarišija, neprimerno branje literarne plaže in pornografije, film, gledališče, radiotelevizija itd.) navajati mladince k prezdognjim spolnim odnosom, ko jim še čustveno niso dorasli. Ob takih okoliščinah nekateri mladi moški (in teh dandanašnji niti ni tako malo!) ne morejo razumeti, čemu neki bi naj bili v medosebnih in medspolnih odnosih potrebni sploh kakšni »normativi«. Zato se jim pa tudi ne zdi niti najmanj važno, s kom imajo »intimne stike«. Nadalje opravičujejo takšno ravanje z znano razlago o že omenjenem prednostnem položaju moškega in moški pravici, žensko samo pa imajo malone za potrošniško blago.

Zanimivo je, da izhajajo mladi ljudje s takšno miselnostjo večinoma iz neurejenih družin. Zato pa drugega življenjskega desetletja ne smemo prepuščati golemu naključju, marveč nalaga nam vsem, ki se ukvarjamo z vzgojo lastnih in drugih otrok, odgovorno dolžnost, da mlade ljudi prizadevno navajamo zlasti v tem obdobju k pravilnim medosebnim in medspolnim odnosom.

Znova naj poudarim, da to v domači hiši ni dolžnost samo matere, marveč morada še v večji meri očeta ne glede na to, ali gre za dekleta (hčerke) ali fante (sino-ve). Večinoma je še žal tako, da mora vse takšne in podobne skrbi nase vzeti mati, ki je že itak preobremenjena z gospodinj-skimi (poklicnimi) in vzgojnimi opravili. S tem še seveda nismo našteali vseh njenih dolžnosti, skrbi, pa tudi trpljenja.

In vendar se še najdejo ljudje, ki si upajo trditi, da ni več cankarjanske matere — in čemu neki bi še naj tudi bila?! Takšno surovost, pa tudi nepoznavanje stvari same si je s kolikor toliko normalnimi možgani komajda moč obrazložiti!

Tudi te ugotovitve terjajo čimprejšnjo in temeljito spremembo: očetje naj matere ustrezno razbremenijo! Za kaj takega je priložnosti na pretek. Že v prvih sedmih letih otrokovega življenja lahko oče kar krepko sodeluje pri negi in vzgoji otroka, še zlasti pa lahko pomaga pri poučevanju svojih otrok in, razume se, še prav posebno v prvem razdobju spolnega zorenja dečkov (nekako od 12. do 16. življenjskega leta): ob drugi trmi, prvih znamenjih spolnega zorenja, prvih nehotenih izlivih semenske tekočine (polucije), nadalje lahko tudi ukrepa v primerih, če so dečki surovi do deklic, pa še tudi pozneje ob fantovi prvi ljubezni in v razdobju, ko se pričenjajo fantje resneje zanimati za dekleta.

Podobno naj ravnajo matere s svojimi hčerkami, vendar so še mnoge med njimi preveč neodločne glede svojih hčera zlasti v njihovem razdobju od 13. do 18. življenjskega leta, ko so še dekleta v svojem čustvenem obdobju in prelahko podlegajo pretkanim zapeljivcem, ki zlorabljajo njihovo preveliko zaupljivost in lahkovernost.

Mnogo deklet postane nesrečnih, če jih prevzame mišljenje današnjega časa, da mora biti dekle dandanašnji mnogo bolj prilagodljiva kot nekoč v »staroverskih« časih, češ, kako pa naj dobim ženina (moža), če fantu poprej že res ne bi »vsega nudila...« Vse prepogostne posledice takšnega zgrešenega naziranja in ravnanja so žal neželena nosečnost in zaradi nje izsiljeni zakon, ki pa že kmalu gre po zlu — in seveda tudi spolne bolezni. Zato naj velja za oba, za fanta in dekle, naslednje zlato pravilo: Bodita učakana, ne prehitevajta sama sebe! Z učakanostjo ne bosta ničesar zamudila, pač pa mnogo pridobila. Spolna vzdržnost še namreč pred zakonom ni nikomur škodovala, pač pa je mnogim ojeklenila voljo in vztrajnost za trdi življenjski boj. Tistim, ki pa

hočejo biti po vsej sili moderni, naj povem še to, da dandanes toliko smešno dekliško devištvo kljub modernemu času ni izgubilo svoje veljave: še tako »podjetni« fantje, o katerih gre glas, da »imajo že vse za seboj«, si za zakonsko družico (ženo) vendarle želijo imeti še nedotaknjeno deklico, čeprav je niti najmanj niso vredni!

Ta razmišljanja nam nalagajo, da usmerjamo doraščajočega človeka k pravnim medosebnim odnosom še posebej v njegovem drugem življenjskem desetletju predvsem z dobrim lastnim zgledom, v obdobju njegove dokončne dozoritve (pri dekletih med 15. in 21., pri fantih med 18. in 24. življenjskim letom) pa mu pomagajo do njegove osamosvojitve in čim večje kulturnosti v spolnem življenju, ki ne more in ne sme biti zgolj v zabavo ali samo za hipne užitke, marveč naj bo zares najgloblji izraz medsebojne predanosti in popolnega zaupanja med spoloma, kakor se vse to kaže najlepše v trajni, na resnični ljubezni zgrajeni življenjski zvezi, v zakonskem življenju.

Eman Pertl

MAJHNE MODROSTI

Ljudje in ljudstva ravnajo razumno šele, ko so vse druge možnosti izčrpane.

Ne pozabi, da imajo otroci vseh starosti nekaj skupnega — zatiskajo si ušesa pred nasveti in odpirajo oči pred zgledi.

Pridejo trenutki, ko moramo ne le videti, marveč tudi znati zatisniti oko.

V ognju postaja železo jeklo; v trpljenju odkriva človek svojo moč.

Kdor laže bližnjemu, dvomi nad seboj.

Ljubezen je sreča, ki jo dajemo drug drugemu.

Ovir se lahko rešimo na dva načina: da jih premagamo ali obidemo.

Modri glavi zadostuje že eno samo oko.

So tudi ljudje, ki jih nič ne more zloiniti; vedno se pravočasno upognejo.

Žena je angel družine.

NA ŽIVCE MI GRE...

Danes je moderno in za nekatere že skoraj častno biti živčen, nervozen. Velik del navala na ordinacije zdravnikov gre prav na račun te živčnosti, zaradi katere potem še drugi bolniki ne morejo tako hitro do zdravnika ali pa se gnetejo v prenatrpanih čakalnicah. Odvečno čakanje bi na mah odpravili, če bi znali odpraviti to moderno živčnost ali pa vsaj njeno zmoto, da je v ordinacijah mogoče najti rešitev.

Živčni ljudje dajo zdravniku največ opravka. Ta naj bi s kakim čudežnim zdravilom ali pa s čudežno besedo, ki ji pravimo psihoterapija, odstranil vse težave, ki jih mučijo. Zato ni čudno, če se večja povpraševanje po zdravlilih in psihoterapevtih. Poraba raznovrstnih zdravil se razrašča v zlorabo; ponekod nabavljajo pomirjevalne praške kar na kilograme, da bi jih bili deležni vsi, ki se počutijo živčne. Posledica je, da imamo vedno več hudih zastrupitev z različnimi tabletami.

Glede na to, da je živčnosti že toliko, je prav, če spregovorimo o njej, pri čemer pa bomo pustili ob strani sorazmerno redke primere posebnih oblik nevroz ali psihonevroz, ki brez dvoma zaslužijo psihiatrično obravnavo. Le-te so napram običajni živčnosti močno v ozadju in jih ne kaže tu obravnavati. Z živčnostjo tudi nimajo nič opraviti razne duševne bolezni, o katerih zato tu ne bo govora. V ospredju je tisti del tako imenovanih nevroz ali psihonevroz, ki jim ljudje prepogosto pravijo živčnost. Brez dvoma je živčnost znamenje, da nekaj ni v redu. To je znamenje za pripravljenost, ki narekuje, da je treba nekaj narediti, nekaj spremeniti. Najvažnejše pa je pri tem vprašanje, kaj je tisto, kar ni v redu? Tu pa ljudje navadno blodijo v popolni temi. Če bi jih vprašali, kaj je narobe, bi kar na hitro odgovorili: zdravje! Menili bi, da trpi njihovo zdravje in da so torej potrebni zdravljenja. Zato tudi najprej navalijo na ordinacije in tam čakajo rešitev. Če jih

nestrpni zdravnik včasih grobo odpravi, so veliko bolj ogorčeni, kot bi bil kak drug bolnik, če bi se mu primerilo isto. Prepričani so, da niso dobili pomoči, ki so je bili potrebni. Če pa dobijo tablete, so za nekaj časa zadovoljni, a se polagoma nanje navadijo in hočejo vedno novih, dokler jih nimajo že cele police, pa vse skupaj ne pomaga. Kopičijo se apaurini, melerete, meprobamati, adumbrani itd. Ko zdravila niso zalegla, zahtevajo bolniški stalež, klimatsko zdravljenje, upokojitev... Na tej poti se često zgodi, da pacient, ki misli, da ni dobil dovolj pozornosti in pravic, prične igrati hujšega trpina, kot je res, da bi tako izsilil, kar misli, da mu gre. Polagoma se ga ta igra tako oprime, da se je ne more zlahka otresti in bolj ko igra bolezen, več težav občuti. Na koncu postane žrtev samega sebe in kar naprej samo vzdihuje.

Že takoj naj povemo, da pomoč pri zdravniku ni tisto, kar potrebujejo te vrste živčni ljudje. Z njihovim zdravjem namreč ni nič narobe. Še tako vestno narejeni izvidi ne pokažejo znakov kake bolezni. Kaj je torej narobe? Živčen človek ne razume in včasih tudi noče razumeti, da ni bolan, saj povsod čuti, da ga nekaj boli ali peče, da ga stiska pri srcu, v prsih ali v glavi, da slabo spi ali da hujša, da je posebno zjutraj utrujen in slaboten, da je razburljiv itd. Če vse to ni bolezen, misli, ali imajo potem to, kar govori, za njegovo izmišljotino? Zato je ogorčen nad zdravnikom, da kaj takega sumi o njem, saj so težave, ki mu jih je naštel, resnične in prav nič izmišljene. Kljub temu, da je res vse, o čemer je tožil, pa je še vedno res, da živčnost ni bolezen, čeprav nas zaradi nje kaj boli, ne moremo spati, se razburjamo itd. Odkod potem vsi ti neprijetni znaki?

Zamislimo se v nekaj drugačnih primerov, ki naj nam pojasnijo, da ni vse bolezen, kar boli. Najprej si zamislimo otroka, ki je na svojem potikanju po gozdu naletel na kačo. Ko jo je zagledal, je odrevenel. V grlu ga je nekaj stisnilo, da je bolj izdaval, kot zaklical na pomoč. Potem se je pričel ves tresti in če bi se lahko pogledal v zrcalo, bi videl, da je ves bled. Morda se mu je tudi zgodilo, da mu

je ušlo. Se pravi, da je pri njem na lepem prišlo do raznovrstnih telesnih pojavov, ki niso običajni in so po svoje mučni in moteči. Tu nam je jasno, da vse to ni bolezen. Tak primer nam tudi pove, da morajo biti telesni znaki zaradi strahu mučnejši, kot so znaki kake bolezni. Če je strah dolgotrajnejši, se tudi težave zavlečejo. Vzemimo primer žene, ki je izgubila moža. Vidimo jo blede in pobito. Nima teka, ne kaže zanimanja za okolico. Vmes je pordela od joka in mokra od solz. Tako je iz dneva v dan, vse dokler traja tista žgoča žalost, ki jo je povzročila izguba ljubljenega človeka. Zopet veliko telesnih znakov in zopet takoj vemo, da ne pomenijo bolezni, ampak žalost.

Še več takih ali podobnih primerov bi lahko navedel, ki naj nam bi ponazorili, da lahko telo kaže najrazličnejše spremembe, med njimi celo mučne in boleče, ki pa niso bolezen, ampak so le znak, da se je v življenju nekaj zgodilo, kar nas je iztirilo in pahnilo bodisi v žalost, bodisi v strah, bodisi v napeto pričakovanje ali kaj drugega.

Dalje se spomnimo samo še npr. preproste treme, ki jo občuti učenec pred izpitom. Trema traja običajno dalj časa. Tudi to ni drugega kot nekak strah in napeto pričakovanje, ki vzameta spanje in tek, lahko pa človeka tako utruji, da se počuti kot cunjca.

Toda smo toliko nespametni, da smo vse, ki so živčni, res razglasili za bolnike! Čeprav živčnost ni nič izmišljenega in čeprav so njeni znaki resnični, je zanje mogoča tudi drugačna razlaga kot bolezen. Ne pomenijo namreč nič drugega kot to, da se je v življenju nekaj zgodilo, kar je življenje odkrenilo od pravega ravnovesja. Živčnost je torej alarm, znak, da z našim življenjem (ne pa zdravjem!) nekaj ni v redu.

Ko pridejo taki živčneži v ambulanto, se zdravniku kaj rada prikrade misel, da prihajajo na napačni naslov. Najraje bi jim dejal: »Nisem niti ženitovanjska posvetovalnica niti kako poklicno svetovališče niti stanovanjski urad niti oseba, ki odreja norme in premešča surove mojstre in neprimerne sodelavce, niti sodišče, ki bi zavezalo jezik hudobnemu sosеду, niti uč-

telj, ki bi delil znanje, niti duhovnik, ki bi naj dal vero, niti stric iz Amerike, ki bi dajal dolarje...«

Vzroki, ki privedejo k živčnosti, so najrazličnejši. To pa je razumljivo, saj je tudi življenje izredno pestro in so možni vsi mogoči načini, da v življenju tu ali tam za krajši ali daljši čas zavozimo s prave poti ali pa obnemoremo, ker je breme pretežko. Včasih zavozimo po lastni krivdi, včasih nas življenje samo tako pesti, da pobiti obstanemo ob cesti in zagrenjeni gledamo, kako teče življenje drugih lepo dalje.

Bolj ko je človek zagledan v samega sebe, poln samega sebe in manj ko ima široko podlago ter bolj ko je ozek njegov pogled na svet, bolj je občutljiv za udarce usode, prej iztiri, če ga kaj prizadene, prej se tudi sam zaplete v težave, ki za koga drugega niso nič posebnega. Zato tudi vidimo, da je več živčnosti pri ljudeh, ki živijo nekako na površini, brez zveze z jedrom svoje osebnosti. Med te štejemo tudi mnoge, ki bi ob teh vrsticah protestirali, misleč o sebi, da so zelo globoki, ker znajo filozofirati in kdo ve kaj še, a so v resnici kljub temu le plitvi in polni svoje zunanosti.

Toda zaradi takih posebnosti vseh teh ljudi ne kaže obsojati, kot da so nekaj manjvrednega. Saj ne vemo, zakaj je tako na svetu, da je dokajšen odstotek ljudi pač bolj na površini, brez pravih globin, ki bi mu pomagale, da ne zavozijo? Če je še življenje težko, se nam ti ljudje smilijo, ko vidimo, da klonejo pod bremenami, ki se jim ne morejo izogniti, ali pa si v nespameti še sami nalagajo nova nepotrebna bremena. Skušamo jim jih odvzeti, če so le prehuda, toda vedno jih skušamo tudi spodbujati. Kajti v moči vsakega človeka je, da se le upira svoji nemoči in da le išče nazaj pravo pot in pravo mero. Med bremenami, ki se jim ne moremo izogniti, lahko na primer navedemo delo, ki je nekemu postalo prenaporno, ko so mu opešale moči zaradi višje starosti. K bremenom pa, ki si jih po nepotrebem nalagamo, vzemimo za primer prekomerno delo, ki ga kdo opravlja le zato, da bi si nakupil raznih stvari, ki jih nujno ne rabi, a si jih želi, da bi ne zaostajal za sosedi.

Včasih upravičeno spregovorimo o lastni odgovornosti za zavoženo življenje. Vzemimo moža, ki pač nima znanja in moči, da bi se v tovarni povzpел med vrhove, želja pa ga biča, da bi se vendar uveljavil. Strast mu ne da miru. Ko mu znova in znova spodleti, čuti rastočo nezadovoljstvo, ta povzroči nemir, nemir vzame spanje in tek, pridružijo se utrujenost in slabosti, začne ga zbadati pri srcu in že vidimo tipično sliko živčnosti. Živčnost je v takih primerih lahko tudi po svoje koristna, kajti »upraviči« tega moža, da ni mogel naprej! Kot bi hotel reči: »Če bi ne bil živčen, kaj bi že bil!« Dostikrat vidimo, da človek hoče več, kot zmore. Nekateri sploh ne zmorejo, nekateri sicer zmorejo z največjim naporom, ki jih utruji in pobije. Več biti, več imeti, več postati... vse to je lepo in prav, dokler je v skladu z našimi možnostmi, z našo potrebo in če je tako dobro za nas in za druge. Toda vse to lahko postane izvor vsakršne nesreče, če je gonilna sila čisti egoizem ali samoljubje, ko ne moremo prenesti, da bi imel sosed več, da bi bili njegovi otroci boljše oblečeni, da bi ne imeli boljšega avtomobila itd. Če torej zabredemo v strupeno vzdušje jare gospode in povzpetenikov, ki vsak zase rine naprej, čeprav zoper vse. Takih je danes kar precej.

O lastni odgovornosti za nastanek težav lahko govorimo še v drugi zvezi. Vemo za ljudi, ki storijo to ali ono na nepošten način. Nekateri od njih se krivde niti ne zavedajo, nekateri jo nekaj časa nosijo s seboj, potem pa jo nekako obidejo, potlačijo iz zavesti in pozabijo. Toda nerazrešena krivda je kot črv, ki se zažre v globino in načne človekovo notranjost. Povzroči nemir, vzame spanje in človek je čez nekaj časa živčen in niti ne ve zakaj. Na krivdo je namreč pozabil. Kratko in malo živčen je in hoče tablete, psihoterapijo.

Razen tega poznamo celo vrsto primerov, ko ne moremo govoriti o nobeni krivdi, pač pa gre za bolj ali manj hude nevesečnosti in obremenitve vsakdanjosti. Živčnost se primeri, če je nekdo dolgo preveč delal in se trgal tako rekoč med tri službe. Včasih nastane živčnost, ker se človek cepi med dve dolžnosti, na primer

mati, ki jo skrbi, kaj je z otrokom medtem, ko je ona v tovarni, zanj pa nima primerne varstva.

Posebno danes je značilen tudi pretiran strah za samega sebe, ki prav tako lahko izzove živčnost. Že majhen prehlad, ki je izzval običajno nekaj dni ali tednov trajajočo slabost, vzbudi bojazen, če ni to morda kaka huda bolezen. Bojazen potem občutke slabosti še poveča, tako da nastane začaran krog, ko se človek boji že najmanjšega zgibka v telesu in bolešno prisluškuje, kaj se bo še zganilo. Bolj ko se opazuje, več seveda vidi in bolj ga tare skrb.

Zgornjih nekaj primerov naj samo opozori, za kaj gre. Takih ali podobnih stisk in težav je nešteto. Nemogoče je vse naštet. Vzrokov, zakaj smo živčni, je zares veliko. Vendar naj omenimo še enega, kateremu bi lahko rekli »odnos do težav«. Če je človek preveč zagledan vase, mu je že majhna težava preveč; že mala nevarnost ga spravlja v strah. Če pa pride resna, hujša bolezen, se tak človek veliko prej vznemiri in zbeiga kot nekdo, ki ve, da je treba vsako težavo in vsako bolezen sprejeti kot dejstvo, zoper katero se sicer moramo boriti, a tudi potrpeti tisto, kar nam ni uspelo odpraviti. Ali znamo na primer sprejeti kruto usodo, ki nam je iztrgala drago osebo, ali znamo prenesti in pravilno reagirati, če se je v družino vgnezdila surovost in alkohol, ali znamo prenesti, ko drugače ni šlo, da moramo biti v slabem stanovanju, ali se znamo sprijazniti s tem, da nam je starost vzela sluh, povzročila utrujenost, ali pa s tem, da nas je bolezen priklenila na posteljo? Res je, da je vse to mogoče prenašati le, če je človek tako vzgojen, da ve, da ima tudi trpljenje svoj smisel. Današnji nevtik prav tega ne ve. Okužen je od miselnosti časa, ki trpljenju, boleznim in smrti odreka vsak smisel in beži pred soočenjem z njimi. Ali pa je zagledan le v svoje trpljenje in ne ve, da mu je v škodo, če se spravlja v vlogo trpina.

Zato je vedno več ljudi, ki ne znajo prenašati raznih neizbežnih udarcev. Vse jim je odveč in pretežko. Že mali, še prej pa veliki udarci jih zmaličijo. Tako se dogaja, ker so izgubili pravi stik s svojimi

globinami in po njih z neuničljivo in večno Bitjo. Samo v tej Biti je stalnost, varnost in mir. Vse drugo, na kar se lovimo in na kar gradimo, so le hiše na pesku, ki jih odnese povodenj, so le bežne oblike, ki se spreminjajo in minevajo. Bolj ko se trgamo globini, manj čutimo, kako nas napaja in bolj so vse tisto, za kar se oprijemamo, le oblike, zgolj minljivi pojavi, ki nimajo več potrebne trdnosti in smisla. Smisel imajo le še, kolikor so prijetni in kolikor očarajo naše čute. Če so neprijetni in če je neprijetnih več, človek izgubi vsako veselje do življenja, vse mu je odveč in le z muko se vleče iz dneva v dan. To, kar sem tu opisal, je poimenoval znani dunajski psihiater židovskega rodu Frankl eksistenčni vakuum. Meni, da je zelo veliko nevroz takih, ki jih je sprožila notranja praznina. Notranjo praznino skušajo nekateri izpolniti z nenehnim pehanjem za raznimi posvetnimi dobrinami. Toda nikoli niso zares zadovoljni. Več ko imajo in več ko dosežejo, bolj so prazni in plehki. Drugi, tako imenovani protestniki, napolnjujejo vrzel z zabavami, z raznovrstnim uživanjem, predajanjem nagonom itd. Toda vse njihove zabave neizbežno drsijo v dionizične orgije, narkomanijo in samomor. Neki psihiater je zapisal, da moremo v vsem tem gledati izraz priste histerije. Človek, ki ni dovolj zakoreninjen v svoji lastni biti, prične kaj hitro posnemati okolico in se ravna po tujih zgledih, čeprav so slabi in nevarni zanj. Posebno mladina kaj rada podleže temu preobrnjenemu socialnemu čutu in se množično vnema za stvari, ki ji niso v prid.

Živčnost je torej znak, da je nekaj narobe z našim življenjem. Če se hočemo svoje živčnosti otresti, nimamo kaj iskati pri zdravniku. K zdravniku kaže iti le zato, da s preiskavami dožene, če vzrok živčnosti ni morda kje drugje, zares v kaki bolezni, kar pa je sorazmerno redko. Razni, tu opisani »živčnosti« prav podobni znaki: nespečnost, slabost, utrujenost itd., morajo biti znanilec kakega resnejšega obolenja. Podobne težave nastanejo včasih v starosti. V vseh teh primerih bi bilo seveda nespametno preiskovati svoje živčevje, ampak je prav, iti po pomoč ali nasvet k zdravniku. K zdravniku kaže tudi iti, če

smo si zaradi živčnosti vrh nje nakopali še kako bolezen, podobno, kot si razne bolezni nakoplje človek, ki se predaja nezmernosti v jedači ali pijači. Tako imenovana psihosomatska obolenja sodijo sem v veliki meri. Iz previdnosti je torej posvet pri zdravniku koristen, toda potem, ko nam je potrdil, da z zdravjem ni nič narobe, ni več naše mesto v zdravniških čakalnicah in ordinacijah, ampak se moramo lotiti spreminjanja lastnega življenja. Vsak moder nasvet je pri tem dobrodošel. Pri tem pa je osnovno navodilo, da odpravimo, kar nas utesnjuje, oziroma da prenašamo stvari, ki jih ni mogoče odpraviti. Vzemimo za primer delavko, ki se razdaja med tovarno in domom, ko ima že tako in tako z obema preveč dela, vrh tega pa jo med delom še skrbi, če nima urejene oskrbe za otroka. Dovolj razlogov za notranji nemir. Če ji je delo nujno, ker bi sicer z moževno plačo nikakor ne mogla shajati in če se oskrbe otroka nikakor ne da urediti, ji ne preostane drugo, kot da dela še naprej, kar je zanj preveč in je obenem polna skrbi. Toda kar lahko stori, je vsaj to, da ne vidi v tem življenju le trikratnega bremena, ne le krivičnega zla, ne le brezsmiselnega pehanja, ampak tudi trikratno zaslugi; lahko se zave, da je z vsem tem delom storila več, kot je bila dolžna, zavest tega pa ji da sama po sebi zaupanje, da bo tudi otrok nekako srečno prestal, dokler je ni doma. To je primer, ko gre za socialno stisko. Manj ko bomo iskali rešitve v zdravstvu, prej bomo lahko obrnili pozornost k socialnemu vprašanju in ga pomagali razrešiti. Govorjenje o bolezni nas le odvrne od pravega razreševanja težav. Vzemimo še primer človeka, ki ga je usoda oropala dragega svojca ali pahnila v dolgotrajno bolezen. Oboje bo človek, ki ni izgubil stika z globino, sprejel z vdanostjo, vdanost pa mu bo pomagala, da ne bo izgubil sebe in se ne bo zapredel v nemir živčnosti, ampak bo usodo prenašal z mirom. Ko opazujemo take ljudi, spoznamo, da nikakor ni res, da človek mora biti živčen, če ga doletijo razne, čeprav hujše zoprnosti in težave ter udarci. Tudi ni res, da je nujno, da bi bili živčni zaradi pospešenega utripa današnjega življenja. Vse to namreč sodi k živ-

ljenju in kdor življenje prav razume, bo znal sprejeti tudi tako usodo. Potem ne bo več neznosno breme, če v zakonu ne gre vse, kot bi moralo, ne bo več neznosno breme, če stanovanje ni tako, kot bi bilo prav, ne bo več neznosno breme, če bo imela mati veliko otrok, kajti vsak zase ji bo zaklad, ki bo odtehtal njeno delo in skrb.

Vse to pomeni, da ni treba drugega, kot prisluhniti zakonu življenja in se potru-

diti, da bi svoje življenje spravili v sklad z njim. K tem zakonom sodi tudi moralni zakon. Potrebno trdnost dobi, kdor uspe, da se uravna po njem. Francoski fiziolog Chauchard je zapisal, da je moralni zakon osnova duševne higijene. Moralni zakon pa enako kot drugi temeljijo v osnovah same biti. Pot h globinam osebnosti je torej pot k umirjenosti, moči in pogumu.

Dr. Jurij Zalokar

ZDRAVLJENJE ALKOHOLIZMA

V »Novi mladiki« (4/75) prof. dr. Anton Trstenjak navaja ogorčeno izjavo razočarane žene: »Raje stokrat v pekel kot še enkrat nazaj k takemu možu!« In še: »Poroka s pijancem je namreč brez upa zmage, kajti pijanec se spreobrne, ko se v jamo zvrne.« Utemeljena trditev drži, toda samo za alkoholike, ki se niso (uspešno) zdravili.

Zato bom skušal prikazati sodoben način zdravljenja te kronične bolezni. Alkoholizem je edina kronična bolezen, ki se da uspešno zdraviti.

Primeri, ki jih bom navajal, niso zrasli na zelniku domišljije, imajo svojo temno, resnično podlago.

22. 1. 1973 sem govoril z zdravnikom, ki ve o alkoholizmu manj kakor možgansko že prizadet zdravljene alkoholik. Po njegovi zmotni domnevi naj bi vse alkoholike zaprli v kazensko poboljševalne zavode, kjer naj bi z njimi ravnali kakor z zločinci (nekateri alkoholiki so lahko tudi kriminalci) in ostro pazili, da ne bi prišli do alkohola. Vendar... Tolstoj v »Vstajenju« in Dostojevski v »Zapiskih iz mrtvega doma« (lahko bi navajal sodobnejše primere) nam dokazujeta, da so ob najostrejših preiskavah in večkrat na dan imeli nekateri zaporniki v celici ali v taborišču cele zaloge najmočnejših žganih pijač.

Ob tem bo kdo hote napačno sklepal: torej je treba s pijancem ravnati v roka-

vicah, ga božati, popuščati, dovoliti, da vedno bolj propada, ker je bolnik.

Med zgornjo skrajnostjo (zapor) in spodnjim hinavskim sprenevedanjem (popuščanje) je cela vrsta pravih načinov, kako ravnati z alkoholikom, čeprav je pri tem dosti težav.

Morda poznate veliko alkoholikov, ki so se zdravili in še prav tako pijejo ali še bolj. Torej je pijanec nepoboljšljiv. Premalo pa poznate klube zdravljenih alkoholikov. Večina članov v klubih sedaj ne pije, so skrbni družinski očetje, dobri možje in vestni delavci.

Nekaj bridkih resnic... Alkoholik je iznajdljiv pri skrivanju pijače. Alkoholik je lažnivec, zlasti ko skuša zmanjšati popito količino alkohola. Zato se pol litra konjaka spremeni v kozarček, štefan vina v deci brizganca, šest steklenic piva se zmanjša v malo pivo in še to pri malici.

Kdor ima sladkorno bolezen, si lahko kupi knjigo »Hrana za diabetike«. Bolnik se bo vestno držal zdravnikovih navodil v knjigi. Tehtal bo grame dovoljene količine določene hrane, jedel Gavrilovičeve »dedis« hrenovke, se sladkal s posebnim in dragim »melbrozinom super D«, ne bo pokusil torte. Alkoholik bi si lahko nabavil in prebral cel kup knjig o alkoholizmu (kako malo je teh knjig!), toda vzdržati ne bi mogel. *Alkoholik si sam ne more pomagati!*

Še ena resnica! Noben alkoholik ne bo sam od sebe prosil za zdravljenje, čeprav bi spoznal, da se ne more vzdržati pijače. Vse obljube in trdni sklepi se izjalovijo.

Spet dokaz več za tiste, ki mislijo, da so pijanci samo slabiči, ne pa tudi bolniki.

Kaj in kdo lahko alkoholika pripravi, da pristane na zdravljenje? Hude telesne okvare. Bolnik ne more spati, ponoči se poti, je brez teka, ne more delati, bolijo ga noge, zjutraj (navadno) bruha. Viljem je vsako jutro nervozno čakal, kdaj bodo odprli točilnico. Naročil je mali konjak, šel s kozarčkom v stranišče, ga zvrnil in takoj izbruhal, kar je popil in še nekaj grenkih slin. Ko je šla težava mimo, je ves dan pil, dolival; naslednji dan ista nora žalostinka.

Tak bolnik pride skozi točilnico k zdravniku. Da ne bi preveč zaudarjal po pijači, zdrobi v ustih dva bonbona »pepermint«. Nestrpno čaka, kdaj bo prišel na vrsto, da bo dobil bolezenski dopust in nadaljeval s pitjem, ker lahko misli samo še na pijačo, v kateri bolno vidi ves smisel življenja. Ko ga pokličejo v ordinacijo, pove zdravniku, »da ga vse boli«. Zdravnik navadno ve, da je alkohol edini vzrok težav. Vendar se ga skuša čimprej znebiti. Odsvetuje mu popivanje, predpiše meprobamat, C-vitamin, bevipleks. Tri minute v ordinaciji, sedemnajst minut čekanja po papirjih in kartotekah v predsobi, zadeva je urejena do avtobusne postaje, kjer spet nekaj popije, gre v lekarno, vzame zdravila, domov pride pijan. Tako gre lahko precej časa, dokler se ne ustavi; ostane samo še bolnišnica, invalidnost ali smrt.

Na delovnem mestu kmalu ugotovijo nazadovanje pri delu. Alkoholik tega ne prizna. Bolezenski dopusti so vedno pogostejši in daljši. Gospodarska in osebna škoda. Opomini sledijo do ukora pred izključitvijo. Odpustili ga bodo. Nekaj časa se bo še udingal tu pa tam, kar ne bo dovolj niti za pijačo. Družina propada.

Danes nekatere delovne organizacije (škoda, ker ne vse) pred odpustom zahtevajo od delavca-alkoholika, naj gre na zdravljenje. Kdor odkloni, je odpuščen.

Včasih alkoholika spravi v stisko žena, neplačana dekla, ker mu odločno zagrozi z ločitvijo, če ne gre na zdravljenje. Zboji se, da ne bo imel nikogar, »ki bi ga gledal« (po domače pral in kuhal), zato pristane. Mnogi poiščejo pomoč, ko je do

ločitve že prišlo in so otroke dodelili ženi, ko mu ostane samo še ta pot.

Če bi alkoholizem lahko zdravili s tabletami, bi ne bilo oddelkov za zdravljenje alkoholizma; takih zdravil ni.

Tudi individualno ambulantno ukvarjanje zdravnika z alkoholikom je brez uspeha. Olikana gospa, vsaj mislila je tako, je prihajala k psihiatru, »ker včasih kaj popije«. Dva dni prej, preden je šla v dispanzer, ni pila, zagotovila pa je zdravniku, »da je vse v redu«, se dogovorila za naslednji obisk, odšla s Poliklinike — Njogoševa 4 v prvo točilnico — Njogoševa 6 in prišla domov na Trubarjevo pijana ko mavra.

Kdor privoli v zdravljenje, si ne predstavlja, kako to je. Tudi jaz sem privlekel s seboj cel kup knjig. Mislim sem, da se bom z dolgočasno prekladal sem in tja, kaj bral. S tem ni bilo nič.

Življenje pacientov, ki se zdravijo za eno najbolj razširjenih, po posledicah tudi najtežjih boleznih našega časa — za alkoholizmom, se v marsičem razlikuje od življenja bolnikov na drugih oddelkih naših bolnišnic.

Osnovni pogoj za uspešno zdravljenje je alkoholikova privolitev, njegovo sodelovanje v terapevtskem procesu, pristanek svojcev (žena, otroci, starši), da bodo pri zdravljenju in pozneje ves čas sodelovali ter moralna podpora delovne organizacije.

V bolnišnici pomeni vsak dan celoto z določenim načrtom. Dnevi v tednu se vsebinsko med seboj razlikujejo, kar razbija enoličnost in popestri načrt zdravljenja.

Delovni dan se začne zgodaj zjutraj. Ker je večina alkoholikov životarila, je potrebna redna jutranja telovadba in drugo fizično delo. Nekateri alkoholiki so zaradi dolgoletne alkoholne bolezni brez vseh delovnih navad. Po zajtrku je krajši odmor.

Ob 8,15 se začne delo po skupinah. Pacienti v bolnišnici so razdeljeni na več enakovrednih skupin. Vsaka skupina ima svojo medicinsko sestro, psihiatra ali psihologa. V skupini so pacienti, ki so že spoznali svoj alkoholizem, tisti, ki šele grebejo po svoji notranjosti, in novinci, ki se še mučijo s težavami zdržnosti.

Na skupinskih sestankih rešujejo težave, ki so morda nastale v skupini. Pacienti se pripravljajo na predstavitev, izpite iz alkoholizma, preverjajo njihovo sodelovanje in vključevanje v skupino. Uspeh skupinskega dela se kaže v odnosu skupine kot celote do pacienta in obratno. Kljub dejstvu, da skupno življenje ob različnih značajih nujno privede do določenih odstopanj, je enovitost skupine in obveznost v skupini in v terapevtski skupnosti najboljše spričevalo uspešnega skupinskega dela. V skupini se tudi pokaže pacientova stopnja osveščenosti.

Dveurnemu delu po skupinah sledi sestanek terapevtske skupnosti, ki jo sestavljajo vsi bolniki in tisti, ki zdravijo ter predstavlja najvišji samoupravni organ bolnišnice. Sestanek poteka po določenem dnevnem redu, ki je odvisen od dogodkov in tekoče problematike v bolnišnici. Jedro sestanka terapevtske skupnosti so predstavitve, ki pomenijo težak in odločilen korak v zdravljenju vsakega pacienta-alkoholika.

Delovno popoldne pričnejo pacienti ob 13. uri. Delo je iz dneva v dan različno in zajema mnogotere dejavnosti: delovna terapija, učenje, kulturno-prosvetno delo in podobno. Po 17. uri so pacienti prosti in razpolagajo vsak po svoje s preostalim časom. Tako poteka življenje pacientov skoraj v vseh bolnišnicah, kjer zdravijo alkoholike.

Vsak dan je delavno razgiban, zato pacienta umsko in telesno zaposli ves dan. Zdravljenje je naporno in zahtevno. Pot do spoznanja in osveščanja je strma ter zahteva dokajšnje duševne napore in voljo, predvsem pa vero v samega sebe. Le popolna človekova prisotnost v času zdravljenja je jamstvo za uspeh. Spoznanje, da je za zdravljenega alkoholika trajna abstinenca edina možna oblika obstoja in normalnega vključevanja v družbo, je bistvo in ključ uspeha v življenju slehernega zdravljenega alkoholika.

Takšna naj bi bila predstavitev:

Rodil sem se leta 1953. Sem prvorojenec. Komaj tri mesece mi je bilo, ko sem ostal brez očeta; bil je žrtev prometne nesreče. V zgodnji mladosti sem precej

časa preživel na kmetiji pri starih starših. Prav ti dnevi na deželi pomenijo začetek moje skrajno zgrešene mladosti. Kot je že navada, sem stare starše redno spremljal na delo. Še otrok, saj mi je bilo takrat komaj sedem let, sem se pri delu na polju srečal prvič v življenju z alkoholom. Po nekem kosilu sem se napil do popolne pijanosti. Kljub temu, da mi je bilo slabo, nisem čutil do alkohola nobenega odpora. Nasprotno, bil mi je všeč.

Ob vstopu v osnovno šolo sem alkohol že dobro poznal. V tem obdobju moje mladosti mi je pomenil prijetno počutje in značilen užitek, saj so mi bile njegove krute posledice tedaj še popolnoma neznanе. Skozi vsa leta obveznega šolanja sem občasno pil. Nisem se zavedal, da je bil alkohol kriv za vse nerodnosti in težave, ki so spremljale moje šolanje. Poiskal sem si temu primerno družbo in pijančevanja so iz leta v leto postajala vse pogostejša in hujša.

Sprva dober dijak sem vedno bolj pešal. Stalni opomini in ukori so bili, kljub opravljeni osemletki, kaj slabo spričevalo.

Moje življenje in slaba družba, v kateri sem se seveda dobro počutil, sta vztrajno spodjedala sprva še pravilen in ljubeč odnos do staršev. Mati se je ponovno poročila. V očimu sem imel zgled poštenega in delavnega človeka, ki me je skušal s trezno in premišljeno besedo pripeljati na pravo pot. Vsa njegova prizadevanja kakor tudi njegova občudovanja vredna strpnost do mojih nerazumljivih izpadov, so bila bob ob steno. Domov sem prihajal vedno pijan, do onemoglosti. Proti očimu sem nastopal napadalno, brez vzroka preklinjal in črtil mater. Šele danes mi je popolnoma jasno, kako so vzniknili nesoglasja v naši družini. Ni bilo dovolj, da sem s pijačo uničeval svojo mladost. Uničeval sem tudi vse okoli sebe, celo tiste, ki so mi nesebično in iz vsega srca hoteli pomagati.

Nadaljnje šolanje (vpisal sem se na srednjo strokovno šolo) je bilo le medel odraz mojih hotenj in želja. Učenje me ni zanimalo in še sam si ne znam razložiti, kako mi je ob takem življenju uspelo narediti tri letnike.

Težko je govoriti o letih groze in strahu, v katerem sem živel ter o trpljenju, ki sem ga prizadejal svojim najdražjim. Bil sem popolnoma odvisen od alkohola. Vendar mi alkohol kot narkotično sredstvo že ni več zadostoval. Tako sem se že kot sedemnajstletnik srečal s pravo drogo. Prva radovednost se je sprevrgla v pravo potrebo in strast. V redkih dnevih treznosti sem se sicer rahitično zavedal propada, proti kateremu drvim, toda bil sem slabič, potreba po alkoholu in drogah je prav kmalu razblinila redke in neodločne obljube o poboljšanju. Tudi enomesečni poskus vzdržnosti od alkohola se je končal v gostilni. Prepričan sem bil, da zame ni več rešitve.

Polom v šoli (bil sem izključen) me ni niti prizadel, saj je pomenil naravno posledico mojega življenja. Izkoristil sem ga kot razlog več za pijančevanje. Piti in zopet piti mi je iz dneva v dan rojilo po glavi. Denar sem si prislužil s tihotapstvom mamil. Dom mi je pomenil samo še zasilno zatočišče, ki sem se ga posluževal v skrajni sili. Čustveno sem popolnoma otopel. Spoštovanje do staršev je splahnelo, napadalnost se je iz tedna v teden stopnjevala.

Pošlji mi

*Bog, kako si vmešan v vsako trpljenje!
Ali si to ti — polnost dobrote,
zavetje zapeljanih,
moč izmučenih, opora razklanih?*

*Torej — vmešan si, enostavno, preprosto:
trpeti, ker živiš,
vsak dan znova vzeti svoj križ.*

*Ti si padel pod križem, večkrat padel...
Kaj, če ne bi bilo Simona iz Cirene,
ne Veronike, ne sočutja jokajočih žen...?
In če blodim, če padam jaz — — —?
Pošlji mi Simona,
pošlji Veroniko,
pošlji Mater
in reci, da še ni prepozno, da še ni
petek in ura tri, da niso vsi
okoli mene farizeji...*

Gospod, hiti mi pomagat!

France Lokar

V osemnajstem letu sem bil na tleh, duševno popolnoma zbit in družbeno uničen. V svoji otopelosti nisem videl solza in ne občutil groznega trpljenja matere. Ne pretiravam, če trdim, da ji je vsak pogled na sina krajšal boleče življenje. Nikoli se ne bom znebil občutka, da si je v dnevih moje pijanosti želela umreti. Vse redkejše občutke krivde in sramu sem takoj pogasil s pijačo.

Pred dvema mesecema mi je mama — gotovo s strtim srcem — povedala, da se me bo morala odreči, če ne pristanem na zdravljenje. Uspelo mi je, da sem trezno presodil svoje zmotno življenje in pretresljivi materin opomin mi je vлил toliko razuma in moči, da sem danes v bolnišnici.

Iskrena izpoved in odkritosrčno priznanje sta odločilno znamenje, da je bolnik spoznal svojo nesrečo in gleda v prihodnost poln vere in zaupanja.

Po odpustu iz bolnišnice človek ni več pijanec, je zdravljen alkoholik, ki bo nadaljeval zdravljenje v enem izmed klubov zdravljenih alkoholikov, kjer bo pomagal drugim in s tem reševal sebe.

A. B.

Piščal

*Ob potoku v travi sedim
in režem piščal.
Prisede fantè in resno hoče jo zase.
— Zakaj ne poprosiš očeta?
— Ga nimam.
— Kako?
— Nimam očeta, le mamó imam,
ki zgodaj v jutru hodi v tovarno
in pozno popoldne se vrača.
Mama v bledici je kratka:
oče že zdavnaj odšel je za vselej,
naj nič ne vprašujem...*

*Mlade oči zažarijo, ko piščal
sklene v dlani. Usta razgrnejo smeh
in kuštrava glava zažari v svetlobi.
Trenutek in pol —
divje plane v zrak brez besedi
in s piščalko fantè vesel odbeži...*

France Lokar

OH, TA MLADINA!

Kadar slišim govoriti, zlasti starejše ljudi, o naši sodobni mladini, mi vedno pride na misel pesnitev Paula Claudela z naslovom »Ivana na grmadi«, ki jo je uglasbil Arthur Honegger, in kaže življenje in konec sv. Ivane Arške, sežgane na grmadi leta 1431 v Rouenu.

Na grmadi je privezana deklica Ivana Arška. Pristopi brat Dominik, ki iz knjige življenja prebere vse, kar je storila Ivana. Med branjem stopijo na oder sodniki, ki so obsodili Ivano na smrt na grmado. Ob koncu branja sodniki odložijo tunike in pokaže se, da so bili sodniki živali: predsednik sodišča je bil prašič, prisednik ovca in pisar osel. Dominik prebere iz božje knjige: ti trije so jo sodili po navodilih hudiča in ne po božji volji.

Sedaj igra pokaže, kdo je ukazal tako sodišče. Nastopijo kvartopirci: štirje kralji, štiri dame in štirje fantje. Francoški kralj sede k Neumnosti, angleški k Ošabnosti, vojvoda burgundski k Lahkomiselnosti in kralj Smrti k Poltenosti. Štirje fantje si izberejo vsak svojega vladarja.

Čuje se glas sv. Katarine in sv. Margarete, kako dajeta Ivani navodila za boj proti sovražniku. Sv. Mihael izroči Devici Orleanski-Ivani meč, da bi izgnala sovražnike iz dežele. Pristopi skušnjavec v podobi duhovnika in spodbuja svetnico, da bi priznala, da je lagala. Toda ostane trdna. Prikaže se ji Devica in ji da moči, da vztraja v mučeništvu do konca.

Tudi sodobna mladina je nekako na grmadi, kjer ji sodijo za njeno početje.

Najprej sodniki. To so odrasli ljudje. Ti imajo otroke. Ali niso prav ti ljudje vzgojili mladino, ki jo sedaj obsojajo? Saj se mladina ni mogla sama vzgajati. Če je sedaj taka, kakršna je, je pač zasluga in volja odraslih. Ti odrasli nimajo nikake pravice obsojati današnje mladine. Lahko samo rečejo, to in to smo storili napak in se sedaj to kaže na naši mladini. Ne mo-

rejo pa mladini pripisovati odgovornosti in krivde za njeno početje.

Če bi bili poštene, bi pravzaprav morale biti ravno narobe. Mladina bi imela pravico, da bi obsodila svoje vzgojitelje, ki so iz nje naredili ljudi, ki niso za nobeno rabo. Edino to bi bil pravilni postopek.

Mladina verjetno tega ne bo naredila, ker ji je zelo vseeno, kaj odrasli mislijo o njej. Sedaj, ko so jo naredili tako, kot je, gre svojo pot. In verjetno je prav, da gre svojo pot.

Potem grehi. Kar odrasle pri današnji mladini najbolj odbija, je njena samozavest in predrznost. Toda pogledjmo malo, kako so te mladostnike vzgajali, ko so bili otroci.

Ali jih je sploh kdo vzgajal? Ali večina staršev ne prepušča svojih otrok televiziji in kinu? Televizija in kino nista za otroke, temveč za odrasle.

Televizija odkriva napake tam, kjer so, in obsoja vse, kar ni prav. Temu pravijo »vloga kritike družbe«. Pravijo, da tako mora biti in da je to ena izmed glavnih nalog televizije, gledališča in kina.

Toda ali ni istočasno na svetu toliko in toliko lepih, plemenitih, junaških, človeško popolnih dejanj? O tem nihče ne piše, tega nihče ne kaže, o tem nihče ne govori. Pravijo, da je tako početje vzgojno, »pocukrano« in neživiljenjsko.

Naši otroci, ki se hranijo s televizijo in kinom, vidijo povsod samo krivico, nasilje, hudobijo in grdobijo. Nikjer pa ne vidijo lepote, plemenitosti, človeške toplote in dobrote. Tako si oblikujejo gledanje na sodobni svet, ki ga zaradi take hudobije in grdobije res morajo prezirati. In odrasli so del tega sveta. Še več, odrasli so nositelji in stvaritelji tega sveta. Mladim je treba biti le malo človek, da čutijo, da to ne more biti prav in dobro. Zato prezirajo ljudi, ki so ta svet naredili in si samo želijo, da bi prišli iz tega sveta in začeli živeti neko drugo življenje.

Tudi naša občilna sredstva, kot so časopisi, revije in drugo čtivo, samo graja to, kar ni prav. Človek, ki bere naše časopise, dobi vtis, da je na svetu in v naši družbi vse narobe in slabo. Ali potem zares moremo resno pričakovati, da bodo

naši mladi zadovoljni s tem svetom, ki je poln krivice in nasilja?

Tako sodniki naše mladine najprej poskrbijo, da je mladina tako vzgojena, kakor pač je, potem pa kričijo, da to ni prav in da s tako mladino ne moremo iti v boljšo prihodnost.

In končno mladina sama!

V Claudelovi igri sta Devici Orleanski prigovarjali sv. Katarina in sv. Marjeta. To je pesniška prisproda. Ivani Arški je govoril notranji glas njene vesti in ustvarjalnega zagona. Ta jo je gnal k njenemu junaškemu podjetju, da je iz francoske dežele pognala sovražnike Angleže.

Tudi naša mladina čuti v sebi, kdo so pravi sovražniki domovine in od kod preti nevarnost našemu rodu.

Čutiti nevarnost je vsakemu človeku dano po osnovnem nagonu njegovega bitja za samoohrano. In tudi naša mladina ve, od kod preti nevarnost in v katero stran se je treba obrniti, da bomo naleteli na sovražnika.

In meč, ki ga je sv. Mihael izročil Devici Orleanski.

Naša mladina je zelo izobražena. Lahko rečemo, da so naši mladi ljudje vsi izobraženi. To je ogromen kapital, ki ga pred kakimi tridesetimi leti nismo imeli.

Naša mladina je usposobljena za delo. Mnogo jih je strokovno izobraženih, drugi pa so blizu strokovnosti.

Tako izobrazba kakor strokovnost sta sredstvi, s katerimi si bo mladi človek

Ti nisi Bog mrtvih

*Gospod, Bog,
ti nisi Bog mrtvih,
marveč živih ljudi.
Blagoslovi nas, zakaj
ti sam si nas ustvaril.*

*Varuj nas v življenju
sprejmi nas, ko umrjemo,
prenovi nas, ko se postaramo,
odpri nas spet, če se zapremo
pred tabo,
zaradi Jezusa Kristusa. Amen*

(Huub Oosterhuis)

gotovo utrl pot skozi življenje in pripeljal naš rod in naš narod k boljši prihodnosti.

Končno še poseg blažene Device v Claudelovi igri. Ivana je kljub slabim svetovalcem, ki so ji v božjem imenu prigovarjali, naj prizna svojo krivdo, vztrajala pri svojem. To je bila njena usoda in to je bilo potrdilo njenega poslanstva. Kaj bi rekli Francozi o svoji narodni junakinji, če bi na koncu izpovedala, kljub temu da ji je k temu prigovarjal spovednik, da se je lagala?

Našo mladino smo ustvarili mi, starejša generacija. Sami nismo vedeli, kaj vzgajamo in čemu vzgajamo. Sedaj, ko se tolčemo po glavi in tarnamo: »Oh! Kakšna je naša mladina!« nam ta mladina sama maha v pozdrav in kliče: »Dobri duhovi nas vodijo, nič se ne bojte za prihodnost. Isti ustvarjalni duh, ki ste ga nekoč pokazali vi v svoji mladosti, je na delu v nas. Prepričani smo, da bo svet, ki ga bomo mi ustvarili, boljši kot je danes!«

Mislím, da imajo prav. In nam, starejši generaciji ne preostane drugo kot to, da jim zaupamo. Verjetno nam za zaupanje ne bo žal.

dr. Valter Dermota

Pomagaj

*Gospod,
nobena stvar ti ni skrita.
Ti poznaš
naše darove in možnosti.
Ti veš,
če se trudimo.
Pomagaj,
da častilakomnost
ne bo močnejša
v nas
kakor ljubezen.*

*Kristusu ne moremo
pokazati svoje ljubezni,
ker ga ne vidimo.
Svoje bližnje pa
vidimo zmerom —
zanje lahko storimo to,
kar bi za Kristusa
radi storili.*

(Mati Terezija)

KRISTUS SE JE USTAVIL V...

Pripeljal se je z avtobusom. Tako se prevaža dnevno stotine ljudi iz tega mesta. Za kruh, ker ga domača podjetja ne premorejo za vse, in ker so drugod radodarnější z zaslužkom. Na vožnji se ni utegnil zaplesti v pogovor. Moral je stati v gneči in cesta je polna ovinkov. Potniki-delavci so naveličani teže dneva. Komu bi se že ljubilo govoriti o skrivnostih svojega srca?

Ko je izstopil, je najprej pomislil na župnika. Ta bi veljal za njegovega uradnega tolmača kar zadeva njegovo zanimanje. Vendar potožijo o župniku, da ga težko najdeš doma. Sicer pa —, zakaj naj bi bil doma? Ali je res najbolj važno, da se naslaja ob uradovanju? V pisarni bi se dalo najti dela brez konca in kraja. Saj bi revež moral skoprneti od groze zaradi neopravljenih uradnih poslov. Ni čudno, če jim raje ubeži.

Ljudski glas, božji glas.

Stopil je k ženskama, ki sta se pogovarjali in nista dajali videza, da se jima kam posebno mudi.

»Bi mi povedali, gospa, kje je v tem kraju cerkev?«

Katarina ni spregledala novinarske pasti. Radodarno je začela pripovedovati.

»Tamkaj je. Takoj jo boste videli. Prva ulica v levo, nekoliko v breg. Lepo je obnovljena, takoj jo boste zagledali. Ampak župnika ni doma. Sem videla, da se je odpeljal.«

»Sicer me župnik toliko ne zanima. Vendar vam je, spoštovana gospa, očitno mnogo do tega, kako in kaj je z njim. Radi mi boste povedali, ali v redu mašuje. Ali morete k spovedi, kadar želite? Bi prišel k vam na obisk, če bi ga povabili? Ali otroci morejo redno obiskovati verouk?«

»Seveda, gospod! Oprostite, tovariš, ker ste verjetno od časopisa... Maše so razen redkih izjem ob delavnikih samo zvečer, ker je tedaj precej več ljudi. Jaz bi pa

raje imela zjutraj, ker je tedaj bolj po starem. Meni je ljubše, če nas je manj in smo tisti bolj pobožni. Tudi pri obhajilu bi bili vsaj lepo spodobno na tešč.«

»Pa drugače, gospa, ste zadovoljni z župnikom?«

»No, ne vem, kaj bi rekla. Vsi imamo napake in slabosti. Kajpak jih ima tudi župnik.«

Ni bilo težko opaziti, da bi mu zelo rada nekaj povedala. Ali naj jo napelje k zgovornosti? Vpeljal bi jo v skušnjava morebitnega opravljanja in obrekovanja. Molčal je. Katarina pa ni srečala njegovega pogleda, ki je vrtal v njeno dušo. Onemela bi, ko bi se srečala tudi s samo seboj. Tako pa se je le raztreseno in skrivnostno ozrla okoli sebe in namignila z očmi v neko smer.

»Otroka ima...«

Ker je molčal, se je Katarina zavedla svoje negotovosti. Čutila je za potrebno, da svojo trditev podkrepi in dokaže.

»In vi še dvomite? Vsi vendar vedo in govorijo.«

»Samo enega, da ima? Menim, da jih ima več tisoč. Saj razumete?«

»Razumem, razumem. Toda z vami se ne da govoriti. Pa srečno, če ste še tako otročji, da se ne razumete na take stvari.«

Skoraj užaljeno je odšla.

Stopil je na pokopališče. Tam so najbolj njegovi, vsaj pred javnostjo. Le redkokdaj se zgodi, da ob pogrebem slovesu ne bi želeli njegove besede o vstajenju in življenju, še pri dveh odstotkih najbrž ne. Vendar ga zategadelj ni zajelo občutje zmagoslavja.

Spomnil se je smrti mladega moža. Franc je nevarno zbolel kljub svojim najboljšim letom in mlademu zakonu. Vsi zdravniki na kliniki mu niso mogli pomagati in umrl je. Bridek udarec za ženo, mamo in očeta, za številne brate in sestre ter njihove družine. Prišli so prosit za pogreb, ki ga rajni, dokler je bil še zdrav, ni »načrtoval«. Zato je bilo hudo težavno prav odločiti. Pamet je pravico odrekala, sklicujoč se na pravo in svarilen zgled, srce je čutilo za žalujočimi.

Težko mu je bilo zaradi župnika ki oznanja Njegov nauk, kako naj mrtvi svoje pokopljejo. Hkrati pa sta čutila kot

ob mladeniču iz Naina. Izkazalo se je, da župnikova bridka porogljivost ni bila neopravičljiva.

»Razumeli boste, da nekaj razločka le mora biti.«

Seveda niso mogli razumeti, ker v žalosti človek ni kaj prida razsoden. Razprava je postajala žolčna in bolesta. Zahtevali so le presamozavestno rešitev sebi v prid. Župnik je z grenkobo predlagal:

»Predlagam dvoje. Zvonili bi, jaz, duhovnik, pa bi se pogreba ne udeležil. Ali bi pa jaz spremljal pogreb in bi zaradi manjše slovesnosti ne zvonili. Zdaj pa sami izberite.«

Odločili so se, naj se zvoni, duhovnika pa ni treba poleg... Le-ta se je vendar »vsilil«, pa tudi pozvonili so ob pogrebu. Vendar ni bilo tako, kot bi moralo in moglo biti. Toda dogodek je že daleč in dušnopastirska modrost je potlej očitno napredovala.

Kako čisto samo ob sebi umevno se je zdelo, da so na novo pokopališče postavili križ iz proračuna krajevne skupnosti. Uprava je povabila župnika, da ga je blagoslovil. Na tihem so župniku priznavali, da se še najbolj razume na stvari okoli smrti, pa naj gre za verne ali neverne, ki jim je treba govoriti.

Ko se je vračal s pokopališča, se je nasmehnil vase ob opredelitvi na verne in neverne. Kakšna preproščina je v tej črno beli tehniki! Vendar je skupno prepričanje vseh, da cerkev in župnik v nekem kraju morata biti (čeprav le kot nezakonski otrok: kaj pa je tebe treba bilo). In »ljubezen« je vsaj taka, čeprav neizgovorjena, kakršna je pri Guareschiju med don Camillom in Pepponejem. Saj se ljudje med seboj še kar prenašajo z župnikom vred, da le ne pride kakšno povelje za mržnjo od kod drugod.

Zavil je v novi hotel, da bi nad njim delil ponos krajanov. Radi so ga sprejeli v svojo družbo in ni bilo treba veliko tekočine, ko so se jim že razvezali jeziki. Razlagali so mu krajevno gospodarsko politiko, onesnaženje zraka in vode, škodo zaradi gozdnega požara. Z razumevanjem je poslušal, vendar bi bil raje obravnaval politiko svojega kraljestva, ki sicer ni od

tega sveta. Tedaj so segli po kozarcih in enoglasno pritrdjevali, da ne kaj pa je le res nad nami. Pogreli so zgodbo o rudarju, ki je odstranil in zavrgel podobo svete Barbare iz »frlescimra«. Za kazen ga je kaj kmalu potem zasulo v jami.

Ko je stopil mimo hotelski direktor, je hudomušnež pomežiknil za njim in omenil gostu.

»A veš, da sta šla direktor hotela in naš krajevni tajnik na Brezje k Mariji Pomagaj zaradi snega? Tajnik, da bi ga ne bilo, ker je škoda denarja za pluzenje, direktor pa, da bi ga bilo za smučarijo in dobiček njegovega podjetja. Zdi se, da se je tajnik Mariji bolj prikupil.«

Opazil je, da radi romajo. Če pa že sami ne romajo, pa vsaj vedo, da in kam drugi romajo. Povedali so mu s spoštljivostjo, kam vse njihov župnik roma in kam bi se lahko pridružil romarjem k lepim romarskim ciljem v bližini in daljavi.

Slednjič se je odločil za najbolj enostavno romanje na Brezje. Skriva se je pridružil Črčkovim. Otroke imajo radi. Šele po šestih dečkih so pričakali deklico. Vsi so krščeni, trije so bili tudi pri prvem obhajilu. Ugotovili so: vsi gredo na Brezje, tudi njim bi se spodobilo, da bi šli. Spodobi se tudi župniku, da jih tja pelje. Domenjenega dne so se odpravili. Spredaj mož-očka za edinko ljubljenko v naročju. Zadaj mama z ostalim drobižem na krilu in ob sebi. Vseh je bilo osem duš z bolj ali manj velikimi telesi v čisto navadnem osebnem avtomobilu.

Nevidni Sopotnik je imel veselje nad romarji, čeprav je le mama prišla z dvema otrokoma pogledat k milostnemu oltarju. Očka je pogledal v cerkev samo pri vratih. Vsi skupaj pa so imeli največ zanimanja za krame pred cerkvijo zaradi očkove velikodušnosti. Cestna milica je bila tistega dne na gosto po cestah tam okoli zaradi brniškega letališča. Strmoglavilo je angleško letalo in bilo je skoraj sto mrtvih. Osem božjih varovancev, naphanih v navadnem avtomobilu, pa se je srečno vrnilo domov. Gospod Spremljevalec pa je bil zadovoljen s svojim sodelavcem župnikom zaradi teh romarjev bolj kakor zaradi devetindevetdesetih pravičnih, ki jih ima sicer ob sebi.

Potem je šel z župnikom še na vsakomesečni obisk k stari Mici. Nič ni bil ljubosumen, ko je petinosemdesetletna Mica z željnostjo neveste sprejemala in pozdravljala bolj svojega »gospoda« kakor njega, prinesenega, nevidnega »Gospoda«. Spočetka je ležala onemoglo, kot da bi bilo treba zdaj zdaj pričakovati njene smrti. Sčasoma pa se je razživela. Medtem se je njen »gospod« ves utrujen in zbit od dela, željno oziral po prazni postelji poleg starkine. Zaspal bi na njej kot ubit, ko bi le pustili. Ona pa je pripovedovala in pripovedovala. Kako in kje je že od mladih nog delala. O svojem petdesetletnem vdovstvu in kako je tlačanila za otroke. O svojih treh sinovih, ki so v najlepših letih padali in umirali. Končno se je strast materinstva zlila na »gospoda«. Mrzlično je pobrskala po nešteto krat prebranem molitveniku. Zdelo se je, da išče kako podobico, kak spomin iz mladosti. Našla je. Bila pa je le slika njenega »gospoda«, oblečenega v srnjak, ki mu jo je poklonila. Z glasnim cmokom jo je poljubila. Potem, ko je pobožno sprejela že pravega »Gospoda«, je uživala, ko je njen »gospod« užival obilno pripravljeno večerjo.

Bolj kakor vseh devetindevetdesetih odstotkov krščenih se je veliki Tunist in Pastoralni sociolog spoštljivo spomnil tistih, ki naj bi po krstu sodeč ne bili njegove bratje in sestre. Ni ga prehudo ganilo lepo število prvoobhajancev, ki so nezavedno uprizorili sladko predstavico. Žal mu je bilo le, ker mnogi starši niso čutili potrebe, da bi bili s svojimi otroki pogoščeni za isto »mizo«.

Najmanj si je želel srečati se s kakimi starši, ki so hodili prosjačit birmske listke za ne dovolj pripravljene otroke. Vendar se je naravnost spotaknil ob botro, ki je prišla na bojno pomoč. Sočutno je mislil na župnika, ki je imel opraviti z ovenelim šarmom izgubljenе Slovenke, zdaj modne trgovke na Dunaju. Zagrozila je, da bo morala oblekici, zaradi katerih bi deklici mogli in morali k birmi, vzeti zopet nazaj.

Kako čudno deluje Duh in kjer hoče!

Otožno se je ozrl proti lepo urejeni hiši, kjer sta doma dva fanta. Redno in natančno sta obiskovala verouk, starejši že pet

let, mlajši dve ali tri. Naenkrat ju ni bilo več. Večji se je prišel še nekajkrat igrat pred veroučno uro s sošolci. Mlajši je bil nekam otožnega izraza. Pri pouku se je zdel odmaknjen, pa je dokazal, ne da bi se zavedal, nasprotno. Tovarišica je v šoli napeljevala za dan žena k odgovoru, da je največje ljubezni vredna mama. Tedaj pa je roko dvignil, recimo mu Blaž, in slovesno pred vsem razredom razodel svojo veroukarsko modrost:

»Najbolj je treba ljubiti ljubega Boga.«

Vendar nju ni po birmska listka, čeprav bi ju pri priči dobila.

Najodličnejši Svat iz Kane v Galileji je vzpodbudno spremljal svojega vidnega dvojnika župnika na svatbo. Slednjemu ni bilo kaj prida za prijazno vabilo. Vendar se je zavedal priznanja, ki mu ga na ta način — tu skoraj ni izjeme — izkazujejo s povabilom. Prav nič jima ni bilo do obilne jedače in pijače na noč, še manj do neznosno hrupne godbe. Prijetneje je pri krstih in celo na sedminah. Toda za čast in veselje drugih je treba kdaj tudi kaj potrpeti. Sicer pa se navade spreminjajo. Vse pogosteje se namreč zgodi, da s krstom morajo napraviti še poroko, ki bi bila sicer najbrž šele tri dni pred smrtjo.

In koliko stvari je treba domiselno ukreniti, da ne bi nalagali neznosnih bremen. Na tihem je potrdil teorijo in teologijo svojega izvršilnega organa. Če je lahko njegov dvojnik, je tudi papež na vasi.

Spet se je ustavil na vasi, ozirajoč se na zvonikovo zelenečo streho.

»Lepo cerkev imamo«, se je pohvalil Ogledovalcu tisti, ki je že od svojih otroških let ni več videl od znotraj.

»Si kaj veliko prispeval?« ga je pomenljivo vprašal.

»No, čemu bi«, se je nerodno izgovarjal, »saj država daje.«

»Res? Pa za gotovo veš, da tudi za tole?«

»No, tako mislim, tako na splošno. Za nekatere. Zato morda ne...«

Žene pa tudi moške živega rožnega venca so mu spletle vez, ki seže tudi tja, kamor uradnost župnije komajda seže. In ko bi bil župnik tako vnet uradnik, kakor si prizadevajo biti ob svoji duhovnosti za

vonjavo svojih rož pobožne žene, bi bil še bolj hvalevreden.

Spored cerkvenega leta Ga je vabil, naj bi se veselil s svojimi božičnega veselja. Veselil bi se, da ravno za te dni ni visokih pregrad med ljudmi. Videl bi, da je slovesna novoletna razsvetljava in so jelke vedno že »slučajno« deset dni poprej (za božič?) nared.

Gotovo bi bil z župniki vred povabljen na novoletni sprejem, ki ga priredi predsednik občinske skupščine. Kako bi mu bilo prijetno, ko bi vsaj tedaj videl, da se lepo razumejo, čeprav različno mislijo.

Pust pa, kakršen že je in kadar pri svoji muhasti premakljivosti že je, bi ga iskreno zabaval. Saj po ovinkih priznava praznik Vstajenja, ki bo čez štirideset dni. Dobro bi se mu zdelo, ko bi na pepelnico malical celo pri najuglednejših uradih slanike iz inozemstva, ker jih ni mogoče ku-

piti doma. Pokaral bi nemara župnika, ki se nasmiha, ko vidi na veliko soboto pri našati k žegnu. Kakšne množice! Kakšna »junaštva«, samo da ne bi ostali vsaj brez grižljaja blagoslovljenih jedi!

Potem se je Kristus šel poslovit. Vselej je rad hodil na gore v svoji rojstni deželi. Niso tako visoke, kakor je ta, na katero je stopil. Prilegel se mu je počitek ob kapelici, kjer se v njegovem imenu radi zbirajo. Usedel se je na rob nad strmino in zrl na obiskano vas in svojo dolino. Vse tisto, kar je spodaj strašno in veliko in pomembno, je bilo zviška tako drobno in celo ljubko. Nasmehnil se je, zatem pa sta mu zdrsnili po licih dve solzi. V njih se je srečala žalost nad nesporazumom vernih z nevernimi (in narobe) pa veselje in sreča nad njimi, ker je vsem zagotovil odrešenje.

Jože Lodrant

PREGOVORI

Sita vrana lačni ne verjame. — Stare vrane ne pobirajo črvov blizu brane. — Vrana vrani ne izključe oči. — Sova sinici glavana pravi. — Ena lastovica ne stori pomladi. — Tudi slepa kokoš zrno najde. — Vsaka koklja pred svojo piške brska. — Kakršna ptica, taka pesem. — Vsaka ptica rada tja leti, kjer se je izvalila.

Dokler lipa cvete, ji ne manjka čebel. — Rane rože rade povenó. — Kdor pod orehovo senco leži, oreha ne dobi. — Marsikatera bukev k svojemu koncu toporišče dá. — Visoko glavo nosi prazen klas, a prazen sod ima velik glas.

Mladost je norost, čez jarek skače, kjer je most. — Ti očeta do praga, sin tebe čez prag. — Dokler prosi, zlata usta nosi, kadar vrača, hrbèt obrača. — Od dobrih besedi se nihče ne zredi. — Da se resnica prav spozna, je treba čuti dva zvona. — Dokler imam repar* svoj, vsak mi pravi: bratec moj! — Čast je ledena gaz, ki hitro zvodeni. — Oponesen dar je črn pred Bogom. — Brez muke ni moke.

* repar je novec s podobo repe, ki jo je imel v grbu salzburški nadškof Leonhard (1495—1518).

ŽIVALI V PRIMERAH

Vsi narodi v svetu v svojem govoru radi porablajo primere iz živalstva. Tako tudi Slovenci:

V težkih časih tožimo, da je življenje pasje; kadar se nam pa posreči kaj važnega, pravimo, da smo na konju. In marsikdo se potem postavlja kakor petelin na gnoju. — Junaki so pogumni kakor levi, močni kakor medvedje, bojzaljivec pa beži pred lastno senco kakor zajec, četudi je drugače počasen kakor polž. — Marsikdo spi kakor polh, medtem ko drugi dela kakor konj in je priden kakor čebela. — V jezi je človek rdeč kakor kuhin rak, če nima polževe krvi. — Marsikdo je reven kakor cerkvena miš, pa se vendar napihuje kakor žaba. — Pasja ponižnost je dostikrat v zvezi s kačjo strupenostjo. — Krade kakor sraka, poje kakor slavček in je siten kakor podrepna muha. — Kdor mačka v vreči kupi, stoji dostikrat razočaran in zmeden kakor tele pred novimi vrati. — Nekateri ljudje so zviti kakor kača ali vsaj kakor kozji rog, drugi pa so krotki kakor jagnje in preprosti kakor golob. — Ni posebna umetnost iz komarja napraviti konja.

DVESTO LET NARODNE IN UNIVERZITETNE KNJIŽNICE

Med zunanje znake državnosti sodi poleg zastave, grba in himne tudi nacionalna knjižnica. Naloga nacionalne knjižnice je, da zbira, obdeluje, hrani in daje v uporabo vse, kar je v državi natisnjena. To je po vsem svetu omogočeno na ta način, da dobiva glavna knjižnica v državi brezplačno vse tiske (to so tako imenovani obvezni izvodi). V naši državi je zaradi več narodov in narodnosti v vsaki republiki in avtonomni pokrajini lastna nacionalna knjižnica. Za Slovence je to Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Ta knjižnica je v letu 1974 praznovala svojo 200-letnico. Seveda se knjižnica ob svojem nastanku ni tako imenovala niti ni imela značaja slovenske nacionalke. Njen razvoj v 200 letih nam nazorno kaže usodo slovenskega naroda, saj je tudi knjižnica preživljala enako usodo kot naš narod. Zaradi pokrajinske razcepljenosti pod avstro-ogrsko monarhijo je bila tudi knjižnica najprej samo deželna knjižnica za Kranjsko, od leta 1918 je morala tudi knjižnica, čeprav v lastni državi, preživljati vse neveselosti centralističnega režima Kraljevine SHS oz. stare Jugoslavije, v vojni je trpela zaradi vojnih dogodkov ter doživljala ilegalno delo in šele po osvoboditvi je dobila svoje pravo ime in položaj.

V Ljubljani, tedaj glavnem mestu vojvodine Kranjske, so delovali jezuiti že od konca XVI. stol. in vzdrževali gimnazijo in tudi višje šolstvo (s filozofskim in teološkim študijem). Seveda se jim je v skoraj dveh stoletjih nabrala kar precej bogata knjižnica, ki jo je ob razpustu prevzela država. Slučaj je nanese, da je 1774 zajel požar poslopje leto prej razpuščenega jezuitskega kolegija. Iz pogorišča so rešili 637 knjig, ki so bile prvi knjižni fond nove Licejske knjižnice, ki je bila tega leta ustanovljena. Ustanovna listina knjižnice ni ohranjena, cesarski dvorni



Staro licejsko poslopje s stolnico v ozadju

urad pa 8. oktobra 1774 že piše o liceju in njegovi knjižnici, ki je bila ustanovljena »za splošno uporabo«. Nova knjižnica je svoj fond povečevala z darovi in volili, posebno pa se je povečalo število knjig, ko je cesar Jožef II. razpustil samostane in so njihove bogate knjižnice z ozemlja Kranjske (iz vsakega samostana po nekaj tisoč knjig) prešle v ljubljansko Licejsko knjižnico, med njimi tudi največje dragocenosti, ki jih knjižnica še danes s ponosom hrani, tako npr. z zlatimi začetnicami popisana (rokopisna) knjiga iz kartuzijskega samostana v Bistri iz leta 1347 (vsebuje spis sv. Avgušтина O božji državi — De civitate Dei). V knjižnico so prišle tudi knjige razpuščene Kmetijske družbe za Kranjsko in knjige škofijske knjižnice iz Gornjega grada (med njimi tudi nekaj knjig iz protestantske knjižnice kranjskih deželnih stanov iz XVI. stol.). Ob ustanovitvi knjižnica ni imela primerenih prostorov, zato je Anton Tomaž Linhart predlagal naselitev v bivšem frančiškanskem samostanu na sedanjem Vodnikovem trgu, kjer se je knjižnica nastanila 1791 in ostala v tem poslopju 110 let. V istem poslopju je bila tudi gimnazija, licej (tudi poslopju so rekli licej), pozneje tudi muzej. Za javnost so knjižnico odprli 1794, leta 1807 pa je dobila pravico prejemati obvezne izvode s Kranjske in s tem je dobila značaj deželne knjižnice. Knjižnico so vodili razni nemško in italijansko govoreči možje, v začetku kar profesorji z liceja, v času francoskih Ilirskih provinc celo francoski pisatelj Charles Nodier (1813). Prvi zavedni slovenski vodja



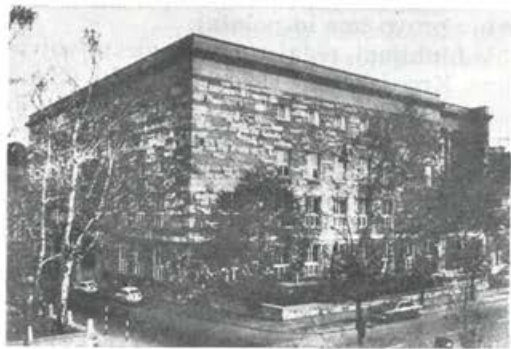
Matija Čop, vzornik slovenskih bibliotekarjev

knjižnice je bil Prešernov prijatelj Matija Čop (1828—1835). Iz Prešernovega kroga je bil tudi Miha Kastelic, izdajatelj »Kranjske Čbelice«, ki je deloval v knjižnici 1825—1865, zadnjih 15 let kot vodja. Od drugih slovenskih kulturnih delavcev je treba predvsem omeniti pesnika in pisatelja Frana Levstika, ki je deloval v knjižnici 1872—1887 kot skriptor (knjižničar). Ko je bil 1850 ljubljanski licej ukinjen, je dobila knjižnica naziv c. kr. Študijska knjižnica, ljudje so ji pa še dolgo rekli Licejska knjižnica ali kar licejka.

Ob ljubljanskem potresu 1895 je bilo licejsko poslopje močno poškodovano, da ga ni bilo mogoče več obnoviti. Leta 1901 so poslopje izpraznili in nato porušili, na tem mestu je sedaj živilski trg, ostal pa je spomenik pesniku Valentinu Vodniku, ki je bil postavljen pred licej. Knjižnica je bila začasno nastanjena na dveh mestih, leta 1907 pa se je vselila v novo gimnazijsko poslopje na Poljanski cesti. V takšnem stanju je knjižnica doživela propad avstro-ogrske monarhije in nastanek nove države. Leta 1919 je dobila pravico do obveznih izvodov z vsega ozemlja tedanje Kraljevine SHS, kakor Narodna biblioteka v Beogradu in Univerzitetna biblio-

teka v Zagrebu. Čeprav so si bile vse 3 knjižnice enake glede obveznih izvodov in je bila med njimi beograjska najmlajša, tedanji centralistični režimi niso priznavali te enakopravnosti in so dajali v vsem prvenstvo beograjski Narodni biblioteki. Z nastankom nove države je bila 1919 ustanovljena v Ljubljani univerza in logično bi bilo, da bi nekdanja licejska knjižnica postala univerzitetna knjižnica. Toda beograjskim centralističnim režimom tudi ni bila po volji uveljavitev slovenske univerze; vedno so grozili z zmanjšanjem denarnih sredstev in z ukinitvijo zdaj te, zdaj druge fakultete. V takih razmerah seveda ni bilo pričakovati posebne naklonjenosti beograjskih režimov do slovenske univerze in njene knjižnice, čeprav je slovenska Vseučilišna komisija že leta 1919 predlagala, naj postane licejska knjižnica univerzitetna. Knjižnica je v novih razmerah nosila le naziv Drž. študijska knjižnica oz. od 1921 dalje Drž. biblioteka.

Knjižnični prostori v poslopju Poljanske gimnazije so bili namenjeni knjižnici za deželo Kranjsko, zato so postali pretesni za knjižnico, ki je dobivala obvezni izvod iz vse Jugoslavije in še dejansko opravljala posle knjižnice za ljubljansko univerzo, čeprav ji tega niso hoteli priznati. Knjige so bile shranjene po hodnikih, stopnicah in v kleti, v čitalnici je bilo prostora za 18 obiskovalcev (v liceju za 60), potrebno bi bilo nastaviti nove bibliotekarje, iz Beograda pa za vse to ni bilo denarja. Tedaj so sto-



Pogled na Narodno in univerzitetno knjižnico od severozahoda (Turjaška in Vegova ulica). Foto: J. Kališnik

pili v akcijo študentje ljubljanske univerze in ustanovili Akademsko akcijo za univerzitetno knjižnico, h kateri so pristopili kljub tedanji politični razcepljenosti študentje skoraj vseh političnih barv. Akademsko akcija je razgibala vso slovensko javnost in vsa Slovenija (na ozemlju tedanje Dravske banovine) je podprla študente v boju za osrednjo slovensko knjižnico. Ljubljanska mestna občina je brezplačno dala na razpolago stavbišče, kjer je do potresa stal Knežji dvorec, last knezov Turjaških (Auerspergov), zato se ulica ob glavnem vhodu v knjižnico imenuje Turjaška. Arhitekt Jože Plečnik, ki je s svojimi mojstrovinami navzoč na tako številnih krajih v Ljubljani, je naredil načrt za novo knjižnico. Od celotnega vtisa, ki ga napravi mogočna arhitektura, do vsake najmanjše, zanj tako značilne podrobnosti, je hotel Plečnik poudariti stavbo kot nekakšno kulturno svetišče slovenskega naroda. Pritisk na beograjsko vlado je bil hud, da je končno odobrila denar za zidavo in leta 1936 je podpredsednik Akademsko akcije zasadil prvo lopato na gradbišču. Leta 1938 je knjižnica tudi uradno dobila naziv Univerzitetna biblioteka. Dela so v redu potekala in ko je bila stavba 1941 zgrajena, se je knjižnica vanjo preselila brez slovesne otvoritve, ker je bila Ljubljana tedaj že pod italijansko okupacijo.

V letih okupacije se je osebje knjižnice vključilo v delo za OF. Knjižnica je bila ena glavnih javk za ilegalno literaturo, ki so jo prinašali iz centralne tehnike in jo nato razdeljevali v razne kulturne ustanove. Pri tem so od vsake take publikacije obdržali v knjižnici obvezne izvode, tako da je že med vojno na skrivaj rastel arhiv ilegalnega tiska. Razen tega tako rekoč strokovnega bibliotekarskega dela so ilegalci v knjižnici skrivali orožje, imeli prostor za sestanke in prenočevali kar med knjižnimi policami v skladiščih. Dva bibliotekarja, dr. Avgust Pirjevec in dr. Jože Rus sta umrla v nemških koncentracijskih taboriščih, bivšega ravnatelja dr. Avgusta Žigona pa je na cesti ustrelil italijanski vojak.



Kip Mojzesa — delo kiparja Lojzeta Dolinarja — nad vhodom v knjižnico iz Gosposke ulice. Foto: Karmen Narobe

Dne 29. I. 1944 je doletela knjižnico nenavadna nesreča: okupatorsko šolsko letalo, ki je prevažalo pošto, je strmoglavilo naravnost v glavno čitalnico. Eksplozija bencina, ki je pri tem nastala, je zanesla požar, v katerem je zgorelo okrog 60.000 knjig, ki so bile v čitalnici. Sreča v nesreči je bila ta, da je teden dni prej zmanjkalo kurjave in je bila zato čitalnica prazna, ker ni bila ogrevana. Zato so bili med človeškimi žrtvami samo Nemci, ki so bili v letalu in en domačin — obiskovalec, sicer pa bi bilo okrog 150 mrtvih, ko bi bila čitalnica zasedena. Dobro je bilo tudi, da se požar ni razširil na druge prostore in je ostala glavna zaloga knjig v skladiščih nepoškodovana. Čitalnica je bila obnovljena po dveh letih, požgane knjige so večinoma nadomestili.

V tem času je bila vojna že končana in v novih razmerah je tudi knjižnica dobila svoje mesto, ki ji gre kot osrednji slovenski knjižnici. Ze leta 1945 ji je bil uradno priznan naziv Narodna in univerzitetna knjižnica. Svoje delovanje je knjižnica vedno bolj razvijala in kot slovenska na-

cionalna knjižnica dokumentira zgodovinski in kulturni razvoj slovenskega naroda, ne samo v mejah SFR Jugoslavije, ampak tudi kjerkoli po svetu; za vsako leto izdaja Slovensko bibliografijo, kjer so popisane knjige in članki. V ta namen deluje v knjižnici bibliografski oddelek.

Med razširitve knjižnične dejavnosti sodi ustanovitev posebnih oddelkov-zbirke, tako rokopisne zbirke, kjer razen srednjeveških rokopisnih knjig hranijo tudi večino rokopisne zapuščine naših pesnikov in pisateljev, dalje kartografske in slikovne zbirke, ki hrani zemljevide, plakate in najrazličnejši slikovni material in glasbene zbirke, kjer se zbirajo note, gramofonske plošče in magnetofonski trakovi.

Knjižnica je razširila svoje delovanje tudi navzven, saj je osrednja knjižnica ljubljanske univerze in republiška matična knjižnica; kot taka usmerja in pospešuje razvoj knjižničarstva in knjižničarske stroke v vsej Sloveniji, tako da je resnično vodilna knjižnica v vsej republici.

Imena knjižničnih predstojnikov v tem stoletju nam pričajo, da so bili to ugledni slovenski kulturni delavci: prof. Luka Pintar, dr. Avgust Žigon, dr. Janko Šlebinger in dr. Mirko Rupel; vsi imenovani so bili slavisti in so se uveljavili v tej stroki, pa tudi na področju bibliotekarstva in bibliografije. Tudi med ostalim osebjem lahko navedemo imena, ki bodo ostala v spominu vsem obiskovalcem knjižnice, saj so bili to ljudje, ki so velik del svojega življenja preživeli v knjižnici, tako dr. Melita Pivec-Stelè, prva akademsko izobražena bibliotekarka (glej Mohorjev koledar 1975, str. 198—199), dr. Joža Glonar, literarni zgodovinar in leksikograf, prof. Pavle Kallan st., »živ katalog« in vzgojitelj vseh sedanjih slovenskih bibliotekarjev, dr. Dušan Kermavner, raziskovalec naše politične in socialne zgodovine, Ludvik Zepič, raziskovalec Gallusove glasbe, Jakob Dolenc, dolgoletni vodja skladišč (44 let), Ivan Pintarič st., vodja oddelka za časnike in časopise, Josip Rijavec, prav tako vodja tega oddelka in organizator bibliotekarskega društva, Jakob Oblak, odličen poznavalec starega fonda in knjiž-

ničar frančiškanske knjižnice v Ljubljani.

Ob 200-letnici je knjižnica že preseгла en milijon zvezkov svoje zaloge in ji skladišča ne zadoščajo več za sedanjo naraščajočo knjižno proizvodnjo. Po 30 letih je Plečnikova stavba že postala pretesna. V glavni čitalnici je prostora za 176 bralcev, po drugih oddelkih je pa še prostora za 60 obiskovalcev. Sedanji razvoj slovenske kulture pa bi zahteval že večje prostore.



Začetek rokopisne knjige sv. Avguština O božji državi

Vodstvo knjižnice rado poudarja, da je knjižnica pravzaprav stara že veliko več kot 200 let in pri tem navaja Trubarjevo darovnico iz leta 1569, s katero je položil temelj knjižnici kranjskih deželnih stanov (res je v knjižnici nekaj knjig slovenskih reformatorjev iz te knjižnice). Vendar, če že hočemo segati nazaj, lahko sežemo še mnogo dalje kot do 1569. Med začetnim knjižnim fondom so bile knjige razpuščenih samostanov na Kranjskem in najstarejši samostan med njimi, cistercijski v Stični, je bil ustanovljen že 1136 (v knjižnici je sedaj najstarejša knjiga iz IX. stoletja, torej je stara 1100 let).

Če že dosedaj knjižnica računa s stoletji, lahko tudi naprej predvidevamo njen razvoj na dolgo razdobje in pri tem pričakujemo, da bo delovala v bolj ugodnih razmerah kakor v preteklosti.

Miloš Rybář

MOHORJEV KOLEDAR IZPRED STO LET

Kot gimnazijec sem bil večkrat na počitnicah na kmetih pri teti, kjer sem na podstrežju našel kup starih mohorskih knjig in jih z velikim užitkom pregledoval in prebiral. Teta mi jih je prepustila vse, češ da so tako in tako last mojega očeta, ki se je že zgodaj vpisal v Mohorjevo družbo. Kot ubog bajtarski otrok ni nikoli videl šole od znotraj; ko se je z nekakšnim »plateltafom« naučil za silo brati, se je menda s prvim zaslužkom vpisal v Mohorjevo in se z njenimi knjigami dalje ubadal — tudi eden od mnogih primerov, kako je Mohorjeva naučila naš narod brati.

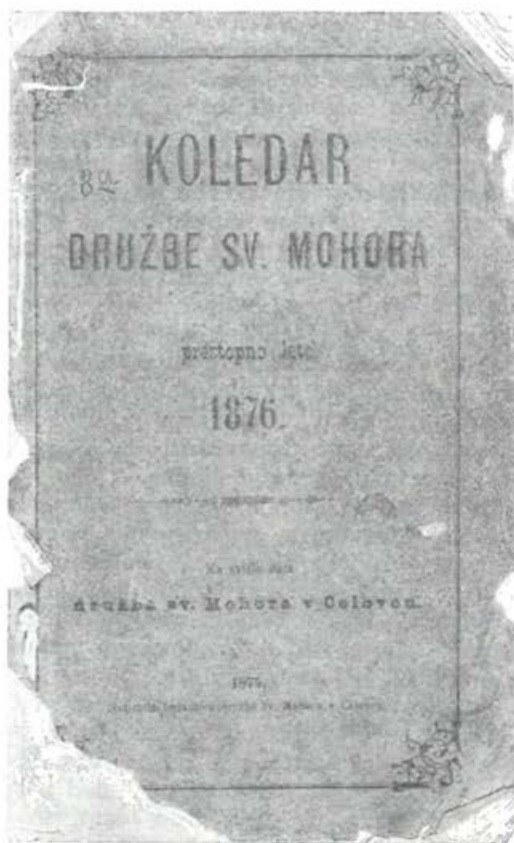
Veliko teh knjig se je ohranilo pri meni in ko sem pred meseci brskal med njimi, mi je prišel v roke »Koledar Družbe sv. Mohora za prestopno leto 1876. Na svitlo dala družba sv. Mohora v Celovcu.« Koledar v obliki osmerke je za svojo častljivo starost še kar dobro ohranjen in šteje 208 strani. Na naslovni strani je tudi z okorno roko napravljen očetov podpis.

Koledarski del v ožjem smislu ima 15 strani. Vsak mesec ima svojo stran, ime meseca je latinsko in slovensko, poleg tega pa še v štirih glavnih slovanskih jezikih. Mesečni opravki so navedeni v posebnih odstavkih: »na dvoru, na polji, v drevnici in na vrtu, v vinogradu, v kleti«.

Nato pride sestavek »Nova mera in vaga, ki se z novim letom 1876 v dejansko življenje po vsem našem cesarstvu uvede«. Na koncu so primerjalne tablice stare mere z novo in narobe, potem tablice za preračunavanje cen iz ene mere v drugo in še tablice »Kako se stara mera izpremeni v novo in nova v staro«. To so bili koristni pripomočki za vse ljudi v vsakdanjem življenju in gotovo so ta koledar zaradi tega veliko uporabljali in okrog nosili; najbrž se je zato ohranilo le malo celih izvodov. Vse to je napisal Ivan Tomšič, ki je bil v l. 1867-93 učitelj na vad-

nici v Ljubljani, na učiteljskišči pa je poučeval vrtnarstvo in kmetijstvo. Poleg strokovnih spisov je spisal mnogo stvari za mladino in urejal mladinski list Vrtec.

Nato sledi »Imenik p. n. udov družbe sv. Mohora«, urejen po škofijah in dekanijah. Poverjeniki, navadno so to dušni pastirji, so tiskani razprto, dosmrtni udje pa ležeče. Zanimivi so pri posameznih imenih pristavki, ki povedo stan. Tako beremo npr. že pri prvi župniji, Bovcu, pri imenih pristavke gospa, gospodična, posestnica, kmetica, pa tudi krčmar, tkalec, trgovec, kmečki fant, učenec idr. Povsod so najprej razprto tiskani poverjeniki in nato z ležečimi črkami dosmrtni člani. Pri Ljubljani, npr., je teh 16, med njimi knezoškof dr. Jernej Vidmar, odvetnik dr. Jakob Razlag, Slovenska Matica, realčna knjižnica in učiteljskiše. Demokratičnost



Naslovna stran »Koledarja Družbe sv. Mohora za prestopno leto 1876«

Mohorjeve prav dobro kaže »Plahutnik Jurij, hlapec« sredi med to gospodo. Med letnimi člani je skoro vsa ljubljanska duhovščina, zelo malo pa je svetne inteligence, saj je bila ta v takratni Ljubljani po večini nemška ali nemškutarska. Kot dosmrtni člani so vpisane tudi knjižnice: bogoslovska, Alojzijeviška, frančiškanska samostana, knjižnica v prisilni delavnici; kot letni člani pa še posebej nekateri bogoslovci, gojenci Alojzijevišča in frančiškani. Zanimivost so tudi družine ali »hiše« kot nekaki kolektivni člani. Tako beremo npr. v okolici Ljubljane kot člane: Kraljičeva hiša v St. Vidu, Adamova hiša v Dravljah, Cirmanova hiša na Pernažu idr.

Ti imeniki bi lahko bili danes zanimiv in bogat vir ne le za jezikoslovca, ampak tudi za kulturnega in socialnega zgodovinarja, kakršnega nima vsak narod in je čudno, da so v tem pogledu skoro neizrabljeni. Menda je edino Anton Breznik iz znanstvenega zanimanja rad prebiral imenike po koledarjih Mohorjeve družbe in sad tega je njegova razprava »Rodbinski priimki iz starih svetniških imen« v koledarju Mohorjeve družbe za leto 1942, ki ima pod črto opombo: »Imena so večinoma vzeta iz KMD 1904.« Čisto drugače — in ne slabo — je mohorske koledarje izrabil neki Štefan Ferluga, ki je v koledarju za l. 1904 objavil »Imenik č. č. udov družbe sv. Mohorja. Šaljivo-zabavna razprava za vse one, ki plačujejo na leto 2 kroni berilnega davka družbi sv. Mohorja.« Zaradi svoje duhovitosti je ta »razprava« še danes branja vredna.

Kako je bila Mohorjeva že takrat vse-slovenska ustanova, kaže število njenih udov v obrobni slovenskih pokrajinah. Tako jih ima tržaško-koprška škofija 23 dosmrtnih in 1256 rednih letnih, od tega samo dekanija Trst, ki je obsegala mesto in okolico, 10 dosmrtnih in 559 letnih. Sekovska škofija v Gradcu šteje skupaj 146, senjska 99, poreška 43, zagrebška nadškofija pa kar 129 članov, ki so večinoma duhovniki in drugi izobraženci, med njimi je v Varaždinu tudi Staré Josip, profesor, ki je prav takrat Mohorjanom začel pisati svojo Občo zgodovino. Bolj žalostno je v somboteljski škofiji na Ogrskem,

kjer imajo prekmurski Slovenci samo 65 udov, še slabše pa v »videmski nadškofiji na Laškem«, kjer je med Beneškimi Slovenci komaj 23 udov, skoro samih duhovnikov. Nazadnje je pod naslovom »Po raznih drugih škofijah« navedenih še 15 udov, med temi sta zanimiva »Jeglič Anton, duhoven v Avguštineju«, kasnejši ljubljanski škof, in pa »milostljivi gospod Strossmajer J. J., biskup v Djakovem«, ki je celo dosmrten ud.

Ves imenik udov obsega v tem Koledarju 130 strani osmerke, pri dobrih 26000 udih; ko je število udov naraščalo, je njih imenik zahteval vedno več koledarskih strani. Zato so se kmalu oglašali glasovi, da bi bilo pri vseh dobrih straneh, ki jih je imelo vsakoletno objavljanje vseh udov, pametneje, ta prostor in papir bolj koristno izrabiti. K temu je prišla še prva svetovna vojna s svojimi težavami (pomanjkanje papirja in delavcev, draginja) in v Koledarju za l. 1917 imamo npr. le imenik poverjenikov, dosmrtnih udov za dve leti skupaj. Pri tem je več ali manj tudi ostalo, šele v Koledarju za l. 1936 imamo zopet »Imenik udov Družbe sv. Mohorja«, ki zavzema natanko 113 strani, to je dobra polovica vsega koledarja velike osmerke, Mohorjeva družba je pa tudi imela takrat kar 76.000 udov! Nato sledijo v naslednjih letih zopet »Seznami krajev, poverjenikov in udov«, v zadnjem Koledarju celo le krajev s številom udov. Najbrž bo pri tem tudi ostalo, saj so že stari Rimljani rekli, da so »imena odiozna« in danes se tudi povsod branijo vsakega »preštevanja«. Za imenikom udov sledi »Vabilo v družbo sv. Mohora za l. 1876« z napovedjo knjig za prihodnje leto. Nato prideta lestvici kolekov za menice in denarna pisma ter »Semnji na Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem«, ki obsegajo celih sedem strani.

Vse do sem sega koledarski in poučno-praktični del našega koledarja, šele sedaj se začne, kot bi dejali, njegov literarni del. Prvi je na vrsti življenjepiš »Matija Debeljak, gimnazijski profesor, največji podpornik družbe sv. Mohora in drugih jugoslovanskih zavodov. 1807—1867. Spisal rodoljub gorenjski.«, ki zavzema poleg imenika udov največ prostora v koledar-

ju. Ta »rodoljub gorenjski« je bil, kot iz-
vemo iz družbinih sejnih zapisnikov, profes-
sor v Trstu Janez Jesenko, eden prvih
slovenskih geografov. Tudi Debeljak je
bil Gorenjec. Rodil se je kot sin premož-
nega kmeta na Visokem pri Poljanah in
je primer slovenskega fanta, ki je že v
zgodnji mladosti zašel v italijanski del
takratne Avstrije, tam doštudiral in ostal
tam v državni službi do konca, tako da
se je vrnil v domovino pravzaprav le u-
mret. Visok sodni uradnik — Slovenec —
ga je vzel kot šestošolca za domačega uč-
itelja svojih sinov s seboj v Milan, kjer
je končal študije in potem služil po raz-
nih mestih avstrijske Italije, zlasti v Mi-
lanu in Benetkah kot profesor nemškega
jezika in slovstva.

Vendar na svojo domovino ni pozabil
in je prihajal pogosto v počitnicah do-
mov. Zlasti burni dogodki l. 1848 so ga
napravili za gorečega rodoljuba, ki je na-
ročal slovenske časnike in kupoval vsako
slovensko knjigo. Postal je dosmrtni ud
Mohorjeve družbe in ustanovni član Slo-
venske Maticе. Svoje rodoljubje je poka-
zal tudi v oporoki, ko je svoje precejšnje
imetje namenil predvsem za dijaško usta-
novno letnih 300 goldinarjev (takrat kar
velik denar!), ki bi naj jo uživali v prvi
vrsti njegovi sorodniki, če teh ni, pa dru-
gi revni in vredni dijaki iz poljanske žup-
nije. Večje deleže je zapustil tudi Mohor-
jevi družbi in Matici Slovenski ter Matici
Dalmatinski v Zadru, še več pa »jugoslo-
vanskemu vseučilišču, ki se ustanovi v
Zagrebu«.

Zadnji večji sestavek našega koledarja
je izrazito praktičen in ima naslov »Hra-
nilnice in posojilnice na kmetih«. V bi-
stvu je to poljudno navodilo, kako usta-
navljati hranilne in posojilne zadruge gle-
de na novi zadevni zakon iz l. 1873. Napi-
sal je to razpravo odličen mladoslovenski
politik dr. Josip Vošnjak (1834—1911). Po
poklicu zdravnik je postal vsestranski na-
rodni delavec, časnikar, pa tudi leposlov-
ni pisatelj. Bil je znan taborski govornik,
poslanec v štajerskem in kasneje kranj-
skem deželnem zboru in v državnem zbo-
ru na Dunaju. O svojem življenju in de-
lovanju je napisal Spomine v dveh delih,

ki so izšli v l. 1905 in 1906 pri Slovenski
Matici in so važen vir za našo politično
in kulturno zgodovino.

Da se Koledar veselo konča, je poskrbel
urednik s tem, da je za konec natisnil
na dobrih dveh straneh šaljivo zgodbo
»Možu oralo, ženi pa kuhlja«, ki jo je
najbrž iz ruščine prevedel neki »Fr. R.«.
To je bil verjetno Fran Remec, doma z
Gorenjskega, poštni uradnik v Trstu, ki
je mlad umrl za jetiko; najvažnejše nje-
govo delo je prevod Turgenjeva Lovčevih
zapiskov.

Ta šaljiva zgodba naj bi najbrž nado-
meščala kako daljšo povest, ki si je niso
takratni bralci skoro gotovo nič manj že-
leli kot današnji. Pa menda je že takrat
veljalo, kar je veliko kasneje dejal Lampe
Finžgarju, da je namreč »lepa povest —
dar božji«.

Tak je torej ta mohorski koledar izpred
sto let. Po svoji vsebini in obliki je pre-
cej boren, gotovo pa je takratnim Mohor-
janom prinesel marsikaj koristnega bran-
ja. Da vidimo, kakšen napredek je Druž-
ba doživela v teh sto letih, primerjamo z
njim le nekaj zadnjih koledarjev. Umet-
niška oprema v barvah, večja oblika in
večji obseg, pisana notranja vsebina z
mnogimi slikami jih več kot ugodno lo-
čijo od njihovega prednika izpred sto let.
Sorazmerno temu so se spremenile tudi
druge mohorske knjige, kar vse obeta na-
ši Družbi najlepšo prihodnost.

Silvo Kranjec



— Zdaj nas bodo pa nemški nacionalisti spet preštevali!
— Nič novega, saj so nas v Dachau vsak dan.

DVESTOPETDESET LET SLOVENSKE KMEČKE PRATIKE

Prva so na Slovenskem prodajali nemško kmečko pratiko, predvsem tisto iz Augsburga, kjer je bilo središče tovrstne knjigotrške dejavnosti. Augsburgska tiskarska in založniška družina Labhart si je po cesarskem privilegiju iz leta 1689 lastila izključno pravico za prodajo kmečke pratike po »cesarskih deželah«. To pratiko je na Kranjsko uvažal ljubljanski knjigovez Adam Skub, npr. v letu 1716 kar sto ducatov. Ko si je leta 1706 graški knjigar nar Fr. Jak. Ludwig pridobil privilegij za prodajo kmečkih koledarjev na Stajerskem in Kranjskem, je nastala vrsta sporov. Vse kaže, da je bila kupčija s pratikami prav donosna. Zato je v trgovino s pratikami posegel tudi ljubljanski tiskar Janez Jurij Mayr, ki je založil in gotovo tudi natisnil prvo znano slovensko kmečko pratiko za leto 1726.

Ce je slovenska pratika od tega leta dalje izhajala redno ali morda tudi v presledkih, bo zaradi pomanjkanja primerkov za prvo dobo težko ugotoviti. Najstarejša pratika, ki se je ohranila do danes, je za leto 1741. Edini primerek je shranjen v knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani. To pratiko je tiskal že Mayrjev naslednik Adam Friderik Reichard. Znan sta še pratiki za leto 1762 in 1768, šele od leta 1771 dalje pa so ohranjene v sklenjeni vrsti v knjižnici Narodnega muzeja in v Narodni in univerzitetni knjižnici.

Primerek pratike za leto 1726 je leta 1832 »kot edini izvod v deželi« poklonil tedanjemu Deželnemu muzeju Matija Metelko. Ko je bil Metelko od leta 1823 do 1828 kaplan v Dolu pri Ljubljani, je to pratiko dobil v roke tam živeči zbiralec kranjskih starin baron Jožef Kalasanc Erberg in jo tudi popisal v svojem rokopisnem delu Versuch eines Entwurfes zu einer Literar-Geschichte für Crain (Poskus

osnutka za literarno zgodovino Kranjske), 1825. Erberg pravi, da je to najstarejši kranjski koledar te vrste, ki ga je dobil na vpogled, da je v bistvu enak sedaj običajnemu (mislil je na pratike okoli leta 1825) po podobi, velikosti, razdelitvi in jeziku, vendar ima poudarjena znamenja, ki so deloma vsebovana v popisu naslovne strani:

Nova
Krainska Pratica
na leitu Iesusa Christ.
MDCC.XXVI

In Conformitat der allergnädigsten
Kaiserl. Resolution etc erstlich gedruckt

Ein
iluminierter Holzstich

3

Bauern vorstellend

Zu Augsburg verlegts J. G. Mayr.
Einer Löbl. Landschaft in Crain Buchdr.
und Händler.



Nova Crainska pratica za leto 1741



Narnovshi pratika za prestopno leto 1812

Nato je Erberg pratiko na kratko opisal in zaključil z naslednjo pripombo: Beseda »nova« in izraz »erstlich gedruckt« lahko prepričujeta, da je to prvi na ta način v kranjskem jeziku natisnjeni koledar. Vendar se o tem ne da nič zanesljivega reči, s precejšnjo verjetnostjo pa se lahko domneva, da bi spričo velikega števila natisnjenih knjig za Slovane in Kranjce, utegnili biti natisnjeni tudi koledarji, težko pa da jih bomo kdaj našli.

Ker je primerek pratike za leto 1726 danes izgubljen — za njim ni sledi od konca prejšnjega stoletja — je vse, kar vemo danes o najstarejši izpričani slovenski pratiki, znano samo po Erbergovi zaslugi.

Prav na podlagi tega zapisa, ki je na prvi pogled nedvoumen, se je v literarnih zgodovinah in delih, ki obravnavajo naše pratikarstvo, dolgo ohranjalo mnenje, da je izšla slovenska kmečka pratika v Augsburgu, in sicer prvič za leto 1726.

Vendar se je pridevek nov, nova pri koledarjih in pratikah pojavil že po gregorijanski koledarski preosnovi leta 1582 za razlikovanje od starega julijanskega

koledarja. Pozneje, ko je nastalo v poplavi tiskanja in zalaganja koledarjev pravo tekmovanje za boljši kupčijski uspeh, pa je bil pristavek nov, nova le vaba za kupca. Konkurenčni boj je šel celo tako daleč, da je npr. Janez Retzer v Ljubljani za leto 1812 izdal »Narnovši pratiko«.

Pravilno pa je treba razložiti tudi impresum (tj. podatke o kraju in letnici izdaje, o tiskarju in založniku) pratike za leto 1726. Podatek: erstlich gedruckt Zu Augsburg (prvič natisnjeno v Augsburgu) so raziskovalci pratikarstva in literarni zgodovinarji jemali dobesedno. Ta podatek pa ne pomeni nič drugega kot to, da so se take pratike sprva tiskale v Augsburgu in da so naslednje napravljene po njihovem vzorcu. Ker pa pomeni »erstlich« lahko tudi »najprej«, je stvar še bolj jasna.

Iz Erbergovega popisa naslovne strani izvemo še, da je pratiko »založil J. J. Mayr, slavnih deželnih stanov na Kranjskem knjigotržec«. Razumljivo je, da je ni samo založil, temveč tudi natisnil, saj je bila Mayrjeva tiskarna že od vsega začetka tehnično dovolj opremljena za tiskanje koledarjev, kar lahko presodimo po drugih njenih tovrstnih tiskih.

Da se Mayrjeva pratika nekoliko razločuje od kasnejših, je ugotovil že Erberg. Pri nobeni kasnejši ohranjeni slovenski pratiki namreč za slovenskim naslovom ni nemškega besedila. Za slovenskim naslovom je sledil cesarski privilegij v nemščini, ne samo zato, ker so v tej dobi pravne formulacije le redko slovenili, ampak predvsem zavoljo tega, da bi bila pratika tudi na prvi pogled podobna augsburški. Z navedbo »prvič (oziroma najprej) natisnjeno v Augsburgu« pa je hotel Mayr še posebej poudariti njen augsburški izvor. Ker je imela slovenska pratika to prednost, da je bila tiskana v kupčevem jeziku, se je na trgu kmalu uveljavila, zato so kasneje ti dostavki kot nepotrebni odpadli.

Mayr pa ni posnel augsburške pratike le na zunaj, temveč tudi vsebinsko. Slovenske pratike so skoraj veren prevod starih augsburških. Kdo jih je prevajal in prirejaj, ni znano.

O začetkih slovenskih pratik torej lahko rečemo: Pratika za leto 1726 ni bila tiskana v Augsburgu, temveč v Ljubljani. Obrazloženo tolmačenje impresuma pa dopušča celo možnost, da so slovenske pratike izhajale morda že pred letom 1726. (Primerjaj: Jože Stabej, *Od kdaj in od kod imamo slovensko kmečko pratiko*, Slovenski etnograf 14, 1961, str. 59—66.)

Čeprav je bila pratika po obliki skromna in staromodna, saj se vsebinsko in oblikovno cela desetletja ni spreminjala, je bila to edina slovenska publikacija, ki je izhajala nad dvesto let; več kot sto let — to je do Bleiweisovih Novic (1843) — pa je bila edino redno slovensko glasilo sploh. V dobi, ko je bila slovenska knjiga redkost, je bila pratika pogosto edina nit, ki je vezala marsikatero samotno kmetijo na knjigo. Iz nje so se mnogi učili brati in pisati, da, celo slikati po pratikarskih vzorcih.

Med ljudstvom se je ukoreninila in zelo razširila. Po podatku Kornovega knjigotrškega oglasa za Vodnikovo Veliko pratiko in iz Zoisove korespondence z Vod-

nikom je znano, da so Kranjci pokupili v letu 1794 okoli 20.000 takih pratik. Zaradi naštetih razlogov je postala pomembno izobraževalno sredstvo. Njen pomen so dobro spoznali naši preroditelji, modernizirali so jo in jo porabili za razsvetljenske namene. Po spodbudi barona Zoisa je Valentin Vodnik pripravil Veliko pratiko (1795—1797) — koledarski del je priredil Janez Debevec — kasneje pa Malo pratiko (1798—1806). Med raznimi kasnejšimi pratikami je imela pomembno vlogo Velika pratika, ki jo je izdajala Kmetijska družba, tiskala in zalagala pa Blasnikova tiskarna. Izhajala je od leta 1846 do 1945.

Poznejše pratike so prinašale poučne članke iz kmetijstva in drugih gospodarskih panog, dajale so zdravstvene nasvete, razlagale so zakone, poučevale o volitvah, slikale politični položaj itd. Da se pomena pratike niso zavedali le razsvetljenci, ampak tudi nekateri naši vidni možje v drugi polovici 19. stoletja, kažejo imena urednikov in sodelavcev, npr.: Blaž Potočnik, dr. Janez Bleiweis, dr. Josip Poklukar. V začetku 20. stoletja so pratike dosegle največji razmah: med Slovence so prihajale v skoraj 200.000 izvodih. Letos pa poteka dvestopetdeset let odkar je ta, na videz skromna, toda za gospodarski in kulturni razvoj pomembna publikacija najverjetneje prvič prišla v roke slovenskega človeka.

Branko Reisp



Velika pratika za navadno leto 1850

Predsednik ZDA Abraham Lincoln je nekoč odprl živinsko razstavo. Med gosti se je sprehajal tudi sin bogatega farmarja, ki je zviška gledal na razstavljenjo živino. Lincolnu je bilo njegovih opazk dovolj.

Ko so prišli v oddelek, kjer so stala teleta, se je spet oglasil tisti domišljavec in začel zabavljati čez teleta, čeprav so bila dobre reje:

»To ni nič; moj oče je vzredil tele, ki je mnogo večje in bolj pitano od teh.«

Lincoln ga je premeril od nog do glave in rekel:

»Videti je, da je res!«

DALJNI ODMEV PLEMENITE KOVINE

V petnajstletju med 1900 in 1915 je grofovsko, poknežena Goriška v svojem pisanim mozaiku z Gorami, Brdi, Vipavsko dolino in Krasom zorela politično in kulturno kot najrodovitnejša veja na slovenskem deblu, ožarjena proti vzhodnemu in zahodnemu soncu. Dolina Soška, Baška dolina in še Idrijska so razpršile nočne meglice, ko je bohinjska železnica l. 1906 stekla skozi kranjsko-primorski predor iz hladne bohinjske na sončno goriško stran, dalje čez Kras k morju, in tako mimo Visokih Tur povezala Dunaj s Trstom.

Res, slikovita, alpska ta železnica je hotela po političnih težnjah graditi nemški most do Jadrana, vendar, kakorkoli, dragocenemu koščku slovenske zemlje od Jesenic mimo Bleda, Bohinja, Tolminskega, Srednjega Posočja, zahodnega Krasa je le odprla tekom stoletij zastrto okno, da so se pokrajine pod Triglavom, pod bohinjsko-tolminskimi gorami in sredogorjem sprostile v južni široki svet. Slovenska naselja so pod njimi pospešila hitrejši ritem splošnega razvoja v gospodarstvu in v kulturi, v narodnem osveščanju, na meji s furlanskim elementom.

Zapuhal je hlapon skozi predore, galerije, soteske, pod pečinami, nad prepadi, čez hudournike, globoke tolmane, temne smrekove gozdove, čez prode, terase, konglomerate, razbrzdane, a pod cipresami že umirjene Soče, ob trtnih latnikih, ob žitnih nasadih pod smokvami, v južno podnebje goriškega polja.

Ko nas je železnica tako zbližala s Soško dolino, kam bi šli, smo rekli, na popoldanski izlet? In smo izbrali Kanal, tako lepo ležeč na dveh soških strmih bregovih, povezan po slavnem zgodovinskem kanalskem mostu z naseljem pod Gradom na levem, z Gorenjo vasjo na desnem bregu in se je dolina razmaknila med Banjško planoto in Kanalskimi hribi ter tako dala dovolj prostora za naselitev naših predni-

kov ob Soči, po hribovskih pobočjih, na planotah in še po vrhovih... Tako smo rekli, v Kanal pojdemo, kjer je tam blizu doma Balant Stanič, kjer žive še drugi Staniči, njegovi sorodniki, kjer je tam ob Soči snovala pesnica Katinka Stanič in so še tam potomci častitljivih mož od kanalske čitalnice.

Pa ta kanalski most! Da, bil je v starejših časih za turških, benečanskih, Napoleonovih pohodov po Soški dolini edini posrednik, edini poveznik, prehodnik, prevoznik med enim in drugim bregom Soče na vsej glavni cesarski cesti od Gorice do Bovca in dalje čez Predel na koroško stran. Leseni most je bil zgrajen l. 1580, Francozi so ga prvokrat razdejali l. 1805, novo postavljenega so ga drugokrat zrušili l. 1813 po njihovem porazu v Rusiji. Nov most na sedanjem mestu so postavili Avstrijci l. 1816 z domiselno pomočjo iznajdljivega Valentina Staniča, pa so ga sami ob izbruhu vojne z Italijo razstrelili 25. maja 1915, med vojno ga provizorno obnovili, a l. 1920 so zgradili sedanji kamniti most z veliko »luno«. Je ta most ponos in privlačnost, zlasti večerna, sanjavih in pojočih Kanalcev.

Mi smo tedaj prešli še po starem lesenem mostu, kmalu od železniške postaje mimo kužnega znamenja iz l. 1623 na levi breg v glavno naselje in se postavili goriški študentje, na trgu med cerkvijo, restavracijo, trgovinami. Kanalu so dali tržne pravice, saj je tudi vsepovsod dihal pravo avstrijsko vzdušje metropole srednjega Posočja. Na vseh koncih trga je odmevala



Kanal ob Soči

glušeča pesem obrtnikov v raznih napevih: tam pod postajo na Bajerju so lončarji kriče razkazovali zemljene lonce, kozice, široke sklede, pisane krožnike s figurami, pa še piščali, petelinčke, srčke, igračke — vse iz gline; sredi trga so razbijali kotlarji baker, kotle za polento in za žganjekuho; blizu tam so kolarji stružili les, nedaleč na Brajdi so kovači tolkli železo in kovali konje in je tu na Fabriki v šumu in ropotu gnala svoje stroje, statve in vretena tovarna svile. Ej, kako so otroci radi iskali konec niti v galeti, v mešičkih, da so nit navijali na rokelč! Ej, kako so neveste rade spletale židane nogavice! Vse to nemirno presnavljanje polnokrvnega trga so prevzemali nase, v svoj delokrog: občina, sodnija, davkarija, orožniška postaja, finančna straža, vojaštvo na Gradu (7. lovski bataljon), trgovine po gasah, krčme na vseh voglih, pa seveda še požarna bramba z žejnimi gasivci. Vse to sozvočje v tresočem vzdušju se je prelivalo s sinjmodrimi valčki bistre Soče.

In če smo se znašli v vrtincu živinskega sejma, v prekupčevanju s poljskimi pridelki, z drvmi, z lokovškimi kovaškimi faučji, kosami, srpi, kladvi, kleščami, cveki ... in je ta čas zatrobil postiljon prihod cesarsko-kraljeve pošte v črnorumenem kalešu na kanalski plac in so se tu ustavili tolminski furmani, z visečimi teleti na lojtrskem vozu in je zdrdrala mimo tudi bovška žardinjera s potniki, smo se mi zazibali v tem kolobarju in se je sredi placa zakrohotal Matija s Kanala, to se pravi rimski, morski bog Neptun na fontani, da je mogel pljuskniti cele curke hladne vodice po razgretih glavah. Sejmariji so se umaknili in napolnili kričeče gostilne. Nazadnje pa še to, da smo morali vse te vaške zgodbe, vtise, doživetja zbrati in jih prenesti v šolske in domače naloge, da smo tako utrjevali slovenski jezik in slovenski značaj na goriški klasični nemški gimnaziji ali na državni, tudi nemški realki.

Med obema vojnama pa se je življenjski tečaj narodnega kanalskega trga ob Soči že začel spreminjati, njegov značaj se krhati, njegovo lice zatemnevati, šole in društva zapadati v tuje vzdušje, pesem nekdanjih kotlarjev, kovačev, tesarjev,

lončarjev počasi zamirati. Ni čuda: na Soči v Plaveh elektrarna, v Anhovem cementarna, v Doblarju spet elektrarna, vse te prve stebre so novi gospodarji zakoličili v prodiranju tujega življa v slovensko živo telo. Kanal je lezel v načrtno osvajanje, narodni spomeniki so ležali razbiti na tleh. Kužno znamenje pri mostu iz l. 1623 so bogve v kateri muzej odnesli, pa drugo znamenje, neko drevo zasadili. Postavili so Škodnikov spomenik, davnemu izkoreninjenemu domačinu iz naselja Škodnikov-generalu-avstrijskemu dezertarju cel spomenik! Kaj bi to spominjali? Vse je vihar razdjal.

Je vse prešlo? Čas nove zgodbe melje, melje, na Gradu raste živo delavsko naselje.

Smo v tridesetletju po zmagi 1945. V tem revolucionarnem preobratu si Kanal nadeva sodobni kraj, vedri pod jasnim nebom, veter brije od vzhoda in bistrí ozračje. Z železniške postaje veselo odjekne gibčna »diesel motorka«, na trgu se ustavljajo potniški avtobusi v obeh smereh, restavracija, obnovljena, vabi. Na trgu se pojavlja gruča radovednih študentov in študentk, povečini dolgolascev s profesorji. Mahajo z rokami, vse oči so obrnjene na eno stran, odkrivajo zgodovinske letnice: na pročelju cerkve l. 1431 — gotski prezbiterij, 1815 na Neptunovem vodnjaku, 1957 na Staničevem spomeniku na trgu pod cedro, 1957 na spominski plošči Josipu Kocijančiču, 1961 na spomeniku padlim, 1962 na spomeniku slikarju Ivanu Čargu, 1967 skadatelju Mariju Kogoju, 1952 na zgradbi nove moderne šole.

In vendar ... Trg tako molči, ždi kot da premlevala zastarele spomine. Pa čeprav mu spreletajo mali in petični avtomobili na jug in sever, se ne znajde, kot da je izgubil dušo samobitnosti, samorasti, utrip razigranega srca, sloves živahnega temperamenta, predvsem da je zatišala pesem nekdanjih, tako živahnih obrtnikov. Iz Furlanije — iz Karnije so bili ti prišleki, radi so se doseljevali v Avstriji, tako so tudi v Kanalu pustili svoje seme. Rodbine Garlatti, Segala, Karnel, Angeli, Peternelli in drugi so njih potomci, preliti zdaj v

slovenski rod. Ne klepajo več, ne razbijajo več, ne tešejo, ne stružijo, ne tkejo? Kakor da se je ustavil njih čas. Tovarno svile pa je l. 1908 uničil požar. Mladina ni slišala te pesmi, jo pa sedaj zapisuje, preučuje v svojih izpitnih nalogah.

Jožef Segala — poslednji kotlar

Moj ded je bil kotlar,
moj oče je bil kotlar,
jaz sem bil kotlar.

Jožef Segala, imenovan »Pepi s Kanala«, protagonist, pričevalec, vseznal, vsevedež, kanalski leksikon, je med drugim napisal tudi kroniko o kotlarstvu v Kanalu in njegovi usodi. Že davno je kotlarstvo obhajalo svojo stoletnico, še pod Avstrijo. Nimamo o tem pisanih virov, vemo pa za poznejšo dobo, da je l. 1870 domačin Anton Križnič obnovil kotlarsko obrt in odprl večjo kotlarsko delavnico, ki je zaposlila odlične mojstre, kotlarje, kovače. Svoje umetniške izdelke je razstavljala tudi v inozemstvu, bila odlikovana z zlatimi kolajnami. Mnogo kotlov je takrat šlo v Črnomelj, v Belo krajino. Morda bi kateri belokranjski kmet znal še pokazati to bakreno starino? Ob gradnji bohinske železnice l. 1906 je delavnica ohromela. Anton Križnič jo je opustil, vendar jo je l. 1907 prevzel Segalov oče Štefan, saj se je 25 let izpopolnjeval v tem podjetju za kotlarskega mojstra. Oče Štefan je z uspehom vodil kotlarijo, da je izdelke izboljšal, moderniziral, v prvi vrsti mlekarske kotle in kotle za žganjekuho, ki so zasloveli kot edinstveni po vsej državi; gotovo še kje ohranjeni delajo čast starejšemu slovenskemu obrtništvu. Mojster Štefan je od vseh strani prejemal naročila, pohvale in priznanja. Žal, so se te diplome med vojno porazgubile.

Da, oče Štefan je še kupil staro hišo v trgu in vodil delavnico kljub zadolžitvi in vzdrževanju številne družine. Z bakrom, s to plemenito kovino, se je pretolkel skozi življenje, obteženo s tolikimi bremeni, vendar tudi oslajšano z družinskimi radostmi ob rasti nadobudnih sinov in hčera. Ko je delavnica cvetela v polnem

razmahu, je prva vojna, 1914, neusmiljeno posegla vanjo z zaplembo vseh bakrenih izdelkov. Oče, mojster Štefan, mobiliziran, je moral na vojsko, družina v begunstvo. Ne za dolgo, vrnil se je in obnovil obrat, dva mlajša poba sta mu že pomagala pihati kovaški meh. Ves božji dan in pozno v noč je razbijalo kladivo. Kolika volja in skrb v očetu redniku. Moč bakrenega duha je poživiljal delavnico in desetčlansko družino. Sin Stanislav je že rasel v kotlarja naslednika. V tem pa se je zgrnila druga nadloga nad trpinčeno goriško zemljo — italijanska zasedba (1915). Stanislav je zbežal v Maribor. Drugi sin, naš sedanji mojster Jožef, je stopil na njegovo mesto in pomagal očetu reševati skrbi za vsakdanji kruh mladoletnih. Kotlarstvo pod italijansko upravo je začelo kmalu propadati, saj izdelava kotlov za žganjekuho je bila sploh prepovedana. To in še druge nadloge, kakor preganjanje Slovencev, so prisilile mojstra Štefana, da je obrt ukinit. Zagrenjeni starši so legli v prezgodnji grob, oče v marcu, za njim mati Katarina r. Berlot, v decembru 1939. Naslednik, prekaljeni sin Jožef, takrat 33-letni (rojen 27. 3. 1906), je tej bridki resnici pogledal neustrašeno v oči, se zaposlil zdaj tu, zdaj tam in obvaroval svojce pred stradanjem in pomanjkanjem. Oče Štefan je imel v letih kotlarske delavnice svoje



Kotlarski mojster Jožef Segala je leta 1974 izdelal zadnje kotle za tabornike bistre Soče in za lovsko družino

zapise, rekli bi dnevnik. Marsikaj bi nam povedal.

Tik pred drugo svetovno so nad Jožefa, trdnega junaka življenja prišla leta velike preizkušnje nadčloveškega trpljenja, krčevite odpornosti, obupne samohranitve. Vozil je partizanom hrano, obleko, strelivo. Osumljen, prijet, je bil pahnjen v zapore Coroneo v Trstu od februarja do oktobra 1943, zatem vržen v taborišče Cairo-Montenotte v provinciji Savoni blizu Genove, od tu z vsemi sotrpini kot živina natovorjen in preko Nemčije pripeljan v taborišče groze, mučilnice, krematorija Mauthausen v Avstriji, povsod pod groznimi mukami zaslišan, končno v januarju 1944 izroččen živ mrlič družini v Kanalu. Jožef Segala je napisal kroniko teh zaporov in internacij, s krvjo oškropljeno, izpričano z nesebično ljubeznijo do bližnjega in do svojega rodu, ko je marsikoga tudi rešil neizogibne smrti. Napisal je svojo listino.

Leta 1945, v maju, ko se vrne iz svobodnih host, ga nenadoma prešine neslutena skrivnostna moč, vzbudi se mu podedovana kri-kotlarja, dolgo zadržano, prirojeno veselje do kotlarske obrti. Brata Stanislava so medtem Nemci pregnali v taborišče Dachau, kjer je tudi umrl. Ostal je sin Jožef. V sedanji hiši, v kletnih prostorih, mu je zapelo nemirno kladivo, brez prestanka »od štirih do ene«, največ na prostem, raje kot v vlažni, neprimerni delavnici. Veliko je bilo te potrebe, premalo pa surovin, da bi zmozel vsem ustreči. Vrhu vsega je tudi druga vojna posegla po dragocenem bakru. Naročniki so ga sami nosili v predelavo. Pelu je kladivo za vsakdanji kruh rastoči deci oživiljenega mojstra Pepeta. Toda zgodilo se je, da je med njim in oblastjo prišlo navzkriž — pač zasebna obrtnica! Proti njej so se v tistih neuravnanih časih zarotili: prometni davek, dohodninski davek, luksuzni davek in prenekatero dajatve. Tudi za umetniško izdelane kotle, ki so bili na velesejemskih razstavah odlikovani, ni imel nov gospodarski sistem razumevanja. Pod nenehni udarci oblastnega kladiva je odlikovani mojster Jožef moral kloniti, zadnji kotlar je l. 1959 opovedal kotlarsko obrt.

Pa bil je Jožef član obrtniške zbornice! Pa bil je Jožef član izpitne komisije za to stroko!

»Jožef Segala-Pepi s Kanala, radi bi kotliček za polento?«

»Ga nimam. Če imate starega, preluknjajnega, vam ga zakrparam.«

»Jožef Segala-Pepi s Kanala, poznate nas, taborniki smo od bistre Soče, na morju taborimo, potrebujemo večji kotel, bi nam ga lahko zbili?«

Segala Jožef se je zamislil, sam ima fante tabornike, milo jih je pogledal, zavihal rokave, zanetil žerjavico. Kladivo je klepalo, baker se je vdajal... O, prelepi daljni odmev plemenite kovine!

»Mojster Pepi, vi, ki ste premagali dramo življenja, dramo poklica, dramo družine, naj bi sedaj utihnili in naj bi vam mi napisali v teh kratkih vrsticah tako skromen spomin?«

»Danes kotlar kanalski in nikdar več! Zdaj sem električar, soboslikar, dekorater, strugar, dobavitelj... Kaj še? Vse in za vsako rabo.«

Izzvenel je zadnji akord kotlarske pesmi...

Ludvik Zorzut

Žalostni gospe v album

*Življenje ni pisalni stroj,
ne suhi, hladni le računi.
Zabrenkaj na srebrni struni
in v boli tej za hip postoj.*

*O, dvigni se, razmahni se,
je tudi lep ta grdi svet.
V pocvitanju navdahni se.
Je zunaj maj! »Pomlad je spet!«*

Ludvik Zorzut

Bias, eden izmed prvih sedmih grških filozofov, se je nekoč vozil po morju v družbi brezbožnikov, ki so na vso moč vsiljevali svoje brezboštvo. Dvignil se je hud vihar, ladjica je začela nevarno plešati in družba je pričela klicati bogove na pomoč. Bias pa je mirno rekel:

»Molčite vendar, sicer bodo bogovi slišali, da ste tu!«

DRAGOTIN KETTE IN IVAN CANKAR

Ob stoletnici njenega rojstva

Ta leta poteka sto let od rojstev znamenitih mož in mladeničev, ki v naši slovenski zgodovini sestavljajo in poosebljajo pojem »slovenska moderna«: 1975 od rojstva literarnega zgodovinarja Ivana Prijatelja, letos od rojstva pesnika Ketteja in pisatelja Cankarja, 1978 in 1979 pa od rojstva pesnikov Otona Župančiča in Josipa Murna-Aleksandrova. Naša besedna umetnost se je z njihovimi deli prvič po Prešernu v vsebinskem in oblikovnem pogledu povzpela na evropsko raven; in če pomislimo, da so tedaj ustvarjali tudi naši največji upodabljaljoči umetniki, slikarji Jakopič, Grohar in Jama, njihovo dobo res lahko mirno označimo za zlato dobo slovenske umetnosti.

*

Dragotin Kette je prišel na svet 19. januarja 1876 na Premu blizu Ilirske Bistrice, kjer je njegov oče-učitelj takrat služboval, večji del otroštva pa je preživel v Zagorju, prav tako na Notranjskem. Mater je zgubil že zelo zgodaj, očeta pa pri petnajstih letih, tako da se je skozi življenje prebijal kot sirota. V gimnazijo je hodil najprej v Ljubljani, in sicer do vštetege šestega razreda, in jo po enoletni prisilni prekinitvi nadaljeval in dokončal v Novem mestu. V Ljubljani je spadal med najbolj delavne člane dijaškega literarnega društva Zadruga, kjer se je srečeval s Cankarjem. Po značajih sta si bila zelo različna: Cankar je bil bohem, Kette pa urejen; tako sta se nekako dopolnjevala in si bila prijatelja. Podobno društvo je Kette ustanovil in vodil v Novem mestu; tedaj je pisal že zrele pesmi in jih objavljaval v Ljubljanskem zvonu. V mestu ob Krki je doživel idealno, a neuslišano ljubezen, po čustvovanju in usodi sorodno Prešernovi do Julije. Ker je bil že pred maturo po-

trjen k vojakom, mu niso priznali skrajšanega dijaškega roka, temveč so mu prisodili tri leta vojaščine. Služil jo je v Trstu, se na vajah prehladil, zbolel za jetiko in končno dosegel, da so ga odpustili od vojakov. Brezdomec, kakor je bil, se je zatekel k prijatelju Murnu v ljubljansko cukrarno, toda tam je že po nekaj tednih, star komaj 23 let, 26. aprila 1899 umrl.

Za svoja leta je bil nenavadno notranje dozorel. Prizadeval si je doseči skladnost telesnega zdravja, umske razgledanosti in duhovne plemenitosti. Kot poet se je učil ob ljudski pesmi, ruski romantiki, Goetheju in Prešernu. Odklanjal pa je tedaj modno dekandenco, nezdravo pesniško smer zahodnih velemest. Umetniško se je razvil v zadnjih letih svojega kratkega življenja in v celotni slovenski poeziji pomeni naraven prehod od pozitivne tradicije k radikalnejši moderni. Iz ljubljanskih let je pomembnejši premišljuječi sonet *Na očetovem grobu*, nastal po šesti, v letu najhujšega pomanjkanja in bridkosti: v njem blagruje pokojnega očeta, da mu ni treba več živeti. V pesmih iz Novega mesta najprej slika razne prizore iz življenja dolenskega ljudstva ali pa opisuje lastna vedra fantovska vasovanja. Ko spozna svojo izvoljenko, se njegova pesem poglobi; v njej izpoveduje svoje osrečujoče ga hrepenenje po njej in obenem otožno slutnjo, da ga ona ne mara. Tako v podoknici *Noč trudna molči* svoje ljubezensko hrepenenje primerja curku na mestnem vodnjaku, ki zaman kipi proti zvezdam. V zadnjih počitnicah in v Trstu nastale pesmi so večinoma zbrane v cikle sonetov z naslovi: *Spomini, Adrija, Moj Bog, Slovo, Tihe noči, Črne noči in Izprehod*. V njih je Kette dognal svoje razmerje do izvoljenke in do ljubezni sploh: človeka vredna mu je le tista ljubezen, ki ubrano družiti telo in dušo, ne pa zgolj telesna, nagonška; čeprav ostaja dekletu vdan in zvest, mu njegov ponos, fantovski in pesniški, ne dovoljuje, da bi jo za ljubezen prosjačil. V ciklu *Moj Bog* pa se je priboril do življenjskega nazora: izkopal se je iz obupa in dvomov ter se spet oklenil, in sicer bolj s slutnjo kot z razumom, Boga svo-



Dragotin Kette

jih otroških let, ki ga doživlja v njenih očeh, ob melodijah klavirja, predvsem pa ob lepotah in energijah narave in vesolja.

Kakor pri vsakem resničnem umetniku, sta tudi pri Ketteju zanimiva oblika in slog njegovih pesmi. Le-te izpovedujejo določena čustva ali misli, obenem pa pogosto podajajo pokrajino: valovito, zeleno in sončno dolensko pokrajino z Novim mestom in Krko ali pa Trst s pomoli in širnim, bleščečim morjem pred njim. Tudi Kettejeve primere so vzete iz narave ter so ne le izvirne in sočne, temveč razodevajo tudi pesnikovo neposredno in nehinavsko razmerje do sveta: Krka se vije okrog mesta kot nevesta »krog ženina, ljubo ga objemaje«, devica — alegorija resnice — pa mu je »vitka kot v ogradi belouška«. Poleg poljubnih kitičnih oblik je Kette gojil tudi gazelo in sonet, toda zlasti zadnjega je močno moderniziral, sprostil in variiral tako v verzu in rimah kakor tudi v zgradbi.

Ker je večino svojih pesmi objavil v Ljubljanskem zvonu, je njegovo literarno zapuščino prvi uredil Aškerc, takratni urednik te revije. Toda tako ureditev pesmi

kot uvod vanje sta bila takšna, da sta upravičeno ujezila in užalila mlade moderne, še posebej Cankarja. Pred drugo svetovno vojno in po njej je pripravil spoštljivo in popolno izdajo Kettejevega dela pokojni dr. Koblar, ki je nameraval napisati tudi monografijo o pesniku, a je ostalo pri študiji v prvi izdaji. Kadar vas bo pot peljala mimo slikovitega Prema, počastite pesnikov spomin z obiskom njegovega muzeja v tamkajšnji šoli — njegovi rojstni hiši.

*

Ivan Cankar, rojen 10. maja 1876 na Vrhniki, je izhajal iz izrazito proletarske obrtniško-kmečke družine s številnimi otroki. Očeta krojača so ugonobile deloma nenaklonjene mu socialne razmere, deloma premajhna lastna delavnost; družino je prepustil ženini skrbi, požrtvovalnosti in iznajdljivosti, sam pa odšel k bratoma, prav tako krojačema, na jug. Ivan je v Ljubljani študiral realko in se, zlasti kot član Zadruga, pod Aškerčevim in Heinejevim vplivom poskušal v verzih. Na Dunaju je študij tehnike prav kmalu opustil in se ves poklicno posvetil pisateljevanju. Sprva je podlegel nezdravim sočasnim slovstvenim in filozofskim tokovom, naturalizmu, dekadenci in Nietzscheju. Živel pa je tudi v hudem pomanjkanju in bohemski neurejenosti ter bil zato anarhično nerazpoložen proti obstoječi družbi. Iz takih zunanjih pobud in notranjih doživetij so nastala njegova prva dela *Erotika*, *Vinjete* in *Knjiga za lahkomiselne ljudi*.

Ko se je naselil pri družini Löffler, so se njegove gmotne razmere precèj uredile in ustalile; živel je v dunajski delavski četrti Ottakring, se jasneje zavedel svojega proletarskega izvora, se pridružil socialnodemokratski stranki — na njeni listi je 1907 tudi kandidiral za poslanca — in tudi njegova umetnost je dobila družbenokritičen značaj in namen. V tem prvem zrelem, dunajskem ustvarjalnem obdobju, ki obsega nekako prvo desetletje našega stoletja, je pisal obširnejša prozna in odrska dela, in sicer v nazornem in dostopnem realističnem slogu s primesmi

sodobnega simbolizma in ponekod v svojevrstni tehniki. Vsebinsko se je, kot rečeno, ukvarjal pretežno z družbeno političnimi vprašanji v domovini in Ottakringu, kot pravega umetnika pa so ga že tedaj vznemirjala tudi dušeslovna in npravstvena vprašanja, tako podoba matere, ki se nesebično razdaja otrokom, in lastno svetovnonazorsko navzkrižje z njo, hrepenenje revežev po sreči in njih življenjski obup ipd.

Med družbenimi vprašanji, ki so v tem obdobju prevladovala, je Cankar nekajkrat obdelal razmerje našega meščanstva do umetnikov; meščanski veljaki so dopuščali, da je umetnik ostajal družbeno nepriznan, da je stradal in zgodaj umiral (romana *Tujci* in *Križ na gori*). Nadalje je razkrival rodoljubje teh veljakov, ki je v resnici streglo osebnim političnim koristim, ter ljubezensko in zakonsko moralo našega malomeščanstva, ki je bila hinavska in zlagana (komedija *Za narodov blagor* in farsa *Pohujšanje v dolini šentflorjanski*). Pojav gospodarskega propadanja obrtnikov v podeželskem trgu spričo vdora industrije in konfekcije je ponazoril ob primeru domače družine na Vrhniki (roman *Na klanca*). Slovence je tedaj posebno prizadevala agrarna kriza; pisatelj jo je prikazal v raznih njenih objavnih oblikah: v izkoriščevalskih podeželskih mogotcih, v obubožanju in izseljevanju kmetov, v socialno brezpravnih kmečkih delavcih (drama *Kralj na Betajnovi*, povest *Kurent*, novela *Hlapec Jernej in njegova pravica*). Več del je Cankar posvetil učitelstvu, ki naj bi ljudstvo izobraževalo in politično osveščalo, toda idealni posamezniki med učitelji so klonili, večina pa jih je razodela koristolovsko vetrnjaški značaj (povest *Martin Kačur*, drama *Hlapci*). V tej ustvarjalni dobi pisatelj nasproti družbeno negativnim, škodljivim likom rad postavlja pozitivne, uporniške, ki nosijo njegove lastne poteze (novinar Ščuka, vagabund Kobar, študent Maks, učitelj Jerman); to priča, da je osebnost prizadeto spremljal politične razmere in družbeni razvoj v domovini. Pogosto pa je slikal tudi življenje delavskega in obrtniškega proletariata, Nemcev in Čehov po rodu, iz dunajskega Ot-



Ivan Cankar

takringa: njih revščino in pomanjkanje, brezupno hrepenenje po sreči, tatvine v sili, jetiko in samomore, a tudi proteste in upore (zlasti zbirka krajše proze *Za križem*).

V to ustvarjalno dobo spada tudi nekaj polemičnih knjig; v eni izmed njih Cankar odklanja pojmovanje gledališča in njegovih nalog, kakor je bilo značilno za naše meščanstvo z Govekarjem, tedanjim gledališkim upravnikom, na čelu; v drugi polemični knjigi zavrača najbolj pogostne očitke kritikov in izpoveduje svoja umetnostna načela (*Krpanova kobilica*, *Bela križantema*). Dobršen del tedanje kritike je imel pomisleke zoper snovi in ideje, skoraj soglasno pa je hvalila slog in tehniko Cankarjevega pisanja, ki ju je občutila kot enkratna, tenkočutna, melodiozna in čarobno učinkujoča. V pisateljevem slogu se namreč srečujemo s presenetljivimi besednimi zvezami, jedrnatimi ljudskimi rekli, svetopisemskimi prilikami, z lirsko ubranimi stavki (ritem jim dajejo zlasti

razne ponavljalne figure); za tehniko njegovega pisanja pa so značilni impresionistično slikarsko podajanje pokrajin in notranjščin, pogostna raba simbolov (ki morajo biti osebe, kraji ali motivi), vzporednost prizorov in usod ali simetrična zgradba ali stopnjujoče se dogajanje.

V drugem desetletju našega stoletja je Cankar živel v Ljubljani, največ na Rožniku. Bil je to politično zelo razgiban čas balkanske in prve svetovne vojne in pričakovanj narodne države, zato je bil pisatelj na političnem področju še vedno delaven. Najbolj pomembno je bilo njegovo predavanje v Mestnem domu leta 1913 z naslovom *Slovenci in Jugoslovani*; v njem je izjavil, da je Avstro-Ogrska umetna in prisiljena državna tvorba in da kot takšna mora propasti; naše mesto je v narodni jugoslovanski državi, ki naj bo republika in zvezno urejena; z drugimi Jugoslovani smo povezani krvno in politično, jezikovno in kulturno pa moramo biti povsem samostojni. Tako napredne in bistrovidne zamisli o prihodnosti Slovencev ni takrat — če izvzamemo nacionalno revolucionarne preporodovce, katerih jezikovno kulturno stališče pa ni bilo jasno in trdno — imel nihče; velika večina Slovencev si je zamišljala prihodnost še vedno v sklopu stare avstro-ogrske monarhije.

Kljub pisateljevemu zanimanju za politična vprašanja pa se njegova umetnost tega drugega zrelega, ljubljanskega ali rožniškega obdobja zelo razlikuje od prejšnjega. Vsebinsko ga pritegujejo razna dušeslovna, npravstvena in modroslovna vprašanja, njegova umetnost dobiva tudi v večji meri značaj osebne izpovedi. Oblikovno pa pisatelj dosledneje kakor prej krene v simbolizem, nazadnje se približa celo ekspresionizmu. Namesto obširnejših proznih in odrskih del goji zdaj predvsem drobno lirsko črtico in dá primer simbolistične drame.

Tako ga vsebinsko vznemirja vprašanje ljubezni, razmerja med spoloma, ki ga nikakor ne more rešiti skladno kakor Kette: samo duša naj bi bila vir čiste in lepe ljubezni, medtem ko naj bi bilo telo nekaj ostudnega, odbijajočega (»pravljica« *Milan in Milena*). Še posebej ga priteguje

problem hrepenenja, le-to občuti vsestransko, kot človekovo težnjo po ljubezni, dobroti, lepoti in resnici, zato so ga nekateri cankaroslovci označili kar za pisateljevo filozofijo. Medtem ko je hrepenenje v prejšnjem, dunajskem obdobju doživljal kot hojo v kolobarju in bleščečo prevaro (povest *Življenje in smrt Petra Novljana*, novela *Nina*), dobi zdaj zanj rešitev in smisel: hrepenenje, ki ga moremo resnično doživeti le v trpljenju, ne pa v udobju, se bo izpolnilo v posmrtni, onstranski sreči oziroma v družbeno pravičnejši prihodnosti (Poljančevo oziroma Dionizno pojmovanje hrepenenja v simbolistični drami *Lepa Vida*). V tem času se Cankar pogosto ukvarja tudi s spomini na svoja otroška leta na Vrhniki, na študentska v Ljubljani in na prva leta na Dunaju, razbira nekatera zgodnja in temeljna doživetja, predvsem krivice, ki so mu jih prizadeli drugi ali jih je zagrešil sam. Tako se večkrat srečuje z vprašanjem vesti, ki mu je najbolj pravičen, nezmotljiv in neusmiljen sodnik v naših dejanjih, hujši od vseh pisanih zakonov in postav. Med ljudmi, ki so mu bili v življenju blizu, se mu v spomin najpogosteje vrača mati — mučenica in svetnica; nesebično se je razdajala svojim otrokom in religiozna neomajno verovala v smisel trpljenja, on jo je v mladosti tolikokrat razžalil, kasneje pa ga je misel nanjo reševala pred zadnjim obupom. (Zbirka črtic *Moje življenje*, povest *Grešnik Lenart*, zbirka črtic *Moja njiva*, predvsem ciklus *Ob svetem grobu*.) Med prvo svetovno vojno pisatelj doživljajsko stopnjevano, izrazno pa zastrto prikazuje grozote na fronti in v zaledju ter veruje, da bo to trpljenje človeštvo prečistilo, slovenskemu narodu pa prineslo svobodo. Poleg tega se pogloblja v našo notranjost, odpira neznane kamrice naše podzavesti in sluti skrivnost posmrtnega življenja. Ko pride ponj smrt, se sklicuje na svoje tri vzore: mati — domovina — Bog. (Cankarjeva poslednja knjiga, zbirka črtic *Podobe iz sanj*.)

Cankar je poleg Prešerna naš največji besedni umetnik, mojster v vsebinskem in izraznem pogledu. Njegovo umetnost prav razumemo in pravično presojamo le,

če upoštevamo obe polovici njegovega ustvarjanja: družbeno kritično in dušeslovno izpovedno. Njegova odrska dela pomenijo jedro slovenske dramatike in stržen našega gledališkega repertoarja. Z idejnostjo svojih del je bistveno pomagal spremeniti naravo našega človeka, ki se je znebila ponižnosti in postala samozavestna. Seveda nam Cankar ne bi smel biti koristno občasno geslo, pač pa bi

nam moral postati trajna duhovna last. Zato pogosto segajmo po njegovih delih, ki sedaj izhajajo že tretjič (uredniki posameznim izdajam: Izidor Cankar, Boris Merhar, Anton Ocvirk). Spodobilo bi se tudi, da bi Cankar ali celotna moderna ob teh svojih velikih jubilejih vendarle prišla v Ljubljani do primerne spomenika!

Joža Mahnič

VRHNIKA, PREČUDEN KRAJ

Vrhnika, prečuden kraj! V mehkem domotožju mi zakoprni srce ob mislih nate. Kdo te je videl z bedječimi očmi, kdo te je spoznal? Šli so mimo, videli so bele ceste, bele hiše, in so šli dalje. Jaz pa sem ti pogledal v obraz kakor ljubljenu dekletu in zdaj je moje srce bolno pri tebi... Kraj ravni pod gozdom, pod temnim, mogočnim Raskovcem sedi jata golobov; bele peruti se leskečejo v soncu. Tam je Vrhnika. Čez bore, čez hove, od tihega Krasa, od morja šumi burja, plane v ravan, postane, vztrepeče, osupla in utolažena ob toliki lepoti. Bela kakor nevesta se sveti na holmu sveta Trojica, razgleduje se po sončni ravni, po tihem, sanjajočem močvirju, do Žalostne gore in do Krima. Zamolkla pesem, kakor vzdih iz globoke zemlje, od visokega neba, pretresa jasno tišino; na Žalostni gori je zapel veliki zvon, ki kraljuje od Krima do Ljubljanskega vrha. Pod pesmijo, nad ravnino trepetajočo, se lesketajo vasi, ugašajo in se vžigajo v čisti beloti: blešči se jim pod mladim soncem; kakor ob prostornem jezeru leže, bele, tihe; a iz jezera, v tišini sanjajočega, se vzdigajo samotni otoki, nizke, s slamo krite kolibe, gruče brez in vrb in visokih jagnedi.

Kdaj bo že drdral moj voz po široki cesarski cesti, kdaj bo že zavil pod Logom, da te zagledajo moje koprneče oči, o sveta Trojica? Kdaj bom že zaslišal tvojo sladko pesem, o sveti Pavel, patron in varuh Vrhnike? Kdo je čul tvoj glas in je pozabil nanj? Ne po materi ne po ljubici ni jokal Amerikanec, ko mu je bilo žalostno pri srcu; po tebi je zajokal:

o ti svetega Pavla zvon,
ki te slišal več ne bom!...

In kdaj bom pozdravil tebe, ubogi sveti Lenart, ki stojiš pod sveto Trojico in pod svetim Pavlom kakor dete nebogljeno in zavzdihneš le o mraku s tenkim, vdano prosečim svojim glasom?...

Pod svetim Pavlom, onkraj cesarske ceste, spi Močilnik v globoki kotanji, v večni senci. Kdo izmed vas, ki berete to zgodbo, je videl Močilnik in ne sanja o njem vsako noč? Izpod skale, višje kakor svetega Pavla zvonik, šumi črna voda; zašumi in takoj utihne, pogrezne se v globoko strugo, skriva se pod vrbe in molči vsa temna. Kaj se ji je sanjalo tam doli pod kraškimi skalami, in kaj jo je prestrašilo, ko je prišla iz noči v prosojni mrak? Tako molče usta, kadar se odpro oči po dolgem spanju in plane pogled, osupel, v preveliko lepoto...

O Vrhnika, blagoslovljeni kraj! Kadar leže mrak v tvoje tiho naročje, se zganejo lepe in skrivnostne sanje v Močilniku. Za velikim oltarjem v cerkvi svete Trojice zabučki pokopano jezero; kdor leže na mrzli kamen pod tisto strahotno lobanjo za otlarjem, sliši zamolklo pesem skritega jezera. In ko vstane, ko ugleda to čudežno vrhniško dolino in to belo nebo nad njo, se zamisli v čudno tihotne zgodbe, ki jih uho ni slišalo in oko ne videlo. Bela meгла se vzdiga iz Močilnika, vijoč se, trepetajoč hrepeni proti nebu, v veličastnem kelihu prinaša zvezdam nezaslišane skrivnosti...

(Ivan Cankar, Aleš iz Razora, 1907)

VSE ŽIVLJENJE SEM OSTAL SAMO DELAVEC

(Iz spominov prof. Franceta Koblarja)

Okoli 1900 pa je delala v Železnikih še fužina na Racovniku, kjer so predelovali surovo železo; vsako leto v jeseni je zagorel še plavž v Gorenjem koncu in smo otroci s strahom gledali, kako se je ulila železna lava iz peči, ko so ji predrli zavtornico. Na Jesenovcu je bila v obratu vsaj še valjarnica, ki je delala železne žice ali cajne. Poleg teh velikih fužin sta delali še dve fužinici ter na drobno predelavali železo. Velike fužine so sicer že odmirale in opravljale vsaka samo še del svojega nekdanjega obrata — vsaj je imela vsaka svojo veliko peč, vsaka svoj plavž (vsaj ona na Racovniku in v Gorenjem koncu) — vzbujale pa so v nas občutek velikih, skrivnostnih sil, ogenj in voda sta kazala svojo moč in strahoto — tema in luč sta se v njih borila dan in noč. Saj je šlo delo nezdržano podnevi in ponoči, plavž ni ugasnil niti v nedeljo, kar je v nas vzbujalo še posebej občutek velike moči, ki ji ne more ukazati delopusta niti tak praznik, kakor je bila žeganjska nedelja, ko je bil semenj — pa tudi podnevi je bilo v teh fužinah temno in odsev plamenov in žarečega železa so bili edina luč, v kateri so opravljali svoje delo mrki in trdi črni možje. S strahom in trepetom smo se približali otroci v fužino in upali, da nas morda vendar ne zapodi ali z golido ne oblije hudi delavec, ki stopa proti veliki peči, kjer bodo ravnokar dvignili »lupo« ali volka. Če smo srečno stekli na ono stran, prestopili pot, ki pelje med pečjo in velikim kladivom, smo bili dobri — potem smo lahko gledali fužinska čuda in celo primaknili k peči kak krompir ali v jeseni repo, ki je bila ob silnem ognju kaj kmalu pečena. Kadar so dvignili iz peči velikega »volka« in ga v ogromnih kleščah na vzvodu prepeljali pod veliko kladivo ali norec, pa je

delavec potegnil za velik vzvod in vdal vodo, da se je premaknilo veliko kolo, vzdignilo velikansko toporišče in je zazijalo fužinsko kladivo in začelo goltati in stiskati mehkega belega »volka«, dokler ga niso raztegnili v dva velika dela in nato naprej prekovali v manjše kose. — To so bili pogledi za strahu polne otroke. Ogenj in voda sta bila elementa, ob katerih smo rasli in dobili prve pojme o svetu in v njih smo odkrivali skrivnosti dveh nasprotij življenja: luči in teme. Pogled v fužino je bila prva podoba tudi za velike stvari, za skrivnosti, ki jih je razodevala vera, zato ni čudno, da je Jernej Levičnik v svoji »Katoliški Cerkvi« večino podob o peklju vzel iz fužinskega življenja.

Okoli fužin so bili kupi rude in oglja — žlindre brašk in prhvice — stali so na pol zapuščeni kabarneli ali shrambe za oglje — vse v temi in črnem prahu. Otroci smo plezali po kupih oglja, iskali smo med rudo temno rdečih in rumenih pisal, s katerimi smo črgali po vseh vogalih, ali plezali na zapuščeno vignovko (pot na plavž) in gledali v grozno zapuščeno žrelo plavža — približati pa si nismo upali strahotni globoki vodi nad kolesom, ki je s svojo temno zelenjavo skrivala smrt — saj smo tolikokrat slišali, da smrt rada človeka potegne v vodo. — Skoraj ljubeč pa je bil pogled na male fužinice, kjer je bilo kladivo manjše, kjer so bili tudi možje manj hudi in nas rajši pustili, da smo gledali v njihovo delo. — Vse te fužine so druga za drugo opuščale delo in strahotno utihnile. Glasu mogočnega fužinskega kladiva ni bilo več, drobila je samo še fužinica — in ponoči so se oglašila še kladiva iz kovačnic ali vigenjcev.

Tudi teh vigenjcev ni bilo več mnogo. Na Racovniku so bili še na treh krajih: za Malnom dva, za Popčem (Na produ) dva, na Klovžah še dva (za vse kraje danes ne vem več imena, takrat pa je vsak kot imel svoje ime) — v Gorenjem koncu še za Fužinco štirje in menda en sam še blizu plavža — kovalo se je na kakih 50 ali 60 panjih — sto pa jih gotovo ni bilo več, in od leta do leta so ginila ognjišča — kovači so odlagali drug za drugim kladivo — se odseljevali na Jesenice in v Ljubljano ali postajali doma dninarji. Ve-

lika kriza žebjarstva je omogočala samo še malo dela in ljudje so polagoma spoznavali, da je drugo delo lažje, življenje drugod prijetnejše, dostojnejše, ne taka muka in trpljenje, kakor pri kovanju. Kljub temu, da je takrat — v mojih otroških letih — ostala samo še senca nekdanjih žebjarjev, je vendarle kovačija dajala kraju glavni značaj. Ves kraj je šumel ob vrtenju koles in vode so vršale po strugah in jezovih — kovaška kladiva so odmevala v dan in noč. Posebno v noč, zakaj kovali so od srede noči — nekako od enajste ure ponoči do enajste dopoldne. — Okoli enajste ure ponoči so začeli kovači drug drugega klicati na delo — nič kaj obzirno in tiho, nato so začele peti coklje po hišah in cestah in kladiva so začela svojo pesem. Če si se ponoči zbudil, je pel ves kraj v drobnih, preहितevajočih se taktih, vse je drobilo eno čez drugo, kolikor kovačev, toliko pesmi, različnih po roki in kladivu — zakaj tudi vsak kovač je bil delavec in človek zase, svoj po značaju in zmožnosti — in kladivo ga je razodevalo. Med pesem kladiv se je mešala človeška govorica, pravzaprav vpitje, zakaj kovači so pri svojem delu glasno govorili, se pogovarjali, zabavali, dražili in se prepirali, ne samo od panja do panja, od ognjišča do ognjišča, ampak od enega konca vigenjca do drugega. Ker so bili nekateri vigenjci dovolj veliki, je tak pogovor, oziroma vpitje segalo na daleč in premagalo glas kladiv. Kovač je zato vedno govoril preglasno, skoraj kriče; navadil se je tega v kovačnici in mu je ostalo tudi pozneje, če je nehal s kovanjem. Tako nisi spoznal Železnikarja samo po njegovem značilnem narečju, tudi po glasnem govorjenju. Ušesa so mu od vednih udarcev kladiv otopela, moral je vpitii, tudi kadar je govoril navadne stvari. Tako je iz vigenjcev odmeval vso noč in vse jutro glas kladiv, šala in prepir, glas omagujoče in zaganjajoče se človeške sile, strasti, duhovitosti in hudobnosti. Ta glas je bil tako značilen, da je bilo popoldan, ko se je le redko kje vrtele kako kolo, ko so se oglašale samo fužine, v zraku čisto drugo občutje, sobota popoldne in nedelja pa je bila tako tiha, kakor da je vse izumrlo. Spominjam se še ene

tihote. Kadar so ob velikih popravilih iz velikih bajerjev »vzeli vodo« — ko je ostalo vse delo — tedaj je bilo tako prazniško tiho in občutljivo slišno, da je prišlo za nenavaden mir v pregovor »tiho kakor bi vodo vzel«. To so bili tedanji glasni Železniki, glasni v pesmi kovaških kladiv in hripavih glasov ubogega proletariata.

— — —

Ker je bilo treba misliti, kaj bo iz mene, so me oče začeli privajati h kovanju. Bil sem star 10 ali 11 let. Vsako jutro, preden sem odšel v cerkev kot ministrant, ko je bil čas zajtrka, je bila najina šola: oni mojster, jaz hlapec. Dobil sem lahko kladivo, opasal usnjen pas, okovan z žebli, in začela sva. Pa se dolgo ni ujemalo, kladivo, njihovo in moje se nista tako kmalu ubrala v zaželeno pesem — šele polagoma se je videl napredek in že sem znal delati majhne žeblje, na katere sem bil še nekaj ponosen. Tudi očetu se je zdelo, da so dosegli svoj namen, saj so bili na svoj stan ponosni; kadar se je v adventu na stranskem oltarju pokazala podoba brezmadežne, so poudarili, da jo je napravil Matevž Langus za Železnikarje, češ, da bodo videli, kaj zna kovač. Materi to učenje ni bilo nič po volji in so vedeli drugo zgodbo o mladem človeku, ki ga je nekega dne popadla misel, da je planil od nakovala, vrgel kladivo v vodo in odšel v šole. Ker sem se vedno ukvarjal z risbami in rezljanjem, so nekateri svetovali, da bi me dali v Selca k podobarju. Ta stan se mi je zdel res lep — saj sem še očeta in mater gledal v lepši luči, kadar sta pod svojo delovno obleko v ponedeljek oblekla oprano srajco, v nedeljo sta bila taka kakor vsak drug, ki ni koval, ali pa še lepša.

Takrat je prišel za kaplana mlad, prisrčen gospod Alojzij Jarec. Iz Gorij so ga poslali v Železnike. Otroci smo ga bili zelo veseli, ker nas je dotlej nekaj časa učil manj prijazni župnik Anton Korbič. Mladi gospod je začel poglobljati versko življenje, od nas otrok pa je zahteval, da smo dobro poslušali pridige — še več, nedeljske pridige smo mu morali napisati, kar smo si zapomnili. Ker sem te pridige

najbolje napisal in ker sem svoje pisanje okrasil tudi s kako veliko začetnico, poslikano z rdečim in modrim svinčnikom, ali na koncu še pritaknil kak ornament, mi je obljubil, da me pošlje v šole. Posvetoval se je tudi z gospodom Levičnikom — kjer menda ni šlo popolnoma gladko — sklep pa je bil storjen, letos pojdem v šolo jaz, prihodnje leto moj sorodnik, eno leto mlajši Jožef Logar — ki je umrl kot kaplan 1919. — Obljubil je, da bo stanovanje on plačeval, če se posreči dobiti hrano in prevzamejo starši drugo oskrbo. Odločili so se, čeprav z dvoimi, da bi mogli vse zmagati.

Čeprav sem se ukvarjal z različnimi nameni in sem se oprijel tega in onega dela, posegel tu in tam v javnost, vendar čutim, da je moj poklic profesorski in da mi je bil namenjen. Srečen sem v njem — v drugem bi morda ne bil. Če se smem tudi soditi, s prepričanjem trdim, da je to edino, ki mi daje popolno zadoščenje, in da sem v tem delu vendarle nekaj dosegel. Dvigniti sem hotel tip profesorja iz šolske omejenosti in pedagoške ogorčenosti v človeka, ki daje iz širšega obzorja, dviga mlade ljudi v nove pokrajine duha, jim z zgodovino odpira smisel za resnico ter jih z lepoto blaži in plemeniti. V začetku, ko si še nebojčen in neroden, sežeš po kakem zgledu in se oprimeš metode kakega svojih bivših profesorjev, počasi najdeš sebe, zajemaš iz svoje narave, vzgajaš sebe in druge, učiš se in učiš — z eno mislijo: čim več hočeš dati, tem več moraš imeti. Zato mi je vse delo, ki sem ga opravljal poleg svoje službe, ves študij in izobraževanje pomagalo tudi v šoli. Tukaj, med mladimi ljudmi, se vsako leto pomladiš. Vidiš sicer, da nastaja med teboj in mladino vendarle razdalja v letih, a lepota mladine, vrednost in jasnost mladosti te priklepa nase — oblikuješ tu lepoto in ji pomagaš v življenje. Vsaj hočeš tako — ali bo kaj prireje — sam ne veš, bi rekel s Prešernom. Pa nič zato, nobeno razočaranje človeka pri tem ne zagreni — življenje, ki nastaja, je vredno ljubezni, kaj bi se grenil v njem. Zato lahko sklenem: najmanj grenkobe

mi je dala šola — celo v teh dneh razočaranj, ko dobivajo oblast divji nagoni, sem v šoli našel edino oporo, najsi sem bil včasih telesno onemogel in dušno strt. Ko stopiš v razred, odpade od tebe vse, kar je grdega in majhnega tam zunaj, pozabiš na svoje skrbi in bridkosti, na svet in celo na nevarnosti ovaduštva — hočeš biti človek in vzgojitelj, glasnik lepote in resnice. V tej trdni volji — nisem zastoj živela.

V življenju sem srečal brez števila ljudi, imenitnih in preprostih, raznih narodov in prepričanj. — Nekatere sem spoznal le od zunaj, drugim sem mogel pogledati globlje in videl, da so vsi predvsem ljudje. Vsak združuje v sebi breme svojega telesa in polet svoje duše. Kjer sem videl bodisi po vzgoji ali naravi ali okoliščinah, da v njih zmaguje materija ali da gospoduje ta ali ona strast, se je vedno tudi pokazalo, da to ni njihovo edino bistvo; so še druge vrednote, ki čakajo, da jih kdo vzbudi in jim pomaga do življenja. Ljudje morajo drug drugega iskati, nikar naj se ne zapirajo in naj ne beže v svojo omejenost. Vsak človek je svoj svet, cel, le da ga gibljejo nekoliko drugačne sile njegove posebne narave, v bistvu pa ne more biti nikoli tako daleč, da bi se ne mogli v ničemer z njim sprijazniti in da bi si morali biti sovražni.

Kar loči ljudi, je prevelika sebičnost, ki hoče zase preveč blaga, časti in oblasti. To svojo sebičnost le preradi pokrivamo s čednostjo, z vrednotami vseh vrednot. Iz sebičnosti nastanejo osebna nasprotja in sovraštvo, in če se sebičnosti, ki se ji je zahotelo še oblasti, pridruži tesnosrčnost in omejenost, nastanejo tabori, boj celih skupin, nespodoben boj, kjer začno strašiti pošasti: laž, obrekovanje, preganjanje — vse v imenu resnice in pravice — a Resnica in Pravica se osramočeni jokata na samem. Kaj se je že napravilo krivice s pobožnim namenom, ko je zmagal omejeni zanesenjak in v blazni gorečnosti začutil, da mora služiti Bogu — pri tem pa brezsrčno teptal njegovo ljubezen.

Zato nisem bežal nikjer, kjer so se ljudje iskali. Ni mi bilo sicer nikoli do sklepanja novih znanj in prijateljstev, vendar se nisem ogibal skupnega dela, tudi če se ga lotevajo ljudje različni od tebe. Odkrito priznam, da čutim prav dobro vso svojo povezanost, vsak ima svojo zadnjo stopnico, čez katero ne pusti nikomur, celo svojo tiho strast, svojo narodno, socialno in versko ljubezen, ki mu je nedotakljiva in ki udari na dan, da je včasih ne moreš zadržati in ji dati mere. Še danes se moram veliko premagovati in vsak dan posebej čutim, kako me imajo te strasti v oblasti — imenujemo jih prepričanje — v svojem življenju sem prav zaradi njih napravil marsikako nemodro dejanje — a če sem se v čem razvijal, sem se morda vendarle poboljšal v tem, da gledam človeka in svet v celoti, v me-rah njegovih možnosti in v zadnji mogoči spravljalivosti. Tudi svoje bojevitosti nisem še premagal — toda bolj in bolj sem skušal, da pri vsej doslednosti in zvestobi do resnice človek še naprej zmaga z dobroto in uvidevnostjo. Zmaga samo človečnost, nikoli nazor. Saj prepričanje, ki si ga je človek pridobil v življenja boju, postane naša natura, naša dušna vsebina in ga ni mogoče z dokazi premakniti in nadomestiti — šele življenje samo to prepričanje

poglablja, čisti in oplemenituje. Zato se ljudje istega prepričanja dobro razumejo, ne ljubijo pa se vedno — duševno so si včasih bližji celo nasprotniki kakor somišljeniki, vendar pa je razžaljena ljubezen najhujše razočaranje, pa naj jo doživiš ob prijatelju ali nesomišljeniku. Clovečnost je tista, ki približa ljudi, jih razoroži v nasprotjih in poveže v prijateljstvu.

... Komaj da sem zgrabil ta in oni utrinek in ga skušal ohraniti, pri tem ko čutim, da sem doživel in spoznal toliko posebnih ljudi, okoliščin in nagnjenj... Ker nisem romanopisec, ker sem samo spremlevalec tega življenja in ker vendarle moram povedati zakaj in kako sem iz delavske družine, iz majhnih razmer domačega kraja prišel v svet, včasih celo na sredo našega narodnega življenja, a pri tem ostal vendarle samo delavec, je bilo prav, da sem to zapisal. Od delavca pri žebjarskem nakovalu, za kar sem bil določen, sem po dobrih ljudeh prišel do boljšega kruha kot delavec v mestu — ne meščan. Tudi za svoje otroke ne želim ničesar drugega, kakor da postanejo delavci med ljudmi, naj bi bilo njihovo življenje tako, da bi laže in lepše živeli tudi drugi, nikdar oni sami. Bog mi usliši to prošnjo!

Zakaj trpeti?

*Gospod, to je odgovor
na bridko vprašanje:*

Zakaj trpeti?

Zakaj moramo trpeti,

ko pa vse kliče po sreči in ustvarjanju?

Zakaj umreti?

Cemu odhajati,

ko še nismo dopolnili življenja?

Zakaj dajati, kar je tako dragoceno?

Tu vsa človeška modrost

nič ne pomaga.

Samo v križu je odgovor:

»Seme ne obrodi,

dokler ne umrje v zemlji.«

(Romano Guardini)

Obljuba

*Ljudje,
ki živijo iz upanja,
vidijo dlje.*

*Ljudje,
ki živijo iz ljubezni,
vidijo globlje.*

*Ljudje,
ki živijo iz vere,
vidije vse
v drugi luči.*

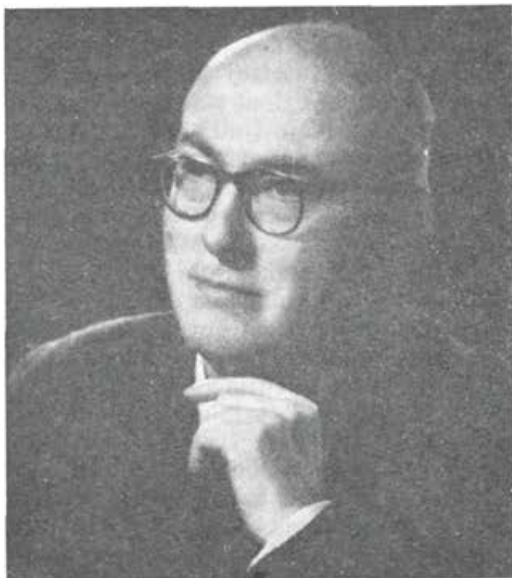
(Lothar Zenetti)

Dr. ANTON TRSTENJAK

(Ob sedemdesetletnici)

Prve dni leta 1976 bo obhajal sedemdesetletnico priznani psiholog, redni profesor filozofije na Teološki fakulteti v Ljubljani, pisec številnih znanstvenih in poljudnih psiholoških in vzgojnih knjig prelat dr. Anton Trstenjak. Njegova svetovna znanstveno psihološka in filozofska uveljavitev ni prav nič ambiciozno izsiljena, temveč si jo je pridobil z isto lahkotnostjo, eleganco in dostojanstvom, ki so značilne za ves njegov življenjski slog, misel in besedo. Kadar pripoveduje, kako so nastajala njegova dela, ima človek vtis, da je bil sam najbolj presenečen nad svojimi uspehi. K dokaj raznolikemu zanimanju in delu so ga spodbujale največkrat okoliščine, vendar je bilo vse, česar se je lotil, končano z uspehom in priznanjem. Tako je nastala na primer Metodika verouka iz leta 1941. O njej pravi njen avtor, da se še danes čudi, kako jo je napisal. Pa so jo vendar kot dvakrat izdan in razgrabljen priročnik še do nedavnega Italijani uporabljali v svojem prevodu kot učbenik. Pastoralna psihologija iz leta 1946 pa je sploh prva te vrste na svetu. Leta 1949 je napisal Psihologijo dela in je bilo to prvo delo s tega področja v novi Jugoslaviji. Tudi Psihologijo umetniškega ustvarjanja iz leta 1953 so sprejeli s priznanjem in pohvalo. Trstenjakovo najboljširnejše in po svoje najzahtevnejše delo, Oris sodobne psihologije, pa je doslej doživelo že tri izdaje in je naravnost izziv temu, kaj zmore obvladati in napisati en sam človek na tako razvejanem področju, kot je danes psihološka veda.

Od gornjih širše zasnovanih znanstvenih monografij pa se razlikuje tista vrsta Trstenjakovih razprav, kjer je objavljala izsledke svojega strogo raziskovalnega dela s področja eksperimentalne psihologije, predvsem psihofiziologije barv. Prav s tem znanstvenim raziskovanjem se je kot



Dr. Anton Trstenjak

psiholog najbolj uveljavil v mednarodnih krogih psihologov. Zato so ga redno vabili na mednarodna srečanja psihologov in filozofov. Evropske in ameriške univerze so ga vabile in mu ponujale stolice za psihologijo ali filozofijo. Vse te ponudbe je odklanjal iz čiste domovinske zavesti. Trstenjakovo zanimanje pa seveda ne velja samo ozkemu področju psihofiziologije barv. Prav tako tehtne in vredne pozornosti so njegove druge razprave s področja razvojne, pedagoške in klinične psihologije. Tako je v predvsem tujih strokovnih revijah objavil nad 50 študij. Je član številnih domačih in mednarodnih strokovnih združenj in akademij.

Trstenjaka cenimo zaradi njegove sistematičnosti, logične ostrine, globine in metodične čistosti. Občudovanja vredno je predvsem dejstvo, da si pri njem filozof in psiholog srečno podajata roko in da je to psihologiji v obogatitev.

Prav mohorjanom pa je bila najprej namenjena tretja zvrst Trstenjakovega pisanja. Mislim na njegova poljudna psihohigienska dela. Nekatera od njih so v celoti ali delno prevedena tudi v tuje jezike. Prvo med njimi, knjigo Med ljudmi, je

dr. Trstenjak napisal na prošnjo založnice Mohorjeve družbe, ki je hotela predvsem vzgojno knjigo za družine. Vendar je avtor delno spremenil to prvotno zamisel. Tako je leta 1954 nastalo prvo psihohigiensko delo v slovenskem jeziku in predstavlja »važen mejnik v zgodovini slovenskega dušeslovja in vzgojeslovja«. Delo je izšlo v izredno visoki nakladi, a je bilo razprodano v nekaj tednih. Postalo je očitno, da potrebujemo takšnega pisanja. Nastajale so knjige: Pota do človeka (1956), Človek v ravnotežju (1957), Človek v stiski (1960), Če bi še enkrat živel (1965), Hoja za človekom (1968), Človek samemu sebi (1971), Človek in sreča (1974). V dvajsetih letih je dr. Trstenjak torej napisal sedem knjig, ki o njih vseh velja, kar je sam povedal že o prvi: »Zato je moja knjiga pisana res iz življenja in za življenje, zajema iz življenja, se ne izgublja v opominjanje, suhoparno razlaganje pojmov, ampak pojasnjuje in odkriva posebnosti človekovega značaja, vzročne zveze in nastanek raznih motenj in težav, ki jih ima človek sam s seboj ali družbo, v kateri živi.« Strokovno znanje se pri Trstenjaku spreminja v osvobajajoče in odrešujoče vedenje, ki ga strokovnjak zna posredovati najširšemu krogu bralcev. V teh delih je namreč Trstenjakov slog izredno jasen in razumljiv, pisanje plastično in stvarno, prepleteno s konkretno vsakdanjostjo. To znanje je osrečujoče in osvobajajoče zato, ker v poljudno znanstvenih knjigah Trstenjak ne poučuje, ne opominja in ne moralizira, temveč razlaga in razkriva vzročna ozadja notranjih osebnih zavozlanosti in stisk ter nestrpnosti do okolja. Bolj ko človek spozna samega sebe, bolj ga to spoznanje osvobodi in osreči ter usposobi za skladno sožitje z drugimi.

S tem poljudnoznanstvenim in vzgojnim delovanjem se je Trstenjakovo znanstveno delo skladno vključilo v njegov duhovniški življenjski okvir. Vse, kar dela, tudi znanstveno delo, pravi, dela kot duhovnik. Zanj je bilo duhovništvo življenje za ljudi in povezanost s svetom. Pri njem ni najti nobene svetobežnosti in nobenega zapiranja. Do tega sveta ostaja vseskozi presenetljivo odprt in pozoren

do vsega novega. Zato ni naključje, da je prav dr. Trstenjak prvi pri nas preštudiral in nam predstavil P. Teilharda de Chardina. Ta duhovniški poklic se je Trstenjaku ponujal kot samoumevna osebna perspektiva že od zgodnje mladosti, ki jo je preživel v okolici Radgone, v kraju Rogošci. Tam se je rodil 8. januarja 1906. V Mariboru je končal klasično gimnazijo in en letnik bogoslovja. Študij je nato nadaljeval v Innsbrucku in že leta 1929 doktoriral iz filozofije z disertacijo o Francetu Vebru. Štiri leta zatem je bil promoviran še za doktorja teologije. Bil je kaplan, katehet in profesor filozofije v mariborskem bogoslovju, leta 1940 pa je bil imenovan za docenta filozofije na ljubljanski Teološki fakulteti. Do svojega odhoda v Milano je bil dr. Trstenjak znan predvsem kot filozof in imamo iz tega obdobja tehtne in še danes aktualne filozofske razprave, saj je tudi zanje značilno, da se je njihov avtor predvsem zanimal za filozofsko sodobnost. S študijskim bivanjem v Milanu pa se dr. Trstenjak začel uveljavljati kot psiholog. Katoliška univerza Srca Jezusovega v Milanu je namreč imela za takratne razmere najsodobnejše opremljen psihološki eksperimentalni laboratorij v Evropi. Predstojnik je bil znani Peter Gemelli, on je tudi vodil Trstenjakovo specializacijo v psihologiji. Zanimanje za psihofiziologijo barv pa je Trstenjaku vzbudil že v Innsbrucku pater Gaterer, poznejši vodja vatikanskega observatorija, ki je v Innsbrucku predaval astrofiziko.

Poudariti pa je treba, da je prof. Trstenjak dal že večkrat vedeti, da svoje zadnje besede še ni povedal — v letošnjem poletju nas je presenetil z novim delom Krščanstvo in kultura, ki je izšlo v Celovcu — in da njegovo življenjsko delo še ni napisano. Le-to bo filozofsko in z njim se bo naš sedemdesetletnik vrnil k prvemu in začetnemu zanimanju, k filozofiji, ki jo je že gojil kot k skepsi nagnjeni srednješolec. Zato v našem voščilu ob sedemdesetletnici ne moremo prezreti tega njegovega načrta in mu želimo vsega, kar mu more pripomoči k tej in vsaki drugi življenjski uresničitvi.

Dr. Anton Stres

ZGODOVINAR DR. JOSIP MAL — DEVETDESETLETNIK

Josipa Mala, ki je lani obhajal devetdesetletnico svojega življenja, moramo prištevati med najbolj zaslužne in še danes znane sodelavce Mohorjeve družbe. Za Staretom (»Občna zgodovina za slovensko ljudstvo«) in Grudnom (»Zgodovina slovenskega naroda« — starejša doba) nam je odkrival »Očetov naših imenitna dela, kar jih nekdanjih časov zgodba hrani« in jih popisal v nadaljevanju Grudnove Zgodovine, ki je izšlo pod naslovom »Zgodovina slovenskega naroda. Najnovejša doba.« Delo je izhajalo v letih od 1928 do 1939 v 10 zvezkih in na več kot 1200 straneh. V njem nam je Mal popisal zgodovinske dogodke od francoske dobe naprej do prvih treh desetletij našega stoletja. Če na tem mestu mimogrede omenimo še dela Silva Kranjca »Kako smo se zedinili«, »Zgodovino Srbov«, »Oris zgodovine Jugoslovanov«, ob tem pa kopico zgodovinskih člankov, svetovnopoličnih pregledov, potopisov, življenjepisov in obsežnejših opisov dežel in narodov, vidimo, da je Mohorjeva družba želela čimbolj ustreči željam slovenskega ljudstva, ki je »očetov naših imenitna dela« po Prešernovih besedah z veseljem bralo in z velikim zanimanjem poslušalo. Ob tem se nehote spomnimo, kako bi nam bila potrebna nova izdaja Zgodovine slovenskega naroda.

Malov rod poteka iz lepe Moravške doline, ki nam je dala matematika Jurija Vego, pisatelja dr. Frana Detelo, kiparja Tineta Kosa in še koga, ki bi ga bilo vredno imenovati. Zgodovinar Mal se je rodil 22. decembra 1884 na Pretežu v župniji Peče pri Moravčah. V osnovno šolo je hodil v Pečah, v gimnazijo v Ljubljani, v letih 1904 do 1909 pa je študiral na dunajski univerzi zgodovino, zemljepis in umetnostno zgodovino. Že kot vseučilišnik je bil redni član avstrijskega zgodovinskega instituta na Dunaju. Tam je



Zgodovinar dr. Josip Mal

opravil strokovni izpit za službo v arhivih, knjižnicah in muzejih iz zgodovine, zgodovinskih pomožnih ved in zgodovine umetnosti. Veliko se je ukvarjal s preučevanjem zgodovinskih virov, paleografije in starih listin. Tako temeljito pripravljen je prišel v Ljubljano in nastopil sredi novembra 1909 službo volonterja pri Kranjskem deželnem muzeju v Ljubljani in mu ostal zvest do upokojitve v letu 1945. Od volonterja je napredoval do kustosa in naposled do ravnatelja tega muzeja, ki se je po prvi svetovni vojni preimenoval v Narodni muzej. Tu je bil ravnatelj dobrih dvajset let (1924—1945).

Kot kronist, letopisec in zgodovinar se je ravnal po načelu, »da je treba dogajanje in nastajanje v zgodovini iz nje same raziskovati, razlagati in presojeti. In vse to na podlagi natančno ocenjenih prvotnih virov kot izdelkov svojega časa, ki nosijo tudi sami pečat lastne dobe in po-

sebnih pogojev in razmer, v katerih so nastali...» (KMD 1953, str. 72).

Razširitev muzejskega območja na vsa takratna Slovenijo, zajetje in urejanje novega muzejskega gradiva je terjalo mnogo dela in skrbi, saj je šlo hkrati za dragoceno arhivsko gradivo, ki ga je do ustanovitve Državnega arhiva Slovenije hranil Narodni muzej. Napisal nam je prvi vodnik po našem muzeju: Vodnik po zbirkah Narodnega muzeja (Ljubljana 1931). Z njim nam je odprl pogled v bogate zbirke Narodnega muzeja, v njegov kulturnozgodovinski in prirodopisni del. Hitra rast zbirk je terjala več prostora in smotrnejšo razdelitev, po kateri sta nastala Narodopisni in Prirodopisni muzej. Leta 1938 je uredil 14 dvoran novega Mestnega muzeja, v katerega je prispeval večino gradiva Narodni muzej. To gradivo zajema zlasti meščansko in plemiško stanovanjsko kulturo od gotike do srede 19. stoletja. Leta 1937 je bil Mestni muzej odprt, dve leti zatem (1939) pa je dr. Mal že napisal in izdal tudi Vodnik po ljubljanskem Mestnem muzeju. Prav na ta muzej je bil navezan s tolikšno zavzetostjo in ljubeznijo, da mu je pozneje že kot upokojenec posvetil še dobro desetletje skrbi, ko je bil od leta 1950 do 1961 njegov honorarni ravnatelj. Priboril mu je nove prostore, poskrbel za vrsto razstav in na njegovo pobudo je bil leta 1951 v proračunu Mestnega muzeja ustanovljen poseben urad za spomeniško varstvo Ljubljane. V posebni knjižici Vprašanje Mestnega muzeja v Ljubljani je razložil svoje načrte in pobude za izpopolnitev in znanstveno izrabo muzejskih zbirk (1955). Kot organizator znanstvenega dela je Mal veliko let deloval tudi v okviru Muzejskega društva za Slovenijo, kateremu je bil več let podpredsednik, v letih 1926 do 1945 pa tudi urednik njegovega Glasnika.

Poglavitno Malovo delo — Zgodovino slovenskega naroda — smo že omenili. S tem pa še daleč ni izčrpano njegovo književno in znanstveno delo, ki posega na področja muzejskega, arhivskega, splošno kulturnega, literarnega, umetnostno zgodovinskega, etnografskega itn. gradiva. Njegov opus obsega nad 150 član- kov, razprav, brošur in knjig. Prvi njegov

znanstveni prispevek je objavil Čas leta 1909 pod naslovom: K poglavju starejše zgodovine Slovencev. Zanimanje za naj-starejšo slovensko zgodovino v zvezi s karantansko kneževino in z vojvodskim ustoličenjem je bilo Malu posebno pri srcu. O tem obdobju je napisal več član- kov in razprav, ki jih je leta 1939 strnil v nemški knjigi Probleme aus der Früh- geschichte der Slowenen, ki so ji leta 1942 sledile Osnove ustoličenja karantan- skega kneza v Glasniku Muzejskega dru- štva za Slovenijo, leta 1949 pa v knjižici Kontinuiteta slovenske karantanske dr- žave. Leta 1953 je izšla v Razpravah Slo- venske akademije znanosti in umetnosti Slovenska Karantanija in srednjeveška nemška država, leta 1961 v münchen- skih Südostforschungen Die Eigenart des kar- antanischen Herzogtums in spet prav tam leta 1963 razprava Ist das Edlinger- problem wirklich unlösbar.

Vseh Malovih del ni mogoče naštevati, na nekatera naj le še opozorimo: Grb in barve dežele Kranjske (Ljubljana 1916); Zgodovina umetnosti pri Slovencih, Hr- vatih in Srbih (Ljubljana, 1924); Uskoške selitve in srbske pokrajine (Izdala Srbska akademija v Beogradu 1924); Stara Ljub- ljana in njeni ljudje (Ljubljana 1957) itd. V rokopisu ima pripravljeno delo »Slog v pohištvu«. Za tisk ima pripravljenih več izpiskov iz raznih arhivov o umetni- kih, ki so živeli in delovali v Ljubljani, zapiske o ljubljanskih gradbenih spome- niki in še kaj.

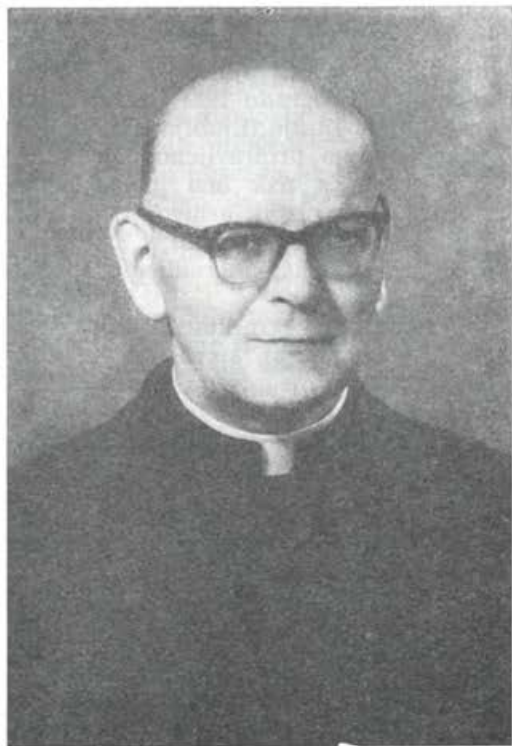
Čeprav se s tem kratkim zapisom ogle- šamo kot zamudniki, starosti slovenskih zgodovinarjev k njegovemu visokemu živ- ljenjskemu jubileju želimo zdravja in bi- strine, da bi še dolgo s ponosom in vedri- no gledal na opravljeno delo.

Ezop je dejal: »Dijak mora v vsem nad- kriliti svojega učitelja, da ne bi za vselej ostal dijak.«

Preprosta in pomembna je misel angle- škega pesnika Eliota: »Bodočnost vsake dežele je v njeni povezanosti s kulturami drugih dežel.«

LEOPOLD JURCA — SEDEMDESETLETNIK

Bralci slovenskega verskega tednika Družina so v letu 1975 od prve januarske številke dalje z zanimanjem prebirali zapise pod naslovom »Moja leta v Istri« — spomine duhovnika Leopolda Jurca, sedanjega koprskega stolnega prošta in generalnega vikarja. Leopold Jurca je bil eden mnogih slovenskih duhovnikov, ki so v času pred prvo svetovno vojno in med obema vojnoma delovali kot dušni pastirji v hrvaški Istri, ker le-ta ni imela dovolj svojih duhovnikov. Istri je Jurca posvetil triintrideset let — najlepših duhovniških let, ko je bil na višku svojih ustvarjalnih moči in delovnega poleta. Iz njegovih spominov vemo, da je bilo delo, ki ga je



Leopold Jurca

opravljaj, raznoliko. Med Istrani, katere je ljubil kot oče svoje otroke, je bil v prvi vrsti duhovnik, »Kristusov služabnik in delavec božjih skrivnosti«, a prav s tem, da je zavzeto vršil svoje duhovniško poslanstvo, je ljudem pomagal tudi k zemeljski, totranski sreči, kajti resnica je: če ljudi prav dvigaš k Bogu, jim pomagaš tudi do vse popolnejše človeške podobe in s tem do sreče in napredka.

Bil je ne le župnik (nekaj časa kar štirih župnij hkrati), ampak tudi priljubljen ljudski misijonar, voditelj duhovnih vaj, katerih sadovi so bili številni redovniški in duhovniški poklici, vzgojitelj duhovniških kandidatov kot ravnatelj semešča v Pazinu in bogoslovni predavatelj; apostolsko in vzgojiteljsko delo je opravljal tudi s pisano besedo, skupaj z drugimi istrskimi duhovniki je po končani vojni pomagal reševati naše narodno ozemlje. Istrski škof Nežić mu je za božič leta 1955 voščil »veliko zdravja in moči«, da bi mogel »v svetem zadovoljstvu in s poletom izpolnjevati vseh 15 služb« (toliko jih je imel tedaj). Izpolnjeval jih je zvesto in natančno. Delal je celo nekoliko preveč, kajti bil je vseskozi bolj rahlega zdravja in so njegove moči zaradi preobremenjenosti prehitro izgorevale. Zdaj, ko živi v Kopru »v nepokojnem pokoju« in kot čebelica pridno zbira svoje spomine, ureja mape s časopisnimi izrezki ter zanimivimi in dragocenimi izpiski, ponavlja s papežem Janezom XXIII.: »Po sedemdesetih letih življenja smemo še gledati naprej vse do osemdesetega leta in še čez, toda vse, kar pride za tem, je nekaj dodanega.«

Sedemdeseto leto je dopolnil 4. aprila 1975, kajti rodil se je leta 1905. »Na svet je privekal«, tako je zapisal sam, »kot slaboten novorojenček« in zato so ga dali že brž naslednji dan krstiti. To je bilo v Braniku na Vipavskem, ki se je takrat imenoval Rihemberk. Od tam je bila doma njegova mati, oče pa je bil Kraševac in po poklicu neke vrste kmetijski tehnik. Delal je po vrtovih in posestvih raznih bogatih družin. S svojo družino (za prvorojencem Leopoldom so prišle še tri hčere in sin) je romal iz kraja v kraj,

kakor je menjaval službe. Zaneslo ga je celo v Boko Kotorsko in tu je Leopold začel spoznavati prvo šolsko modrost — v cirilici: prva dva razreda osnovne šole je končal v srbski šoli v Boki, končal pa je osnovno šolo v Pliskovici na Krasu in v Postojni. Prišla je prva svetovna vojna in tudi oče je moral pod orožje. Družina se je preselila na Opčine pri Trstu, kjer se je vsa vojna leta borila s skrajno revščino. Kljub temu je mati sina Leopolda vpisala na slovensko gimnazijo v Trstu in dečko je vsak dan pešočil v mesto. Za kosilo je nosil s seboj lonček močnika. »Ko sem se popoldne vračal iz šole domov,« se spominja naš sedemdesetletnik, »sem bil tako utrujen, da sem se bal, če bom naslednji dan sploh mogel v šolo.« Gimnazijo je ob podpori raznih dobrotnikov — oče je malo pred koncem vojne umrl kot italijanski ujetnik za špansko gripo — končal v Zavodih sv. Stanislava v Sentvidu nad Ljubljano, kjer je bil njegov sošolec tudi pokojni slikar Stane Kregar. Bogoslovje je študiral v Gorici in leta 1929 je bil v tržaški stolnici svetega Justa posvečen v duhovnika. Novo mašo je pel na Opčinah. (O tem, kako so novomašno slavje »olepšali« fašisti, smo brali v njegovih spominih v Družini.)

Nekaj tednov po novi maši je nastopil svojo prvo duhovniško službo v župniji Trviž pri Pazinu v srcu Istre, v župniji, ki je bila šest let brez duhovnika. Z mladostnim ognjem se je vrgel na delo. Poleg rednih cerkvenih opravil in pobožnosti je uvedel vrsto stvari, ki so poživile župnijsko življenje: ustanovil in vodil je stanovska društva za otroke, dekleta, žene in matere ter može in fante z rednimi mesečnimi sestanki, uvedel je občasne tri-dnevne duhovne vaje za posamezne stanovce, širil je verski tisk (zlasti priljubljene hrvaški molitvenik »Oče, budi volja tvoja« in knjige Društva sv. Mohora). Zaradi te dejavnosti, ki je bila čisto verska, a je pomagala ohranjati ne le versko, ampak tudi narodno zavest, je bil tarča hudih fašističnih napadov. Ves čas je upravljal tudi sosednjo župnijo Beram in nekaj časa še dve drugi župniji. Po vojni leta 1945 je bilo v Pazinu ustanovljeno

dijaško semenišče, v katerem so bili ne le fantje iz Istre, Reke in kvarnerskih otokov, ampak tudi iz Primorske in iz ljubljanske škofije. Leopold Jurca je bil imenovan za njegovega prvega ravnatelja. Na željo ljubljanskega škofa Vovka je slovenske fante poučeval v njihovem materinskem jeziku. Nekaj časa je bil Jurca namestnik tržaškega škofa za istrske dekanije. Leta 1950 je prevzel upravo župnije Pazin, leto kasneje pa je postal tam župnik in prošt. To službo je vršil vse do leta 1962, ko je prišel za župnika in stolnega prošta v Koper.

Po letu 1950, ko je bil v stalnem stiku z mladimi dijaki, je začel vršiti apostolat tudi s peresom. Sestavil je knjigo o plesu, istrskim vernikom je predstavil sv. Marijo Goretti, za verski list »Gore srca« je napisal serijo člankov o pripravi na zakonsko in družinsko življenje (Na pragu svetišta), za ta list je tudi prevajal razne sestavke iz slovenščine, prevedel je tudi šmarnično branje ter sodeloval v kalendarju Istarska Danica. Ko je leta 1972 zaradi bolezni odstopil kot koprski župnik, se je lahko bolj posvetil svojim knjigam, med katere je skoro dobesedno zakopan. Ob smrti dr. Jakoba Ukmarja, s katerim ga je družilo spoštljivo in iskreno prijateljstvo, je o njem sestavil komemorativni govor, poln dragocenih podatkov in spominov na težka leta fašističnega preganjanja slovenskih vernikov; to pa je bil le drobec gradiva, ki ga ima zbranega o tem velikem voditelju tržaških Slovencev in o tem obdobju slovenske zgodovine.

Njegova delovna miza je polna raznih map in kuvert, v katerih se skrivajo zakladi njegove zbirateljske pridnosti. Posebej ga zanimajo vprašanja v zvezi s Slovenci na Tržaškem, njihovim jezikom, njihovo zgodovino. Nič čudnega, saj so to kraji, kjer je preživel svojo težko mladost.

Ob sedemdesetletnici življenja mu želimo trdnega zdravja, da bi zbrano blago in zapiske v miru uredil ter iz njih sestavil knjigo ali kar več knjig, ki bi osvetlile življenje naših rojakov v tem delu domovine.

Silvester Čuk

Matevž Ravnikar

Ob dvestoletnici rojstva

Zaradi jasnosti je treba takoj na začetku povedati, da imamo dva Matevža Ravnikarja, ki sta se s svojim delom zapisala v našo kulturno zgodovino. Oba sta bila duhovnika, oba velika slovenska rodoljuba in nadarjena ter zelo prizadevna slovstvena delavca. Pomembnejše je pač delo starejšega M. Ravnikarja, čigar spominu je članek tudi posvečen. Ta se je rodil 20. sept. 1776 na Vačah in je priznan kot *reformator slovenske proze*. Mlajši M. Ravnikar je bil doma v Poženku pri Cerkljah na Gorenjskem, zato se je podpisoval M. Ravnikar-Požencan. Rodil se je 1. avg. 1802, umrl pa je 14. febr. 1864 kot župnik v Predosljah pri Kranju. Zaslužen je kot pesnik in nabiralec ljudskega blaga.

Matevž Ravnikar je bil sin malega kmeta in krojača. Nadarjenega dečka so poslali v ljubljanske šole, kjer je hitro napredoval, postal duhovnik in bogoslovni profesor, vodja semenišča, kancler centralnih šol v Ljubljani in opravljal še druge visoke in odgovorne službe. Kot kanonik bi bil že l. 1827 lahko postal škof v Galiciji, a je ponudbo odklonil. Tri leta pozneje pa je bil imenovan za škofa tržaško-koprške škofije. Kot eden najbolj vidnih slovenskih janzenistov pa se je moral pred imenovanjem iti v Rim zagovarjat. Tudi škofijo je uspešno upravljal in v cerkvi in šoli uveljavljal pravice slovenščine. Umrl je 20. nov. 1845. V oporoki je zapustil šest dijaških ustanov (štiri za tržaško-koprsko škofijo in dve za ljubljansko) ter sklad za bogoslovne in dobre ljudske knjige.

Največja Ravnikarjeva zasluga je, da je praktično uresničil zamisli našega slavnega učenjaka Jerneja Kopitarja o prerodu slovenskega jezika. Kopitar je v svoji slovnici l. 1808 tožil nad žalostnim stanjem slovenščine v javni rabi in podal nekaj spodbud, kako naj bi se med šola-

nimi Slovenci poživila ljubezen do materinskega jezika in kako naj bi ga prenovili. Predlagal je predvsem, da se je treba opreti na govor našega kmečkega ljudstva, ki je tedaj govorilo najbolj čisto in kleno slovenščino, medtem ko je bila po mestih naša beseda bolj pastorka, postavljena v kot. Ravnikar je dosegel, da je bila l. 1815 v ljubljanskem bogoslovju ustanovljena stolica za slovenščino, ki jo je nato v aprilu 1817 začel predavati slovníčar Franc Metelko, tedaj semeniški špiritual in ekonom. Predavanja so bila obvezna za bogoslovce in tiste, ki so poslušali pouk o kmetijstvu, prisostvovali pa so jim lahko tudi drugi.

S svojim peresom pa je Ravnikar dal zgled, kako naj pišejo slovenski pisatelji. Že l. 1813 je izdal dve knjigi duhovne vsebine (eno je prevedel sam), od leta 1815 do 1817 pa so v štirih delih izšle njegove znamenite »Zgodbe sv. pisma za mlade ljudi«. Čeprav so bile tudi Zgodbe prevod iz nemščine (Chr. Schmidt), je bil jezik v njih tako domač, skladnija in ves jezikovni izraz tako slovenska, da je Ravnikar s tem začrtal prave smernice razvoju knjižne slovenščine za več desetletij. Zaradi nekaterih posebnosti in samovoljnosti v pisanju ga je sicer veliki Prešeren ošvrknil, vendar ni dvoma, da je Ravnikar pisal tedaj najboljšo slovenščino in si pridobil častni naslov »oče slovenske proze«. L. 1816 je izdal tudi »Abecednik za šole na kmetih« in po Debevcu priredil »Male povesti za šole na kmetih«, l. 1822 pa »Keršanski katoliški nauk s vprašanji in odgovori« (tudi to je bil prevod).

Ravnikarjeve knjige in Metelkova predavanja v bogoslovju so rodila vidne sadove. To se je pokazalo zlasti pri duhovnikih, ki so v pisani in govorjeni besedi gojili pristno slovensko besedo. Slovstveni zgodovinar Jos. Marn je lahko zapisal: »Kmalo je prišlo kaj dobro pisanih slovenskih bukev na dan, in duhovni govori na prižnicah so bili prosti gnusne soderge in v lepši in čistejši slovenščini zglasovani«.

Ravnikar je bil bistra glava in delaven mož. Naši preroditelji Žiga Zois (Ravnikar je bil njegov spovednik), J. Kopitar in Matija Čop so ga spoštovali in njegovo

delo cenili. Kopitar ga je imenoval: »moje upanje, vnet slavist, mož, kakor ga kranjska literatura še ni imela, tiha in temeljita glava.« Martin Mazek je l. 1824 pisal Čopu: »Vsi profesorji na ljubljanskem liceju stoje sedaj pod klobukom Ravnikarja,« Čop pa je istega leta zapisal, da se Ravnikarju »vse perklanja po celim

Kranju«. Slovstveni zgodovinar Fr. Levce je v Koledarju MD 1878, 181 označil Ravnikarja za »pametnega, za svoj narod in jezik gorečega moža«. Zato je prav, da se ga ob dvestoletnici njegovega rojstva spomni tudi današnja slovenska javnost.

Jože Gregorič

IN MEMORIAM

Dr. France Koblar

Čeprav je dočakal visoko starost — prestopil je prag petinosemdesetega leta — nas je njegova nenadna smrt bridko prizadela, saj je bil delaven do zadnjega in mu je smrt dobesedno iztrgala pero iz rok, ko je pisal spremno besedo k mohorski izdaji Bevkovega Kaplana Martina Čedermaca. Še malo pred smrtjo smo ga srečavali na njegovi vsakdanji poti, ki jo je zadnja leta tolikokrat prehodil med Taborom, Slovensko matico, Slovensko akademijo znanosti in umetnosti ter Univerzitetno knjižnico. Vzlic nekoliko počasnejši hoji ni kazal nobene utrujenosti v svoji neuničljivi delavnosti, nobene poteze trpljenja na svojem resnem, a vendar zmerom prijaznem obrazu. Tako se je končala življenjska pot profesorja Koblarja, ki je s svojim delom dal slovenski kulturi v obdobju celih šestdeset let vidno znamenje svojega ustvarjalnega duha in svoje osebnosti. Pol stoletja je bil na vodilnih mestih slovenskega kulturnega življenja in ustvarjanja kot literarni zgodovinar, kot literarni in gledališki kritik, kot urednik in odličen vzgojitelj in učitelj, kot požrtvovalen ljudskoprosvetni delavec in predavatelj. Na vseh teh področjih je ustvaril toliko, da njegovega dela zlepa ne bo razjedla rja zastarelosti, ne bo ga premaknila še tako enostranska sodba, ne okus časa, zakaj v njem je toliko bogastva slovenskega duha izza stoletij do danes. Imel je pri vsem

svojem delu trden načrt, ki se mu je vsega posvetil in ga dosledno izvajal, zakaj vedel je, kje stoji, kje je zasidran, da bo zgradbi slovenskega duha najbolj koristil, slovenski omiki najbolj pomagal. Kakor nam je zaradi vsega njegovega dela, zaradi njegove svojske osebnosti žal, da smo ga tako nenadoma izgubili, v njegovi smrti ni tragike. Z vsem svojim delom je še vedno med nami in bo v njem še živel v prihodnjih rodovih.

France Koblar se je rodil kot sin delavca-žebeljarja 29. nov. 1889 v Železnikih. Ob tem času je stoletja stara železarska obrt doživljala najhujšo krizo, ki ji je sledil tudi nenaden konec. Koblar, ki je kot otrok najprej strme gledal fužinska čuda, je moral tudi sam kmalu prijeti za kovaško kladivo in pomagati očetu pri kovanju



Dr. France Koblar

žebļev. Trdo življenje žebļarja, ki ga je tako zgodaj okusil, mu je vtisnilo značaj vztrajnega, garaškega delavca. V svojih spominih je v zrelih letih zapisal: »Vse življenje sem ostal samo delavec.« V domačem kraju je končal štiri oddelke dvo-razredne osnovne šole, tretji in četrti razred osnovne šole pa že v Ljubljani, kamor je odšel 1901 po nasvetu in s podporo tedanjega kaplana Alojzija Jarca. Leta 1903 se je vpisal na klasično gimnazijo v Ljubljani, kjer je tudi maturiral (1911). Od tretjega razreda dalje je bil gojenec Alojzijevišča, kjer je ob »Domačih vajah« dobil prve pobude za pisateljevanje. Tu se je seznanil z vso dotedanjo slovensko literaturo, se učil italijanščine, ruščine in glasbe. V osmem razredu (1910) se je preselil v konvikt za srednješolce »Marijanišče«, kjer je prišel v stik z Izidorjem Cankarjem, ki mu je približal svetovno literaturo, zlasti rusko (Dostojevski) in nordijsko (Ibsen). Kot sedmo- in osmošolec je pod psevdonimom Ksaver objavil prve pesmi v Domu in svetu. Razen pesmi je v teh letih pisal tudi črtice, največ s socialno vsebino in jih objavljaval v Slovincu, Gorenjcu in Ilustrovanem glasniku. Zgodaj ga je pritegnilo gledališče, že v osnovni šoli je obiskoval gledališke predstave in kot srednješolec je v Železnikih z diletanti kot režiser in igralec pripravil uprizoritve nekaterih najboljših domačih in tujih avtorjev (Finžgar, Vojnović, Shakespeare, Schiller, Grillparzer, Molière, Gogolj, Hebel). Te predstave je v Železnikih vodil še prva leta profesorske službe v Ljubljani vse do leta 1923, čeprav je bogve kolikokrat prepešal pot od železniške postaje do doma in nazaj.

Po maturi je kot 22-letni maturant navedel kot zaželeni poklic bogoslovje, a se je naposled odločil za študij slavistike in latinščine na dunajski univerzi (1911—1914). Študij na Dunaju mu je omogočila štipendija Antona Jerale, ki jo je dobival že v zadnjih gimnazijskih letih. Poslušal je predavanja tedanjih pomembnih slavistov in klasičnih filologov. Na Dunaju je imel priložnost, da je natančneje spoznal sodobna evropska literarna gibanja in gledališče, vzporedno pa študiral na visoki

šoli za telesno vzgojo. Z Dunaja se je oglašal s svojimi prispevki v dijaškem listu Zora, okrog katere se je zbirala mladi katoliški rod in so v njej odmevale krščansko socialne ideje Janeza Evangelista Kreka. Nazorsko ga je pritegoval še posebno Dom in svet z novim urednikom Izidorjem Cankarjem. Študij mu je pretrgala prva svetovna vojska, ki ga je potegnila najprej na fronto v Galiciji, nato na italijansko fronto pri Gorici, kjer je bil ranjen (1915). Poslej mu je uspelo, da je prebil čas do razpada Avstro-Ogrske večinoma zunaj bojišč v zasedenih poljskih in ukrajinskih pokrajinah. Konec vojne je dočakal kot intendat bolnišnice v Bilgoraju na Poljskem. Bivanje na Poljskem mu je približalo poljsko slovstvo, ki ga je pozneje tudi dosti prevajal. Med vojno je prejemal Knafljevo štipendijo in opravljal 1917 na univerzi na Dunaju filozofsko-pedagoški izpit, po vojni pa je nadaljeval študij na ljubljanski univerzi, diplomiral iz slavistike in latinščine, leta 1941 pa bil še promoviran z disertacijo o Dragotinu Ketteju. Od 1919 do 1945 je učil slovenski jezik in slovstvo na poljanski gimnaziji v Ljubljani. V letih 1942 do 1945 je predaval na oddelku za dramsko umetnost pri Glasbeni akademiji zgodovino drame, dramaturgije in gledališča, leta 1945 pa je na novo ustanovljeni Akademiji za igralsko umetnost kot redni profesor prevzel stolico za dramaturgijo in gledališče. V letih 1952 do 1957 je bil tudi rektor te ustanove. Leta 1950 je bil izbran za strokovnega, 1951 pa za znanstvenega sodelavca Slovenske akademije znanosti in umetnosti, 3. julija 1964 pa so ga izvolili za rednega člana filološkega in literarnega razreda. Še nekaj tednov pred smrtjo je napisal obširno in natančno poročilo o položaju in snovanju tega razreda, ki mu je bil nad deset let prizadeven tajnik in urednik njegovih Razprav.

Če človek pomisli, kaj še vse je profesor Koblar opravljal zraven svojega vzgojiteljskega poklica, se čudi, kje je še našel čas za pisanje, ki mu je postalo vsakdanje opravilo in je skoraj nepregledno, saj njegova bibliografija presega precej nad tisoč enot. Bil je 14 let urednik Doma in sveta (1923—1937), ki ga je sku-

paj s Fr. Steletom dvignil do najuglednejše slovenske leposlovne revije in se ji je odpovedal v hudem in napetem času, ki ni več prenesel ostrine in širine in je čedalje bolj tonil v togo ožino in okostenelost. Urejanje Doma in sveta ga je tako zaposlilo, da se je moral odreči mnogim svojim načrtom, predvsem znanstvenemu delu (pismo Ksaverju Mešku) in vsaj dvema obsežnima zasnovama: Zgodovini slovenskega slovstva in Poetiki. V letih 1929 do 1932 je vodil literarni in dramski spored Radia Ljubljane, od 1935 do 1941 pa je bil vodja uprave in programa ter dramski in kulturni referent. Kot vodja dramskega sporeda je uprizoril skoro vso slovensko in velik del svetovne dramatike (stari klasiki, Shakespeare, Claudel, Shaw idr.) Kot društveni delavec je bil podpredsednik književne zadruga Nova založba (1921—46), član PEN-kluba (sodeloval je na kongresih PEN-kluba v Dubrovniku, Sofiji in Pragi), dolgo vrsto let je bil predsednik Društva slovenskih književnikov, odbornik Slovenske Matice, ki se ji je posvetil s posebno ljubeznijo, ji bil več let podpredsednik, od leta 1967 dalje do smrti pa skrben predsednik. Do danes še ni ocenjeno njegovo delo pri Domu in svetu, ki mu ni bil skoro poldrugo desetletje samo vzoren urednik, marveč tudi eden najvidnejših sotrudnikov. V reviji je objavljala široko zasnovane literarnozgodovinske in kulturnopolitične razprave iz slovenske in evropske problematike, spremljal delo in razvoj nekaterih naših pomembnih pisateljev, predvsem Bevka, Finžgarja, Meška in Preglja ter vsakemu izmed njih posvetil posebno študijo. V obdobju med obema vojnama skoro ni bilo pomembne slovenske knjige, o kateri ne bi spregovoril kot kritik ali jo vsaj glosiral. Že samo uredniško delo, priprava rokopisov za tisk, branje knjig in pisanje ocen, razprav, študij in predavanj bi terjalo celodnevno zaposlitev, Koblar pa je vse to obsežno delo opravljal tako rekoč v svojem prostem času, torej zunaj rednega poklicnega dela in večer za večerom pozno v noč. Takšnemu delu je mogel biti kos samo človek, ki se je zavedal, da hoče biti »človek neke dobe, ne samo dedič preteklosti, ampak tudi seja-

vec prihodnosti«. In to je Koblar bil v vsem svojem delu, ki bo prav zato ohranilo veljavo tudi za prihodnje rodove. Za vse njegovo delo veljajo besede, ki so ga vodile pri urejanju Doma in sveta, da je postavljen »v sredo javnega življenja zato, da pomlaja in oblikuje slovensko duhovno rast.« Mimo pedagoškega, uredniškega, prosvetnega in organizacijskega dela se je pokojnikova dejavnost izražala še na treh pomembnih območjih: v gledališki in knjižni kritiki, v slovstveno zgodovinski znanosti ter dramaturški esejistiki. V »Slovincu« je nad dvajset let spremljal in kritično presojal predstave ljubljanske Drame (1919—39) in s tem hkrati razvoj naše osrednje gledališke hiše — Slovenskega narodnega gledališča v Ljubljani. Izbor teh ocen je izšel v dveh obširnih knjigah »Dvajset let slovenske drame« (1964—65). Mimo teh ocen je napisal več razprav o gledališču in biografij o nekaterih pomembnih igralcih, spremnih besed k slovenskim izdajam nekaterih Shakespeareovih dram (Vihar, Koriolan, Julij Cezar, Kakor vam drago, Dva gospoda iz Verone, Milo za drago, Dober konec vse povrne), h Goethejevi Ifigeniji na Tavridi, k Torquatu Tassu, Kleistovemu Princu Homburškemu. Uredil je zbornik »William Shakespeare pri Slovincih« (1965), za katerega je napisal uvod in razpravo Shakespeareov dramski in pesniški slog. V zbirki klasje je izšlo dvojje del: Starejša slovenska drama (1951) in Novejša slovenska drama I (1954). V rokopisu je zapustil povzetke iz predavanj: Zgodovina drame I—IV. Celotni razvoj dramskega pesnjenja v našem jeziku pa je prikazal v dveh knjigah z naslovom Slovenska dramatika I in II (1972, 1973). Skoraj bi rekli, da ni dela v slovenski dramski književnosti, ki bi ga on ne ocenil. Ustvaril nam je prvo slovensko monografijo o začetkih slovenske dramatike in njenem razvoju tja do začetka druge svetovne vojne. Z njo je ustvaril prvi kritični pregled, v katerem je z umno in globoko estetskoetično analizo pretehtal vse plime in oseke v razvoju slovenske dramatike, kakor je bilo poudarjeno ob letošnji podelitvi Kidričeve nagrade že pokojnemu Francetu Koblarju. Posebej je

napisal razpravo o Škofjeloškem pasijonu. S prevodom Lessingove Hamburške dramaturgije pa je še posebej veliko pripomogel pri oblikovanju slovenske kritike in dramatike.

Splošno podobo slovenskega leposlovja med obema vojnama je prikazal v dveh obširnih razpravah: Slovenska književnost v zadnjih desetih letih in Slovensko leposlovje od l. 1918 do l. 1938. Prva je izšla v zborniku Leonove družbe »Slovenici v desetletju 1918—1928«, druga pa v »Spominskem zborniku Slovenije« (1939). Njegovo slovstveno delo se ni omejilo samo na razprave in ocene, marveč na široko zasnovane študije o posameznih pesnikih in pisateljih, ki jim je tudi uredil zbrana ali izbrana dela: Ketteja, Stritarja in Gregorčiča (za Državno založbo Slovenije) ter sodobnike: Franceta S. Finžgarja in Ivana Preglja (za Mohorjevo družbo), Franceta Bevka (za Državno založbo Slovenije) ter Izidorja Cankarja (za Slovensko Matico). Poleg omenjenih nam je Koblar prvi temeljito prikazal Ksaverja Meška, Antona Medveda, Stanka Majcna, Antona Leskovca in Jožeta Cvelbarja. V Slovenskem biografskem leksikonu je od črke K dalje poleg nekaterih starejših avtorjev obdelal vse pesnike in pisatelje novejših dobe. Kako je Koblar hodil povsem svoja pota na področju literarne zgodovine, nam kažejo nekatere razprave in ocene, ki v marsičem odkrivajo nove poglede na Linhart, Prešerna, Levstika, Cankarja, Gregorčiča, Župančiča, Ketteja, Meška, Medveda, Bevka, Preglja in Finžgarja. Z monografično upodobitvijo Gregorčiča nam je napisal »v monumentalni literarno zgodovinski freski najobširnejšo monografijo iz našega slovstva« (A. Slodnjak).

Pomemben je Koblarjev delež v slovenski prevodni književnosti. Že v gimnazijskih letih se je lotil prevajanja iz nemščine in hrvaščine. Prvi prevodi so bili namenjeni potrebam domačega odra v železnikih (Grillparzer, Hebbel, Willhardt, O. Ludwig, Shiller, Jörgensen, I. Vojnović, E. Tomić). Med bivanjem na Poljskem se je seznanil s poljskim jezikom in literaturo. Že med vojno je pre-

vajal poljske klasike (B. Prus, W. Reymont, E. Orzeszkowa, Żeromski).

France Koblar in Mohorjeva družba, o tej povezanosti bi želel kdaj pozneje posebej pisati. Lahko bi rekli, da je bil morda najstarejši mohorjan — že od leta 1898. Zapisal ga je oče, gotovo iz vzgojnih namenov, kakor sam pripoveduje v svojih spominih. V imeniku udov Mohorjeve družbe v Koledarju za leto 1899 je zapisan med tremi šolarji v rojstnih železnikih in nato naslednja leta, spet kot šolar, do leta 1905. Od 1898 do smrti mohorjan, zvest mohorjan. Iz Mohorjevega koledarja je spoznaval slovenske kraje in ljudi prej kakor iz šolskih knjig. Kaj mu je pomenila mohorska knjiga, je zapisal v članku o mohorski povesti v stoletnem koledarju MD 1953: »Koliko tihe sreče je prinašala mohorska povest posameznemu bravcu in celim družinam! Ta povest je bila začetek leposlovnega izobraževanja, šola za nadaljnje branje. Prihod mohorskih knjig je bil vsako leto največji dogodek. Povesti smo brali skupaj. Pa nisem bral jaz, najstarejši otrok, marveč oče. V nedeljo popoldne, s slovesnim glasom, pri mizi, drugi smo bili kakor priklenjeni na peči in okoli nje. Ob posebnih dogodkih je oče prenehel, spogledali smo se in se čudili. Takrat so bile povesti kakor Krekova Dva brata, Žalskega (Zbašnika) Strašen božični večer, potem so prišle Meškova pripovedka o hudiču Psihofagu, ki lovi duše, Petelin in gosak, Finžgarjeva Dovolj pokore! ter Stara in nova hiša itd. Ne vem, če je bil kateri poznejši užitek večji od teh doživljajev, vsaj v tem ne, kako je segel do srca.

Res, tako je bilo z mohorskimi povesti. S spoštovanjem smo vselej jemali v roke snopiče Lampetovih in Krekovih Zgodb sv. pisma. Ob podobah biblijskih krajev in dogodkov se nam je odpiral čudovit daljni svet. Dobro se spominjam tudi Vrhovčeve knjige Avstralija in nje otoki z nenavadnimi ljudmi, živalmi in rastlinjem. Mikale so me Stritarjeve knjižice Pod lipo, Jagode, Zimski večeri in Lešniki. Bral sem jih na glas, kadar sem bil sam, dramske prizore si tudi igral. Iz Aljaževe Slovenske pesmarice sem celo pel, seveda sem note bral po svoje. Ob

strani pa so stale nekatere druge knjige, posebno gospodarske. Bili smo delavska družina in smo vedeli, da so te knjige namenjene za kmečko gospodarstvo; a ker so bile v njih podobe, smo tudi te vsaj prelistali. Pač pa mi je oče za Gregorčičeve Poezije v Medvedovi ureditvi plačal vezavo v pergamoidu in z zlato obrezo. Takrat sem bil že v gimnaziji...« (Mladika 1970, str. 66.)

Ko je Koblar kot mladi mohorjan prebiral Stritarjeve mladinske spise in je dobil od očeta v pergamoidu vezano in z zlato obrezo mohorsko izdajo Gregorčičevih Poezij, se mu še sanjalo ni, da bo nekaj desetletij pozneje prav za Mohorjevo družbo sam prirejal Stritarjeve Mladinske spise, Pripovedne spise in Izbrane pesmi in uredil izbor Gregorčičevih Poezij, za Državno založbo pa v zbirki slovenskih klasikov oskrbel z uvodi in opombami deset zvezkov Stritarjevega zbranega dela in štiri knjige Gregorčičevega zbranega dela z monumentalno monografijo pri SM. Že pred zadnjo vojno je za mohorsko zbirko Cvetje iz domačih in tujih logov priredil odlično komentirano izdajo Jurčičevega Desetega brata in izbor Stritarjevih mladinskih spisov, po vojni pa Stritarjeve pripovedne spise in izbrane pesmi. Odkril in razložil nam je delo Jožeta Cvelbarja in napisal uvod k pesniški zbirki Tiho veselje Leopolda Turšiča. Za mohorski koledar je napisal več dragocenih prispevkov: Slovenska književnost (1932), Misli ob Prešernovem tednu in stoletnici Poezij (1947), Mohorjeva povest (1953), Dve petdesetletnici (Otona Župančiča in Alojzija Merharja, 1928); dalje je v koledarju pisal o svojem rojaku Antonu Koblarju in hrvatskem voditelju Stjepanu Radiću (1929), o Finžgarju ob pisateljevi osemdesetletnici (1951). V predvojni Mladiki je objavil prispevek Zapuščina Jožeta Cvelbarja (1939), spominski članek ob dvajsetletnici Cankarjeve smrti (1939) in spominski članek zgodaj umrlemu dramatik Antonu Leskovcu. Najpomembnejše Koblarjevo delo za Mohorjevo družbo pa je njegova izdaja Finžgarjevega in Pregeljevega Izbranega dela s tehtnimi uvodi in obširnimi opombami. Za Mohorjevo je pripra-

vil tudi odlično izdajo Gregorčičevih Poezij z uvodom in opombami (1961), za katero je že ponovno želel, da bi jo ponatisnili. Nerazumljiva topost je bila vzrok, da pri Mohorjevi ni izšla njegova monografija o Simonu Gregorčiču, prav tako ni bila sprejeta njegova pobuda, naj bi sedmi knjigi Pregelja dodali še nekatere značilne spise, osma knjiga pa naj bi prinesla samo pisateljevo monografijo.

Trajna vrednost Koblarjevega ustvarjanja je v njegovi kritičnosti, jasnosti in temeljitosti, v razgibanih, ostrih karakterizacijah, ki potrjujejo široko razgledanost v vprašanih, ki jih je obravnaval, izbrušen izraz in slog, in predvsem v izvirnosti, ki dokazuje, kako se je moral sam prebijati skozi obsežno gradivo, raztreseno po časopisih, knjigah in rokopisih, po knjižnicah, muzejih in arhivih, kako je sam iskal v človeka, v njegovo delo in njegov čas. Tehtnost in zrelost sta značilni za vse njegovo delo, predvsem pa tista etična vrednost, ki je tem močnejša, čim bolj je bil kot duševni delavec v razmerju do družbe vdan izključno zapovedi svojega notranjega glasu. Vse njegovo delo je izhajalo iz trdne vere v zmago duha, »ki ga ni mogoče vsiljevati, pač pa ga je mogoče brez sile osvobajati«.

Pokojni profesor Koblar je bil za svoje delo večkrat odlikovan, v letih 1951 in 1969 je prejel Prešernovo nagrado, že po smrti pa mu je bila podeljena še Kidričeva nagrada za življenjsko delo s področja slovenske slovstvene zgodovine in teatrologije s poudarkom na zadnjem delu Slovenska dramatika I. in II.«

J. D.

»Tvoja beseda naj bo vedno nova in mlada, da bo mikavna. Staro resnico pomladi z novimi barvami ter ji novo stran odkrij, novi plašč ogrni, naj domišljijo prime, razum prešine in srce ogreje. Navadno in vsakdanje hitro preseda, kaj novega pa vse poželi. Vedno besedo mladiti lahko ni, le bistra glava vé vsako reč tako okrasiti, kakor bi ljudem nova bila.«

Anton Martin Slomšek

Marija Kmetova

Koledar za leto 1975 je bil že dotiskan, ko se je v prvih deževnih novembrskih dneh leta 1974 poslovila od nas slovenska pisateljica, dolgoletna sodelavka Mohorjeve družbe, predvsem njene predvojne Mladike, ki ji je bila tudi sourednica, Marija Kmetova. Ko se je spominjamo, čutimo dolžnost, da bi iz njenega nad petdeset let trajajočega ukvarjanja s pisanjem pripravili izbor nekaterih najboljših stvaritev, ki so tudi v naš čas ohranile lepote in vrednote.

Rodila se je 31. januarja 1891 kot predzadnji otrok v družini Vincenca Kmeta, nadučitelja iz Šentlovrenca ob Temenici



Marija Kmetova

na Dolenjskem. Štiriletni ji je umrl oče, k sebi jo je vzel stric, ki je živel na Krtni pri Šentlovrencu. Tu je preživela mlada leta, tu je vzljubila knjigo, posebej ob branju mohorjevsk in zgodovine. V osnovno šolo je hodila v Šentlovrencu in Mariboru, meščansko (srednjo) šolo pa je obiskovala pri uršulinkah v Ljubljani. Odločila se je za učiteljski poklic. Po opravljenem učiteljišču je napravila izpit iz jezikovno-zgodovinske smeri za pouk na meščanskih šolah. Zatem je deset let (od 1910 do 1919) službovala na šoli sv. Cirila in Metoda pri sv. Jakobu v Trstu. Po razsulu so jo pregnali iz Trsta, prišla je v Ljubljano, se naselila na Prulah, kjer se je posvetila pisanju in prevajanju.

Že zgodaj — bilo ji je štirinajst let — je začela objavljati prve leposlovne prispevke, najprej v mladinskem listu Zvonček, nato je sodelovala s pesmimi in črticami pri Angelčku, Vrvcu, Domačem prijatelju, pozneje tudi v Slovanu, zagrebškem Ženskem svetu, Slovenskem narodu, Glasu naroda in v drugih revijah in listih. Največ njenih leposlovnih stvari je objavil Ljubljanski Zvon; v letih 1912 do 1923 je izšlo v njem več njenih črtic, novel in daljših povesti, ki so izšle pozneje nekatere tudi v samostojnih knjigah. To sta predvsem zbirka novel in črtic z naslovom »Bilke« — njena prva samostojna zbirka (1920) — in povest »Brez tal«, ki jo je pozneje preimenovala po osrednji junakinji v »Heleno«; ta je bila prevedena tudi v češčino. Leta 1925 je izšel njen osebno izpovedni roman »V metežu«, naslednje leto zopet zbirka črtic z naslovom »Večerna pisma«; to je knjiga njenih religioznih izpovedi in premišljevanj. V naslednji izpovedni knjigi »Moj pota« je opisala svoje trdo, nemirno življenje, svojo miselno in duhovno rast. Poskusila se je tudi v dramatik: »Mati«, »Karikature« in »Notturmo«. Najbolj je uspela z dvodejanko »Mati«, posvečeno materinski ljubezni, ki se oklene tudi slepega otroka. Igro je z uspehom uprizorilo Šentjakobsko gledališče v Ljubljani. Pri »Slovcu« je več let urejala družinsko prilogo. V »Mladiki«, kjer je nekaj časa sodelovala tudi v uredništvu, je ob-

javljala članke in sestavke s področja vzgoje, šolstva, gospodinjstva, mode ipd. V Mladiki je objavila tudi več črtic, mnogo ocen knjig domačega in tujega leposlovja, strokovne literature, spominske članke (npr. dr. Franju Čibeju, Štefi Strojnikovi). Za Mohorjevo družbo je po vrnitvi iz Assisija in iz krajev, kjer je živel Frančišek, napisala knjigo »Sv. Frančišek Asiški«, ki je izšla leta 1926 kot 13. zvezek Mohorjeve knjižnice. Bila je to prva knjiga, »ki govori Slovencem o življenju sv. Frančiška Asiškega, dasi ga časti narod že stoletja«, kakor je sama zapisala v uvodu.

Kmetova je tudi veliko prevajala, največ iz ruščine in nemščine. V Mohorjevi knjižnici sta izšla dva njena prevoda:

»Kristusove legende« švedske pisateljice Selme Lagerlöfove (17. zv.) in »V oblasti čarodejev«, roman iz Kameruna, pisatelja Hermana Skolastra (36. zv. MK). Sodelovala je pri prevodu Turgenjeva »Lovčevih zapiskov«; njen je prevod Karin Michaelisove »Bibi«, Paula Kellerja roman »Cvet naše vasi«. Njeno zadnje delo »Bureži-brbrači«, namenjeno otrokom, je izšlo pri Mladinski knjigi leta 1972. Z vsemi svojimi deli, z nešteto prispevki pri več kot 20 časopisih in revijah ter osmih samostojnih knjigah in prevodih je v obdobju med dvema vojnama veljala Marija Kmetova za najpomembnejšo slovensko pisateljico. S svojim trdim delom si je postavila spomenik — naj ta spomin ostane živ!

Dora Vodnik

Nekaj dni po svojem 77. rojstnem dnevu je v Portorožu, kamor se je odpravila na kratek oddih, nenadoma umrla profesorica Dora Vodnik. Na pepelnično sredo so jo na pokopališču v Dravljah položili v grob k pokojnemu možu pesniku Antonu Vodniku. Z Doro Vodnikovo smo izgubili zlahtnega človeka, prijatelja, ki si se v njeni navzočnosti počutil varno in dobro. Neštetim učencem bo ostala v spominu kot izjemno skrbna vzgojiteljica, ki je imela izreden posluš za človekovo usodo in kar se je le dalo, vsakomur pomagala na njegovi življenjski poti.

Pokojna Dora Vodnik — Pegam se je rodila 2. februarja leta 1898 v Škofji Loki v stari rokodelski družini kotlarjev. Pri »Kuferšmidu«, kakor se je reklo pri domači hiši, so še do zadnje vojne hranili stara stanovska znamenja kotlarskega ceha. Šolala se je pri škofjeloških uršulinkah in tam končala tudi učiteljišče z matura. Po končani prvi svetovni vojni je odšla na Koroško, kjer je do plebiscita poučevala na osnovni šoli v Borovljah. Zunaj šole se je z vnemo posvetila prostetnemu delu med koroškimi Slovenci,



Dora Vodnik

jim predavala in režirala igre. V stiku s koroškimi ljudmi je ostala še potem, ko se je po nesrečnem plebiscitu vrnila v domovino; te stike je ohranila do zadnjega.

V Ljubljani je najprej opravila dopolnilne izpite in maturo na klasični gimnaziji, nato se pa vpisala na novo ustanovljeno vseučilišče, kjer je leta 1927 naredila diplomski izpit iz filozofije, pedagogike in nemškega jezika s književnostjo.

Med študijem na univerzi se je z zanimanjem udeleževala razgibanega kulturnega dela in življenja takratne študentske mladine v Ljubljani. V tem času se je seznanila s svojim bodočim možem, književnikom in pesnikom Antonom Vodnikom, se pridružila tedanjemu mladinskemu gibanju, ki se je zbiralo okoli »Križa na gori« in poznejšega »Križa«. V teh glasilih je bila vidna sodelavka in pomočnica možu uredniku. Posebej jo je pritegovala vloga erosa v krščanskem življenju, posvečala se je vprašanjem mladine in njenih pravic in se z živim zanimanjem poglobljala v položaj žene in matere. Pri vsem tem je bilo treba premagovati predsodke, se spoprijemati s tedanjimi togimi naziranjmi, se jim upirati, največkrat tudi za ceno zamere in krivic. Vse to delo je opravljala mimo šole, ki jo je že sama dovolj zaposlovala pred vojno kot profesorico na učiteljski šoli, po vojni pa najprej na gimnaziji in pozneje kot lektorico za nemški jezik

Janko Glazer

Ob vsakem službenem potovanju zadnjih let v Maribor sem se veselil srečanja z dvema prikupnima gospodoma: s knjižničarjem in pesnikom Jankom Glazerjem v rokopisnem oddelku Visokošolske in študijske knjižnice, in s profesorjem in arhivarjem Jakobom Richterjem v škofijskem arhivu na Koroški 1. V letošnjem februarju sta oba umrla: Janko Glazer 2. februarja na svojem domu v Rušah, Jakob Rihter pa 23. februarja;

na ekonomski fakulteti v Ljubljani. Tudi v pokoju si ni privoščila miru, saj je z vso vnemo poučevala na večerni gimnaziji, kjer se je srečavala z novimi mladimi ljudmi, odkrivala v njih nadarjenost in jim pomagala do nadaljnjega razvoja in do boljšega kruha. Pri vsem tem je še našla čas za prevajanje predvsem nemškega leposlovja in za pisanje učbenikov nemškega jezika za slovenske osnovne šole, gimnazijo in večerne šole in še posebej skripta za pouk nemščine na ekonomski fakulteti v Ljubljani.

Pokojni Dori ni prizanesla trda preizkušnja zadnje vojne, skozi katero so morali vsi, ki so se zavedali, da je treba tvegati vse, tudi življenje. Prestala je zapor in mnoge nevšečnosti, ostala pa je trdna in zvesta v svojem prepričanju, pripravljena tudi na najhujše, kar je v času okupacije svojim prijateljem nešteto krat zatrjevala in jim tako vlivala poguma.

Dasi jo je hudo prizadela prezgodnja moževa smrt, ji je zadnja leta življenja čedalje bolj grenilo spoznanje, da druga svetovna vojna kljub strahotnim žrtvam človeštva ni izučila, bolelo jo je naraščajoče nasilje, grizla jo je skrb za usodo človeka, družbe in njune prihodnosti. Čedalje bolj osamljeno so jo te stvari še bolj vznemirjale, dasi je ostala sama v sebi trdna, jasna in upajoča. Z vero v končni smisel vsega je umrla na svoj godovni dan.

prvi v dvainosemdesetem, drugi v enainosedesetem letu. Smrt obeh je prišla nepričakovano in pomeni posebej za Maribor in vso Štajersko veliko izgubo. Najsva s pokojnim Jankom Glazerjem govorila o čemerkoli, sem se ob vsakem srečanju bolj čudil njegovemu bistremu spominu, ki ga je ohranil v visoka leta in natančni razgledanosti na vseh področjih po slovenski narodnozgodovinski, literarni, narodnopisni ali kulturno-politični preteklosti. Ob vsakem srečanju je raslo moje spoštovanje do skrajno skromne,

pa tako trdne, jasne in dragocene podobe tega moža. Kakšen redek poznavalec naših kulturnih vrednot in mož, ki so jih ustvarjali! Kakšno znanje in razgledanost je nesel s sabo v grob! Ta srečanja so mi bila pobuda, da sem se spet in spet vračal k njegovi pesniški besedi. Bil je izviren in ubran, poln intimnih čustev, povezan z zemljo in naravo, tih in skromen tudi na tem ustvarjalnem področju, izpovedno žlahten in bogat, domač, družinski, pa nič manj življenjski in svetovljanski. Njegova pesniška vizija v slovenski literarni zgodovini ni bila sprejeta in ocenjena, kakor to zasluži. Vse njegovo strokovno, znanstveno in pesniško delo je izhajalo iz ljubezni do vsega našega dobrega in lepega izročila, iz ljubezni do doma, do domače zemlje in domače besede. Kadar je mimogrede nanesel pogovor na Mohorjevo, ni skrival priznanja, kako je navadila ljudi branja, kar je bilo važno zlasti v obmejnih krajih. Nekje je celo zapisal: »Ponovno mi je oče — kmet s Pohorja — pripovedoval, kako so mohorske knjige bile tiste, iz katerih so se v njihovi hiši učili knjižne slovenščine; kajti šola je bila takrat še bolj nemška ko slovenska...«

V naslednjem podajamo le skop okvir Glazerjeve življenjske poti, ki ni bila drugačega kakor en sam velik delavnik. Rodil se je 21. marca 1893 v Rušah, kjer je končal tudi osnovno šolo. V gimnazijo je hodil v Mariboru (1905—1913), slavistiko in germanistiko je študiral v Gradcu in na Dunaju, šel za tri leta v vojsko, nato pa nadaljeval študij v Zagrebu in Ljubljani. Kot suplent je 1920 nastopil službo na mariborski klasični gimnaziji, kjer je poučeval do 1. oktobra 1926, ko je bil imenovan za prvega upravnika študijske knjižnice v Mariboru, v kateri je delal do smrti — s prisilnim premorom med okupacijo — in ji je bil v času od 1931 do 1959 ravnatelj skoraj 30 let. Tej ustanovi se je vsega posvetil in jo v letih med vojnama iz skromnih začetkov razvil v pokrajinsko znanstveno knjižnico ter s tem ustvaril izhodišče za solidno znanstveno in kulturno delo. To je bil čas zbiranja in urejanja tiskanih in rokopisnih virov za znanstveno raziskovanje naše kulturne

preteklosti. Nemška okupacija je vse Glazerjevo delo razdejala, njega samega so z družino izselili v Srbijo. Po vojni se je z vso vnemo lotil obnove študijske knjižnice in jo spet povzdignil v zgledno ustanovo, ki je Mariboru in njegovi pokrajini omogočala pot v širše in globlje razglede. Med okupacijo je izgubil tudi svojo bogato zasebno knjižnico; tudi sina ni bilo več domov, padel je za svobodo.

Glazer je bil v 4. gimnazijskem razredu, ko mu je Ljubljanski Zvon objavil prvo pesem Spomenik (psevdonim Aleksij). Odtlej je sodeloval redno pri Ljubljanskem Zvonu in Slovanu. Leta 1919 je izšla njegova prva zbirka »Pohorske poti« z lju-bezensko, pokrajinsko-narodopisno in domoljubno motiviko. Že ta zbirka ga je razglasila za pesnika Pohorja. V njej odsevajo prva doživetja, izvirajoča še iz otroških let, ko ga je oče pogosto jemal s seboj v planino in mu razkrival svet gozdov, svetlih frat, cvetočih in dehtečih trat, tihote in samote. V teh doživetjih in tihih srečanjih je kot »tih bard« odkrival ubranost s samim seboj in s svetom, življenjsko modrost in smisel življenja.

Leta 1920 je v njegovem izboru izšla »Slovenska narodna lirika«, ki ji je na-



Janko Glazer

pisal tudi uvod. Deset let za prvo je izšla njegova druga pesniška zbirka »Čas-ko-vač« (1929), v kateri prevladujejo pesmi z opisi pohorskega sveta, impresije iz narave, pesmi, posvečene misli na družino, rod in narod. Tretja zbirka je izšla po osvoboditvi pri Mohorjevi družbi v Celju leta 1946 — »Ob jesenskem ekvinokciju«. Leta 1953 je pri založbi Obzorja izšel izbor njegovih pesmi z naslovom »Pesmi in napisi«, za njegovo petinsedemdesetletnico pa je ista založba izdala izbor njegovih pesmi pod naslovom »Pohorje«. Poleg že omenjene zbirke ljudske lirike je za založbo Obzorja pripravil Glazer izbor pesmi o ljubezni z naslovom »Jaz in ti« (1952). Več pesmi je Glazer objavil tudi v mohorski Mladiki in v Koledarjih. Glazerjeve pesmi so izraz njegovega ljubezenskega in miselnega življenja, njegove tesne povezanosti z domačijo in njeno pokrajino, v kateri je ostal zasidran z ljubečo zvestobo. V njih se odkriva življenjsko zrel, moder človek, ki se zaveda smisla življenja.

Iz svoje široke kulturne, literarne in zgodovinske razgledanosti je pisal ocene leposlovnih del, se poglobljal v Prešerna, Aškercu, Cankarja in Župančiča, pisal literarnozgodovinske razprave in s posebno zavzetostjo ocenjeval delež slovensko-štajerskih kulturnih delavcev (očrt življenja Franca Baša, Franca Minařika in drugih), objavljaj zapise iz etnografije in z raznih zgodovinskih področij, ter jih priobčeval največ v časopisu za zgodovino in narodopisje, ki mu je bil od leta 1929 dalje sourednik, lektor in korektor. Njegov strokovni delež zasledimo tudi v Slovenskem biografskem leksikonu in v drugih publikacijah. Janko Glazer je opravil pomembno delo tudi kot prevajalec; omenjamo samo njegove prevode iz Goetheja in Prešernovih nemških pesmi. Nekatere njegove pesmi so tudi uglasbene in jim je tudi v tem pogledu vtisnjen pečat trajne vrednosti. Za pesniška, esejistična in literarno zgodovinska dela, za kulturno in znanstveno delo mu je bilo leta 1968 podeljeno najvišje slovensko priznanje — Prešernova nagrada.

Pomembnost Glazerjevega dela je in bo čedalje bolj očitna prav zdaj, ko dobivajo kultura, znanost in visoko šolstvo v Mariboru širše in globlje razsežnosti. Na vseh teh področjih bo njegov delež trajno prisoten. — nc.

Napis pod sončno uro

*Govôri, deli, jemlji v gosti,
ko je razsončen v tebi čas;
daruj od sreče, od radosti —
a mrak zamolči kakor jaz!*

Janko Glazer

UMRL JE PESNIK

(Spominu Janka Glazerja)

*Pod Hlebi, pod Pečmi
sred' Pohorja, kjer Zlodej spi,
kot da se plaz je utrgal
strašno je zabobnelo, v smrekah
zahreščalo
skoz log v bolesten krik —
zdaj v žalosti njegov šumik
zarjul, zgrmel je čez granitno skalo.*

*Da z njim je zaječala še Lobnica,
po riži vrgla se obupna je navzdol
kot da razlila je vso silno bol,
ah, vsa njegova pohorska glasnica.*

*V planini bukve so odrevenele
in ciproč, njegov ciproč
se osul je rdeč,
kot da ga ranil je, hu, trn skeleč:
so frate, so glažute vse zakrnavele.*

*Dol v Rušah, joj, dol v Rušah nemi so
obstali:
pevca pòhorskega so danes v črno rušo
djali.*

Ludvik Zorzut

Pojasnilo: šumik — največji pohorski slap, po riži — po leseni drči, po kateri spuščajo les; ciproč — najljubša pohorska rastlina z rdečim grmičastim cvetjem; frate — jase v gozdu, poseke.

Ivo Andrić

V Beogradu je 13. marca po hudi bolezni v starosti 83 let umrl pisatelj Ivo Andrić, naš prvi nobelovec. Njegova smrt je velika izguba za vso jugoslovansko kulturo. Novica o njegovi smrti pa je odjeknila tudi širom po svetu, kjer je bila Andrićeva osebnost spoštovana in njegova dela s svojo človečansko vsebino znana in cenjena.

Romanopisec, novelist, pesnik in esejist Ivo Andrić se je rodil 9. oktobra 1892 v Travniku, mestu, ki je zaslovelo prav po njegovem delu »Travniška kronika«. Otroška leta je preživel v Višegradu, kjer je dokončal osnovno šolo. Sarajevo je mesto njegove gimnazijske dozorelosti. Travnik, Višegrad in Sarajevo — tri mesta s tremi značilnimi duhovnimi središči so ga ves čas potovanja in študija spremljala. Nje-



Ivo Andrić

gova mladost ni bila ne lahka ne brezskrbna. Z velikimi napori in težavami se je Andrić prebijal skozi študij filozofije (slovanske književnosti in zgodovina) na univerzah v Zagrebu, na Dunaju in v Gradcu, kjer je leta 1923 tudi doktoriral z disertacijo »O duhovnem življenju Bosne pod Turki«. V njegovih delih zavzema Bosna prvo in najodličnejše mesto.

Kot srednješolec in študent je sodeloval pri »Mladi Bosni«, ki se je borila za nacionalno osvoboditev. Leta 1918 je bil v Zagrebu med osnovatelji revije »Književni jug«. Od leta 1921 do 1941 je bil Andrić v diplomatski službi v konzulatih in poslaništvih v Gradcu, Rimu, Bukarešti, Madridu, Ženevi in Berlinu. Vsako od teh mest živi v njegovih spominih. Med vojno je živel odmaknjeno v okupiranem Beogradu. Po vojni pa je bil najprej poslanec v Skupščini Bosne in Hercegovine in nato v Zvezni skupščini; več let je bil predsednik Zveze književnikov Jugoslavije. Leta 1939 je postal redni član Jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti v Zagrebu in Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Njegova prva književna dela so verzi, ki jih je objavil kot maturant leta 1911 v reviji »Bosanska vila«. Leta 1918 je objavil knjigo lirične proze »Ex ponto«, dve leti zatem prvo pripovedno knjigo »Pot Alije Djerzeleza«; istega leta je objavil tudi knjigo pesmi v prozi »Nemiri«. Andrić je tudi veliko prevajal, med drugim slovenske pesnike Otona Župančiča, Murna Aleksandrova, Vladimirja Levstika.

Med dvema vojnama so v Srpski književni zadrugi izšle tri knjige novel. Svoja najpomembnejša dela pa je Andrić objavil šele po drugi svetovni vojni; to so romani »Most na Drini« (1945), »Travniška kronika« (1945), »Gospodična« (1945), »Prekleta dvorišče« (1954), od novel pa »Nove novele« (1948), »Povest o vezirjevem slonu« (1948), »Obrazi« (1960) itd. Andrić je napisal tudi več esejev, tako o Goyi, o Njegošu, Vuku Karadžiću, Kočiću itd.

Leta 1956 je dobil diplomu za življenjsko delo, najvišjo književno nagrado v državi, 26. oktobra 1961 pa je kot prvi Jugoslovian dobil Nobelovo nagrado za

književnost. Po tem največjem priznanju so bila njegova dela prevedena v mnoge jezike in se je uvrstil med najbolj prevajane jugoslovanske pisatelje.

Kot pisatelj se je Andrić poglobljal v globino človeških usod ter z umetniško besedo oživiljal njihov svet. Bil je pravi graditelj mostov in sprave med deželami in narodi. S svojim pisanjem je posegel tudi v religiozno dogajanje in se zavzemal za tisto življenjsko sožitje, ki je znalo poiskati mostove med tako različnimi ver-

stvi Bosne in Hercegovine, kot sta krščanstvo in islam.

»Ko berete dobre pisatelje, se vam zgodijo včasih skoraj neverjetne reči... nenadoma začutite, da tisti, ki ga berete, govori o nečem, kar tli prikrito nekje v nas samih, in na presenetljiv način spoznamo, da nismo sami, da je še nekoga mučilo, kar muči tudi vas, da niste zapuščeni, da je nekoč še nekoga drugega bolelo in trpinčilo to, kar boli vas in zaradi česar se zdaj trpinčite...« (Ivo Andrić)

J. D.

Prof. Jakob Richter

Se vedno nam je pred očmi: visok, raven, gladko počesani lasje, v katere se — kljub prekoračenim sedemdesetim — niso mogle vtakati srebrne niti, živahne oči, ravno čelo. Kadar ni bil pri liturgičnih opravilih, je skrbno zlikanim hlačam in suknjiču dajala prijeten nadih vedno sveže oprana srajca s samozaveznico ustrezne barve. Takšen je tudi odšel od nas in sicer tiho ter brez slovesa, zvečer 23. februarja 1974.

Rodil se je 6. avgusta 1902 v Šmiklavžu pri Novi Štifti. Po končani klasični gimnaziji je stopil v mariborsko bogoslovje. Po novi maši leta 1926 je bil kaplan v Čadramu, pri Sv. Petru poleg Maribora, nato je postal prefekt in ravnatelj v dijaškem semenišču v Mariboru, profesor na realni in klasični gimnaziji, med vojno se je pregnan od Nemcev zatekel v Zagreb, kjer je bil tajnik odbora za pomoč slovenskim izseljencem in duhovni pomočnik v župniji Sv. Terezije Deteta Jezusa. Po vojni je postal župnik in dekan v župniji Šmarje pri Jelšah, od leta 1965 naprej pa škofijski arhivar v Mariboru. Zadnja leta je bolehal za srčnim infarkt. Na lastno željo je bil pokopan v rojstni župniji.

Govorniki ob odprtem grobu so poudarjali njegovo vzgojiteljsko in dušnopastirsko delo. Spomin na prof. Richterja pa

bi bil nepopoln in zelo okrnjen, če ne bi omenili njegovega znanstvenega dela, saj mu je neutrudno iščočemu sredi široko zasnovanega znanstvenega dela, kot je npr. zbiranje podatkov za SBL po celov-



Jakob Richter

ških in graških arhivih, smrt tako rekoč dobesedno iztrgala pero iz rok.

S svojo veliko razgledanostjo na področju lokalne zgodovine se je prof. Richter loteval velikih nalog. Napisal je mnogo odličnih del, znanstvenih razprav in študij, odkril v njih marsikaj novega, doslej neznanega. Z minuciozno natančnostjo znanstvenika je uporabljal primarne arhivske vire in tako popravil marsikatero trditve zgodovinarjev.

V spektralni analizi njegovih razprav naj tukaj omenimo le nekatere in sicer najpomembnejše, mimo katerih ne bo mogel nihče, kdor bi hotel v prihodnje s kakršnegakoli zornega kota obravnavati podobno snov.

Za splošno slovensko kulturno preteklost so zanimive Richterjeve razprave, npr. Slomškova zamisel o dijaškem semenišču v Celju, Nova pot 18/1966/22—27; Aškerčevo predavanje o politiki l. 1885, Nova pot 19/1967/491—495. V razpravi Prodana umetnina, Nova pot 19/1967/495—497, je prof. Richter nakazal, kako je škof Stepišnik dovolil prodati dragoceni baročni oltar iz mariborske stolnice. Cena oltarja je bila tako nizka, da je bila skoraj enaka ceni njegovega prevoza iz Maribora v cerkev Sv. Križa am Waasen.

Richterjeva razprava Prizadevanje za razširjenje »Novic«, v: ČZN 38/1967/244—245, prikaže Ignaca Zimmermanna (1824—1843), prvega lavantinskega škofa, ki je bil slovenskega rodu, in je dobro obvladal slovenski jezik. Zimmermann je 24. maja 1843 razposlal »Novice« v vse slovenske dekanate svoje škofije s priporočilom, naj jih dušni pastirji razširijo med slovenskimi verniki. Uspeh ni izostal. Še isto leto se je naklada »Novic« dvignila od 500 na 800 izvodov.

V razpravi Ustanovitev lavantinske škofije, ČZN 41/1970/11—13, postavlja Richter letnico 1228 na trdne temelje.

Nagrobnik Boštjana Glavinića, ki je ohranjen v Slovenskih Konjicah, je dal Richterju povod za obširno razpravo: Boštjan Glavinić de Glamoč in njegov opis Rusije, ČZN 41/1970/22—36.

Za jezikoslovca je zanimiv Narodopisni drobec, ki ga je objavil v ČZN 42/1971/148—151.

Mariborski kulturniki bodo znova in znova segali po dveh njegovih razpravah: Priprava za ustanovitev filozofskega liceja v Mariboru, ČZN 43/1972/68—73, in Inkorporacija in prodaja mariborske župnije, ČZN 43/1972/202—219.

Po originalni listini iz 15. stoletja je napisal Richter Prispevek k zgodovini Radgone, v: ČZN 44/1973/92—99.

Tudi v svojih zadnjih dveh razpravah: Maribor v reformacijski dobi, ČZN 45/1974/89—105, in O štiftarjih in skakačih, v: Znamenje 5/1975/67—79, je hotel biti prof. Richter jasen, natančen in znanstven.

Mohorjeva družba (v katere odboru je bil tudi prof. Richter) je objavila nekatere njegove živahno pisane eseje in članke, npr. Žusem in njegov gospod. Ob biserni maši Jakoba Palirja, KMD 1955, 37—39; Kmečki upor v Posavju leta 1790, KMD 1971, 137—140; Ko so bile slovenske knjige še nevarne, KMD 1973, 63—64 (članek s fotografijo Jakoba Richterja); 900-letnica krške škofije, KMD 1973, 83—85; Solčavski punt, KMD 1974, 106—107.

V Novi mladiki 2/1971/20—23 najdemo Richterjevo kratko zgodovino mesta Maribora, in v istem letniku (100—101) njegov živahno pisan potopis Svetovna igra. Richter opisuje svoje doživetje iz l. 1970, ko se je udeležil pasijonskih iger v Oberammergauu.

Razlikujoč trdno zgodovinsko resnico od pobožnih legendarnih pripovedi je prof. Richter leta 1973 napisal življenjepis sv. Maksimilijana Celjskega, škofa in mučenca (Leto svetnikov IV, 87—90).

Zdi se, da preostaja še mnogo drobnih zapisov in da marsikatera Richterjeva razprava in študija čaka na objavo v njegovi rokopisni zapuščini, ki še ni urejena.

Prof. Richter je s svojim obsežnim znanjem sodeloval pri SBL, ki je že objavil nekatere njegove prispevke, in pri sestavi šematizma, ki bo prikazal Cerkev v Jugoslaviji. Ker je hotel, posebno kar zadeva zgodovinski del, da bi bil šematizem solidno delo, na katerega se lahko nasloni vsak kulturnik brez bojazni zmote pri navajanju, je zanj žrtvoval marsikatero tiho nočno uro. Njegov kritični duh in odgo-

vornost pred javnostjo sta pri takem in podobnem delu odklanjala vsako naglico.

Tudi s popisom arhivskega gradiva in ohranjenih matic po župnijskih uradih je prof. Richter opravil veliko kulturno delo.

Zaradi nesebičnega razdajanja in silne želje, da bi iz mrtvih arhivskih virov čim več izčrpal in objavil v strokovno znanstvenem opusu, se mu je zdelo škoda predsedeti dve uri ob gledanju filma, pa naj je bil to Quo vadis ali svetopisemski Samson in Dalila. Tudi televizorja, ki se mu je pokvaril, ni pustil popraviti, samo da bi mu ostalo več časa za publiciranje zbranih podatkov. V tej skrupolozni izrabi časa moramo iskati ključ do skrivnosti, kako je mogel kljub zahrbtni bo-

lezni (infarkt) uresničiti toliko svojih načrtov.

V omenjenem Narodopisnem drobcu je zapisal: »V globinah človeške podzavesti se plazi strah pred prihodnostjo. Ta strah vznemirja prav tako razgledanega človeka, ki si je znal urediti svoj življenjski položaj, kakor tudi tistega, ki so ga valovi življenja zanesli nekam ob stran in mu je usojeno le bedno životarjenje. Samo močne osebnosti znajo ob pravem času zagrabiti življenjski tok v svoje roke in ga s svojim duhom oblikujejo po svoji zamisli« (148).

Takšna osebnost je bil tudi prof. Jakob Richter.

Jožef Smej

Dr. France Ačko

Dne 30. decembra 1974 je na Viču v Ljubljani umrl frančiškanski redovnik p. dr. France Ačko. Že nekaj let je vdano prenašal trpljenje in invalidnost po hudi avtomobilski nesreči na poti h kolavdaciji zvonov pod Pohorjem, kjer je preživel tudi svojo mladost. Glasbeno udejstvovanje od skladatelja do izvajalca je bila njegova velika kulturna potreba. Po vztrajnem delu, obdarjen s talentom tankega posluha je dosegel doktorat znanosti iz kompozicije.

Rojen je bil leta 1904 v Mariboru. Že v zgodnji otroški dobi je izgubil mamo, kar je njegovi mladosti vtisnilo pečat revščine in trpljenja. Glasbeno nadarjen je začel še kot otrok s študijem violine. Kot mlad gimnazijec in študent glasbe je stopil v frančiškanski red, sprejel redovne obveznosti in jih vzorno izpolnjeval do smrti. Tudi po vstopu v samostan je vneto nadaljeval s študijem glasbe. Njegov učitelj je bil p. Hugolin Sattner. Študiral je harmonijo, kontrapunkt, klavir in orgle. Vpisal se je na ljubljanski konservatorij, kjer je poslušal harmonijo pri prof. Premrlu in klavir pri prof. Ravniku. Kasneje, ko je odšel v Kamnik, je študiral pri prof. Srečku Koporcu glasbeno oblikovanje in instrumentacijo. Svoje glasbeno prizadevanje je izpopolnil tudi

s študijem cerkvene glasbe v Rimu (Pontificio instituto di musica sacra).

Poleg umetniškega nagnjenja je p. Ačko, čeprav redovnik, znal kakor njegov sodobnik med obema vojnama, p. dr. Angelik Tominec najti tudi zunaj redovnega življenja povezavo in sodelovanje s takratnim neodvisno se razvijajočim krščansko-socialnim delavskim gibanjem, ki je med obema vojnama razvilo svojo delavsko sindikalno organizacijo JSZ (jugoslovansko strokovno zvezo) in ob njej tudi pomembno mladinsko organizacijo Krekovo mladino. Odmevi prve svetovne vojne, spoznavanje socializma in njegovo soočenje tudi s krščanstvom ter stalna čuječnost in opominjanje pred lokalno in svetovno nevarnostjo pretečega fašizma, so bila pereča vprašanja, pred katerimi pok. France Ačko ni nikoli zatiskal oči. Do kraja preprost, srčno dober in intelektualno prebujen se je z velikim prizadevanjem že kmalu po ustanovitvi pridružil in vključil v Krekovo mladino. V tej organizaciji, ki je bila ustanovljena že leta 1922, je sodeloval vse do njene oblastne razpustitve po takratnem režimu leta 1933. Pomagal je izpopolnjevati njene različne oblike organizacijskega delovanja in vključevanja predvsem delavske in študentske mladine. Znotraj Krekove mladine so nastale in delale skupine in oddelki

kot: »Borci« ali »Zveza borcev in strazark« ter še druge. Vključil se je kot enak z enakimi, postal je duhovni mentor, kjer je deloval. To so bili časi dobro organiziranih izletov v naravo, planinstvo, taborjenje, plezanje v gorah in podobno. Zdravo delavsko čutečo usmerjenost in duhovno rast je poglobljalo glasilo krščansko-socialistične delavske mladine »Ogenj«, ki je izhajalo od 1928. do 1931. leta. S tehtno besedo, usmerjeno v prihodnost in z zdravo kritiko takratnih družbenih razmer, zlasti proti kapitalističnemu izkoriščanju delavcev za njihovo politično in idejno napredno usmerjenost, je deloval tudi p. Ačko.

Četrty letnik glasila »Ogenj« (1931) je izhajal pod njegovim uredništvom. Velika odlika te dobre mladinske revije je bila prav gotovo v za takratni čas odločno naprednemu stališču do socializma. Iz nje odsevajo stališča, ki jih je začela uradno Cerkev poudarjati šele za Janeza XXIII. in poglobila na II. vatikanskem koncilu. Gre za stališča proti izkoriščanju vere in cerkve v politične namene, skratka za nastop proti klerikalnemu oblastništvu, proti puhlosti liberalizma in proti odvracanju delavstva od njegovih življenjskih vprašanj.

Znal se je prilagoditi vsem težavam in naporom zdravih, mladih ljudi. Udeleževal se je taborov, blagoslovil l. 1927 v Bečalah pri Zalogu prapor mladinske organizacije. Njegova prizadevnost med mladino je veljala še posebno njenemu izobraževanju in prebujanju srčne kulture. Sam je vložil veliko truda in znanja pri sodelovanju v dramski sekciji. Pri izbiranju programa in njegovi izvedbi je bil nepogrešljiv svetovalec in sodelavec. Pomagal je pri »Boštjanu iz predmestja«, Čapkovi »Rur«, Tolstojevi »Moč teme« in še pri drugih delih. V celoti je skomponiral glasbo in speve za veseloigro »Matajev Matija«, ki je bila prvič uprizorjena v letu 1935.

Ko je bila leta 1933 razpuščena Krekova mladina, je veljalo Ačkovno delo še posebno krščansko-socialistični JSZ. Pogosto je hodil na sestanke delavcev, tam svetoval in pomagal, zlasti v času, ko mu je bil dostopen delavsko močan okoliš Kamnik.

Rad je prihajal na vodstvo JSZ, kjer se je zlasti prizadevno zanimal za ohranitev delavske enotnosti in nastopal proti razbijanju delavskih vrst, ko se je po prizadevanju klerikalnega oblastništva začelo že v letu 1931 s poizkusi spremeniti delavski sindikat samo v podporno delavsko organizacijo. Takega predloga v tistih časih, ko se je že približeval spopad s fašizmom in proti zaslužjenju in razbitju delavskega razreda, krščansko-socialistično delavstvo ni sprejelo, temveč ga je zavrnilo na celi črti. Krščansko-socialistično delavstvo se je zavestno odločilo za zdravo delavsko enotno fronto in za pot v socializem. Številni mladi delavci in študentje, s katerimi je spletal p. Ačko pristne človeške in organizacijske vezi, so našli pravo pot.

Po zavestnem in dobro organiziranim delu v napredno delavsko smer in proti fašizmu se je ob težki uri preizkušnje, ki nas je zadela s fašistično okupacijo 1941, tudi p. Ačko skupaj s krščansko socialističnim delavstvom in njegovo JSZ odločil za aktiven in zavesten boj proti okupatorju in domači reakcionarni zaslepljenosti. Pretreslo ga je divjanje okupatorja, zlasti Nemcev na Gorenjskem in Štajerskem. Saj so takoj po okupaciji z vso krutostjo prizadeli tudi njegov frančiškanski red. Moral se je umakniti v Ljubljano. Od takrat so še znane fotografije, ki kažejo zaničevanje in mučenje zlasti frančiškanov v Mariboru. Ogorčen nad početjem okupatorjev in domačih izdajalcev se je na povabilo vodstva Osvobodilne fronte (OF) odločil tudi za sodelovanje in udeležbo na prvi seji Vrhovnega plenuma OF Slovenije v Ljubljani. Predstavljal je po okupatorju pregnano duhovščino in zlasti tiste duhovnike, ki so bili pripravljene sodelovati v OF. P. dr. France Ačko je ostal prepričan in zvest sodelavec OF do osvoboditve. V letu 1943 ga je zatekla tudi okupatorjeva aretacija. Njegovi prijatelji, ki so bili takrat z njim v zaporu, se s ponosom spominjajo njegove velike narodne zavesti. Z njemu lastnim optimizmom je nastopal s predavanji in dvigal moralo. Sestavil je tekst in kompozicijo borbene pesmi, ki

so jo v uteho težkih dni prepevali v zaporu z njim vred njegovi sotrpini.

Ko je po vojni v vsej svoji skromnosti za Bežigradom in na Viču vodil cerkvene zборе, opravljal duhovno službo in hodil širom po Sloveniji uglasčevati oziroma kolavdirat zvonove, smo ga radi obiskovali. Ostal je človeško preprost in skromen, v razgovoru pa duhovit in vedno prijateljsko čuteč. Zapustil je obsežen opus naj-

več cerkvenih pa tudi svetnih skladb, ki so utrle pot k ljudstvu in jih strokovna kritika visoko ceni. To velja zlasti za njegovo otroško in ljudsko pesem.

Za njim je nastala občutna vrzel srčno dobrega, k delavskemu človeku odprtega prizadevanja, ki nas navdaja s spoštovanjem njegovega širokega duha in njegovih glasbeno umetniških prizadevanj.

Stane Kovač

GLAVNO PA JE LJUBEZEN

Vera se ne ozira na svet. Trdno je usidrana sredi burje kakor tudi sredi tihega tlenja, gnitja in razpada.

Toda ljudje smo in zato nam ni vseeno, kakšni so ljudje in kakšna je njihova usoda; zakaj ta lastnost je nam prirojena in jo je dal Bog sam. Ne moremo si želeti le, da bi Bog ostal samo nedotaknjen od hudobije in izdaje sveta, temveč tudi to, da bi se Njegovo kraljestvo vzdržalo in širilo do poslednjega trenutka časa. Gre nam za vsako človeško dušo in ne smemo je pustiti niti takrat, kadar nam razum in verjetnost jemljeta vsako upanje. Vse duše pripadajo Bogu, tudi duše teh, ki Boga ubijajo. *V tem upanju je Bog sam prišel na svet ter je delo Odrešenja vir našega upanja.* Tudi duše norčevalcev, od-

padlih, nevernikov in uničevalteljev vere je prišel Kristus odrešiti ter na tem ničesar ne spremeni dejstvo, da se ljudje v salonih, na govorniških odrih, v delavnicah, na shodih, v tisku in v zasebnem življenju temu posmehujejo z vzvišenim prezirjem, bodisi da to odklanjajo s cinizmom, bodisi da smatrajo to vero za nekakšen uspavajoč strup, ki že od pradavna deluje v ljudstvu. Nobena služba, nobeno okolje, nobena čast, učenost, slava in vzvišenost, nobena energija in nobena ovira ne odvezuje človeka tega razmerja do odrešenika, ki traja v vseh življenjskih okolnostih, na vseh mestih in v vseh časih. Vseprisotnost božja velja za vse ljudi, vse življenje, tudi na begu pred Bogom, tudi pri njihovem sovraštvu do Boga in norčevanju iz Njega. Vsakega človeka spremlja Bog, če treba, tudi na kraj pekla. Če torej čuva Bog tako upanje v slehernega človeka, ne smemo ga izgubljeni mi.

Glavno pri vsem tem pa je *ljubezen*.

Jaroslav Durych



Miha Maleš: Božična voščilnica

Božični motiv

*Sveta noč, le ena zvezda gori,
Mati Marija Jezusa rodi,
Jezusa za nas.*

*O položi ga, Marija, v jaslice,
v to moje gorko srčece,
da ne bo mu mraz,
Jezusu mraz.*

T. Ločan

Marija dete je rodila

Ob jaslicah o polnoči
Marija dete je rodila.
Potožila se je Marija:
»Se vode ni, da dete bi umila,

povojcev ni, da bi ga v nje povila!«
Še dobro ni izgovorila,
že priletela sta izpod neba
golobca dva, dva angela;
prinesla sta dve kanglici vode,
povojca dva, plenici dve.

In dete v hlevcu sta umila,
narahlo, mehko ga povila
v plenici dve, v povojca dva,
dva bela božja sla,
golobca dva, dva angela.

Karel Širok

Tri ladje

(Po angleški božični narodni pesmi)

Tri ladje so priplavale
božični dan, božični dan,
božični dan takoj zaran.

A kdo se pelje v ladjah treh?
Zveličar z božjo Materjo.
A kam te ladje plavajo?

Namenjene so v Betlehem.
In vsi zvonovi jim zvone
in angelci prepevajo
in svete duše molijo.

Zatorej se radujmo vsi
božični dan, božični dan,
božični dan takoj zaran.

TRIJE MODRI

Čez nekaj dni so prišli trije Modri iz Kaldeje in so pokleknili pred Jezusa.

Mogoče so prišli iz Egbatana, morebiti tudi od Kaspiškega morja. Sedeč visoko na grbah svojih kamel, med napihnjnimi

Beg v Egipt

Božja mati je bežala skozi gozd
v kunji kožuh Dete je zavila.
V nebu se brisača božja¹ je razvila,
njej kazala je, kje pot je prost.

Strupen mraz je vladal te noči,
volčje hude in zelenkaste oči.
Brez števila so v grmovju se kadile
volčje hude in zelenkaste oči.

Dve medvedki² sivi sta vsevprek
v jeznem boju vzpeti poteptali.
Sta se grizli, bili in metali
in težko gazili zmrznjeni sneg.

V goščavi, kjer je ležal mrak,
so bradati in rogati losi stali,
so se stiskali in trepetali,
belo sapo so puhteli v zrak.

In kot ogenj je nad gozdom vzhajal meč.
Angel z mečem³ je letel k Sionu,
k zlatemu Herodovemu tronu.
Prišel glavo je Herodežu odseč.

Ivan Bunin

¹ Božja brisača = ozvezdje Velikega voza

² Dve medvedki = pravica in krivica. Njun boj napoveduje v ruskem ljudskem izročilu Kristusovo prihodnjo zmago

³ Angelov meč = repatica, ki je Herodu napovedala smrt



mehovi, ki so jim viseli s sedel, so bili prišli čez reki Tigris in Evfrat, čez veliko nomadsko puščavo in potovali vzdolž Mrtvega morja. Nova zvezda, nekakšna repatica, ki se je bila včasih prikazala, da je oznanila rojstvo kakega preroka ali smrt cesarja, jih je vodila naravnost v

Judejo. Prišli so, da bi počastili kralja, a so našli dete v revnih plenica, skrito v hlevcu. Skoraj tisoč let pred njimi je tudi iz Jutrove dežele romala v Judejo neka kraljica. Tudi ona je imela tedaj darove s seboj: zlato, kadilo in žlahtne kamne. A ona je našla kralja, ki je sedel na prestolu in je bil največji kralj, kar jih je kdaj vladalo v Jeruzalemu; pri njem se je naučila modrosti, kakršne se ne bi bila mogla nikjer drugje naučiti.

Trije Modri pa, ki so bili modrejši od kraljev, so našli dete, rojeno šele pred nekaj dnevi. Našli so otroka, ki ni mogel ne vpraševati ne odgovarjati, vendar je bil ta otrok Oni, o katerem so vedeli, da bo nekoč, ko bo odrasel, s prezirom zavrgel vse zemeljske zaklade in vso zemeljsko učenost.

Trije Modri sicer niso bili pravi kralji, a v Medeji in Perziji so imeli vse kralje v oblasti. Kralji so vladali ljudstvu, Modri pa so kraljem kazali pot. Samo oni, ki so opravljali tudi daritve na žrtveniku, razlagali sanje, ki so bili božje orodje in služabniki božji, le oni so bili v zvezi z dobrim bogom, z Ahuro Mazdo. Edino oni so vedeli za prihodnost in usodo. Sami so pobijali škodljive živali in ptice, ki so naznanjale nesrečo. Oni so očišče-

vali duše in njive. Nobena žrtev ni bila bogu všeč, če ni šla skozi njihove roke. Noben kralj ni šel v vojsko, če ni poprej teh svečnikov vprašal za svet. Modri so poznali skrivnosti zemlje in skrivnosti neba. V imenu učenosti in vere so vodili svoje ljudstvo. Sredi ljudstva, ki je živelo za zemljo in prst, so živeli oni v znamenju duha.

Zato je bilo tudi prav, da so se prišli poklonit Jezusu. Za živalmi, ki so del prirode, za pastirji, ki so ljudstvo, kleči zdaj tretja oblast pred jaslicami v Betlehemu: Razum. Starodavni rod svečnikov iz Vzhoda časti novega Gospoda, ki bo svoje učence poslal na Zahod in po vsej zemlji. Modri klečijo pred tistim, ki bo učenost besed in številok postavil pod modrost ljubezni.

Trije Modri pomenijo davne božanske nauke, ki se umaknejo božjemu razodetju; pomenijo znanost, ki se ukloni preprostosti; pomenijo bogastvo, ki se odvrača uboštvu.

Jezusu darujejo tisto zlato, ki ga bo sam z nogami poteptal. Saj ga ne darujejo morda zato, da bi ga Marija, ubožica, potrebovala na poti; marveč zato, da bi že vnaprej ravnali po evangeljskem svetu: Prodaj vse, kar imaš, in razdeli med reveže! — Darujejo kadilo, ne zato, da bi morda prepodili hlevski vonj, marveč zato, ker bo zdaj konec njihove žrtveniške službe in ne bodo več potrebovali dima in kadila za svoje oltarje. — Darujejo miro, ki so jo uporabljali zoper mrliški duh, ker vedo, da bo ta Otroku kmalu umrl, in da bo Mati, ki se zdaj smehlja, potrebovala zelišča, ki jih bo položila na mrtvega Sina.

V svojih očarljivih kraljevskih in duhovniških plaščih klečijo na slami v hlevu, klečijo trije Modri, mogočni, učeni, ki vedo za prihodnost. Sami sebe darujejo v znamenje, da bo Otroku v poslušnosti podložen ves svet.

Zdaj je bil Jezus počeščen z vsemi oblastmi. A komaj so trije Modri odšli, so ga že začeli preganjati ljudje, ki ga sovražijo in ga bo njihovo sovraštvo tudi umorilo.

G. Papini



TAM, KJER RAGLJA ALELUJO POJE ...

Veliki teden poznajo na deželi mnogo bolj kakor v mestih; kmet ga občuti predvsem v preobilici dela. Če kdaj, je tačas na vrsti veliko čiščenje; ljudje počistijo hiše, dvorišča in slednjič pohite še v cerkev, da si očistijo srca. Zaradi vsestranskega čiščenja se jim dan potegne in neredko čujejo pozno v noč.

Pri Gabrovih ni bilo nič drugače. Tem manj, ker je bilo vse na ramah enega človeka. Gospodar je bil kmet in gospodinja obenem. Že prècej na začetku tedna je zavihal rokave; popravil je ograjo, pobelil hišo in razvozil gnoj po njivah. Ko je gnojni kup skopnel, je skrbno očedil prostor za hlevom in ga, nebodigatreba, celo posul s pepelom. To zadnje ni bilo po šegi, a je le postoril. Morda pa le pride veliki obisk.

Sredi tedna je materi zmanjkalo zdravil in treba je bilo novih. Skuhal je za cel dan in se odpravil v mesto. Stopil je k zdravniku, da je po starih receptih zapisal novih zdravil, jih šel iskat in nakupil še nekaj drobnjarij za kuhinjo. Tedaj pa je slišal, da je zapiskal vlak. Dasi je bil sklenil poprej drugače, ga je vendarle zvelklo tja blizu. Molče je strmel v zdomce, ki so prihajali iz Avstrije, Nemčije, Nizozemske in še od kod na velikonočne praznike domov. Nekaj časa jih je gledal, nato pa se je odrtgal proč, še preden se je reka ljudi raztepla po ulici. Tako lahko vsaj z upanjem hiti domov in to je tudi nekaj.

Nekatere stvari so v življenju stalne. Sonce riše po nebu vedno svojo pot od vzhoda do zahoda, ceste teko, kakor so jih speljali ljudje. In njegovo oko se venomer ozira na križpotje v vasi, koder se ustavlja avtobus. To mu uspe zlasti z lestve, ko obrezuje drevje. Zdaj bodo kapljali drug za drugim, razgretih lic in ve-seleč se snidenja s svojci. Vračajo se kakor selivke, dokler se ne vrnejo vsi, ali ... skoraj vsi. To opazijo zdaj že tudi otro-

ci, vsaj starejša dva, čeprav jim je zabil, da ne sprašujejo po mami.

Zvedavi pa so bili tudi povratniki. Mimo gredoč so upočasnili korak in nape-njali oči, če ni morda po kakšnem ču-dežu vendarle prišla tudi nemirna Gabrovka zdomka. Ni bilo videti in po dvo-rišču tudi ni bilo njenih »zastav«; tako so imenovali njene pisane obleke, ki so pokrivala malone celo dvorišče. Pač pa so videli otroški živžav in slišali ragljo. Mali Nacek jo je že staknil na podstrešju in škrebetal z njo, prvi v vasi. Nihče ni premogel tako glasne.

Tudi atek bi se lahko s čim ponašal, ko bi se meril s sovaščani: z množino de-la. Ne kakor drugi, ki tačas na polje niso šli več, se Gabrov mali človek ni utegnil kaj prida ozirati na veliki teden. Vsejati je moral oves, pripeljati šibje, vmes pa je še obrezal brajdo in prekopal vrt. Zadnji čas je bil tudi, da je otrokom dal obno-viti obleke. Na »domačo« šiviljo se ni bi-lo zanašati. Tuja pa je komaj obljubila. Dekleta so navalila nanjo in hotela na vsak način do praznikov svoj mini in mi-di in maksu. Nič ni vprašal na vasi, v strahu, da spet izve kaj neljubega. Kakor je bil izvedel že toliko grenkega, resnič-nega in zlaganega. A vprašanja se niso dala odpoditi. Bogve, jo je odneslo že spet kam drugam? Na Švedsko morda, v daljno Kanado? Daleč je to in komaj se bo lahko podala domov.

Ob vsem tem pa še bolna mati. Bal se je, če mu ugasnejo v ti samoti, ko jim ne more biti vsak trenutek ob strani. Sumljivo je bilo, da so, kakor bi odrezali, nehali ščuvati ga zoper ženo in velevati, naj jo s silo spravi domov. Zato jim je priskrbel spoved na dom.

Na veliki četrtek je še ni bilo.

Na veliki petek tudi ne.

Raglja neutrudno poje in to so njeni časi.

Očedil je otrokom obleko, jo pozašil in napravil za v cerkev. Nič jim ni naročal glede molitev in prošnjá, in ni bilo treba. Storili so to sami od sebe. Kljub temu so le bežno pogledovali Bogecka v grobu, raje so obračali oči v Mater bož-jo, kakor da jim je topleje pod njenim blagim materinskim smehljajem.

Če je še v soboto ne bo, bo zato, ker je tako daleč. Ne, da ne bi hotela priti. Lahko da se je zavrl promet, ko jih toliko gre... Ponoči so prihajali sevé drugačni odgovori, mrko, neslišno, glodajoče in z neotipljivo črnino vrtali v strop. A da je bila negotovost večja, je pričelo zavijati, bučati, veter se je sprevrgel v vihar in divje tulil v vislih. Te so škripale, ječale in bal se je, da bo zdaj zdaj zropotalo. Hkrati pa je jel trepetati še pred nečim hujšim. Po ljudski veri spočnejo take burje samomori. Da se ni...? Molil in čul je pozno v noč. Zjutraj je z grozo opazil strgano streho in šope slame, razmetane po dvorišču. Pustil je vse drugo in hitel delati škope. Bo sploh lahko zakrpal streho in opravil še veliko pranje? Delal je hitro, tem bolj, ker ga je pošteno

zeblo v kolena, ko je plezal po razmočeni slamnati strehi in vbadal škopnike vanjo. Potlej se je lotil hiše, notranjih prostorov. Pometel je pajčevino iz kotov in po zapuščenem pohištvu. Tako je prišel do kamre. Sem je hodila posebno rada, zlasti odkar se je šla nekakšno modistko in si kupila kalup iz žice za pomerjanje obleke. Ta je bil ves prepreden s pajčevino. Nič ni bezal vanjo, temveč je snel bluzo, ki je bila tam blizu, in oblekel kalup. Razpredel je pajčevino po oprsju, kakor da ji natika nakit. In glej, v mrakobi kamre je imel njo pred seboj, svojo ženo. Prijel jo je čez živôt, rahlo, nežno, da ne bi kaj potrgal. Zakaj ne pride vsaj tako mimogrede, če že ne more za zmeraj. Tedaj je šel z roko v njene lase: mreža je bila ravno dovolj gosta, da je bila iluzija popolna. Po dolgem času je vendarle lahko občutil dražljivo mehko njenih las. Boleče se je odtrgal, ko se je zavedel, kako zapravlja čas.

Za pranje je mislil sprva naprositi sestrično, kjer so premogli že pralni stroj. Pa se ne bi rad kazal na vasi in se dal ljudem v zobe. Ni bila mala reč, saj je moral oprati tudi posteljno perilo. A da bi se umaknil očem, ki se tako rade pasejo na tuji nesreči, se je umaknil od studenca v pójeto, prehodni prostor, ki ga je v ta namen nalašč obložil s koruziščem, da ni bil viden z ulice. Tu je drgnil in ribal ves dopoldan in še čez, le toliko je šel stran, da je naložil Barici darov v korbél, ko je kar naprej tiščala, da bo ona nesla k žegnu. Če je le mogel, je izpolnil otrokom njihove drobne željé. Mož se je olajšano nasmehnil, ko je gledal za otrokom, kako oberoč nese korbél proti vaški kapeli. Ni mu treba prositi več sosedé.

Toplo sonce popoldne je bilo kot naročeno. Ker je dan že daljši, mu bo perilo do večera suho. Lepo je, če se nasmehne nebo in ti streže. Le Barice dolgo ni bilo od žegna. Prišla je s šopkom trobentic in vijolic, a je jokala. Medtem ko je nabirala, ji je neko ščenè potegnilo kos mesa iz korblá. Le s težavo jo je potolažil. Hitela mu je pomagati in že jo je videl, kako bo čez leto, dve, prevzela marsikatero gosposinjsko delo. Tedaj pa je



Miha Maleš: Velikonočna voščilnica

dekletce na lepem začelo prositi, naj pošlje on, atek, mamiki obleko. Pomisli naj vendar tudi na mamiko, ki da morda nima kaj obleči. Šestletni otrok res skloboštrá marsikaj, a kako mu pride kaj takega na misel? Videl je sicer, da se nalašč ogiba pogovora o mami, da ne spravlja v slabo voljo njega, zdaj pa bi rad očitno nekaj izmoledoval. Zato se je naredil mehkejšega in res je otrok prišel z besedo na dan.

— Veš, atek, mamika res nima obleke. So se zgovarjale. Pleše tam daleč in je brez obleke. Pomisli, kako jo revico zebe. In kako jo gledajo. A ne, da ji bomo kupili obleko in poslali?

Toliko da ni podivjal; le s težavo se je ukrotil. Zasmilila se mu je Barica, vsa njegova nedolžna otročad, bolna mati in premagal se je. Le likati ni mogel več. Zapodil se je v hlev in izgubljeno taval od jasli do jasli. Kot težak kamen mu je legla môra na srce. Zdaj ima vas spet svojo kost, izdatno dovolj, da jo bo glodala čez praznike. Zalegla bo vsem, kot požegnana. Imelo ga je, da ne bi šel v cerkev niti na veliko noč. Še bolj se bo odtegnil ljudem! In otrok ne bo pustil nikamor več. Preklemana svojat, pred svojim pragom naj pometaj! Spet natolcujejo, kot so takrat o Dunajčanu, pa o Italijanu na Bavarskem. Kaj pa, če se je, iznajdljiva, kakor je, ponudila kje za živi model pri kakšni predstavi mode? Ali pa je kje igrala, ko je tako ljubila oder? To bo, eno ali drugo. Zlobni jeziki pa so stvar napihnil in jo ponižali. — Ne, ona je preponosna za slačenje po hotelih, naj me vrag! — Gnal bi to reč naprej, a od otroka ni mogel izvedeti, kdo je tako o-tresal jezik. Sicer bo pa bolje, če ne izve. Čutil je namreč, da mu dušo čedalje bolj prepreda maščevalnost, ta pa ustvarja nemir. Zato se je kar naprej prepričeval, da je zla novica iz trte izvita. Ni mu scela uspelo; grenkobe ni bilo moč pregnati iz srca. Vedel je, da mu je ne preženejo še tako vzneseni vriski aleluje. Zato ni šel k vstajenju zvečer in ne na kres. Pač pa je poslušal škrebete raglje, ki jo je Nacek pridno vrtel v sámo veliko noč. Kakor bi se bili domenili — nihče mu ni rekel, naj odneha.

Raglja pa je pela tudi ponoči. Z Nacekom sta stopala za procesijo in vrtela ragljo medtem, ko je vse naokrog pelo in cingljalo in vriskalo. Raglja pa je škrebetalá čedalje močnejše in čez čas — o groza, preglasila vse. Alelujci so obstali, pobesili bandera in besno pokazali nanju. Pristopil je duhoven, svetlo monštranco je vihtel in delal čeznju velikanske križe. Strežniki so divje zvonili, dokler niso preglasili raglje in sprevod se je lahko pomaknil naprej.

Ko je zjutraj vstal, se je počutil čudno lahkega. Kakor da je kamen môre s srca odvaljen. Res je, ni ga več in kakor zora praznena še tako črno temo, je mahoma lahko prisluhnil drugim, življenja želnim vzgibom svoje duše. Ne da bi kaj pomišljal, se je praznje oblekel in se napatil tja, kjer uspe zvonovom preglasiti ragljo. Spešil je korak, kakor da hoče dohiteti, kar je bil prej zamudil. A bolj ko se je bližal, težji je bil korak. Kako naj se strne z množico? In že se je videl v procesiji z njo. On moli, okolica odgovarja, kmalu nato pa gre šepet naokoli: Hedvika, glejte, človek od Hedvike! Kristus, mar je vstajenjska procesija za to, da vlačijo po njej neko žensko? Klecnil je in se zbal, da bo spet omagal. Izognil se je torej alelujcem in na samem zavil v temni del cerkve, kjer je bil shranjen božji grob. Tam je stalo ob truplu le nekaj postarnih, skrušenih žená.

Topo se je zazrl v negibno truplo preganjanega Jezusa, ki ga je človek obsodil na smrt. Le kako je mogel vstati ob nenehnih hudobijah človeškega rodu? Da bi pregnal nevero, ki je silila v dušo, je pokleknil v klop in se napatil s Trpečim po postajah križevega pota. Ne, on ni mrtev, on živi in trpi, da nas nevredne odrešuje. Kako malokdo se dandanašnji še pomudi ob križevem potu! Svet, navajen lahkega življenja, iger in vriskanja, noče trpljenja. Otepa se najmanjše žrtve, že misel na to mu je zoprna. Kako se more sploh veseliti Kristusovega vstajenja, kdor se ni pomudil pod njegovim križem? Ali more sploh sočustvovati s Križanim, kdor trpljenja ne pozna? In naenkrat ga je spreletlo, da zmore to v precejšnji meri on in na mah je začutil prijatelja v

njem. Prav počaščenega se bo počutil, če je lahko on njegov Simon iz Cirene. Da bo pa vreden tega, mora odložiti breme svojih grehov. Le ta, kdor si je z računi na čistem, se lahko res iskreno zaupa svojemu prijatelju. In glej, kakor hitro je to opravil, se je počutil sproščenega ter se pričel meniti z Njim kakor z domačim.

Kakorkoli je že doma, te vendarle prosim, ohrani mi malo prostora za ljubezen. Srd me bo namreč razgnal. Ne daj, da je vse res, kar stresajo po fari. Ti veš, kako dolgo je hodila po svetu, ne da bi klonila ali kakorkoli popustila, pa naj so se ji klanjali z vsega sveta. Zdržala je, dokler ji nisi poslal na pot tistega premetenega Grka, ki jo je zmamil z gledališčem. Hud sem bil, dobro veš, da si to dopustil, a morda si za hip prezrl, kako lákotna je na učenost in slavo. Saj menda nisi pozabil, kako se je grizla ves čas, ker ni šla v šole ali za igralko. In ko je videla, da ji lepota ne vene (vsak otrok jo je samo polepšal), in ko je država odprla vrata v svet, ji je prekipela kri in jo je vzelo. Razumeti morava, Bogec moj, čeprav nama srce krvavi. To je kratko in malo tako, kot če se ti vžge bencin. Ne pogasiš ga, bogpomagaj. Natura je natura. Ti boš to razumel bolje, ki si pri tem zraven bil. Jaz zase že vem, da tej ženski nisem kos. Sem slutil to že zdavnaj. Jo nekoliko kar razumem. Ona taka modra glavica, farna prosvetljenica (ne vem koliko iger ima za sabo), pa se ti nasmoli nekega zakotnega Tjašeka, ki ume komaj odre postavljati. A vendar bi te prosil, Gospod, preprost, kakor sem: nikar mi je ne odtegni za vselej. Daj, da si že enkrat napase srce in da se ne skvari tam zunaj. Glej, živini si dal, da najde domov, tudi če je staknila kje boljšo pašo, pticam prav tako. Sploh pri živalih ne vem za nobeno, ki bi pustila mladiče še negodne v gnezdu in jih ne bi zredila. Resda pošilja doklade, a to je komaj dovolj, da oblečem deco. Ti si zmožen, Gospod, saj si po bridkem trpljenju premagal zlo sveta in v nebesa šel. Hvalim te in častim, čeprav zmedeno in po svoje. Menda nisi hud, kaj, če te častim kar tu ob božjem grobu, namesto da bi slavil tvoje vstajenje z onimi vred. Kako, krščan božji, ko

imam pa doma kar naprej veliki petek! Ne zameri mi, a ne morem peti aleluje...

Vendar pa menim, da sva prijatelja. Tudi tebe, glej, žalijo kar naprej. Komaj stopijo iz cerkve, že te vržejo iz src. Zato mi boš, prijatelj pod križem, pač pomagal, kajne? Ne bodi hud, da jo jemljem v misel tukaj, kjer je tvoje mesto in gre vsa misel tebi. A tako je, viš, po meni tudi ona tu v domačem božjem hramu. Ti ji boš odprl oči, da ji bo svetna slava zasmrdela. Da bo spoznala in užila največji delež ljubezni. Storil boš, da jo bo, potepenka, zamikalo v domači kraj, med naša polja, gaje in gorice, kakor si položil v srca pticam in vsemu živemu na zemlji. Aleluja.

Meni pa boš dal moč, da bom dotlej držal na plečih vso hišo in da pri tem ne bom fiksals, ne se nacejal s šmarnico in žganjem. Aleluja, aleluja. Slednjič te prosim, operi sramoto z naše hiše in ne daj, da jo odneso viharji, dokler ne pridejo zidarji, kakor sva se bila domenila z njo. — Tako. Precěj sem ti naložil, Gospod, in komaj mi boš grešniku vse to naredil. A če me boš poslušnil in nam storil vse to, prijatelj pod križem, bom zakuril kres, zdaj sem bil pa malodušen in nisem naložil grmade. Spekel bom pogače, makove in presne, zdaj pa sem naredil samo krapce. Aleluja. Resnično, resnično ti povem: zapel ti bom alelujo, da bo odmevalo v logeh, amen. —

Še k Mariji je stopil, čeprav je bil v zadregi pred njo, ker ji je njega dni kratil sloves najlepše ženske stvarstva. Vendar je zastopnica Evinega rodu v nebesih in treba se je bilo obrniti nanjo. Poprosil jo je tedaj, da bi njegovi pobegli polovici zbudila spet potreben nagon, ki vleče mater k deci. Do vrnitve, za katero se je dogovoril že z njenim poveljčanim sinom, pa naj bi otrokom nadomeščal mater on, Tjašek, in to z večjim pridom, kakor mu je uspelo dotlej. Še za mater je pomolil, da bi ji naklonilo zdravje milostno nebo. Če ne že po njegovem zasluženju, pa vsaj v zameno za prezgodnjo izgubo očeta. Vsem svetnikom pa je priporočil kmečki stan, da ga ne bi pu-

stili propasti, in da sprosijo deželi dobro letino.

Tako spravljen z nebeščani je šel nato pomirjen domov. Hvalil je Boga in čutil je, kako mu srce, poprej razbičano, pólje sedaj v nekakšnem sladkem miru, da je lahàk kakor perje. Dano je bilo tudi njemu, Tjašek, grešniku in siromaku, da je okusil božji mir in zaužil velikonočno jagnje. Ko je stopal med polji, je bilo, kot da se z njim veselita zemlja in nebo. Škrjančki so peli in lastovke in vsi kritlati pevci neba, kdo bi jim vedel imena. Sonce je greló s podvojeno močjo, mladozelena trava in prve poljščine so kar vidno stegovale svoja rosna stebelca. Nad vsem pa je bil razlit nebeški mir in v svojem prvem cvetenju je širila pomlad tudi že opojno vonjavo. Zagledal se je Tjašek v vso to lepoto, v jasno modro nebo, v

ravna polja, živo zazelenela in od cvetenja oljne repice kakor zlata. Globoko je vdihnil z zdravjem nasičeni pomladanski zrak. Ni dvoma: tudi narava slavi, v procesiji stopa vse stvarstvo. Aleluja!

Ko pa je prišel domov, je videl, da mu je nebo naklonilo tudi že njo, ki jo je pogrešal čez zimo: vrh prisekanega jesena je v gnezdu iz protja ponosno stopicala štroklja. — Pozdravljena, zvesta mi družica leta! Kako dobrotno te je postal Stvarnik sem, kjer ni gorá, da bi človeku dvigale duha! — Bila je torej štroklja Tjašek vrla poslanka neba. Vrnila se je, prava sezonka, ravno še pravi čas, da bo deležna žegna vstale narave. Ta namreč ne čaka, a tudi ne izbira; ni ohola ne sebična in se svojim otrokom do kraja razda.

J. Gomilski

Spet skupaj oznanjata pomlad

*Jetrnik, trobentica
ljuba nam sta obadva.
Na domačih tleh rojena,
v dveh obrazih duša ena,
on ima sijaj neba,
njej od sonca zlatega
cvetni venček lesketa.*

*Kjer je najprej ona sama,
piska, piska na ves glas:
»Vstani, jetrnik — kaj nama
mar je sušče v sneg in mráz!«
In ob grmu prebudi se
jetrnik, ji oglasi se:
»Jaz zaspanec! Pa jo dajmo
in lepo se naravnajmo!
Skupaj bova spet cvetela,
znova nájino zapela,
ti z zvenečo rumenino,
jaz pripeval bom z modrino
— to bo barvna melodija,
budnica na vse strani:
naj spet srečno zaživi
vsa ta naša domačija!«*

C. Jeglič



Miha Maleš: Kamnita Madona. Znamenje na Golniku

OČKA PIJE

Pred meseci, bil je vroč poletni popoldan, me je pot zanesla mimo gostišča Hostnik v Mestnem gozdu. Kar zagledam pred seboj dekletce, prisodil sem mu dobri dve leti, kako boso in skoraj golo, samo kratke bele hlačke je imelo na sebi, jadrno caplja proti Stari poti. Postal sem pozoren. Tako majhnega otroka vendar nihče ne pušča samega v gozdu. Dohitel sem jo in prehitel. Skrbno sem se oziral, ali bo kdo prišel za detetom. Včasih se mamice skrijejo za kako deblo, da bi videle, kaj bo storil otrok, in bi ga ob srečnem svidenju še bolj pristrčno stisnile k sebi. Pa nikogar od nikoder. Ustavim se in gledam dete. Tudi ono se ustavi in nezaupno zre vame. Tako te opazuje srnica, preden zbeži. Prijazno jo povabim: »Nič se ne boj, punčka, pridi k meni, bova šla skupaj.« Dete se mi približa.

»Mala, kako pa ti je ime?«

»Lučka.«

»Kam pa greš, Lučka?«

»Mamici.«

»Kje pa je mamica?«

»Doma.«

»Veš kaj, daj mi rokico, bom šel s teboj, da te ne bo strah.«

Dala mi je ročico in me vodila, pri tem pa visoko dvigala nožici, kakor da hodi po vodi. Seveda, pot je prodnata, dete pa boso.

»Lučka, te pika v nogice?«

Nič odgovora.

»Lučka, te pika v nogice?« vprašam znova.

»Bôde.«

Nas Stajerce pika, Kranjce pa bode. Saj bi jo vzel v naročje, pa se mi je okrogli žganček zdel pretežak. Premalu bi jo moral odložiti, potem bi pa bilo morda še slabše. Vodil sem jo po kar najbolj gladkem delu steze. Včasih ji je usteca grenko potegnilo skupaj, vendar se je premagala, da ni zajokala. »Saj bova kmalu na asfaltu«, sem jo potolažil, »potem pa ne bo več bodlo.«

Tedaj mi šine v glavo: Kakšna mamica pa je to, ki pusti otročka v gozdu, sama pa odide domov? Saj take matere ni!

»Lučka, kdo te je pa sem pripeljal?«

»Očka.«

»Kaj pa dela očka pri Hostniku?«

»Pije.«

A tako! Ta odgovor ni zrasel ves na njenem zelniku. Morala je mnogokrat slišati, da njen očka »pije«, drugače bi rekla, da sedi, da se pogovarja, da balina. Ne, njen očka »pije«. Zato je pozabil na dete! Morda ga je celo nahrulil: »Daj mi mir! Pojdi se ven igrat!« Mogoče ga je udaril. In dekletce je sklenilo oditi k mamici. Kako naj rešim to zadevo?

»Čuj, Lučka, če te je očka pripeljal sem, potem te bo iskal. Ne smeš mu oditi. Očka bi bil žalosten, morda bi celo jokal. Veš kaj, pojdiva nazaj k očku.«

»Ne, ne, mamici, mamici!«

Hoče se mi iztrgati. S silo ne bom opravił ničesar. Dete bi začelo kričati. Navsezadnje, zakaj bi pa ne šla raje k mamici, kakor k očetu, ki je morda že pijan, saj mamica ne more biti daleč, sicer bi se otroček ne odpravil sam na pot. Ko prideva na Loško cesto, takoj pri prvi hiši vprašam:

»Lučka, si tu doma?«

»Ne.«

»Je še daleč?«

»Daleč, blizu.«

Sedaj pa veš! Loška cesta mi je dobro znana. Precej časa hodiva po njej. Otroček me molče vodi. Na vprašanja odgovarja, kakor ve in zna, če le mogoče z eno samo besedo. Edino eno stvar je povedala, ne da bi jo bil vprašal. S prosto roko se je potrepljala in rekla: »Nove hlačke.« O ti Evica mala, da ti že sedaj nova obleka toliko pomeni, pa čeprav so samo navadne bele hlačke!

»Kdo pa ti je kupil hlačke?«

»Mamica.«

»Kdaj ti jih je kupila?«

»Jutli.«

Na vprašanje, kdaj, je mogoče odgovoriti z danes, včeraj, jutri. A če si tako majhen, kako bi mogel vedeti, katero je prav?

Zdaj pa zdaj me je postrani pogledala kvišku in se mi nasmehnila. Oh ta nasme-

šek! Umetnostni zgodovinarji ne znajo razvozlati skrivnostnega nasmeška Mone Lize. Če bi nasmeh moje male spremljevalke pogledali skozi primerno prizmo, bi odkrili v njem nekaj takega kakor zapanje, hvaležnost, dobrikanje, ljubezen. Čudovito dete! Tako prikupnega in pametnega otroka menda še nisem srečal.

Dolgo, predolgo hodiva po Loški cesti. Zdi se mi, da je dete v skrbeh. Ozira se na desno, na levo, naprej, nazaj. Dohiti naju mlada gospa z majhnim fantkom in kužkom. Kako jo je to pritegnilo! Kar za njimi jo vleče. Punčka, si mislim, ti ne veš, kje si doma. Ti bi šla kamor koli. Na vsem lepem se mi boš ustavila, pa ne boš vedela ne kod ne kam. Postaja mi vroče, pa ne samo zaradi sonca. Kaj bom počel z golim otročkom, ki ne zna domov? Na miličniško postajo seveda. Ali bo marala iti? Potem pa tisto dopovedovanje in zaslisevanje. No, si pravim, dokler me boš dete vodilo, bom šel s teboj, ukrepal bom šele, ko ne boš več znalo naprej.

Podcenjeval sem jo. Naglo je odtrgala svoj pogled od fantka in kužka, oni so zavili na desno, mene je vodila z Loške na levo, nato na desno. Znašel sem se na ulici, ki je nisem še nikoli videl. Naletela sva na družbo mladih mater z majhnimi otroki. »Gospe, ali pozna katera to punčko?« Mamice poznajo mnogo malčkov iz svojega okoliša. Nobena je ni poznala. Vprašal sem Lučko: »Poznaš katerega fantka ali punčko?« »Ne,« je bil odgovor. Pa menda vendar ne more biti več daleč, saj hodiva že čez dvajset minut. Tedaj mi pride na misel, da mestne otroke, ki se pogostoma izgube kje v gneči, zgodaj naučijo, kje so doma.

»Lučka, kje si doma? Kako se imenuje tista ulica?«

»Nova osem.«

Bedak, si pravim, kaj je nisi tega že prej vprašal, pa bi ne bil v takih skrbeh. Za Novo ulico bom že zvedel. Preden koga povprašam, pogledam naokrog: saj pravkar hodiva po Novi. Se malo, pa sva pri številki osem.

»A tu si doma? Tu greva noter?«

»Ne, ne!« in me vleče naprej.

»Pač, saj si rekla, Nova osem. Tu je Nova osem.«

»Ne!«

Pa ne. Svojo hišo, to vem, tak otrok že pozna. Še številka šest, pa je konec Nove. Pred nama je veličastni Trg kralja Matjaža. Vsa čast arhitektom, ki so izbrali barve. Samo kdo naj se znajde med tolikim številom samih enakih vhodov. Dete, ti ne boš znalo domov. Dete pa ne gleda proti trgu, marveč me vleče zopet na levo, potem na desno in znova na levo. S strahom opazim, da bo mesta kmalu konec. Še nekaj novih mestnih hiš, potem pa že podeželska poslopja. Kaj bo pa sedaj? Očividno sva zašla.

Nenadoma me pa dekletce izpusti, si skrbno obriše ob hlačke rokico, ki je postala v moji roki vsa potna, in steče. Hvala Bogu, rešena sva! Več kot pol ure hoda je bilo, pa je bistra punčka kljub temu našla svoj dom. Že se spenja na prstke in skuša pozvoniti nekje v tretji vrsti gumbov. Nato skozi vrata in po stopnicah navzgor. S tem sem svoje opravil in lahko grem. Samo kaj bo pa mama rekla, ko bo videla, da se je otrok vrnil brez očeta?

Šel sem za detetom in našel vsa vrata v stanovanju širom odprta. Pričakoval sem, da se bosta hčerka in mati objemali, pa nič takega. Otrok je že sedel na svojem stolčku in po slamici srkal sok, mati je nekaj pospravljala. Vstopil sem in ne posebno duhovito vprašal: »Saj je to vaša punčka, ne, gospa?«

Šele tedaj je opazila, da ji je tuj človek pripeljal otroka. Na smrt preplašena je kriknila: »Za božjo voljo, kaj se je pa zgodilo?«

»Nič hudega, gospa«, in povedal sem ji vso zgodbo.

»Od Hostnika ste jo pripeljali? Ja, kaj vam naj dam, gospod? Kaj vse bi se otroku lahko pripetilo! Najprej v gozdu, potem na cesti. Toliko križišč, tak promet! Gospod, kaj vam naj dam?«

Povedal sem ji tudi, kako je dete dejalo, da očka pije.

»Da, to je naša nesreča. Moj mož pije. Vidite, niti otroka mu ne bom smela več zaupati. Jaz sem šla k zobozdravniku, mož pa je dejal, vroče je, grem z Lučko na kopališče. Pa je odšel pit, na otroka pa pozabil.«

Pripomnil sem, da bo treba očka obvestiti.

»Seveda. Mož bo v skrbeh. Otroka obožuje. Gotovo bo šel poizvedovat na milico. Napravila se bom, vzela dete na kolo in se odpeljala k Hostniku.«

Poslovil sem se. Ker me nista dohiteli, sem sam stopil k Hostniku, da bi pomiril ljudi, kajti bil sem prepričan, da je nastalo velikansko razburjenje: Otrok se je izgubil! Gotovo že iščejo dete po gozdu.

V gostišču pa je vse mirno. Ves začuden vprašam gospe, ki strežejo:

»Ali ni tu nihče iskal majhnega otroka?«

Vprašujoče so pogledovale druga drugo:

»Tu ni bilo nobenega otroka.«

»Pač«, pravi ena in pokaže na pivca:

»Ti si bil s punčko. Kje je?«

Oče, visok, lep mlad mož, pa močno vinjen, nas pogleda ves zbeغان in nebogljn. Otroka sploh ni pogrešil! Ne on, ampak gospe so začele spraševati:

»Kaj je z otrokom?«

»Je že pri mami«, sem jih pomiril.

»Pri vaši?«

»Ne, pri svoji.«

Povedal sem, kako sem našel punčko in jo pospremil domov.

»Kje je pa obleka? Dete je bilo v samih hlačkah in boso.«

»Tamble«, so mi odgovorile. »V kotu na klopi so čeveljčki in oblekica.«

Gospe so se mi zahvaljevale, otrokov oče pa je molčal.

Zgodba je resnična od prve do zadnje črke, samo imena sem spremenil. Dekletce ni Lučka, gostilna v gozdu ni Hostnikova, ulica, ki sva po njej hodila, ni Nova. To bi se moglo zgoditi kjer koli, v Ljubljani, v Mariboru ali v Celju. Očkov, ki pijejo, je na tisoče.

In konec? Za konec ne vem. Včasih vidiš na televiziji začetek kake zgodbe, ki bi ji naj otroci sami napisali nadaljevanje. Kako bi dokončali mojo zgodbo vi? Jaz vidim tri možne razplete.

Prvi razplet:

Mati stopi z otrokom v gostišče. Mož, ki v pijanosti hitro zdvija, se čuti osramočenega pred pivci, razkačen surovo potegnjen otročka k sebi ter ga nahruli: »Kdo ti

je dovolil oditi? Ti bom že pokazal! Bom videl, ali boš ubogala ali ne!« in začne dekletce pretepati. Mala presunljivo zajoče. Mati priskoči, mož jo surovo odsune. Gostje se vmešajo in zabranijo pretep. Jokajoča žena v naglici obleče otroka in ga odpelje. Pozno zvečer se vrne mož in doma znova zdvija. Na ženine klice prihitijo sosedge in zagrozijo z milico.

Ženi je postalo naposled vsega dovolj in preveč. S takim možem je skupno življenje nemogoče. Mlada mati zahteva ločitev.

Nedolžno dete je izgubilo očeta.

Drugi razplet:

Mati stopi z otrokom v gostišče. Mož, ki postane v pijanosti nebogljen dobričina, se plah odmika. Žena ga začne oštevati, pa pristopijo ženske in ji svetujejo: »Pustite ga sedaj, saj vidite, da je pijan. Jutri mu jih povejte, pa čim bolj zlepa.« Žena uboga, obleče dekletce in se odpelje. Kmalu se vrne tudi mož. Začne se »tihi teden«, kakor jih je bilo že mnogo. Moža je sram. Nekaj časa se ogiba gostilne. Potem ga vinski bratci znova zapeljejo in — očka zopet pije.

Uboga žena, ubogi otrok! Pa tudi ti, mož, ki si kriv tolikega gorja, mar si ti srečen?

Tretji razplet:

Mati stopi z otrokom v gostišče, s solzami v očeh pogleda moža, obleče in obuje dete in se odpelje. On se dela, kakor da je ni videl. Ko se vrne domov, ne spregovorita besede. Strezni se in silno ga grize. Da je mogel pozabiti na otroka, ki ga ima vendar neizmerno rad!

Drugo jutro se molče odpravita vsak v svojo službo. Pri kosilu je ves mehak in ne ve, kako bi spravil ženo do tega, da bi spregovorila. Hčerka mu zleze na kolena in začne jo pitati: »To žličko za mamico, to žličko za očka, to žličko...«

»To žličko pa«, ga prekine žena, »za tistega gospoda, ki te je včeraj pripeljal domov. Ali si kaj pomislil«, se obrne k možu, »kaj bi se lahko zgodilo, ko je revše samo tavalo po gozdu, ali kaj bi bilo, če bi Lučka sama capljala domov in na kakem križišču stekla pred avto? Če samo pomislim na to, postanem trda od groze.« Uderejo se ji solze.

Mož ne more prikriti, da je do dna duše pretresen. »Veš, tudi mene je to grizlo vso noč. Premišljeval sem to in ono. Tudi na zdravljenje v škofljici sem pomislil, pa upam, da ne bo potrebno. Sam sebe ne razumem. Če imam pred seboj pijačo, se ne morem premagati. Saj me je potem sram pred teboj, pred samim seboj, pa že tudi pred otrokom, ki je bister in vse vidi.«

Malo preneha, potem pa z vso resnostjo doda: »Veš kaj: od te ure dalje bom popoln abstinent. To je edina rešitev. Za mene je lažje pijači se čisto odreči, kakor biti zmeren.«

Žena vzdihne: »Ti si že marsikaj objubil!«

Tedaj mož odloži otroka in vstane: »Tu mojo roko! Boš videla, ali sem mož ali sem šleva!«

Žena, vsa v solzah, se mu vrže okrog vratu in ga začne poljubljati. Dete, ki čuti, da se dogaja nekaj velikega, se oklene njunih nog.

Za družino se je začela nepopisna sreča. Lučka ne bo dolgo sama, dobila bo sestrico ali bratca.

To so trije možni razpleti naše zgodbe.

In ti, očka, ki piješ, kako boš ti razpletel svojo?

Janez Janžekovič

ALI ZNATE KOMBINIRATI?

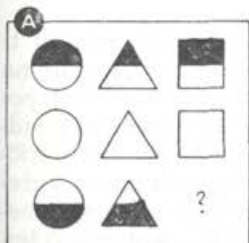
Testiranje ali preizkus s testom je danes nekaj vsakdanjega. Že otroke pred sprejemom v šolo testirajo, da preizkusijo njihovo zrelost. Testirajo mlade ljudi, ko se odločajo za ta ali oni poklic. Pri testiranju preizkušajo kombinacijske sposobnosti.

Kako je z zaporedjem števil: 2—4—6—8— itd., je jasno. Kako pa je z naslednjim prištevanjem: 2—5—9—12—16—19—23...? Tu že moramo premisliti, da številu prištejemo + 3 in + 4.

Naloga A

V četverkotniku s figurami moramo ugotoviti, katero figuro moramo vstaviti, da izpopolnimo vzorec; najdemo jo na desni strani — vendar le eno izmed šestih figur (a—f).

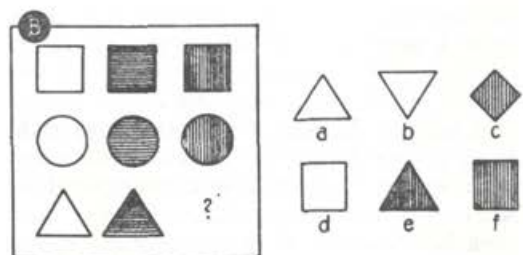
Rešitev je na str. 190.



Naloga B

Naslednja podoba s figurami je že nekoliko težja od naloge A. Katero izmed 6 figur (a—f) je treba vstaviti za izpopolnitev vzorca?

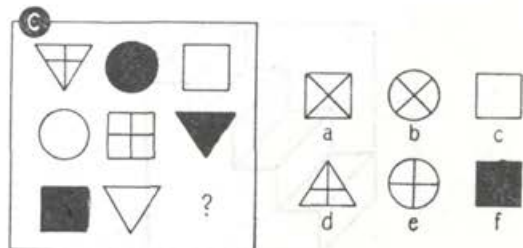
Rešitev je na str. 190.



Naloga C

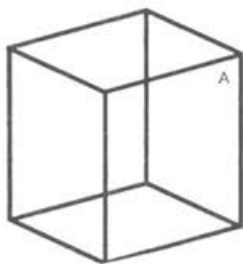
Če dobro premislite, pod kakšnim vidikom so razdeljene figure v 3 vrstah, vam ne bo težko pogoditi, katera izmed figur (a—f) naj bi izpopolnila vzorec.

Rešitev je na str. 190.



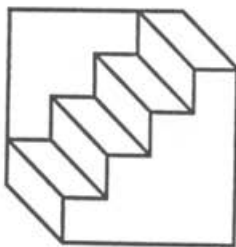
IZ MRTVIH ZNAMENJ — ŽIVE PODOBE

Ce bežno pogledamo slike na tej strani, se nam na prvi pogled zde kot mrtva znamenja. Ob drugem pogledu, če le ni preveč bežen, pa se nam kažejo te mrtve risbe kot žive podobe. Značilen in najbolj znan primer nam kaže risba kocke. Če jo nekaj sekund natančno gledamo, spremeni svojo perspektivo. Poglejmo jo najprej poševno od vrha, nato poševno od spodaj.

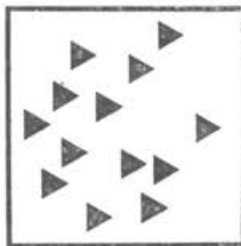


Ob tem gledanju se nam zdi, kot da s črko A označeni kot skače naprej in nazaj. Švicarski geolog je že pred 140 leti odkril pojav tako imenovane (po njem) »Neckerjeve kocke«. Ob opazovanju risb, ki so podobne kockam predstavljale oblike kristalov, je opazil »skok v perspektivi«. Necker je domneval, da menjava v perspektivi nastane, če z nehotenim premikom z očmi nepremično upremo pogled prej v drugo kot v prejšnjo točko v risbi. Vendar ta razlaga le deloma drži.

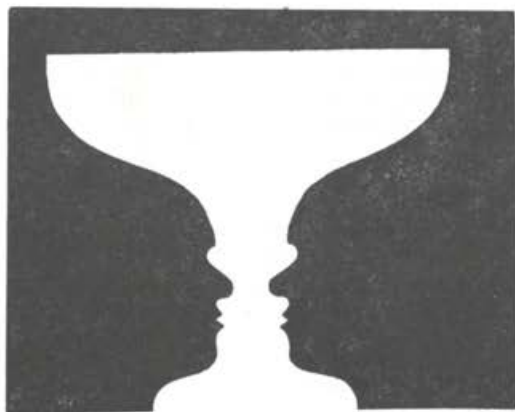
Ce ogledujemo stopnice v naslednji risbi, ne da bi premaknili pogled, vidimo, da se stopnice »premikajo«. Zdaj jih vidimo od vrha dol, zdaj od spodaj gor.



V obeh primerih gre za to, da v risbi z dvema razsežnostima spoznamo predmet s tremi razsežnostmi (dimenzijami). Risba vaze in risba s trikotniki kažeta, da imajo podobe z dvema razsežnostima lahko različne učinke. Risba vaze ne predstavlja samo vaze, marveč tudi dva človeška profila. In trikotniki kažejo vsi v eno določeno smer. Vendar se smer lahko spremeni. Ali kažejo trikotniki navzgor levo ali navzdol levo? Ali na desno?



Podoba s trikotniki nam da jasno spoznati tole: v katerokoli smer že figure kažejo vsakokrat, ko jih obrnemo, zmerom kažejo vse v isto smer, nikoli vsevprek. Tudi pri vseh drugih slikah vsakokrat spoznamo samo eno izmed možnosti, ki je v njej.



Vprašujemo se, kako morejo nastati ti pojavi. Na slikah samih se ničesar ne spremeni; sprememba se mora torej pokazati drugod. Sprememba nastane v vidnem centru v možganih, ki predela optične vtise. Vidni center pa jih more »pre-delati«, se pravi iz optičnega vtisa spremeniti v sliko, če je ta slika kot nekakšen

spominski vzorec že navzoča. Če sta pri navedenih risbah, pri katerih je močno poudarjen obris, vsakokrat dve podobi optično enakovredni, se lahko prilegata v dva vzorca: npr. kocka od zgoraj ali od spodaj. Zakaj je zdaj treba izmenoma oba vzorca tako nastaviti, da se vtisi menjajo, je še nepojasnjeno. Nekateri razlagajo to tako, da gre pri tem za delovanje različnega živčnega ustroja: drugi vzorec se nam prikaže, ko je prvi vzorec že na-

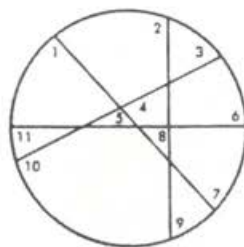
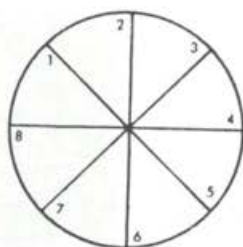
sičen. Iz tega si razlagamo, da vsakokrat sprejemamo samo eno možnost. Navadno je to tista, ki je najbolj enostavna ali preprosta. Prvi prehod od ene (preprostejše) do druge (nekoliko težje) možnosti traja dlje kakor naslednji skoki med obema možnostima, ki pa imata enako spominsko vrednost. Vendar moramo reči, da so nam ti pojavi na splošno še malo znani in znanstveno pojasnjeni.

NEKAJ VAJ ZA MOŽGANE

Kdor hoče — danes bi rekli »produktivno« — misliti, mora pri vsaki nalogi, ki se je loti, vzeti v poštev vsa dejstva, jih razporediti in pregledati, preskusiti, računati z znankami in neznankami. Tako pride do rešitve. To velja tako za gospodinjo, ki si pri likanju srajce hoče prihraniti na času, kakor za znanstvenika, kakšnega Edisona ali Einsteina. Danes vemo, da mnoga podjetja bogato nagrajujejo predloge za izboljšanje proizvodnje, ki so naposled sadovi »produktivnega« (ustvarjalnega) mišljenja. Človeštvo je pri svojem nadaljnjem razvoju zelo odvisno od tega, da se bo na vseh delovnih in življenjskih področjih uveljavil tako posameznik kakor cele delovne skupine z ustvarjalnimi idejami. Z miselnimi vajami si lahko pridobimo precej spretnosti in sposobnosti. Poskusimo s preprosto nalogo. Razdelite spodaj upo-

dobljeni krog s štirimi ravnimi črtami na kolikor mogoče več delov. S takimi nalogami profesorji matematike navajajo svoje študente k metodičnemu mišljenju. Na prvi pogled bi bila rešitev v tem, da razdelimo krog s štirimi črtami, ki se sekajo v središču, na štiri enake dele. Nehote namreč mislimo, da morajo biti štiri črte enako dolge in iti skozi središče. V resnici pa je dan samo en pogoj: da črte morajo biti ravne. Kdor pa nalogo nekoliko natančneje premisli, odkrije, da so lahko dolge ali kratke, jih lahko potegnemo na poljubnih točkah kroga in se lahko sečejo na poljubnih točkah. Tako rešena naloga je čisto drugačna kakor prva: pri prvi je krog razdeljen samo na 8 delov, tu pa je prav tako s štirimi ravnimi črtami razdeljen na enajst delov.

Poskusite pri naslednjih nalogah z metodičnim mišljenjem. Seveda ne bo šlo takoj gladko, vendar ne vrzite puške v koruzo. Zmožnost mišljenja raste z vajo v razmišljanju. (Rešitve nalog na str. 157.)



1. Poskus z vžigalicami

Položite šest vžigalic tako, da se vsaka vsake dotika. Če boste poskušali tako, da bi se vse z vžigalicami dotikale, ne boste rešili naloge.



2. Poskus z verižico

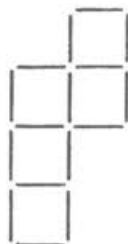
Študent Miha je v zadregi. Denar za hrano mu bo oče poslal šele čez štirinajst dni, gospodinja mu pa grozi, da mu hrane ne bo več dajala, če ji ne plača za prihodnji teden. Naposled sta se dogovorila, da bo vzela v plačilo njegovo zlato verižico iz sedmih večjih obročkov. Vendar tudi Miha popolnoma ne zaupa gospodi-



nji. Da si zagotovi vsakdanjo hrano, ji obljubi, da ji bo dal vsak dan v tednu po en obroček. Prav, reče gospodinja, vendar sme vzeti iz verižice samo po en obroček. Miha dobro premisli in da gospodnji vsak dan v tednu samo po en obroček. Iz cele verižice je izločil en sam obroček. Kako je to storil?

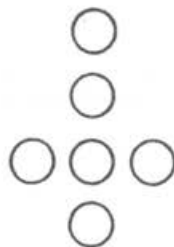
3. Kvadratura kvadratov

Napravite iz vžigalic pet kvadratov, kakor kaže slika. Preložite dve vžigalici, da boste dobili štiri kvadrate, ki se bodo dotikali drug drugega.

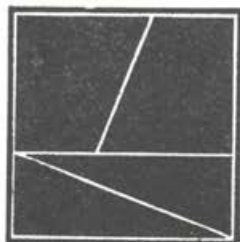


4. Poskus s kovanci

Položite šest kovancev v obliki križa, kakor vidite na sliki. Preložite enega izmed kovancev tako, da nastaneta dve vrsti po štiri kovance, pa naj jih štejemo vodoravno ali pokončno.



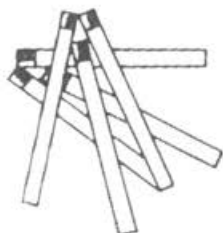
Kako bi iz kvadrata sestavili pravokotnik? Katera dva gumba morate preložiti, da bo namesto trikotnika nastal krog iz gumbov? Rešitev je na naslednji strani.



REŠITVE

1. Poskus z vžigalicami

Položite dve vžigalici z glavico eno zraven druge, potisnite tretjo mednju, da se vse tri dotikajo. Druge tri vžigalice položite v enakem položaju počez nad spodnje. Vsaka vžigalica se dotika vsake.



2. Poskus z verižico

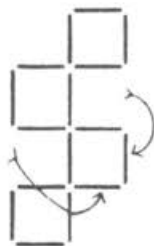
Gospodinja naj dobi vsak dan v tednu samo po en obroček — vsak dan enega več. Miha pa ne sme verižice razdreti; samo en člen sme vzeti iz nje. Iz verižice



vzame tretji obroček in tako mu ostaneta dva kosa verižice: eden z dvema, drugi s štirimi obročki. Potem odpravi gospodinjo takole: v ponedeljek da gospodinji obroček, ki ga je izločil iz verižice; v torek ji da kos verižice z dvema obročkoma, tretji obroček mu gospodinja vrne; v sredo ji da en sam obroček; v četrtek ji da kos verižice s štirimi obročki, druge vzame nazaj; v petek ji da en sam obroček; v soboto ji da oba kosa verižice, en sam obroček dobi od gospodinje nazaj; v nedeljo ji da še izločeni obroček in zadeva med njima je urejena.

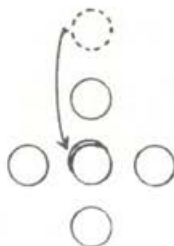
3. Kvadratura kvadratov

Kadar premišljujemo zapletene ali vsaj navidezno zapletene stvari, da si urimo možgane in spomin, včasih le odkrijemo presenetljiva pota, ki jih ubirajo naše misli. Kdaj pa kdaj pridemo do zapletenih rešitev laže kakor do preprostih. Tudi pri reševanju kvadrature kvadratov iz vžigalic, se bomo morali nekaj časa igrati z možnostmi, preden bomo odkrili, katere vžigalice je treba premakniti, da iz petih kvadratov dobimo štiri.



4. Poskus s kovanci

Odvzemite vrhnji kovanec in ga položite na tistega, ki je sredi križa, pa dobite v vodoravni in navpični vrsti vsakokrat štiri kovanice.



MLADI MOHORJAN



ČASTITLJIVI KOLEDNIKI

*Staro šego hranimo,
novo leto znanimo:
mladi Božič in Marija
bodi naša tovaršija;
dani so obeti nam,
zlata zvezda sveti nam,
njene se držimo poti,
da nas zloba ne zaloti
starega prismodeža
kruteža Herodeža.*

Oton Župančič



PESEM TEPEŽNIKOV

*Dajte potice s police!
Dobra potica prileti,
lepše polje obrodi:
če je lepša potica,
lepša bo pšenica.*

Narodna



V SANEH

*Zima srebrna,
zdrava nam, zdrava!*

Cin, cin, cin...

*Rože ledene,
goste snežinke,
bujne pravljice.*

Cin, cin, cin...

*Pa mandolatov
nam bo prinesel
sveti Miklavž!*

*Ej, ej, ej!
Cin, cin, cin...
Mm!*

*Zima srebrna,
zdrava nam, zdrava!*

Cin, cin, cin...

Oton Župančič



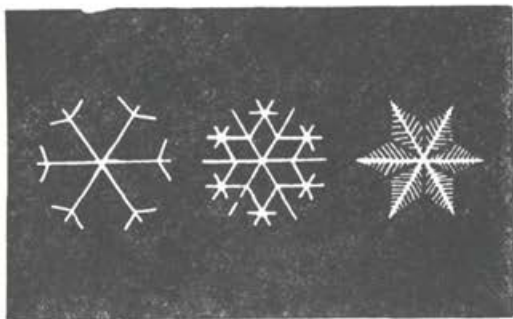
ZIMSKA PESEM

*Kraguljčki veseli to pesem zapeli:
Snežinke, snežinke, ej, vi metuljčki beli,
le urno zaplešite,
na zemljici počijte!*

*Pod zemljo, pod rušo pa spavajo cvetice
in zebe v te male, v te bose jih nožice;
le urno priskočite,
v kožušček jih zavijte!*

*A sonce, če sonce iz sanj bi se zbudilo,
snežinke, snežinke, vas vse bi polovilo.
Kako se že bojite,
hitite, brž hitite!*

Vida Jerajeva



SNEG IN SNEŽNI KRISTALI

Na novo zapadli sneg sestoji iz nešteti majhnih zvezdic, kar lahko natanko opazimo, če jih gledamo pod povečevalnim steklom. Če na prostem ohladimo črno skrilno tablico — kakršne smo včasih uporabljali v šoli in jih ponekod še danes — in nanjo pretresemo snežinke, si le-te najlaže ogledamo; tudi na črni ruti jih lepo razločujemo. Najlepše se snežinke vidijo, če je hud mraz in le prav lahko sneži. Naj so kristali snežink še tako različnih oblik in velikosti, jim je redno osnovna oblika heksagram, to je šesterokotni zvezdi podoben lik. To se pravi, da spadajo šesterokotnemu kristalnemu sistemu, v katerega uvrščamo tudi kameno strelco. Če pada sneg v debelih snežinkah, le težko razločimo v njih obliko šesterokotnih zvezdic, ker so tanke iglice zarite druga v drugo. Najpogosteje sneži tako, da padajo snežinke strnjene v kosmih in je tako le težko razpoznati njihove kristalne oblike.

Snežinke so lahke zaradi vmesnega zračnega prostora. Temu vmesnemu prostoru tudi pripisujejo bleščečo belino sne-

ga. Posamezni delci ledu so sicer brezbarvni in prozorni. Ker prodirajoči svetlobni žarki pri prehodu iz ledenih iglic v zračne prostorčke tako popolnoma odsevajo, da ne morejo prodreti skozi njih, jih naredijo neprozorne. Sneg nastane podobno kakor dež in toča zaradi ohlaiditve in zgostitve vodnih hlapov v ozračju. Če pade temperatura zraka pod ledišče, nastanejo ledeni kristali; tedaj začne snežiti. Nastanek snežink je zelo preprost. Vodni hlapi, ki se vedno dvigajo iz močvirij, jezer, rek in morij, so sestavljeni iz drobcenih kapljic. Te se potem združujejo v večje in, če se zrak močno ohladi, zledenijo v drobne kristalčke, ki imajo najrazličnejše oblike.

Da imajo snežinke obliko drobnih zvezdic, so vedeli že v 13. stoletju. Ko pa so v prvi polovici 17. stoletja izumili drobno-gled, se je preučevanje snežink vedno bolj izpopolnjevalo. Znanstveniki so že veliko povedali o snežinkah, marsikaj pa je še nejasno. Njihova oblika je odvisna od količine vlage v zraku in od temperature. Zato padajo včasih drobcene šesterostranične prizmice, ki so lahko tudi votle, včasih pa majhne šesterostranične ploščice in zvezdice. Najlepše od vseh so snežinke-zvezdice. Te so tako krasne, da jih posnemajo zlatarji in draguljarji kot najpopolnejše vzorce pri svojih izdelkih. Danes poznamo že nad deset tisoč različnih oblik. — Teža snežinke ni velika; šele deset milijonov jih tehta komaj en kilogram. Velikost snežnih kristalov pa je različna. Navadno imajo do tri milimetre v premeru, lahko pa tudi dvakrat več. Toda to se primeri le poredkoma. Včasih pa padajo tudi snežinke, ki imajo en decimeter v premeru, vendar se to dogaja samo takrat, kadar ni vetra in se mnogo kristalčkov združi v eno samo orjaško snežinko.





FEBRUAR

SVEČNICA

*Kaj tako nebo žari,
kot da se že dan zori? —
Ej — nemara zvezda gre
iz dežele jutrove!
To ni zvezda jutrova,
zvezda Svetih kraljev treh;
vidiš, saj ne grédo v treh,
vidiš, gresta samo v dveh!
To bo Jezus, luč sveta:
nese ga Marija k nam,
nese z zvestim Jožefom,
da nam razsvetli naš hram!*

Janez Pucelj



SNEG

*Brez konca padaš, drobni sneg,
na tihi gozd in na poljano,
nekje kraguljčki, hitri beg,
spet molk za mano in pred mano.*

*Kaj molčiš mi, čas, kaj si mi dan?
Kar bilo — kot v sneg zakopano!
Kar boče — kot ta tiha plan
brez konca širi se pred mano.*

Josip Murn

KOLINA

*Mi smo davi muho klali
in koline vam poslali,
z mesom tudi klobasic:
nekaj lepih krvavic,
tri meséne,
tri prténe.
Vina v reki si kupite,
z njim kolino poplaknite!*

Fran Levstik

PUST

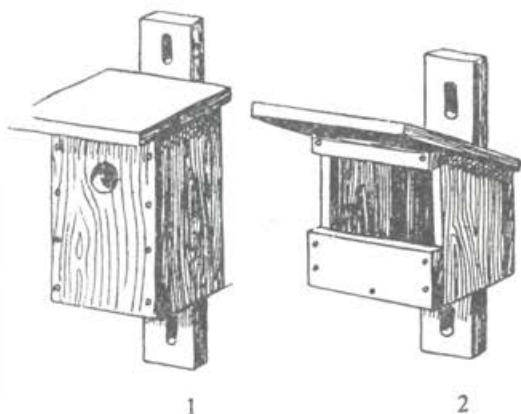
*Halo, deca, ven na plan:
pusta v polju bomo žgali,
hladen grob mu izkopali
in ga položili vanj.*

*Dosti nam je teh norčij:
zmedo v glavo je prinesel
in možničke nam pretresel,
ko norel je vse noči.*

*Zdaj na smrt obsojen bo:
v grobu dela naj pokoro
za življenje svoje noro,
z njim vsi grehi naj gredo!*

Fran Ločniškar





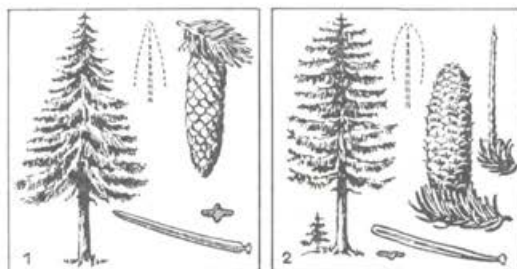
PRIPRAVIMO PTICAM GNEZDNICE

Še ne dva cela meseca, pa se bodo že mnoge naše ptice selivke vrnile iz toplejših krajev. Čas je, da že zdaj mislimo nanje in jim pripravimo v vrtu ali v bližnjem parku primerne gnezdnice. Ptice nam bodo hvaležne za to pozornost in se nam oddolžile s tem, da nam bodo obrabile sadje pred škodljivim mrčesom. Prijatelji narave pa bodo uživali, ko bodo opazovali, kako bodo ptice znašale gnezda in si urejale stanovanje v varni gnezdnici v drevesnih luknjah.

Ptice, ki gnezdiijo v duplih, so si navadno iztesale svoje bivališče v stara, osušena debla. Pri današnji negi gozdom in sadovnjakov taka debla gozdarji in sadjarji posekajo. Ptice — žolne, detli, vrtoglavke in druge, ki gnezdiijo v drevesnih luknjah, si izberejo staro, nagnito deblo zato, ker laže vanj iztešejo luknjo. Ker je teh naravnih gnezdišč zmeraj manj, pametni gozdarji in sadjarji postavljajo umetne gnezdnice. Zanje je najbolj primeren trd les, do 2 cm debela deska. Jelov les ni primeren, ker se na prostem hitro pokvari in skozi razpoke piha veter in prši dež. Streha naj bo tako velika, da na treh koncih »vratca« varuje pred dežjem. Dobro je, če jo pokrijemo s kosom strešne lepenke. Na hrbtno stran gnezdnice pribijemo leseno letvo z dvema režama; v razdalji obeh rež zabijemo v drevo dva velika žeblja, na katera obesimo gnezdnico. Ven-

dar pazimo pri tem, da je obrnjena proč od vetrne strani.

Za ptice, kot so taščica, šmarnica in rdečerepka, ki ne delajo gnezda visoko od tal, najrajši v votlini kakega parobka, najbolj ustreza gnezdnica z na pol visoko sprednjo steno, kot jo kaže slika 2.

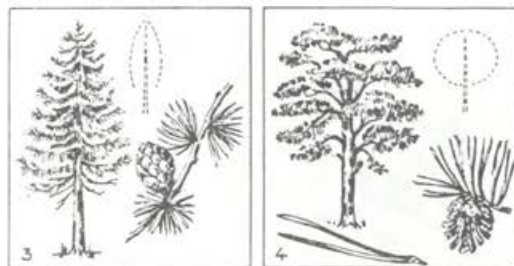


Smreka

Jelka

ALI SO JELKE RES JELKE?

Slabi poznavalci iglavcev označujejo vse iglasto drevje: to je jelka ali smreka. Da temu ni tako, vidimo razliko že med jelko ali hojo in smreko. Smreko že od daleč spoznamo po bolj zašiljeni obliki vrha. Smrekove igle so tudi bolj koničaste in imajo četverorob, skoraj križast prečni prerež. Storži so vitki in vise navzdol. Pri jelki stoje storži pokončno. Njene igle so ob koncu zaokrožene, so ravne in imajo na spodnji strani dve beli črti. Luskine storžev odpadajo posamič, naposled ostane le še čepno vreteno. Pri smreki pa odpadejo hkrati vse luskinke. Od jelke in smreke ni težko ločiti macesna. Barva njegovih igel je svetlejša, storži majhni. Od omenjenih treh iglavcev ni težko ločiti grčastega bora z dolgimi dvojnimi iglami in z navzdol obrnjenimi storži.



Macesen

Bor



MAREC

OTROK SEDI OČETU NA KOLENU

(Kraška narodna)

»Oček, dajte meni konček!«
Kaj bi hotel končku?
»Vrečico bi šival.«
Kaj bi hotel vrečici?
»Jabolčka bi bral.«
Kaj bi hotel jabolčkom?
»Kukcu bi jih dal.«
Kaj bi hotel kukcu?
»Salce bi mu vzela.«
Kaj bi hotel salcu?
»Vozek bi namazal.«
Kaj bi hotel vozku?
»Kamenjce bi vozil.«
Kaj bi hotel kamenjcu?
»Cerkvico bi zidal.«
Kaj bi hotel cerkvici?
»V cerkvico bi hodil,
v cerkvici bi molil.«

Fran Levstik

V NEDELJO

Bim-bam, v božji hram,
Bog ponuja srečo tam.
Kdor zajame za ves teden,
ni nesrečen več nobeden.
Ej, vsakomur dobro tam,
bim-bam, v božji hram!

Danilo Gorinšek



GOSLI
(Narodna uganka)

Oj šilo bodilo
po svetu hodilo;
ni pilo ni jelo,
a vendar živelo,
prelepo nam pelo.

Fran Levstik

DROBNICE

Kadar si vprašan, takrat se oglasi,
misli hitro, govori počasi.

Tudi v sili, v šali se ne laži;
kakršen si, takega se kaži.

Krokar kroka, slavec poje;
vsaka božja stvar po svojo!

Misli poprej, potem govori;
dvakrat premisli, enkrat stori.

Polž meni, da hiti,
ko se mu kam mudi.

Za lenuha
skorja suha!

Najhujša staršem bolečina,
če mora sram jih biti sina.

Kdor ima svoje ognjišče,
naj drugega ne išče.

Josip Stritar

DRAVA, SAVA IN SOČA

Drava, Sava in Soča so sestře. Nekdaj so se menile, katera bo prihodnji dan pri-tekla prva v morje. Zvečer sta Sava in Soča zaspali, Drava pa se je potuhnila in kmalu začela tiho teči naprej. Ko se je Sava zjutraj prebudila, je opazila, da se Drava že vali proti morju. Zato se je tudi sama spustila v uren tek. Nazadnje se je predramila Soča; ko je videla, da sta jo sestře ukanili, je predrla na nasprotni strani s silovito močjo gorske stene, se srdito zagnala skozi skalnate soteske in dospela prva v morje.

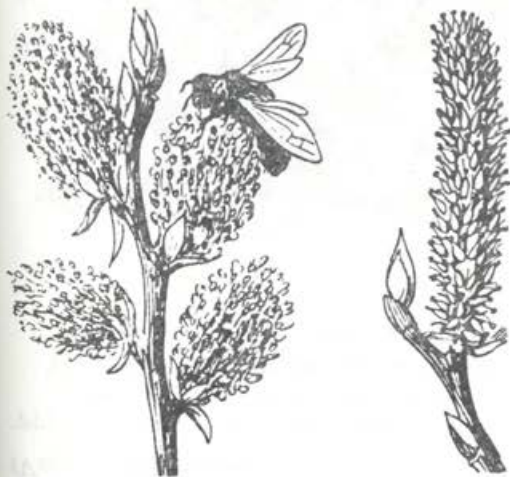
Narodna





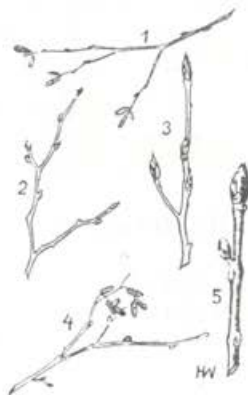
PRVI ZNANILCI POMLADI

V redkih gozdovih zdaj že vidimo tla pokrita z nešteti belimi cveti. Prikupna podlesna vetrnica (*Anemone nemorosa*) je kot prva znanilka pomladi pribodla izpod suhega listja bukev in odprla pri sončnih žarkih svoje nežne cvete, ki jih proti večeru spet zapre. Če je vreme mokro in mrzlo, ostane sploh zaprta s povešeno glavico, da se zavaruje pred mokroto in mrazom. Če utrgamo nekaj teh ljubkih cvetlic, jih moramo kmalu deti v vodo, sicer hitro ovenejo. Ker v vlažnih gozdovih niso izpostavljene nobeni nevarnosti, da bi usihale, niso zavarovane proti izgubi vlage. Cvet nima medu, pač pa dosti cvetnega prahu, ki privabi prve redke čebele in muhe, ki jih obudi pomladno sonce. Cvetno odevalo obstoji iz šestih belih, zunaj večkrat rdečkasto nadahnjenih listov. Na cvetnih pecljih se nahajajo trije večkrat razdeljeni



zeleni listi. Če cvetno vetrnico pogledamo jeseni, vidimo, kako majhni in blede lističi varujoče obdajajo drobcene cvete. Zakaj je cvetna vetrnica tako zgodnja cvetlica? Če bi pozneje pognala, ko že ozelenijo listavci, pod katerimi se je naselila, bi ne dobivala več nobene neposredne sončne svetlobe. Zato cvete v zgodnji pomladi. Korenika prebije zimo. Če jo jeseni izgrebemo, opazimo na njej že mlade poganjke.

V tem času so tudi mačice že splezale na vrbe ob potokih, rekah, jezerih ali vlažnih gozdovih. S svojo svetlo barvo in medovniki privabljajo zgodnje čebele, da ob toplih sončnih dneh kar brenči od njih. Lepljivi cvetni prah se prijemlje njihovih kosmatih nožic in se z njim vračajo v ulnjake. Poznamo še druge znanilce pomladi: krokuse ali žafrane, ki kot našopirjeni zaliti hroščki poganjajo med travo; zvončki, ki so od kraja videti kot bledezelene bodice, ki pokukajo iz zemlje, a se hitro razcepijo v dve mesnati kalici in kmalu vidimo njegove bele in krhke čašice, ki se zibljejo v vetru. Če ni prehudega mraza, nam zvončki in žafrani že februarja naznanjajo pomlad.



ALI POZNATE VEJICE?

Kdor pogosto zahaja v gozd, mu ne bo težko prepoznati vejic, upodobljenih na tej sliki: lipova, kostanjeva, brezova, leskova, topolova. Dajte vsaki vejici pravo ime. Če jih res ne poznate, poglejte spodaj, kjer so za številkami označena njihova imena.

Rešitev: 1. breza; 2. lipa; 3. topol; 4. leska; 5. kostanj.



KRIST JE VSTAL

Lastovica vrh stolpiča:
Krist je vstal!
In vodica kraj gozdiča:
Krist je vstal!
Beli cvet v zeleni trati:
Krist je vstal!
Pa z neba vsi žarki zlati:
Krist je vstal!

Lastovica vrh stolpiča
in vodica kraj gozdiča,
beli cvet v zeleni trati
pa z neba vsi žarki zlati
prebudili srce moje.
Moje drobno srce poje:
Krist je vstal!
Krist je vstal!

Danilo Gorinšek

KADAR MLADO LETO

»Kadar mlado leto
pride z novim cvetjem,
zopet prideš slavec
praznovat ga s petjem:

kake nove pesmi
nam prineseš v gaje?«
Drobni ptič odgovor
dal mi je skakljaje:

»Z mladim letom pride
cvetje, kakor lani,
jaz pa vam prinesem
petje, kakor lani.«

Simon Jenko

NA JURJEVO

Od hiše do hiše hodimo,
zelenega Jurija vodimo:
on pomlad v deželo prinesel je,
vso zemljo z zelenjem potresel je.
Zima, zima, hajd za peč
celo leto leč!

To šibo za streho shranite,
da z njo se požara branite,
strahuje poredno vam dečico
in vabi k hiši vam srečico.
Sreča, sreča, pridi k vam,
glej, odprt je hram!

Ker take darove vam nosimo,
od vas jih v zameno prosimo:
imate kaj bele pogačice?
Ne branimo tudi se kračice.
Bodi jajce, bodi hleb,
v naš izgine žep.

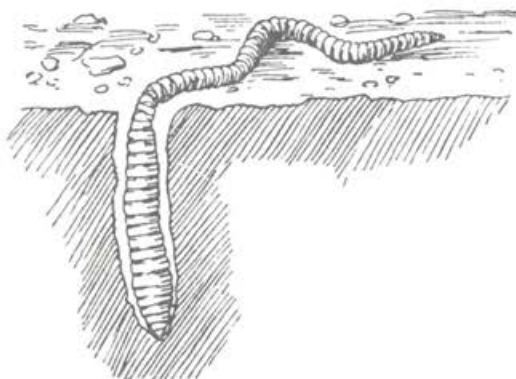
Bogato gorica obrôdi vam,
bogato se polje oplôdi vam,
podeli Bog kruha vam belega,
vsi lica bodite veselega!
Mi zdaj moramo drugam —
hvala, hvala vam!

Oton Župančič



V pisanih lončkih me sonce kuhalo,
v mraku me gnetla marljiva drobnjad,
da tiho svetim Vsevečnemu v hvalo,
ko s cvetjem in petjem zmaguje pomlad.

(Velikonocna sveča)



NAS DOBROTNIK DEŽEVNIK

Mladim mohorjanom nič ne bo škodilo, če spoznajo deževnika, črva, ki ga ob vlažnih dnevih srečujemo na travnikih in njivah. Ob suhem vremenu bi ga zaman iskali, zakaj takrat se zarine globoko v zemljo, ker bi se na soncu njegova nežna koža posušila. Deževnike smemo šteti med najkoristnejše živali, oni nam orjejo in zračijo zemljo (prst) in tako vrtnarjem in poljedelcem ustvarjajo humus ali črnico, kot imenujemo rodovitno črno prst. Znameniti naravoslovec Darwin je označil deževnike kot šesto velesilo zemlje. Opazujmo ga, kako se giblje! A še prej pogledjmo, kako je ustvarjen: deževnik ima enoplastno površnico, v kateri je mnogo žleznih stanic, ki izločajo sluz, da koža polzi. Koža zraste s podkožnim gladkim mišičjem, vse skupaj imenujemo ko-



Mali traven ima devet vremen na dan

žomišnico. V kožomišnici obkrožavajo zunanje mišice truplo kolobarčasto, znotranje pa leže podolžno; prve ožijo in daljšajo, druge pa krčijo truplo. Zdaj bomo lažje razumeli njegovo »hojo«. Sprednji del njegovega trupla se zoži in iztegne naprej, zadnji del pa se razširi in polagoma skrajša. Na trebuhu in ob strani ima drobne ščetinice, s katerim se opira med gibanjem na podlago. Če deževnika položimo na dlan, bomo čutili te ščetinice. V rahlo zemljo se s sprednjim delom trupa brez težave zarine. Če pa je zemlja trda, jo požira z gnijočimi snovmi vred. V požiralniku izločajo posebne žleze apnenec, da otope organske črnične kisline. Deževnikovo črevo drži naravnost do zad-



njice. Zogolteno prst izloča deževnik ponoči iz svojih hodnikov na površje v obliki zviti kupčkov, ki jih pogosto vidimo na travnikih. Izračunali so, da spravi pet črvov v enem letu 1 kilogram zemlje na površje. Na ta način deževniki gnoje zgornje izsesane zemeljske plasti, spodnje pa prerivajo na vse strani, jih zračijo ter tako pospešujejo njihov kemijski razkroj. S požiranjem prsti se deževnik hkrati hrani s snovmi iz trohnečih delov rastlin. Ko rije v zemljo, vleče s sabo tudi uvele liste in bilke, ki se tam spremenijo v črnico. Deževnik je trdoživa živalca ter obnavlja izgubljene telesne obročke. Če ga prerežemo na dvoje, bosta oba dela živelca dalje, ker so v obeh za življenje potrebni organi.

MAJ

DELAVEC

*Težka je moja pest,
črna je moja dlan,
v brazde razjedena,
moj je obraz ožgan.*

*Temen je moj pogled,
kakor bi z ogljem zrl,
raskav in trd moj glas,
kakor bi jeklo trl.*

*Kadar od dela grem,
sinko se moj smeji
ročnih mi lic v pozdrav:
»Zlati moj očka ti!«*

Cvetko Golar

OTROCI SPUSČAJO MEHURČKE

*Sonce, zemlja, mesec
vrté se brez kolesec,
letijo brez peresec,
v nebó se točijo,
na vejo skočijo,
brez poka počijo.*

Oton Župančič

Marija se je, kar je bila živa, samo trikrat zasmejala. Prvikrat, ko je mali Jezušček zagledal na drevesu lepo jabolko in rekel: »Jabolček, vidiš, kako sem še majhen, da te ne morem doseči. Ko ne morem jaz do tebe, pa pridi ti do mene, ker bi te tako rad pojedel!« Tem preprostim besedam se je Marija nasmehnila. Ali jablana je Jezuščka poslušala in se nagnila k njemu, da je mogel jabolko utrgati.

Drugič je bilo takole: Marija je urezala Jezuščku prvo suknjico in ga šaljivo vprašala, ali ve, kako jo je treba stakniti. »O, to ni nič težko,« je odvrnil Jezušček. »Vidiš, ta rokavček se mora strniti tako, ta tudi tako in oba se morata prijeti stana tukaj pa zopet tukaj in tako bo suknjica prav lepa in močna, da jo bom mogel nositi še, ko bom velik.« Marija se je nasmehnila preprostim besedam. Suknjica pa se strne in naredi brez šiva, vse, kakor je vélel Jezušček. In suknja je z njim vred rasla in ostala cela in lepa, dokler je živel. Po njegovi smrti pa so žrebali vojaki zanjo, kakor je pisano v svetem pismu.

Tretjikrat se je nasmejela Marija Jezuščku, ko je bil že nekoliko odrasel in je pomagal svojemu krušnemu očetu sv. Jožefu pri delu. Sv. Jožef je potreboval deske. Našel jo je, ali ko jo je primeril, se mu je zdelo, da je nekoliko prekratka. »Pa kaj zato, če je prekratka,« je velel Jezušček, »dajva, potegniva jo!« Marija se je zasmejala, sv. Jožef in Jezušček pa sta prijela in deska se jima je tako potegnila, da sta jo mogla porabiti.

Janez Trdina





URA PTIC PEVK

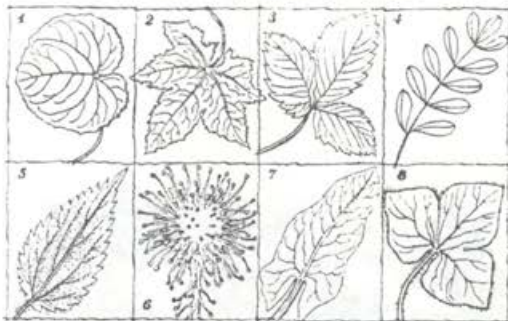
Srečni tisti otroci, ki žive na deželi in imajo koga, ki jih uvaja v opazovanje narave. Koliko lepih doživetij ostane takim otrokom v spominu za vse življenje. V taka nepozabna doživetja sodijo pomladna jutra s čudovitim ptičjim petjem. Ptice pevke se začno oglašati, kot bi jih budile ure. Po vrstnem redu, kako se oglašajo, bo pozoren opazovalec lahko sklepal celo na čas. Najprej se oglasi slavec — pevec nad vse pevce, začne ob pol treh. Samec poje najprej samo ponoči, ko pa dobi zarod, v noči utihne in poje samo podnevi, a začne zgodaj. »Kakšen glas, kakšne spremembe v petju! Sedaj mu iz polnega grla doni sladka prikupljiva pesem, sedaj spet milo prosi in tiho gostoli. Kakor na tenki nitki se mu tresajo zategnjeni glasovi, kmalu se pa krepe in naraščajo ter prevržejo v vriskajočo radost,« opisuje Fran Erjavec. Kmalu za njim se oglasi poljski škranec — »pojoča raketa«, kot ga imenuje naš pesnik. Ko sonce predere oblake in prepodi megle, škranjčku od radosti vzkipi drobno srce, žvrgoleč se dviga čedalje višje pod nebo, tam poje in drobeč svojo pesem se spusti spet na tla. V lepem vremenu poje skoraj ves božji dan. Malo pred četrto uro se oglasi drozg s svojim



tihim: ci-ci in skoraj hkrati z njim začne žvrgoleti kos, skraja tiho, nato pa zmerom glasneje, pri čemer se v ljubkih menjavah slede vsakovrstne melodije. Skoraj ob istem času zakliče kukavica prvič svoj: ku, kú! Vzlic temu, da se njen glas enakomerno ponavlja, je v njem nekaj nagajivega, ljubeznivega in prisrčnega. Z najprej tiho drobečo, potem pa čedalje glasneje žgolečo pesmijo se takoj za kukavico oglasi taščica. Tem zgodnjim pevcem solistom se kmalu pridruži ščinkavec s svojim odrezavim: čink, čink!, ki se potem razlega ves dan. Okoli pol petih začno čivkati vrabci in se vmešavati v pisan ptičji zbor; malo pred peto uro se zbudí škorec, ki potem neutrudno žvižga in brusi svojo pesmico, v katero včasih vpleta napeve drugih ptičev. Zdaj je čas, da se oglasi tudi žolna s svojim: kir, kir, kir in naposled, že proti pol šesti uri nas začne razveseljevati s svojim prikupnim gostolenjem penica.

Kdor pazljivo posluša ptičje petje, njihove glasove, odkrije kmalu, da ima skoraj vsaka ptica pevka poleg svoje pesmi, svoje melodije poseben glas, s katerim se kličejo, opozarjajo na nevarnost, klic k begu, klic, s katerim se vabijo. Prisluhnimo jim!

ALI POZNATE LISTE?



Ne čakajmo do jeseni, ko začne listje rumeneti, marveč že zdaj natrgajmo šopek zelenih listov. Ze na kratkem sprehođu po travniku ali ob robu gozda srečujemo desetine raznih listov. Nekaj nam jih kaže gornja slika. Ali jih poznamo?

1. list ciklame, 2. list kumare, 3. list gozdne jagode, 4. list podkvice, 5. list koprive, 6. list rosike, 7. list kislice in 8. list jetrnika.



SENO

*Seno dišeče grabimo,
pa peti ne pozabimo;
kaj bi ne bile dobre volje?
Tako lepo je ravno polje!*

*Oblački beli plavajo,
mušice se zigravajo,
kobilica pred nami skače,
boji lesene se zobače.*

*Možje seno nakladajo,
na vile ga nabadajo;
voliča vprežena stojita
in sladko mrvico drobita.*

*Hladno je, sonce niža se,
večernim goram bliža se;
voz proti domu se pomiče,
ko molitvi zvon večerni kliče.*

Josip Stritar



PROŠNJI PLES

*Danes smo pri zlati volji,
zavrtimo se okoli;
naj na zemljo dež rosi,
naj nam trava zeleni,
naj nam v sodce vino teče,
naj se kruh pšeničnik peče;
jedli bomo deca mi,
starši, dekle, hlapci, vsi,
da trebušček se napase
in nam tolsta brada zrasede.*

France Bevk



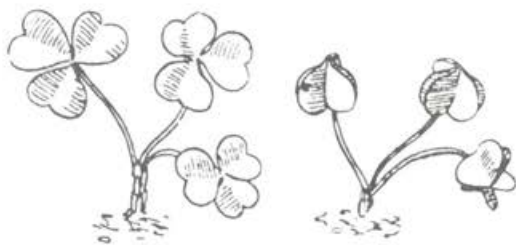
PASTIRCI PRI KRESU IN PLESU

Sam sem malokdaj pasel, a kadar sem pasel, sem jokal, zakaj živina mi je ušla in nisem vedel, kam z njo. Rad pa sem se mudil pri pastirjih, če me niso zapodili. Ti so vedeli za vsa ptičja in veвериčja gnezda, kurili so ogenj, pekli krompir in kostanj, peli in rajali, rezljali piščalke in delali mlinčke, nabirali smolo in jagode, bezali murčke in ogrevali čmrlje — bili so deležni vseh dobrot prirode. Imeli pa so svoje posebne pravice, ki jih drugi otroci nismo imeli, zato smo smeli le redko v njihovo družbo. No, in kadar sem bil z njimi, in da povrhu tega še doma nisem bil zato tepen, je bil zame velik praznik. Za plačilo sem moral neprestano nakladati na ogenj. Od njih sem slišal to ali ono pesmico ali šalo.

Ob takih priložnostih smo si pripovedovali bajke, hu, pa kakšne bajke o divjih možeh, da so nam vstajali lasje na glavi. Ob kresu smo plesali okrog ognja in peli. Poznali smo zvonove vseh bližnjih in daljnih cerkva; za vsake zvonove smo imeli svojo pesem.

Kako smo bezali murčka in dražili sramežljivca polža, ve vsak. Kdor ne ve, naj poreče polžu, da naj leti murčka vprašat.

France Bevk



Zajčja deteljica

pri soncu

ponoči

SPANJE RASTLIN

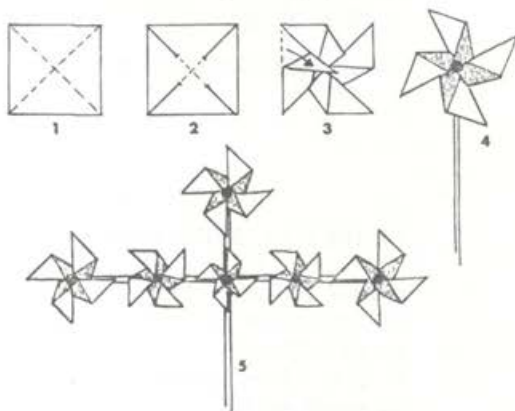
Ljudje in živali, ki čez dan delajo in se dosti gibljejo, imajo zvečer občutek utrujenosti. Mišice in živci, posebno pa možgani potrebujejo miru in počitka. Zaveš izginje in med spanjem se lahko namoestijo porabljene ali iztrošene snovi, po domače povedano, spanec nam vrne moči. Kako pa je v tem pogledu pri rastlinah, ki nimajo ne mišic ne živcev? Saj vendar tudi one delajo ves dan; ko rastejo, se izčrpavajo; ko s pomočjo zelenih listov v dnevni svetlobi iz ogljikove kisline v zraku in iz hranilnih raztopin v zemlji ustvarjajo novo gradbeno snov. Ker ta potek asimilacije (presnove) nastaja le pri svetlobi, se tisti deli rastline, ki so v glavnem obremenjeni pri tej presnovi, ponoči privoščiijo počitek.

Pri nekaterih rastlinah to spanje, ki se začne zvečer in prebujanje v jutru lahko opazujemo. Ta pojav se kaže zlasti pri dveh vrstah rastlin: pri leguminozah ali stročnicah (grah, leča, bob, fižol) in pri raznih vrstah detelje. Pri akaciji, ki spada k prvi imenovani družini, lahko vidimo vsak večer, kako se majhni pernat listi nagnejo navzdol in v tem položaju vztrajajo do jutra; potem se spet vzrav-

najo v ravno lego. Podobni delajo listi fižola, graha, ki se zvečer trudni povešijo navzdol, da se naslednji dan spet sveži postavijo soncu nasproti. Zajčja deteljica zvije pred spanjem svoje tridelne srčaste liste lepo skupaj, pri čemer vsak del listka zaklopi okrog srednjega rebra. Rastline se tudi v poletnem času zgodaj privzamejo spalni položaj, že preden sonce zaide, največkrat že proti šesti uri.

KAKO NAREDIMO VETRNICICE?

Kako naredimo vetrnice? Vzamemo kvadratni kos papirja in ga diagonalno prepognemo (1). Pregib od vsakega kota zarezemo čez polovico do sredine (2). Desno ali levo polovico vogala upognemo proti sredini in vogale položimo drugega na drugega. Tako zložene vogale z buciko ali tankim žebličkom pritrđimo na leseno palčko (4). Spretni dečki si lahko naredijo več vetrnic in jih pritrđijo na dve palčki (5).



Josip Stritar: UGANKE

Hišica okrogla izbic sto ima,
vsaka zrnja dobrega ne dá.

Dan za dnem grem čez morje,
pa ne zmočim si nogé.

Kakor sneg najprej sem bela
in nato ozelenela;
slednjič kakor kri žarim,
tudi tebi prav dišim.

Rešitev: mak, sonce, češnja.





JULIJ

MIR

Zvezda nebroj
blešči pokoj,
lahko zlati
noč pod seboj.

Vse brez glasu,
polno miru ...
In bolj žari
se plašč Bogu.

Josip Murn-Aleksandrov

VRABCI IN STRASILO

Čiv-čiv, čiv-čiv,
še dolgo bom živ,
živ-žav, živ-žav,
še dolgo bom zdrav:
na sredi polja
tri vreče pros!đ

Čiv-čiv, živ-žav,
vse prav? Vse prav!

Čiv-čiv, čiv-čiv,
saj nisem jaz kriv,
živ-žav, živ-žav,
če mož je brbljav,
če metlo ima,
pa mēsti ne zna.

Čiv-čiv, živ-žav,
vse prav? Vse prav!

Oton Župančič



ZVONOVI

Bim-bim, bim-bim!
Jaz dan zvonim,
na okna vsa trkam,
zaspance budim,
budim — bim-bim!

Bam-bam, bam-bam!
Jaz sonca vam dam,
en pehar za polje,
en pehar za hram
ga dam — bam-bam!

Bom-bom, bom-bom!
Kje tvoj je dom?
Kdor pot si izgrešil,
jaz vodil te bom
na dom — bom-bom!

Oton Župančič

Vladimir Levstik:

OREHI ZA DROBNE ZOBE

V grob ste položili me,
pa sem od mrtvih vstala;
z jeklom boste morili me,
s kamenjem drobili me,
a jaz vam bom kruha dala.

(Pšeniča)

Res dober sem, a brez srca,
težak, a votla mi je duša;
čeprav kristjan me rad ima,
na meni nož in zob poskuša.

(Kolač)

S soncem prišle smo drobne šivilje,
ki z ostrimi škarjami strižemo zrak;
iz slamic si bomo domke sešile,
domke sešile, v njih deco redile
in srečo nosile na hišni vam prag.

(Lastovice)





samica



samec



delavka



jajčeca



ličinka



buba

ALI MRAVLJE ZNAJO LETATI?

Če na lep sončni dan na sprehodu skozi gozd naletimo na gnezdo rdečih gozdnih mravelj, vidimo poleg nekrlatih živalic — imenujemo jih delavke — tudi precej nekoliko večjih mravelj, ki pa imajo krila in lahko letajo. To so krlitati samci-mravljinci in samice-mravljinke. Ko krlitati samci in samice zroje v zraku in tako poskrbijo za nov zarod, samci kmalu nato poginejo, navadno že takoj zatem, ko se vrnejo na zemljo, samicam pa odpadejo krila ali jih z nogami odstranijo; le-te se po oploditvi zarijejo v zemljo, da ustanove nova mravljišča. Ne da bi vzele kakršno hrano s seboj, ostanejo pod zemljo več tednov ali mesecev in v tem času zležejo zelo drobna jajčeca. Iz teh se razvijejo ličinke, ki se hranijo z jajčeci, katere samica mravljinka pozneje izleže. Ličinke se kmalu zabubijo in iz njih izležejo male mravlje-delavke. Te si hitro izgrebejo pot na zemeljsko površino, da za novo naselbino, ki mu pravimo mravljišče, poiščejo hrano.

Rdeče gozdne mravlje si iz rastlinskih delov — največ iz igel iglavcev — napravijo svoje gnezdo ali mravljišče, ki je v primerjavi z njimi naravnost velikansko. Rdeče mravlje nimajo več žela, ostala pa jim je še žleza strupnica. Njen sok je ponajveč iz mravljinke kisline; kadar grizejo, ga spuščajo v rano ali pa ga brizgajo nekaj centimetrov sovražnikom nasproti. Mravlje imajo izborno razvit vonj. Četudi jih je sto tisoč v istem mravljišču, se vendar poznajo po posebnem vonju, vsako tujko pa takoj odstranijo in raztrgajo. Ker pozimi ne morejo nabirati hrane in si poleti in jeseni tudi ne nabi-

rati zaloge, zato otrpnejo. Med žuželkami poznamo okoli 1000 vrst takih, ki žive z mravljami združeno, imenujemo jih z grško besedo mirmekofili, to je mravljinne goste. Ne samó, da jih trpe v mravljišču, nekatere celo pitajo in goje, kakor na primer listne ušice in kratkokrilce (vrsta hroščkov). Rdeče mravlje včasih srečujemo v dolgih sprevodih na določenih »potih«, ki se jih natanko drže. Če jim postavimo na pot list, da bi jih zmedli, najprej otipajo oviro, nato jo odstranijo. Če je list pretežak, zlezejo pod njim in gredo svojo pot dalje.

PRAVLJICA O DRAVI

To je bilo v tistih časih, ko naši pradedje še niso poznali rži in pšenice.

Tedaj je živel ob Dravi zelo bogat ribič. Vse svoje premoženje si je pridobil s tem, da je vedno nalovil mnogo rib v Dravi. Poln hvaležnosti je vprašal nekega dne Dravo: »Mamica Drava, s čim ti naj povrnem, ker si mi ti pomagala do blaginje?« Drava je rekla: »Pojdi daleč po svetu, tam v daljnem kraju najdeš ljudi, ki imajo bel in ržen kruh, kupi mi od vsakega po en hlebec in mi ga prinesi.«

Ribič se je napravil na pot ter je šel v daljne kraje in kupil, kar mu je Drava velela. Ko se je vrnil, je vrgel hleb pšeničnega in hleb rženega kruha v Dravo. Nato je začela Drava naraščati in je poplavila ves levi in desni breg. Ko pa je voda odtekla, začela je zemlja poganjati polno lepe rži in rumene pšenice.

Tako so dobili ljudje seme in začeli so povsod sejati rž in pšenico.

France Kotnik, Storije

*Sredi polja jasen grad;
sama okna, nič ni vrat;
bogatin pridejo,
okna z zlatom zazidajo.*

Kozolec



AVGUST

ZANJICE

Dozorela je pšenica,
trudno kima klas težak;
urno sukaj srp, žanjica,
snope povezuј, možak.

Prepelica pedpedika,
vabi družbico mlado;
delj in delj se z njo umika,
kam se slednjič skrila bo?

Poludne je zazvonilo,
zdaj sklenimo vsi roke;
dekla nese nam kosilo,
použijmo ga sede.

Potlej Njega zahvalimo,
ki je tak dobrotnik nam;
za poletje nam in zimo
z vrhom polni žitni hram.

Josip Stritar



MAVRICA

Biserna lestva se vzpenja v oblak,
spušča se onkraj na zemeljski tlak,
mavrica pisana, božji prestol.
Angeli hodijo gor in in pa dol,
zlate kropilnice v rokah drže,
zemljo prežejno hlade in poje.
Gori na stolu pa večni sedi,
kapljici vsaki on srečo deli:
pade na polje — rodi zelenjad,
kane na drevje — obilen da sad,
kaplja na njivi — dá žito zlato,
kaplja na trti pa — vince sladko.
Sreča se spuščá na sleherno stvar,
kadar zaliva nebeški vrtnar.

Simon Gregorčič

USPAVANKA

Kaj se sveti rimska cesta?
Bratca dva po nji mi gresta;
ne kar taka bratca dva,
božja sta krilatca dva;
za roké se vodita,
tiho, varno hodita,
da ne škriplje pesek zlati:
naše dete mora spati.

Oton Župančič

KLASJE

Nekoč je šel kmet s sinom na polje,
kjer je dozorevalo žito. Deček jo opazo-
val klasje in vprašal očeta:

»Oče! Zakaj kakšen klas pripogiba po-
nižno glavo, medtem ko jo kakšen drugi
drži pokonci? Ta, ki jo drži pokonci, je
gotovo poln zrnja, medtem ko je drugi
prazen.«

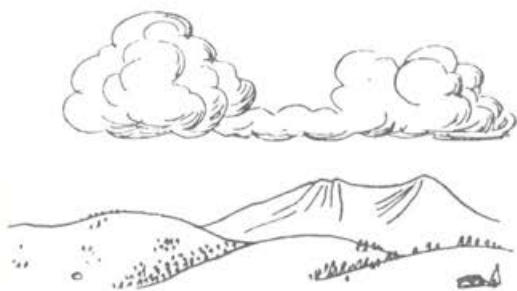
Oče je utrgal šop klasja in rekel sinu:
»Glej, ta klas je pripogibal glavo, pa je
poln zrnja; ta drugi pa, ki jo je držal po-
konci, je prazen. Pomni: samó prazen
klas drži glavo pokonci.«

Sin je razumel te besede in bil hvale-
žen očetu.

Narodna

Zlato valovje okrog in okrog;
brêdem do pása, ne zmočim si nog.

(onž oloz)



POPOLDNE OBLACNO, PONOČI JASNO

Navsezgodaj se pri jasnem, modrem nebu odpravimo na izlet, morebiti celo v gore. Niti najmanjši oblček ne naznanja, da se bo vreme sprevrglo. Med potjo navkreber se pokažejo na pobočjih majhni beli oblaki, ki spet izginejo, znova nastanejo in postanejo večji. Ko smo na vrhu hriba ali gore, nas mnogi oblaki, ki se prevažajo po nebu, že prikrajšajo za razgled in smo lahko veseli, če se suhi vrnemo v dolino. Ta sprememba med jasno nočjo in oblačnim popoldnevom je v tem poletnem času kljub dokaj stalno lepemu vremenu kaj pogosta. Povzroča jo dolinski veter, ki se dviga vzdolž gorskih sten, ker povsod nastajajo oblaki, kjer se vzdigujejo zračne mase. Zaradi izhlapevanja oddaja zemlja posvod vodno paro zračnim plastem nad nami. Dopoldansko sonce ogreje zemljo in s tem tudi vlažni zrak nad zgornjimi plastmi. Ta se razteza, postaja lažji, se dviga po pobočjih navzgor in dela vrtince. V višjih legah pa se zrak ohlaja, kar ni samo posledica nižje temperature v višjih legah, marveč v glavnem razredčenja zaradi manjšega zračnega pritiska. Mrzel zrak pa ne more vsebovati toliko raztezljive vodne pare kakor toplejši zrak. Zato takšen zračni tok tam, kjer doseže zadostno višino, povzroči z ohladitvijo kopaste oblake, ki jih imenujemo kumulusi.

Se na kratko o strelji: od Benjamina Franklina dalje vemo, da je strela električni pojav, toda še do danes ni povsem jasno, kako nastane. Povzročitelji so: vlažen zrak, zgostitev vodnih par in naelektrjenje kapelj. Bleščoč, večkrat razvejan svetlobni žarek, ki ob nevihti razsvetli

nebo, je v bistvu neznanska razelektritev dveh električno različno nabitih oblakov. Ko švigne strela skozi zrak, se ta hipoma razširi, potem pa treščijo zračne mase spet skupaj, kar pride do naših ušes kot grom. Nasprotno nabiti električni delci premostijo na mah zračni prostor med dvema nabitima oblakoma in zemljo in povzročijo, da delci zraka, mimo katerih gredo, zažarijo. Po poletni nevihti se navadno zjasni in imamo spet jasno noč.

PALČEK IN OREL

Ptiči so hoteli imeti kralja pa so sklenili, naj bo tisti, ki zleti v največje višave. Vsi so se vzdignili in tudi palček je mislil, da ne sme zaostati. Ali revšč je dobro vedelo, da se v letanju ne more meriti z drugimi ptiči; zato je poskusil z zvijačo priti do najvišje časti.

Moj palček, ne bodi len, smukne pod letečega štrka in se mu skriva med perje; štrk tega še zapazi ne. Ptiči leté in leté vse više in više; ali sčasoma omaga drug za drugim; nazadnje se samo še orel in štrk zibljeta v zraku. Naposled jame tudi štrk pešati. Zdaj pa mu stržek zleti izpod perja in se drzne meriti z orlom. In glej, orel res omahuje, stržek ga premaga in hoče biti kralj. Ptiči pa so zvedeli za njegovo prevaro; hoteli so ga ubiti in bi ga tudi bili, da se jim ni o pravem času skrila v mišjo luknjo. V sramoto pa so mu vzdeli ime kraljiček, kakor ga sem ter tja tudi imenujejo.

Dkor visoko leta, nizko pade.

Fran Erjavec



Poiščite razlike med prvo in drugo sliko



TRI OTROKOVE ŽELJE

*Moj oče ima na roki žulje tri.
Moje srce si treh čudés želi:*

*Da bi prvi žulj postal cekin,
da bi vrt kupili zanj,
da moj oče vsak večer
hodil bi počivat vanj.*

*Da bi drugi žulj postal cvetica,
da bi v vrtu nam cvetela,
da začudil bi se oče,
kadar bi se vrnil z dela.*

*Da bi tretji žulj postal nasmeh,
da bi ga očetu dal.
Rad bi videl vsaj enkrat,
da bi oče se smejal.*

Mile Klopčič

GORSKA VAS

*Kakor lastovičja gnezda
k bregu hiše so pripete,
vse ubožne, vse ponižne
in boječe kakor dete.*

*Cerkvica na gričku bela
kakor skrbna mati čuje:
z njimi joče, z njimi poje,
slavo božjo oznanjuje.*

Fran Ločniškar

KAJ JE JABLANA POVEDALA SVOJIM OTROKOM

PASTIRJI BEZAJO MURČKA

*Murček, murček, beza, beza,
tanka bilka te doseza.
Pusti svojo luknjico,
pridi s črno suknjico.
Sladko srebal boš medico,
belo jedel boš potico.
Dal ti bom prezlat komat,
pojdeva v polje orat.
Njive bova preorala
in pšeničko posejala,
da ti zraste do kolena,
do pasu in do ramena.
Kupi žita kot gorice
za kolače in potice —
dobro nama bo vso zimo.
Pohitimo, pohitimo!
Sonce že nas toplo greje,
smeje se, lenuhe šteje.
Murček, bilka te doseza,
če na dan te ne izbeza,
v tvojo hiško te zaprem,
sladke pil ne boš medicine,
bele mlel ne boš potice,
k drugim murčkom trkat grem.*

France Bevk

Jabolka so se veselo gugala na vejah. Debelila so se, rumenila in rdečila. Tožila so jablani, da se komaj držijo vej. Jablana jih je tolažila, da bo kmalu bolje.

»Kdaj?« jo je vprašal najdebelejši sad. »Kadar bodo ljudje opazili, da ste dosti veliki in debeli, ali kakor pravijo, da ste zreli. Tedaj pridejo s košarami po vas. Deček spleza name. Na vrvi bo imel navezано košarico, v katero vas bo polagal.«

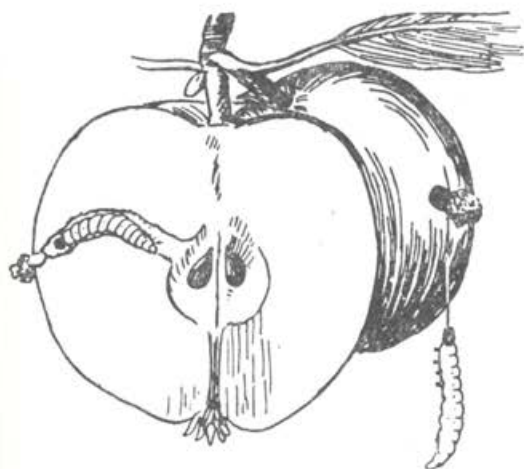
»Joj, joj!« so vzdihovala jabolka.

»Saj to nič ne boli!« jih je tolažila jablana.

Pripovedovala je dalje: »Ko bo košarica polna, jo deček izprazni. In to bo šlo tako dolgo, da boste vsa obrana. Doma vas bodo prebrali. Lepše in debelejšje spravijo v klet. Na policah pa boste čakala, da vas ljudje pojedjo. Drobnejša in slabša jabolka pa bodo ljudje kar pojedli ali pa zmastili v mošt.«

Jabolka so začela jokati. »Nič ne jokajte, tako mora biti. Iz vaših pešk bodo zrasla nova drevesa, na katerih bodo spet lepa jabolka.«

Narodna



ČRVIVO JABOLKO

Na jabolkih, ki nezrela padejo z drevesa, največkrat opazimo rjavo luknjo. Če prerežemo tako jabolko, se pokaže do dveh centimetrov dolga belkasta gosenica z rjavo glavo in očmi. To ni črv, kot bi mislili po izrazu črvivo jabolko ali črvivo sadje, kajti črvi nimajo ne nog ne oči. Podobne gosenice, ki povzročajo črvivost in piškavost, najdemo tudi v hruškah, kutinah, marelicah, češnjah ali slivah ali češpljah. Kako pridejo v te sadeže?

Majhni, sivi metuljčki, tako imenovani jabolčni zavijači odležejo jajčeca v juniju do julija na zelenih sadežih. Po enem do dveh tednih se iz jajčec izležejo majhne gosenice, ki se pregrizejo v sadež prav do peščišča. Izloček (blato) puščajo ob vhodu ali ob posebnem stranskem hodniku (rovu) in visi iz odprtine. Pogosto vidimo, da je pred odprtino zapreden list ali pa sosednji sadež. Ena gosenica se pogostokrat zaře v več sadežev v enega za drugim. Ko uniči peščišče, so sadeži za silo zreli in odpadejo. Iz še visečih si gosenica izprede nit do zemlje in zleze na drugo sadno drevo, kjer se zaprede v razpoke skorje in tam prezimi. V maju naslednjega leta se zabubi in v juniju ali juliju se izleze nov metulj. V južnih pokrajinah in v toplejših letih se v istem poletju razvije še drugi rod jabolčnega zavijača. Sadna drevesa zavarujemo pred

tem nevarnim škodljivcem tako, da odpadle sadeže takoj pobereмо, drevje obdamo z varovalnim pasom okrog debla in ga škropimo z ustreznimi strupenimi škropili.

HVALEŽNI MEDVED

Gôri nekje v gorah — ne vem več, ali je bilo pri Macigoju ali pri Naravniku — je šivala gospodinja v senci pod drevesom in zibala otroka. Nenadoma prilo masti medved in ji pomoli šapo, v katero se je zadril velik, tolst trn. Žena se ustraši. Ker pa medved samo pohlevno gondrá, se ojunači in mu trn izdere. Mrcina grda pa zvrne zibel, da se izkotali otrok na travo, jo pograbi in odide. A glej, ni še preteklo četrť ure, ko se kosmatinec vrne in postavi pred ženo zibel, polno sladkih hrušk.

Narodna



Kaj vse lahko naredimo iz kostanja, želoda, smrekovih in borovih storžev, žira, šipka in drugih gozdnih sadežev



PREPROSTEGA OTROKA MOLITEV

Jezusek, tam gori
v svojem zlatem dvori
sveti križ držiš,
z angelci sediš!
Prve hlače nosim
in kleče te prosim
zdravja svoji mami,
ki me zjutraj drami,
češe in umiva,
meni srajčko šiva,
sladkih jabolk reže,
rada s kruhom streže,
mleka piti daje,
da ga še ostaje.
Tudi mi očeta
bramba Tvoja sveta
izpremljúj in vodi,
koder koli hodi.
Čevlje mi kupúje,
šibo urezúje;
píščal mi obeta;
bič konôpen spleta:
potlej moja roka
sredi tnala poka;
málinček mi stavi
v curku na planjavi;
gobo nosi z breze;
ptičke mi zaléze;
gráhaste, rumene,
pisane, zelene;
čmrlje mi pokaže,
a nikdar ne laže. —

On s seboj me vzame,
kjer so v gozdu jame,
zajci in lisice,
kosi, jerebice,
volki in medvedje,
črednikom sosedje.
Ako medved Jaka
kòsmat prikorača,
oča ga omáha,
da zbeži od stráha.
Če se volk prikaže,
s kolom ga namaže,
da nabit zadosti
spet izgine v hosti.
Stori mi še to:
hrani prelepó
bratce in sestrice,
tete mi in stríce!
A najprvo meni
v žgance žmitkov deni!

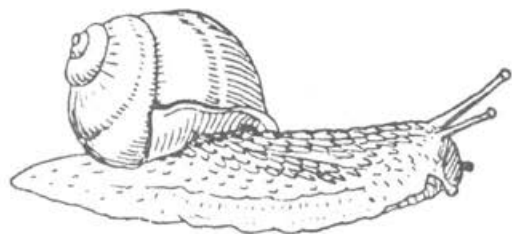
Fran Levstik

VOLI ŽENEM VITOROGE

Vóli ženem vitoróge,
vsak po štiri ima noge,
v gobov jarem jih uklenímo
in brez gože naprezímo
v stara kola križeváta,
razsušena, trdovráta.
Vpregli vóli smo užé,
da v gozdèk po drv se gré.
Volek vleče v góro,
polza drgne svóro,
prednja prema, zadnja prema
cvíli, vpije, sala nema;
potoglava so kolesa,
pregelj sili iz ojésa!
Res gosposka, dobra kola,
Bog pomozi nam iz dola!
Hej, Rusin, od sebe, bov!
daleč nam je še domov!

Fran Levstik





ZIVALCA S HIŠICO NA HRBTU

Pri vlažnem vremenu in v rosnih jutrih srečujemo na travnikih in potih polže, ki počasi lezejo kdove kam. To so veliki vrtni polži, ki se sicer skrivajo v grmovju in pod listjem, od koder prilezejo v rosnih nočeh ali po dežju. Naš vrtni polž spada k mehkužcem; njihova telesa nimajo kosti, to je notranjih trdnih organov kakor vretenčarji, in ne trdne ovojnice (površnice), kot jo imajo žuželke in pajki. Zato pa polž nosi s sabo hišico iz apnenaste lupine, v katero se lahko ves skrrije, da se zavaruje pred suhoto in sovražniki. Tisto, kar vidimo zunaj hišice, sta samo noga in glava. Pravi trup z drobovnjakom pa je zaprt v lupini ali hišici.

Polž nima noge; če pa bi to, po čemer leze, imenovali nogo, je ta podplatasta, sestojeca iz vzdolžnih in prečnih gladkih mišic, ki se med gibanjem zapored krčijo in širijo. Velika nožna žleza za usti izloča sluz, ki se sprijema sproti s podlago, tako da leze polž pravzaprav le po lastnem sluzu. Le pogledjmo sled njegove poti, pa se bomo sami prepričali o tem. Leze počasi, saj se mu nikamor ne mudi, zakaj njegov plen mu ne uide. Hrani se z razstlinskimi listi, ki jih zgrabi z ustjem, pri katerem ločimo zunanji in znotranji rob. Okoli ust ima ustnicam podobna izrastka. V ustih ima zgoraj čeljust, s katero odgrizava koščke hrane; spodaj leži jezik s kakimi 40.000 do 60.000 prečno razvrščenimi zavitimi zobci, ki sestavljajo strgačo. S strgačo strugajo polži hrano. Iz glave molijo vrtnemu polžu štiri vpetne tipalnice, izmed katerih imata zgornji na koncu mehurčaste oči in vonjalo. Če se le dotaknemo ene izmed daljših ti-

palk, jih takoj skrrije. Včasih smo mu poredni otroci nagajivo grozili: Polž, polž, pokaži svoje roge, če ne, ti bom hišo in peč razdril. Če ga denemo v posodo v suhi sobi, se umakne v svojo hišico in ostane tedne in celo mesec v njej, ne da bi pokazal znake življenja. Pa denimo nekaj vode v posodo, se bo že čez malo časa začel premikati in lezti. Na zimo se skrrije v rahlo prst, si izprazni čreva, se zapre z apnenastim pokrovcem, ob katerem je odprtina, skozi katero prihaja dihanju potrebnii zrak.

VRABEC IN LASTOVKA

Na streho je priletel vrabec k lastovki.

»Kam greš, lastovka?« je ščebetaje vprašal brhko sosedo. »Na jug, na jug,« je začvrčala ptica, »kaj ti ne pojdeš na zimo iz mrzlih in neprijetnih krajev?«

»Jaz, a zakaj neki?«

»Glej ga, bedaka, saj tu ne boš imel ne gorkega stanovanja, ne dovolj hrane...«

»In ko bi tudi moral poginiti,« je odvrnil dobri rjavček, »ne zapustim svoje prelube domovine, marveč z njo hočem trpeti in stradati ter pričakovati boljših in srečnejših dni.«

Dragotin Kette





Sonce je zašlo za goro,
mesec je odšel za soncem,
ogenj v hiši je ugasnil,
sam ostal si brez besede;
odgovôri, Ciciban:
kaj je naša zadnja luč?

Naša zadnja luč je duh;
vse je mračno, duh nam seva,
k Bogu pota razodeva.

Oton Župančič

NAŠE LUCI

Odgovôri, Ciciban:
kaj je naša prva luč?

Naša prva luč je sonce:
z zlato roko svet odgrinja,
zlatih ciljev nas spominja.

Sonce je zašlo za goro;
odgovôri, Ciciban:
kaj je naša druga luč?

Naša druga luč je mesec:
daleč smo se zanočili,
v mesečini prav hodili.

Sonce je zašlo za goro,
mesec je odšel za soncem;
odgovôri, Ciciban:
kaj je naša tretja luč?

Naša tretja luč je ogenj:
gospodarja, vso družino,
zvalil v svojo je svetlino.

Sonce je zašlo za goro,
mesec je odšel za soncem,
ogenj v hiši je ugasnil;
odgovôri, Ciciban:
kaj nam je četrta luč?

Luč četrta je beseda:
jasna hodi med narodi,
dušo k duši tajno vodi.

MRAK

Ali ste videli,
kakšen je mrak?
Roke nevidne,
tih je korak.

S suknjico črno
sonce zagrne,
z roko nevidno,
zvezde utrne.

Sestrica nočka
hodi za njim...
Srečno, zaspanček,
spanje želim!

France Bevk

V TUJINI

To niso mehke trave,
to kamenit je tlak;
to niso rosne daljave,
to ulic tesni je trak!

In tam, kjer polno rož je,
so moje sanje zdaj
in sladko domotožje
me kliče tja nazaj...

Iz njiv poganja žito,
iz src poganja moč...
Brez sonca tu so dnevi,
brez zvezd je moja noč!

Vida Jeraj



HVALNICA ZEMLJI

Hodimo po zemlji, pa se navadno sploh ne menimo, po čem hodimo. Včasih obstanemo, pogledamo kvečjemu, kako lepi so oblaki na nebu, občudujemo obzorje, cvetoče drevje, zelene gozdove; ne pogledamo pa pod noge, da bi rekli, kako dobra je ta zemlja, po kateri hodimo, kako nič manj lepa kot oblaki, obzorje, cvetoče poljane, zeleni gozdovi. Če ne poznamo zemlje, po kateri hodimo, prsti, iz katere klije zelenje, ne vemo, katere so tiste prvine, ki omogočajo bilki, trti, drevesu, vsemu zelenju sploh življenje. Kaj je prst, zemlja v naših vrtovih, na naših poljih, v gozdovih? Preperеле kamnine, ki vsebujejo ostanke strohnelih rastlin in živali. Čim raznovrstnejše so te kamnine z različnimi hranilnimi snovmi, tem rodovitnejša je zemlja. Vzemimo jo prgišče, pa bomo začutili, kako je zračna kot medenjaka, topla, lahka in dobra kot kruh. Zapijmo ji hvalnico! Samo tisti, ki živi od nje, ki ima vsak dan opravka z njo, jo kdaj pa kdaj vzame v roko, da občuti njeno vlažno in zračno toploto, ve, kaj mu pomeni zemlja. Kdor tega občutka nima, bi mu privoščil, naj se ubada z nekaj kvadratnimi metri ilovice, trde kot kositer, neobdelane gline, iz katere diha mráz in nerodovitnost, kepa strjene grude, ki se na soncu speče, v senci pa skisa; ilovice, trdovratno hudobne, nepropustljive kot pločevina in težke kot svinec, kakor pravi Karel Čapek. Pa jo razbijaj s krampom, reži z lopato, tolci s kladivom, obračaj in obdeluj, pa pri tem stokaj in jokaj. Zdaj boš razumel, kaj je sovražnost in zakrknjenost nežive in jalove gmote, ki se na vse kriplje brani postati podlaga za življenje; postalo ti bo jasno, kako strašen boj, ped za ped, mora bojevati življenje, da bi se oprijelo zemlje, najsi se to življenje imenuje rastlinstvo ali pa človek.

Zemlja potrebuje dela in znoja, ljubezni in nege; v jeziku kmeta, vrtnarja se temu pravi: moraš jo orati in kopati, nasiti z apnom in ogreti s toplim gnojem, rahlo posuti s pepelom in napojiti s soncem, zrakom in dežjem. Le tako postane rahla, topla in pokorna, vlažna in rodovitna, ukročena, prhka in delavna.

Če mislimo, da je zdaj čas njenega počitka, se motimo. V njej zakopana narašča se pripravlja na novo pomladno življenje; pod zemljo rastejo nova stebela, se utrjujejo korenine bilk, tu je prava tovarna milijonov in milijonov klic in sadik, ki se pripravljajo, da bodo spomladi pognale v življenje.



V pričakovanju Miklavža in božiča



DECEMBER

*Belca v širni svet požene,
v vsako mesto, v zadnje selo —
sneg zamete nam deželo.*

*Z jelovino v hišo stopi,
srca zveže, duše spravi,
da bo mir ljudem v nižavi.*

*Dete v jaslicah ostavi,
da doraste za življenje,
za življenje, za trpljenje
in za naše odrešenje.*

BOŽIČ ODPISUJE NAJDIHOJCI

*Najdihojca, listek tvoj
sam priletel v dvor je moj!
Črke niso prelepé,
krivousto se držé;
stežka sem jih sam razbral,
kakšen dar bi tebi dal.
V roki imam zdaj pero,
odgovarjam z njim tako:
Kaj se nisi bolj učil?
Vsega z vrhom bi dobil:
konja 'z meda, nožek zlat,
krivo sabljo, ilov grad.
Ker premalo si mi znal,
zatorej sem ti poslal
pisan ništrec, ki je tak,
da ga nima zlepa vsak:
v sredi votel se mi zdi
in ob kraji ga nič ni.
Po pečéh se ti ne smúči,
primi knjigo ter se uči,
da ti kaj za píruh dam,
ki jih dve sto voz imam,
dve sto voz in petdeset,
kadar vuzem pride spet,
svetli vuzem, velik dan,
ki praznuješ ga kristjan.*

Fran Levstik

BOŽIČ GRE

*Božič gre na belem konju,
v rokah nosi jelovino,
v jaslih drobno božje dete.*

*Kaj pri nas bo s konjem belim,
kaj z dišečo jelovino,
kaj z otrokom siromašnim?*

Stano Kosovel

BOŽIČNI VEČER

V duhu se vidim doma. Večer je, sveti večer; vse tiho; zdaj zapoje zvonovi. V hiši so zbrani oče, mati in otroci, prekrižajo se, oče vzame kropilo v roko, starejši otrok posodo z blagoslovljeno vodo, drugi nosi lonec z žerjavico; na njej se žge in kadi velikonočna oljka, lovorjevo perje in mačice; mlajši ima ključ v roki. In tako gredo od poslopja do poslopja, od shrambe do shrambe, v klet in žitnico in hlev. Kamor pridejo, vzame oče svečenik otroku ključ iz roke, odpre hram, pokadi in pokropi po vseh prostorih in kotih, potem zapre in izroči ključ otroku. O srečni čas, ko je še sam ključ nosil za očetom ali pa posodo s kadilom! Nobeno opravilo se mu ni zdelo tako imenitno, tako sveto kakor to; nobena vonjava mu ni dišala tako prijetno kakor božično kadilo! In ko so se vrnili potem v družinsko sobo, kako praznično, kako častitljivo je stala tam v kotu velika javorova miza, z belim prtom pogrnjena! Na mizi je bil poprtnik, božični kruh, in oče je vzel nož, razrezal poprtnik ter ga delil družini. Mnoge matere kruh je jedel sin pozneje, okusil je morebiti, kar ima svet dobrega, ali tako v slast mu ni šla nobena jed, kar jih je užil. Po večerji so šli v cerkev k nočni službi božji. Tako niso nikoli prej ne pozneje vabili zvonovi, tako niso nikoli pele orgle, tako ljubo mu ni nikoli donela pesem kakor božična:

Pastirci, vstanite, pogledat hitite!...

Josip Stritar



POMLAD V SOBI

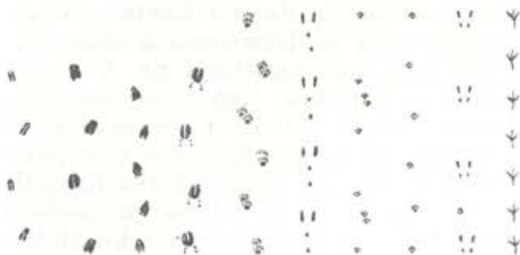
Kakor živali, prespijo zimo v naših krajih tudi rastline trajnice, najvidneje pač listnato drevje in grmičevje. Vendar zimsko spanje pomeni samo začasen zastoj razvoja; v tem času ne raste. Na zunaj ne kaže nobenih življenjskih znamenj, v notranjosti pa živi naprej, diha in se hrani. Preden rastlina zaspi, zasnjuje in nastavi še cvetne in listne popke za prihodnje leto, potem pa sledi klicu narave brez odpora, kakor da bi vedela, da je njena navidezna smrt pogoj za novo, še lepše življenje. Med to navidezno smrtjo pa se rastline pripravljajo na novo življenje spomladi, njihova rast je obrnjena navzdol, pod zemljo rastejo nova stebela, se razvijajo nove korenine in se krepe za prihodnjo pomlad. Ko jeseni listje odpade, rastlina že spi. Potrebni počitek pa traja le nekaj mesecev, do novembra, začetka decembra; medtem so se že izvršile vse spremembe, ki so potrebne za novo rast. A drevo vendar ne požene! Zaradi mraza in pomanjkanja vode rastlina prisiljeno počiva še naprej do pomladi. Iz prvega, potrebnega počitka jo je le težko zbuditi ali pa sploh ni mogoče, iz drugega, prisiljenega pa jo lahko zbudimo, če ji le ustvarimo potrebne življenjske pogoje, predvsem vlago in toploto.

Kdor pozna vejice sv. Barbare in njihovo čudežno naravo, ve, da je v resnici tako. Če v prvi polovici oktobra, ko potrební počitek še ni končan, odrežeš ve-

jico jablani, hruški, češplji, marelici, belemu ali črnemu trnu ter jo deneš v postani vodi na toplo, čeprav k peči, o božiču ne bo cvela; če pa jo odrežeš okoli sv. Barbare, ko je potrební počitek že pri kraju, se cvetni popki odpro že o božiču. Tako si lahko sredi zime pričaramo v domače dehteče pomladno in poletno cvetje. Voda, v kateri imamo rastline, naj ima sobno temperaturo; včasih jim je dobro veje poškropiti z vodo, najbolje z razpršilcem. Vodi v vazi dodamo naslednjo solno raztopino, a največ dvajset kapljic na liter vode: 20 g kalijevega solitra, 10 g žveplenokislega magnezija, 10 g fosfornega apna.

V naravi se prebujajo rastline dosti počasneje. Pozimi dovajajo rastlini pičlo vlago le korenine, ki so pognale globoko v tla. Na pomlad pa oživijo vse in s svojimi kosmatinami se kar ne morejo nasrebatí vlage. Dokler drevo nima listov, se sok le počasi dviga. Popki bi se že radi odprli, a voda še ni prišla do njih; kadar jih pa voda doseže, predrami v njih življenje, rastline so premagale zimsko spanje in prinesle najlepšo pomlad.

POZNATE STOPINJE V SNEGU?



Na gozdnih jasih, ob potokih, na njivah in poljih, povsod je gladka snežna odeja, s katero jih je pokrila zima. Na poti v zimski gozd zapazimo na snežni odeji odtise nog gozdnih živali in ptic. Zanimivo jih je opazovati; nekateri odtisi kažejo počasno hojo, drugi skoke, nekateri odtise zadnjih nog, drugi sprednjih. Sledovi v snegu nam kažejo odtise naslednjih živali v vrstnem redu od leve proti desni: divja koza, jelen, srna, divji prašič, jazbec, zajec, mačka, lisica, verica, vrana.



Dragi mohorjani,

najprej sprejmite kratko poročilo o življenju naše Družbe od januarja 1974 do konca maja 1975.

Svoje sadove je prinašalo ob trudu odbornikov, nameščencev v upravi in posebno še poverjenikov, v glavnem slovenskih dušnih pastirjev. Glava Družbe je njen skoraj 30-članski odbor, v katerem so zdravnik dr. Jože Blaznik iz Kopra; pisatelj in profesor bogoslovja dr. Stanko Cajnkar iz Ljubljane; umetnostni zgodovinar dr. Emilijan Cevc iz Ljubljane; zdravnik dr. Jože Felc iz Idrije; bevški župnik prof. Jože Gregorič; starinoslovec dr. Stane Gabrovec iz Ljubljane; mirenski župnik Gašper Rudolf; univ. profesor dr. Kajetan Gantar iz Ljubljane; župnik v Hrenovicah Svetko Gregorič; profesor bogoslovja dr. Vekoslav Grmič iz Maribora; član republiške konference SZDL Franc Kimovec-Žiga iz Ljubljane; dr. Zmaga Kumer iz Ljubljane; župnik v Ligu pri Kanalu Jožko Kragelj; sodnik Višjega gospodarskega sodišča Stane Kovač iz Ljubljane; župnik v Mežici na Koroškem Jože Lodrant; župnik v Gorenjem Logatcu na Notranjskem France Lokar; župnik v Šturjah pri Ajdovščini Anton Melinc; profesor bogoslovja dr. Janez Oražem iz Ljubljane; župnik v Gradu Stefan Recek; stolni vikar Zdravko Reven iz Ljubljane; profesor Viktor Smolej iz Ljubljane; dipl. inž. Jože Strgar iz Ljubljane; član Mestne konference SZDL v Celju Bernard Strmčnik; dr. Lev Svetek iz Ljubljane; profesor bogoslovja dr. An-

ton Trstenjak iz Ljubljane in književnik profesor Francè Vodnik iz Ljubljane. (Odbornik Jože Sovinšek, dekan v Hrastniku, je pomladi 1975 umrl — naj mu bo ohranjen hvaležen spomin.) Predsednik MD je mariborski pomožni škof dr. Vekoslav Grmič, njen tajnik profesor Mirko Mahnič, upravnik dr. Marko Dvořák, urednik pa profesor Jože Dolenc. Odborove sklepe uresničuje *tajništvo*, v katerem je devet mož iz odbora, delovanje Družbe pa nadzoruje nadzorni odbor, v katerem so celjski opat Friderik Kolšek, šempetrski župnik kanonik Melhior Golob in mariborski kanonik Franc Zdolšek.

V omenjenem času je bilo 13 sej — 9 sej tajništva in 4 seje odbora. Razpravljalo se je predvsem o vsebini in uresničevanju knjižnega programa, o stikih z udi in poverjeniki, o izboljšanju prodajne mreže itd.

V letu 1974 je MD izdala 14 knjig, v skupaj 320.000 izvodih, v letošnjem letu (1975) pa je do tega trenutka (sredina maja) v tiskarni že 10 rokopisov, do konca leta pa jih bo oddanih vanjo še toliko. Ob tem MD izdaja revijo Znamenja (za katero prejema državno dotacijo v višini 50 tisoč dinarjev) in družinsko Novo mladiko, ki bo z letom 1976 začela izhajati kot družinski magazin v barvah in v nakladi 10.000. Do zdaj je Mladika izhajala v 3000 izvodih, zato vas prosimo, dragi mohorjani, da se, če le morete, naročite nanjo. Prepričani smo, da vam ne bo žal.

Ustanovila se je Družinska knjižnica in Nova mohorjeva knjižnica z množično naklado do 10.000 izvodov (Ben Hur, Spomini Janka Mlakarja, Kozarjev Licenciat Janez itd.) Tajništvo je pripravilo kratko- in dolgoročni založniški načrt. Odborniki so ves čas poudarjali *pomen redne zbirke*, posebno večernic in koledarja, ki da ga je treba neprestano izboljševati, in obračali *posebno pozornost na pisanje in izdajanje knjig za otroke in mladino*. (Tako je v Koledarju, ki ga imate v rokah, kar 24 strani branja za mlade z naslovom »Mladi mohorjan«.)

Stiki s poverjeniki so bili to leto živahnejši, njim v pomoč in obvestilo je bil obnovljen *Glasnik*. Odbor je rad sprejemal njihova mnenja, nasvete in graje, zavedajoč se, da so prav oni gonilna, obnavljajoča in ohranjujoča sila in duhovni vodniki Družbe, ki je še zmeraj tudi verska bratovščina.

Ustanovil se je odbor za podelitev priznanj vsem tistim, ki imajo največ zaslug za Družbo (diploma in Finžgarjev medaljon, ki se podeljujeta na občnih zborih).

Stike z udi pa je odbor Družbe skušal dobiti z vprašalnimi lističi. Povabilu se je odzvalo nekaj nad 600 udov, torej komaj dobra osemdesetina vseh naročnikov. Malo — vendar še zmeraj dovolj, da si je mogoče ustvariti približno podobo zadovoljstva, nevolje, želja in potreb naših bralcev. (Lističi so še v obdelavi, podatki bodo objavljeni v Glasniku, ki ga udje lahko preberete pri poverjeniku.) Nekaj zanimivih dognanj pa velja objaviti že tukaj:

Zanimivi, celo lepi so odgovori na vprašanje, kaj komu Družba pomeni in kakšen je njen namen. »Pomeni mi veliko, veliko«; »Pomeni mi središče, toplo vez«; »Pomeni mi povezavo krščanske ljubezni«; »Pomeni mi veselje in domačnost«; »Pomeni mi enega poslednjih otkov prislovične narodove ljubezni do knjige«; »Pomeni mi veliko, ker njene knjige lahko naši otroci berejo in pri tem krenejo na dobra pota.« — Pa njen namen in poslanstvo? »Prosvetno in kulturno poslanstvo med slovenskim narodom, zlasti na podeželju«; »Buditev narodne zavesti in drugih vrlin«; »Da izdaja verske knjige«; »Ver-

ske-moralno držati neki pametni nivo«; »Versko in narodno vzgajanje«; »Vzgajati slovenski narod v zavedne državljane ter Bogu vdane ljudi«; »Opravljati kulturno poslanstvo z ozirom na današnji čas«; »Nuditi osnovno čtivo za preprostega človeka«; »Biti kažipot za duhovne vrednote, da se dosega bratstvo z vsemi«; »Nuditi vsake stvari malo, ker mora služiti vsem in vsemu«; »Izdajati knjige, ki so res dobre in so pri drugih založniških hišah zapostavljene«; »Širiti dobro domačo in tujo knjigo med ljudi«; »Je in naj ostane dobra krščanska vzgojiteljica slovenskih družin«; »Da nas razvedri in vzgaja«; »Krščansko oblikovati čas, stati na straži slovenstva, bodriti slovensko ljudstvo«; »Oznanjati veselje, optimizem in človeško sporazumevanje«; »Kulturno in versko izobraževanje«; »Napredek slovenskega naroda in vseh njegovih članov«; »Lepo kulturno branje, a takšno, da ga preprosti ljudje razumejo«; »Vzgajati in bodriti«; »Da razveseljuje svoje člane«; »Kulturno, narodno in hkrati krščansko poslanstvo«; »Izdajati dobre knjige za vse sloje: preproste in izobražene«; »Prosvetiteljica za verne (in po svoji širini) neverne Slovence na visoki ravni«; »Vzbujanje človeške zavesti«; »Knjižna založba, ki skrbi za lepo branje vernega človeka«; »Ohraniti in povečati slovensko kulturo«; »Duhovna hrana za ljudi in to za preproste«; »Širiti splošno izobrazbo«; »Vzgoja v dobrega človeka«; »Preprostemu ljudstvu dati moralno in duhovno obnovo«; »Skrb za izobrazbo in versko zavest Slovencev« — in še mnogo toplih in bistrih izjav. Nekdo je zapisal: »Naloge Mohorjeve družbe so še vedno te, ki jih je določil veliki rodoljub škof Slomšek.«

Oglejte si nekaj odgovorov na vprašanje, kako doseči tesnejši stik med odborom in člani: »Z informativnim biltenom«; »Z znanstveno neoporečno izvedeno anketo«; »Z občasnimi anketami pa tudi z dopisovanjem«; »Mogoče s kakšno mesečno prilogo v Družini«; »Redni knjižni glasnik in pogovori z bralci«; »Da bi vsaj enkrat na leto izdali kakšen prospekt«; »Z osebnimi stiki«; »S predlogi bralcev, katere knjige izdati v prihodnjih letih«. Nekdo zapiše: »O tem morajo razmišljati propa-

gandisti založbe!« Ne ve namreč, da ima MD v upravi in »odpravi« vsega skupaj le pet požrtvovalnih delavcev, vštevši računovodjo, knjigovodjo itd. Naši propagandisti so naši poverjeniki, lepo pa bi bilo, če bi bil to sleherni mohorjan! Neka gospodinja svetuje, »naj bi iz uredništva prišel kakšno nedeljo kateri malo priporočat knjige«. Kako radi — a je toliko nedelj, urednik pa le eden. Dobro pove 37-letni kmet: »Če bodo knjige dobre in zato tudi razprodane — kaj ni to najtesnejši stik in obojestransko veliko zadovoljstvo?«

In kaj naj — po mnenju bralcev — Družba izdaja? Potopise, zgodovino Slovenice, zgodbe iz misijonov, kaj za mladino, še in še za mladino, slikanice za otroke, knjigo o lepem vedenju, kratke domače povesti, zgodovinske povesti, strokovne in poučne knjige: kmetijstvo, vinarstvo, čebelarstvo, ročna dela, šivanje, urejevanje hiše in njene okolice, o tehničnih dosežkih in napredku, o manj znanih slovenskih krajih in pokrajinah, nabožne knjige, molitvenik itd. »Želel bi ponatis nekdanih večernic, posebno tistih, ki so izšle pred prvo svetovno vojno, ker so nekatere res pravi biser za preprosto ljudstvo«; »Naj MD obnovi stare večernice, ker jih je vojna uničila«; »Kakšno zanimivo povest iz življenja prvih kristjanov«; »Finžgarjeva izbrana dela, knjigo o Prešernu in dobre večernice«; »Rada bi še kaj zabavnega čtiva od Janka Mlakarja«, »Dela Solženicina«; »Povesti ali spise, ki opisujejo Kristusovo življenje«; »Dela domačih in tujih klasikov nabožne vsebine in poučno čtivo«; »Kaj iz Croninovih del«; »Koledar naj bo s slikami iz gospodarstva«; »Jalna, Finžgarja in Cankarja«; »Želim si knjige z naslovom: Kako zdravo živeti v današnji civilizacijski dobi«; »Poljudno napisano knjigo za starše o vzgoji otrok«; »Vsako leto en roman, eno mladinsko povest, eno nabožno knjigo«; »Izdali naj bi malo več knjig za nas mlade bralce, zato da bi se tudi mladi navezali na MD«; »Povesti iz preteklih dni, da se človek spomni na čase, ko je bilo med nami več sreče in prijateljstva«; »Še kakšno Trstenjakovo knjigo«;

»Še za mladino o samovzgoji«. Itd. 65-letna vdova pa vdano zapiše: »Po vaši volji — kar storite, vse prav storite.« Podobno 58-letna upokojenka: »Nič ne predlagam, kar boste poslali, to bom brala — če bo bolj zanimivo, bolj z veseljem.« 53-letni delavec pa vzpodbudno: »Tako še naprej.«

Hvala za sodelovanje in zaupanje. Se nam pišite, svetujte, pomagajte. Poslušamo vas. In lepo vas prosimo: pridobivajte nam novih članov — vsak mohorjan po enega. *Pridobivajte tudi mlade za Mohorjevo družbo! (Mlade družine!)* Posojajte naše knjige vsem, ki jih ne poznajo ali ne morejo kupiti! Mohorjeva družba je vaša, je ljudska! Vi jo vzdržujete, vam gre hvala za vse, kar je mogla dobrega narediti med našim ljudstvom!

*

Moram odnehati, ni več prostora, le še za nekaj spoznanj.

Da smo trideset let svobodni in te svobode ne smemo zapraviti in da tudi zato moramo živeti v duhu prijateljstva, požrtvovalne delavnosti in tovariške strpnosti. Da smo ljudje vsi bratje, bratje vsi narodi. Da mora biti za vse ljudi dovolj kruha in časti.

Da imejmo radi našo mladino in skrbimo za njeno srečno prihodnost.

Da v nori naglici sveta ohranimo svoj notranji mir, dostojanstvo, samozavest in vero v človeka, v narod in domovino.

Da živimo v času po oznanilu Janeza Dobrega — to pa pomeni, da moramo ne le trdno verovati, ampak tudi živeti po veri.

Da v vsakem človeku veje duh božji.

Da izpovedujemo vero v našega odrešenika Jezusa Kristusa, ki je le po njem naše življenje pomembno, svobodno in večno.

DRAGI NAŠI UDJE IN BRALCI —
STARI IN MLADI IN OTROCI —
BODITE LEPO POZDRAVLJENI. SREČE, VESELJA IN BOŽJE MILOSTI VAM ŽELI
VAŠ

Kolednik

SEZNAM NAROČNIKOV MOHORSKE REDNE ZBIRKE PO ŠKOFIJAH IN DEKANIJAH
ZA LETO 1975/76

LJUBLJANSKA NADŠKOFIJA					
Dekanija I. Cerknica					Dekanija VII. Leskovec
Begunje pri Cerknici	40	Mekinje	60		
Bloke	39	Motnik—Cene Ivanka	15	Bučka	25
Cerknica	115	Nevlje	50	Cerklje ob Krki	25
Grahovo	45	Sela pri Kamniku	27	Čatež ob Savi	35
Planina pri Rakeku	54	Stranje	100	Kostanjevica na Krki	85
Rakek	49	Šmartno v Tuhinju	56	Krško	55
Stari trg pri Ložu	190	Špitalič	20	Leskovec	215
Sv. Trojica — Šivče		Trzin	40	Raka	50
Nova vas pri Rakeku	17	Tunjice	70	Studenc	25
Sv. Vid—Cajnarje	62	Vranja peč	30	Sv. Duh—Veliki Trn	30
Unec	35	Zgornji Tuhinj	42	Sv. Križ—Podbočje	60
Skupaj naročnikov	646	Skupaj naročnikov	1.124	Škocjan pri N. mestu	55
				Šentjernej	70
Dekanija II. Črnomelj		Dekanija V. Kočevje		Velika Dolina	55
Adlešiči	30	Banja Loka	20	Kartuzija Pleterje	10
Črnomelj	153	Fara pri Kočevju	20	Skupaj naročnikov	795
Dragatuš	50	Hinje	4		
Metlika	86	Kočevje	55	Dekanija VIII. Litija	
Podzemelj	60	Osilnica	20	Dole pri Litiji	21
Preloka	19	Stara cerkev	35	Hotič	25
Radovica (lani)	6	Skupaj naročnikov	154	Kresnice	40
Semič	70			Litija	96
Stari trg ob Kolpi	30	Dekanija VI. Kranj		Polšnik	15
Suhor	10	Besnica	112	Prežganje	12
Vinica	50	Cerklje na Gor.	163	Primskovo na Dol.	10
Skupaj naročnikov	564	Duplje	80	Sava	18
		Goriče (lani)	80	Šmartno pri Litiji	
Dekanija III. Domžale—Moravče		Jezersko	50	Mrzel Marija	65
Blagovica	22	Kokra	31	Štanga	30
Brdo in Lukovica	95	Kovor	59	Vače	55
Češnjice	10	Kranj, Tavčarjeva	400	Skupaj naročnikov	387
Dob	230	Kranj, Primskovo			
Domžale	300	Košnik Pavla	110	Dekanija IX. Ljubljana-mesto	
Domžale—Mav Franc	16	Kranj, Šmartin		Sv. Nikolaj	220
Ihan	80	Benedik Evgen	225	Sv. Jakob	20
Krašnja	25	Križe	160	Sv. Peter	200
Mengeš	300	Lom	30	Marijino Oznanjenje	200
Moravče	110	Mavčiče	85	Sv. Trojica	80
Peče	20	Naklo	136	Bežigrad	
Radomlje	50	Olševk	20	Sv. Ćirila in M.	250
Rova	16	Podbrezje	53	Črnuče	130
Šentožbalt	7	Preddvor	190	Dravljje	150
Zlato polje	10	Predoslje	110	Ježica	180
Skupaj naročnikov	1.291	Smlednik	235	Kodeljevo	100
		Šenčur pri Kranju	131	Koseze	104
Dekanija IV. Kamnik		Voglje	46	Moste	132
Gozd	12	Šenturška gora	10	Polje	300
Homec	90	Trboje	40	Rakovnik	100
Kamnik	230	Trstenik	62	Rudnik	20
Kamnik frančiškanski samostan	21	Tržič	240	Sv. Križ	148
Komenda	261	Tržič-Bistrica	50	Šentvid	300
		Velesovo	70	Šiška	190
		Zapoge	20	Štepanja vas	59
		Breg ob Savi	52	Trnovo	90
		Hrastje	33	Vič	300
		Lahovče	15	Sv. Martin	25
		Skupaj naročnikov	3.098		

Valant Milan	11	Ovsiše	32	Sentlovrenc	25
Črna vas	20	Radovljica	130	Sentrupert	60
Belec Franc	21	Rateče—Planica	47	Trebelno	30
Skupaj naročnikov	3.350	Ribno	55	Trebnje	125
		Srednja vas v Bohinju	145	Tržišče	(Iani) 50
		Sv. Križ nad Jesenicami	10	Skupaj naročnikov	440
		Zasip	85		
		Dobrava pri Kropi	35		
Dekanija X. Ljubljana-okolica		Frančišk. samostan		Dekanija XVI. Višnja gora	
Brezovica	130	Brezje	140	Grosuplje	56
Dobrova	100	Skupaj naročnikov	2.221	Kopanj	56
Dol pri Ljubljani	70			Lipoglav	10
Ig	90	Dekanija XIII. Ribnica		Muljava	25
Javor pod Ljubljano	25	Dobropolje—Videm	80	Polica	47
Polhov Gradec	70	Dolenja vas	35	Stična	90
Preska	107	Draga	4	Šmarje	70
Sora	135	Gora pri Sodražici	17	Sentjurij—Podtabor	50
Sostro	110	Loški potok	85	Sentvid pri Stični	115
Sv. Helena Dolsko	85	Ribnica	190	Veliki Gaber	14
Sv. Jakob ob Savi	100	Rob	18	Zalna	65
Sv. Katarina—Topol	23	Sodražica	46	Skupaj naročnikov	598
Šmartno		Nova štifta—Sodražica	40		
pod Šmarno goro	140	Struge	30	Dekanija XVII. Vrhnika	
Tomišelj	18	Sv. Gregor—Ortnek	55	Borovnica	192
Vodice	170	Škocjan pri Turjaku	13	Dolenji Logatec	92
Želimlje	37	Velike Lašče	115	Gorenji Logatec	75
Novak Alojzij,		Velike Poljane	14	Horjul	101
N. gorice	50	Skupaj naročnikov	742	Hotedršica	25
Skupaj naročnikov	1.460			Podlipa	17
				Preserje	116
Dekanija XI. Novo mesto		Dekanija XIV. Škofja Loka		Raktina	19
Bela cerkev	21	Bukovščica	26	Rovte	45
Mirna peč	41	Črni vrh	27	Sentjošt—Horjul	40
Novo mesto—Kapitelj	130	Davča	36	Vrh—Sveti Trije	
Novo mesto—Sv. Lenart	160	Dražgoše,		kralji—Rovte	15
Novo mesto—Šmihel	60	Lotrič Maks	29	Vrhnika	250
Podgrad	10	Javorje	40	Zaplana	34
Prečna	61	Leskovica	8	Bevke	45
Soteska	39	Lučine	35	Skupaj naročnikov	1.066
Stopiče	32	Nova Oselica	42		
Šmarjeta	27	Poljane	75	Dekanija XVIII. Zagorje ob Savi	
Št. Peter—Otočec	65	Reteče	105	Čemšenik	75
Vavta vas	60	Selca	175	Dobovec	20
Skupaj naročnikov	706	Sorica	35	Izlake	60
		Stara Loka	216	Kisovec	14
Dekanija XII. Radovljica		Stara Oselica	21	Kolovrat	33
Begunje	100	Sv. Lenart nad Škof. L.	30	Radeče	150
Bled	210	Škofja Loka	360	Svibno	32
Bohinjska Bela	70	Trata—Gor. vas	110	Šentgotard	35
Bohinjska Bistrica	170	Zali log	35	Sentjurij—Podkum	21
Breznica	125	Žabnica	50	Zagorje ob Savi	213
Dovje	60	Železniki	140	Konjšica	8
Gorje	160	Žiri	201	Skupaj naročnikov	661
Jesenice	170	Skupaj naročnikov	1.796		
Koroška Bela	80			Dekanija XIX. Žužemberk	
Kamna gorica	73	Dekanija XV. Trebnje		Ajdovec	37
Koprivnik	20	Boštanj	42	Ambrus	13
Kranjska gora	65	Čatež—Zaplaz	20	Dobrnič	58
Kropa	81	Mirna	10	Krka	35
Lesce	49	Mokronog	21	Sela pri Šumberku	10
Leše	24	Sv. Križ—Gabrovka	22		
Ljubno	35	Šentjanž	35		
Mošnje	50				

Smihel pri Žužemberku	20
Zagradec	45
Zužemberk	30
Skupaj naročnikov	248
Vseh naročnikov ljubljanske škofije je 21.347	

MARIBORSKA SKOFIJA

Dekanija I. Braslovče

Sv. Andraž	40
Braslovče	144
Gomilsko	64
Sv. Jurij—Tabor	54
Sv. Pavel—Prebold	85
Šmartno ob Paki	130
Vransko	120
Skupaj naročnikov	637

Dekanija II. Celje

Celje, Sv. Danijel	400
Celje, Sv. Jožef	30
Celje, Sv. Cecilija	70
Galicija	80
Gotovlje	40
Grize	101
Sv. Peter v Sav. dolini	111
Polzela	110
Teharje	111
Zalec	80
Hiša sester Petrovč	70
Skupaj naročnikov	1.203

Dekanija III. Dravograd

Črneče	20
Dravograd	30
Libeliče	75
Skupaj naročnikov	125

Dekanija IV. Dravsko polje

Cirkovce	85
Fram	61
Hoče	120
Št. Janž na Drav. polju	
Starše	100
Sv. Lovrenc na Dravskem polju	77
Sv. Miklavž ob Dravi	15
Ptujska gora	45
Rače	60
Slivnica	130
Skupaj naročnikov	693

Dekanija V. Gornji grad

Sv. Frančišek—Radmirje	75
Bočna	27
Gornji grad	35
Ljubno ob Savinji	80
Luče ob Savinji	100
Nazarje	77

Sv. Mihael nad Moz.	25
Mozirje	127
Nova štifta	35
Rečica ob Savinji	135
Solčava	60
Šmartno ob Dreti	20
Skupaj naročnikov	796

Dekanija VI. Jarenina

Šentilj v Slov. goricah	190
Sv. Jakob v Slov. gor.	
Jakob. dol	100
Jarenina	66
Sv. Jurij ob Pesnici	
Zg. Kungota	20
Sp. Sv. Kungota (lani)	100
Svečina	35
Skupaj naročnikov	511

Dekanija VII. Kozje

Dobje	40
Kozje in Buče	55
Olimlje	17
Sv. Peter pod Sv. g.	
Bistrica ob Sotli	50
Pilštanj	60
Planina pri Sevnici	15
Podčetrtek	22
Podsreda (lani)	15
Polje ob Sotli	20
Prevorje (lani)	30
Sv. Vid na Planini, Sev.	40
Zagorje—Lesično	15
Skupaj naročnikov	379

Dekanija VIII. Laško

Dol pri Hrastniku	70
Hrastnik	80
Sv. Jedrt	77
od tega Jeran Viktor	37
Jurklošter	12
Laško	160
Sv. Lenart	25
Marija Širje	29
Loka pri Zid. mostu	57
Sv. Marjeta—R. Toplice	25
Sv. Miklavž	10
Razbor nad Loko	70
Sv. Rupert—Laško	10
Trbovlje	140
Skupaj naročnikov	765

Dekanija IX. Sv. Lenart v Slovenskih goricah

Sv. Ana—Zg. Ščavnica	70
Sv. Anton—Cerkvenjak	40
Sv. Benedikt—Benedikt	65
Sv. Bolfenk—Trnovska vas	31
Sv. Jurij, Jurovski dol	70
Sv. Lenart—Lenart v Slov. goricah	120

Marija Snežna	90
Negova	80
Sv. Rupert—Voličina	24
Sv. Trojica—Gradišče	46
Skupaj naročnikov	636

Dekanija X. Lendava

Beltinci	180
Bogojina	40
Črenšovci	121
od tega:	
Horvat Ignac (lani)	34
Kolenko Karel	19
Glavač Ignac	15
Stanko Ivan	32
Horvat Mirko	21
Dobrovnik	31
Dokležovje	20
Hotiza	35
Kobilje	22
Lendava	30
Odranci	100
Turnišče	80
Velika Polana	20
Skupaj naročnikov	679

Dekanija XI. Ljutomer

Apače	40
Cezanjevci	40
Gor. Radgona	130
Sv. Jurij—Videm ob Ščavnici	150
Kapela	102
Križevci	170
Ljutomer	195
Mala Nedelja	39
Veržej	35
Razkrižje	9
Skupaj naročnikov	910

Dekanija XII. Maribor

Sv. Barbara—Zg. Korena	40
Gornja Sv. Kungota	10
Kamnica	100
Sv. Križ nad Mariborom	8
Limbuš	41
Sv. Lovrenc na Poh.	80
Sv. Marija v Puščavi	80
Sv. Janez Krstnik	
Maribor	281
Sv. Marija, Maribor	140
Sv. Magdalena, Maribor	100
Sv. Jožef, Maribor	70
Sv. Rešnjé telo, Maribor	110
Radvanje	60
D. M. v Brezju	42
Sv. Ciril in Metod	50
Sv. Marjeta ob Pesnici—Pernica (lani)	45
Pobrežje	35
Sv. Martin pri Vurberku—Glaser Frida	85

Sv. Peter pri Mariboru	90	Dekanija XVII. Radlje ob Dravi		Št. Janž—Dravograd	20
Ruše	134	Brezno ob Dravi	10	Pameče	21
Selnica ob Dravi	100	Kapla	20	Podgorje pri Slov. Gr.	75
Skupaj naročnikov	1.701	Muta ob Dravi	40	Razbor pri Slov. Gr.	21
		Sv. Ožbalt	20	Mirkac Minka	
Dekanija XIII. Mežiška dolina		Radlje	80	Sele	20
Črna	100	Remšnik	20	Slovenj Gradec	100
Sv. Danijel—Prevalje	57	Skupaj naročnikov	190	Stari trg	60
Javorje	10	Dekanija XVIII. Rogatec		Šmartno pri Slov. Gr.	50
Koprivna	20	Sv. Ema—Pristava	10	Sv. Vid nad Valdekom	
Kotlje	40	Sv. Florijan ob		Mislinja	16
Mežica	165	Boču—Rogatec	7	Skupaj naročnikov	526
Prevalje	200	Kostrivnica	40		
Ravne	180	Rogaška Slatina	85	Dekanija XXII. Saleška dolina	
Skupaj naročnikov	772	Sv. Peter na Medv. selu—Podplat	10	Gor. Ponikva	26
		Rogatec	100	Št. Ilj pri Velenju	65
Dekanija XIV. Murska Sobota		Sv. Rok ob Sotli—Rogatec	15	Št. Janž	26
Cankova	43	Stoperce	27	Šmartno—Velenje	106
Dolenci	7	Žetale	18	Sv. Marija—Velenje	57
Grad	30	od tega: Krušič		Šoštanj	270
Gor. Petrovci (lani)	12	Rudolf	3	Zavodnje	22
Sv. Jurij—Rogaševci	65	Skupaj naročnikov	312	Skupaj naročnikov	572
Kančevci	10				
Kuzma	50	Dekanija XIX. Slovenska Bistrica		Dekanija XXIII. Šmarje pri Jelšah	
Markovci—Šalovci	15	Črešnjevce	46	Dramlje	43
Martjanci	41	Gor. Polskava	32	Šentjur	280
Murska Sobota	160	Laporje	25	Kalobje (lani)	20
Pečarovci	18	Majšperk	50	Ponikva	55
Pertoča	30	Makole	50	Sladka gora	25
Tišina	115	Sv. Martin na Poh. Poljčane	70	Slivnica	10
Skupaj naročnikov	596	Slovenska Bistrica	135	Šmarje pri Jelšah	90
		Spodnja Polskava	55	Sv. Vid pri Grobelnem (lani)	10
Dekanija XV. Nova cerkev		Studenice	40	Zibika	15
Črešnjice	20	Tinje	28	Žusem	30
Dobrna	40	Sv. Venčeslav, Zg. Ložnica	21	Skupaj naročnikov	578
Frankolovo	33	Skupaj naročnikov	629		
Sv. Jošt na Kozjaku	15	Dekanija XX. Slovenske Konjice		Dekanija XXIV. Velika Nedelja	
Nova cerkev—Strmec	71	Čadram	80	Sv. Bolfenk na Kogu	30
Šmartno v R. dolini	70	Sv. Jernej pri Ločah	100	Sv. Lenart—Podgorci	70
Vitanje	35	Kebelj	90	Sv. Miklavž pri Ormožu	74
Vojnik	55	Sv. Kunigunda	24	Ormož	70
Skupaj naročnikov	339	Loče	110	Središče ob Dravi	50
		Prihova	44	Svetinje—Ivanjковci	30
Dekanija XVI. Ptuj		Skomarje	10	Sv. Tomaž pri Ormožu	60
Sv. Andraž—Vitomarci	20	Slov. Konjice	252	Velika Nedelja	60
Sv. Doroteja—Dornava	35	Stranice	30	Skupaj naročnikov	444
Hajdina	80	Špitalič—Loče	16		
Sv. Lovrenc, Juršinci	129	Zreče	150	Dekanija XXV. Videm ob Savi	
Sv. Marjeta—Gorišnica	100	Žiče	60	Artiče	37
Sv. Marko—Markovci	31	Skupaj naročnikov	966	Bizeljško	85
Polenšak	65			Brestanica	101
Ptuj—proštijska cerkev, Sv. Jurij	100	Dekanija XXI. Stari trg		Brežice	110
Sv. Peter in Pavel	91	Dolič	43	Dobova	60
Sv. Ožbalt	80	Št. Ilj pod Turjakom	100	Kapele	6
Sv. Urban—Desternik	44			Koprivnica	40
Vurberk	15			Pišce	40
Kidričevo (lani)	10			Senovo	40
Skupaj naročnikov	800				

Sevnica	135	Vel. Zablje	20	Dekanija IX. Kobarid	
Sromlje	20	Vipavski Križ—Dobravlje	70	Bovec	35
Videm ob Savi	132	Možina Franc—Dobrav.	20	Breginj	30
Zabukovje	31	Skupaj naročnikov	424	Čezsoča	12
Zdole	25			Drežnica	50
Skupaj naročnikov	862	Dekanija IV. Dekani		Kobarid	90
Dekanija XXVI. Vuzenica		Dekani	20	Kred	25
Sv. Anton na Pohorju	20	Klanec (lani)	30	Libušnje	65
Sv. Primož na Pohorju	10	Osp	5	Livek	30
Ribnica na Pohorju	80	Podgorje (lani)	13	Log pod Mangartom	25
Trbonje	20	Predloka	10	Soča	20
Vuhred	70	Sv. Brigita—Ankaran	30	Srpenica	31
Vuzenica	70	Skofije	25	Skupaj naročnikov	413
Skupaj naročnikov	270	Skupaj naročnikov	133	Dekanija X. Komen	
Dekanija XXVII. Zavrč		Dekanija V. Dornberk		Gabrovica	9
Sv. Andraž—Zg. Leskovec	20	Branik	40	Gorjansko	20
Sv. Barbara—Cirkulane	50	Dornberk	85	Kobjeglava	35
Sv. Trojica—Podlehnik	20	Prvačina	28	Komen	70
Sv. Vid pri Ptuj	65	Renče	50	Opatje selo	36
Zavrč	38	Šmarje—Branik	20	Pliskovica	17
Skupaj naročnikov	193	Vogrsko	20	Temnica	38
Vsega mariborska škofija	17.084	Skupaj naročnikov	243	Veliki dol	20
		Dekanija VI. Idrija		Skupaj naročnikov	245
KOPRSKA ŠKOFIJA		Črni vrh	130	Dekanija XI. Koper	
Dekanija I. Biljana		Godovič	40	Bertoki	15
Biljana	51	Gore nad Idrijo	35	Dvori	13
Cerovo	10	Idrija	150	Izola	25
Kojsko	15	Ledine	55	Koper	90
Kozana	20	Sp. Idrija	41	Krkavče	25
Medana	40	Vojsko	45	Piran	30
Šlovrenc v Brdih	10	Zavratec	36	Minoritski sam. Piran	6
Šmartno v Brdih	10	Skupaj naročnikov	532	Portorož — Sv. Lucija	31
Vipolže	20	Dekanija VII. Ilirska		Sečovlje	20
Skupaj naročnikov	176	Bistrica		Šmarje	10
Dekanija II. Cerkno		Hrušica	20	Skupaj naročnikov	265
Bukovo	25	Ilirska B. Sv. Jurij	60	Dekanija XII. Solkan-Miren	
Cerkno	50	Ilirska B. Sv. Peter	65	Banjšice	16
Jagršče—Lapajne		Jelšane	35	Bilje	25
Marija	13	Knežak	50	Bukovica	10
Novaki	27	Podgrad (lani)	10	Čepovan	22
Orehek	11	Podgraje	20	Grgar	90
Otalež	22	Pregarje	10	Kapela	100
Šebrelje	27	Prem	35	Kromberk	60
Skupaj naročnikov	175	Slivje	40	Lokovec	8
Dekanija III. Črniče		Zagorje	25	Miren	100
Ajdovščina	71	Skupaj naročnikov	370	Ravnica (lani)	15
Batuje	35	Dekanija VIII. Kanal		Solkan	100
Črniče	35	Avče	20	Šempeter	50
Kamnje	14	Deskle	42	Trnovo (lani)	33
Lokavec	42	Gorenje polje	52	Vrtojba	65
Osek	25	Kal	15	Skupaj naročnikov	694
Otlica	30	Kanal	90	Dekanija XIII. Postojna	
Šempas	40	Levpa	25	Hrenovice	140
Štomadž	22	Lig—Marijino Celje	40	Košana	45
		Plave	26	Matenja vas	15
		Ročinj	55	Pivka	65
		Skupaj naročnikov	365	Postojna	80
				Slavina	75

Studeno	70	Dekanija XV. Tomaj	Goče	65	
Suhorje	10	Avber	7	Planina	20
Šmihel	32	Lokev	25	Podkraj	26
Trnje	30	Povir	41	Podraga	60
Ubeljsko	15	Rodik	(lani) 35	Podnanos	65
Razdrto	4	Senožeče	37	Slap	51
Skupaj naročnikov	581	Sežana	60	Šturje	100
Dekanija XIV. Tolmin		Skopo	75	Štjak	25
Dol. Trebuša (lani)	20	Tomaj	30	Vipava	90
Gor. Trebuša (lani)	20	Vreme	54	Vrhopolje (lani)	45
Grahovo	25	Skupaj naročnikov	364	Ustje	10
Kamno	24	Dekanija XVI. Vipava		Skupaj naročnikov	617
Lom Kanalski	11	Budanje	30	Vsega koprška škofija	6.101
Most na Soči	63	Col	30	naročnik.	
Obloke	11				
Pečine	10				
Podbrdo	18				
Podmelec	43				
Ponikve	7				
Roče	10				
Rut	11				
Stržišče	13				
od tega Kikelj Janko	6				
Šentviška gora	12				
Tolmin	166				
Volče	40				
Skupaj naročnikov	504				

RAZNA DRUGA POVERJENIŠTVA

Župnijski urad Sv. Cirila in Metoda Beograd	25
Župnijski urad Krista Kralja Beograd	40
Jan Alojz, Zagreb	30
Marinič Alojzija, Zagreb	20
Pilc Ana, Karlovac	12
Ribnikar Stefka, Reka	50
Žagar Anica, Kamniška Bistrica	9
Zabot Ivan, Gibina	50
Skupaj naročnikov	236
SKUPAJ NAROČNIKOV ZA LETO 1975/76	44.768

SEZNAM NOVIH DOSMRTNIH ČLANOV

Banfi Anica	Hvastja Pavla	Lapajne Jelka	Strgar inž. Jože
Dobršek Franc	Karo Pepca	Mahnič Mirko	Štimac Branimir
Flajs Neža	Kocjančič Pavla-Marija	Margač Marko	Tepina dr. Edo
Furman Al.	Kocutar Ivan	Miklavčič dr. Milan	Veber Leopold
Gregorič Svetko	Kolšek Friderik	Osterc Alojz	Velkavrh Franc
Grenc Ana	Kompare Minka	Plemenitaš Franc	Virant Irena
Grmič dr. Vekoslav	Koncilja Franci	Potokar Milan	Vodnik Franc
Holi Avguštin	Kordiš Janez	Rehar dr. Anton	Vrtačnik D., Zabukovje
Hodnik Emil	Korošek Pavel	Rojs Rozalija	Zmet Vladimir
Horvat Anton, Črešnovci	Kušar Štefan	Rozman Marija	Zan Janez
Hrastelj dr. Franc	Lampret Amalija	Rutar Srečko	

Rešitev kombinacij s strani 153

(Naloga A: vstaviti je treba figuro f)

(Naloga B: vstaviti je treba figuro e)

(Naloga C: vstaviti je treba figuro e)

ZAHVALA, PROSNJA IN VOŠČILO

VSEM NAŠIM DRAGIM POVERJENIKOM, SODELAVCEM, UDOM IN BRALCEM SE OD SRCA ZAHVALJUJEMO ZA ZVESTOBO IN POMOČ, JIH PROSIMO, NAJ NAM SE NAPREJ POMAGAJO KREPITI IN ŠIRITI SLOMSKOVO KULTURNO IN KRŠČANSKO OZNANILO, IN JIM ZA NOVO LETO 1976 VOŠČIMO ZDRAVJA, ZADOVOLJSTVA IN BOŽJE MILOSTI.

Celje, v septembru 1975.

Odbor, tajništvo in uprava
Mohorjeve družbe

ZNAMENJE

je revija slovenskih kristjanov, ki se zavedajo svoje naloge, da si najprej krščanstvo osvetlijo kot svojo nujno in temeljno resnico in da potem takšno krščanstvo avtentično in svobodno zaživijo v navzoči socialistični družbi in ga v njej razlagajo.

V ta namen skuša revija nenehno kritično soočiti pri nas utelešeno krščanstvo z evangelijem in z današnjim krščanstvom v svetu; zato je še posebej občutljiva in odzivna za dogajanja v slovenski Cerkvi in družbi, pa tudi za dogajanja v svetu in vesoljni Cerkvi.

Med stalnimi sodelavci so naši najbolj znani filozofi in teologi: Stanko Cajnkar, Vekoslav Grmič, Janez Janžekovič, Jože Rajhman, Franc Rode, Tone Stres, Anton Trstenjak.

Sodeluje več mladih piscev, ker se revija želi v večji meri odpreti mladim kristjanom. V ta namen objavlja glavna predavanja vsakoletnega teološkega tečaja za laike.

Zato je ZNAMENJE nujno branje za vse, ki hočejo biti živi, zavestni, dejavni kristjani v našem času in v naši družbi.

**NA LETO 6 STEVILK — 576 STRANI TEHTNEGA SODOBNEGA BRANJA
KI VAS BO POGLOBILO IN VAM DALO NOVO RAZSEŽNOST**

Naročajte pri Mohorjevi družbi, p. p. 36, 63001 CELJE

NOVA MLADIKA si prizadeva biti vedno bolj mesečnik vseh slovenskih družin.

NOVA MLADIKA povečuje v letu 1976 svoj obseg in bo poleg dosedanje vsebine prinašalamnogo zanimivega in koristnega branja, poleg drugega tudi celoletno privlačno povest, modni kotiček, izbrana poglavja o upodobitvah družine v likovni umetnosti skozi vse čase, portrete slovitih slovenskih tehnikov in znanstvenikov, izbrana poglavja iz psihoterapije za laike, odkrivati bo skušala s pomočjo sodobne medicinske skrivnosti o nastajanju življenja in še mnogo drugega.

NOVA MLADIKA bo izhajala v letu 1976 deloma tudi v štiribarvnem tisku in bo privlačna tudi po svoji zunanji podobi.

NOVA MLADIKA vas vabi, da še danes postanete njen naročnik in bralec. Sporočite svoj naslov na upravo revije v Celje, Zidanska 7. Ne odlašajte, da ne boste zamudili!

Splošna oznaka Koledarja za prestopno leto 1976	4	Kristus se je ustavil v . . . (Jože Lodrant)	93
Herschlov ključ	5	Pregovori — Živali v primerah	96
Sončevi in Lunini mrki	5	Dvesto let Narodne in univerzitetne knjižnice (Miloš Rybář)	97
Vidnost premične — planetov	5	Mohorjev koledar izpred sto let (Silvo Kranjec)	101
Označevanje praznikov po novem bogosl. koledarju	7	Dvestopetdeset let slovenske kmečke pratike (Branko Reisp)	104
Premakljivi prazniki po gregorijanskem koledarju	7	Daljni odmev plemenite kovine (Ludvik Zorzut)	107
Bogoslužni koledar za leto 1976 s pregledom Luninih men, s podatki o vzhodu in zahodu Sonca, dolžine dneva, z vremenskimi pregovori in duhovnimi mislimi za vsak mesec	8	<i>Zalostni gospe v album</i> (Ludvik Zorzut)	110
Pregledni koledar za leto 1976	32	Dragotin Kette in Ivan Cankar (Joža Mahnič)	111
Imena mesecev v raznih jezikih	34	Vrhnika, prečuden kraj (Ivan Cankar)	115
Godovi svetnikov v novem splošnem bogoslužnem koledarju	35	Vse življenje sem ostal samo delavec (Iz spominov prof. Fr. Korbarja)	116
Spremembe svetniških godov za posamezne mesece	37	<i>Zakaj trpeti</i> (Romano Guardini)	119
Svetniški godovi po rimskem misalu	38	<i>Obljuba</i> (Lothar Zenetti)	119
Naših trideset let	41	Dr. Anton Trstenjak (dr. Anton Stres)	120
Varujmo našo svobodo (Stane Kotnik)	43	Zgodovinar dr. Josip Mal — devetdesetletnik	122
Mir in varnost sta neločljiva	46	Leopold Jurca — sedemdesetletnik (Silvester Čuk)	124
Človek in svet danes (C. J.)	51	Matevž Ravnikar. Ob dvestoletnici rojstva (Jože Gregorič)	126
Trajno živa Cankarjeva beseda	57	In memoriam — Dr. France Koblar (J. D.)	127
Na pot k daljnim planetom (J. N.)	58	Marija Kmetova (J. D.)	132
Kruh naš vsakdanji (M. F.)	63	Dora Vodnik (J. D.)	133
Mednarodno leto žensk 1975 (J. B.)	70	Janko Glazer (-nc)	134
Leto 1975 — Schweitzerjevo leto (Z. K.)	71	<i>Napis pod sončno uro</i> (Janko Glazer)	136
Prva jugoslovanska jedrska elektrarna (C. J.)	72	<i>Umrl je pesnik</i> (Ludvik Zorzut)	136
<i>Za Karavankami</i> (Lad Grbec)	73	Ivo Andrić (J. D.)	137
<i>Bojim se</i> (Horst Jonas)	73	Prof. Jakob Richter (Jožef Smej)	138
<i>Božje drevce</i> (C. Jeglič)	73	Dr. France Ačko (Stane Kovač)	140
<i>Mladenič iz groba</i> (Ludvik Zorzut)	73	Glavno pa je ljubezen (Jaroslav Durych)	142
Pokoncilska situacija človeka (Vladimir Truhlar)	74	<i>Božični motiv</i> (T. Ločan)	142
<i>Gospod, daj mi</i> (Molitev nekega duhovnika)	75	<i>Marija dete je rodila</i> (Karel Sirok)	143
<i>Odgovornost</i> (Horst Jonas)	75	<i>Beg v Egipt</i> (Ivan Bunin)	143
<i>Molitev</i> (Christel Wagner)	75	Trije modri (G. Papini)	143
Naš prosti čas (dr. Anton Trstenjak)	76	Tam, kjer raglja alelujo poje (J. Gornilski)	145
Pota do zadovoljivih medsebojnih in medspolnih odnosov (dr. E. Pertl)	79	<i>Spet skupaj oznanjata pomlad</i> (C. Jeglič)	149
Majhne modrosti	82	Očka pije (Janez Janžekovič)	150
Na živce mi gre (dr. Jurij Zalokar)	83	Ali znate kombinirati? (c. j.)	153
Zdravljenje alkoholizma (A. B.)	87	Iz mrtvih znamenj žive podobe	154
<i>Pošlji mi</i> (France Lokar)	90	Nekaj vaj za možgane	155
<i>Piščal</i> (France Lokar)	90	MLADI MOHORJAN	158
Oh, ta mladina! (dr. Valter Dermota)	91	Kolednik	182
<i>Ti nisi Bog mrtvih</i> (Huub Oosterhuis)	92	Seznam naročnikov mohorske redne zbirke po škofijah in dekanijah za leto 1975/76	185
<i>Pomagaj</i> (Mati Terezija)	92		

MOHORJEV KOLEDAR za prestopno leto 1976 — Uredil uredniški odbor — Barvni posnetki portretov in domov slovenskih pesnikov in pisateljev: ing. Marin Bajd — Izdala in založila Mohorjeva družba v Celju v redni knjižni zbirki za leto 1975 — Za založbo: dr. Vekoslav Grmič — Tisk: AERO, TOZD grafika Celje — Natisnjeno septembra 1975

KNJIGE REDNE KNJIŽNE ZBIRKE 1975

Mohorjev koledar za leto 1976	broš. 25,00	vez. 30,00
F. Bevk, Kaplan Martin Čedermac (Slov. večernice) 126	broš. 20,00	vez. 25,00
V. Mal, Teci, teci kuža moj (mlad. povest)	broš. 20,00	vez. 25,00
M. Zadnikar, Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti (2. del)	broš. 20,00	vez. 25,00
Motoh, Silc, Suštaršič, Gospodinjstvo 3 × od A do Ž	broš. 25,00	vez. 35,00
K. Tilmann, Kako danes govorimo v družini o Bogu	broš. 5,00	—
Brkonja čeljustnik, slikanica	broš. 15,00	—
Celotna zbirka 1975 (7 knjig)	broš. 85,00	vez. 115,00

CENIK KNJIŽNE ZALOGE (december 1975)

Razne knjige

P. T. de Chardin, Božje okolje		vez. 60,00
J. Ratzinger, Uvod v krščanstvo		vez. 90,00
M. Zadnikar, Spomeniki cerkvene arhitekture in umetnosti (1. del)	broš. 7,00	vez. 10,00
Življenje sv. Terezije		vez. 100,00
F. K. Meško, Legende o Sv. Frančišku		vez. 60,00
L. Wallace, Ben Hur, Mohorjeva knjižnica	broš. 38,00	
J. Mlakar, Spomini I, Mohorjeva knjižnica	broš. 40,00	
L. Kozar, Licenciat Janez I in II, Mohorjeva knjižnica (oba dela)	broš. 40,00	
Vsakdanji kruh božje besede	broš. 15,00	
Jaz sem z vami vse dni	broš. 25,00	
V. Grmič, Mali teološki slovar	broš. 14,00	
V. Truhlar, Luč iz črne prsti (pesmi)		vez. 16,00
L. Zorzut, Ptička briegarca (pesmi)	broš. 55,00	
S. Janežič, Iz oči v oči (pesmi)	broš. 56,00	
J. Krošl, Uvod v pastoralno sociologijo	broš. 65,00	vez. 85,00
J. Grafenauer, Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva		vez. 60,00
J. Grom, Naše gobe	broš. 50,00	—
M. Ceti, Štefan Dečanski (Slov. večernice)	broš. 15,00	
I. Pregelj, Tolminci (Slov. večernice)	broš. 7,00	vez. 10,00
A. Trstenjak, Človek in sreča	broš. 15,00	vez. 20,00
J. Jurca, V daljavi so želje	broš. 15,00	—
J. Svensson, Nonni (mlad. povest)	broš. 15,00	—
Sattler-Stele, Stare slovenske lipe	broš. 7,00	vez. 10,00
L. Rebula, Divji golob	broš. 10,00	vez. 12,00
Kralj debelih in sinko debelinko (otročka slikanica)	broš. 15,00	

Cena redne zbirke za naslednje leto 1976/77 je nespremenjena za broširan komplet 85,00 din in za vezan komplet 115,00 din.

Naročajte reviji Mladika in Znamenje.

Obnovite naročnino za redno knjižno zbirko najpozneje do 1. aprila 1976.

MOHORJEV KOLENDAR 1976



ŠTUDIJSKA KNJIŽNICA V CELJU

II 1825 / 196

Oddelek za studij

II 1825/1976

050.9(497.12)



1119754091

OSREDNJA KNJ. CELJE

COBIS 8

